

Полтавський державний аграрний університет (Україна)

**Опольський університет (Польща)
Варненський університет менеджменту (Болгарія)
Інституту європейської освіти (Болгарія)
Азербайджанський державний аграрний університет
Міжнародний слов'янській університет (Македонія)
Національний аграрний університет Вірменії**

**III Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
«Якість та безпечність продукції у внутрішній і зовнішній торгівлі й
торговельне підприємництво: сучасні вектори розвитку
і перспективи»**

15 лютого 2024 року

м. Полтава

УДК 339.3:339.5

Програмний комітет

Галич О.А. – ректор, Полтавський державний аграрний університет,
Каменова Д.К. – д.пед.н., професор, Варненський університет менеджменту (Болгарія);
Гусейнов М.Д. – д.е.н., професор, Азербайджанський державний аграрний університет (Азербайджан);
Тошко Крістев – професор, директор Інституту європейської освіти (Болгарія);
Гаспарян Г.А. – професор, завідувачий аспірантурою Національного аграрного університету Вірменії

Організаційний комітет

Махмудов Х.З. – д.е.н. професор, завідувач кафедри підприємництва і права, Полтавський державний аграрний університет;
Таран-Лала О.М. – д.е.н., професор, професор кафедри підприємництва і права, Полтавський державний аграрний університет;
Калашник О.В. – к.т.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права, Полтавський державний аграрний університет;
Мороз С.Е. – к. пед.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права, Полтавський державний аграрний університет;
Яснолоб І.О. – к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права, Полтавський державний аграрний університет;
Будник Н.В. – к.т.н., доцент, завідувач кафедри харчових технологій, Полтавський державний аграрний університет;
Пелик Л.В. – д.т.н., професор, професор кафедри товарознавства, митної справи та управління якістю, Львівський торговельно-економічний університет;
Бірта Г.О. – д.с.-г.н. професор, завідувач кафедри товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи, Полтавський університет економіки і торгівлі;
Кириченко О.В. – к.т.н., доцент кафедри товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи, Полтавський університет економіки і торгівлі;
Гречан А.П. – д.е.н., професор, професор кафедри економіки, Національний транспортний університет;
Спіцина А.Є. – к.пед.н., доцент, доцент кафедри економіки, Національний транспортний університет;
Ремізова Н.Л. – начальник науково-дослідного випробувального центру харчової продукції ДП «Полтавастандартметрологія»;
Вишневський А.І. – директор ТОВ «Computer Logic Group».

У збірнику матеріалів III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Якість та безпека продукції у внутрішній і зовнішній торгівлі й торговельне підприємство: сучасні вектори розвитку і перспективи» були розглянуті актуальні питання якості, безпеки і екологічності продукції; технічного регулювання в Україні та світі; експертизи товарів; сучасної торгівлі і підприємництва; ринку товарів та послуг в умовах глобалізації та цифровізації; митний аспект зовнішньої торгівлі; комерційної логістики; бізнес-освіти та управління знаннями тощо.

Автори вміщених матеріалів висловлюють власну думку, яка не завжди збігається з позицією редакції. За зміст матеріалів відповідальність несуть автори

ЗМІСТ

Акмен В. О., Сорокіна С. В., Куцина Ю. С., Міщенко О. М. АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОМИЛОК У РАЗІ ВІДСУТНОСТІ ДОСВІДУ ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН.....	7
Акмен В. О., Сорокіна С. В., Більчук О.С. ПОТЕНЦІАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ ГІРЧИЦІ, ЩО ОБУМОВЛЮЮТЬ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ ЯК ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОГО КОНСЕРВАНТА.....	10
Баган А.В., Гурба В.С. ВПЛИВ АГРОЕКОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ НА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ.....	14
Баган А.В., Улізько В.М. ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД АГРОЕКОЛОГІЧНИХ УМОВ.....	15
Баган Н. В., Богма І. Ю, Кривогуз М. О. ВПЛИВ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ НА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	17
Баган Н. В., Гурич К. І., Заколотний С. О. РОЛЬ ІМІДЖУ «НОВОЇ ПОШТИ» В ПРОЦЕСІ ЛОГІСТИКИ КРАЇНИ.....	18
Балаш Л.Я., Лисюк О.В., Перетятко Л.А. ВПЛИВ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	21
Баль-Прилипко Л.В., Толоч С.В. ПОЖИВНА ЦІННІСТЬ РОСЛИННИХ АЛЬТЕРНАТИВ МОЛОКУ.....	23
Вараксіна О. В., Ішейкін Т. Є. ЗДОРОВ'Я І ЯКІСТЬ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК У СФЕРІ ХАРЧУВАННЯ ТА БЕЗПЕКИ ПРОДУКТІВ.....	26
Вичівський П.П., Польова Л.В., Ткачук Х.С. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІВЕНТИВНОГО ТУРИЗМУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	29
Вовк М.О., Большакова Є.Л. УПРАВЛІНСЬКЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ.....	31
Воронько-Невіднича Т. В., Міняйло А. Д., Голяка С. О. СУЧАСНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ.....	33
Воронько-Невіднича Т. В., Прокопенко Б. А., Гармаш Р. Р., Ярош В. С. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ КОМЕРЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ.....	35
Губені Ю. Е. ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРИНЦИПІВ БІЗНЕС-КУЛЬТУРИ ПРИ ВИВЧЕННІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ...	36
Демидчук Л. Б. МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	38
Джерелюк Ю. О., Мацуєв І. М. МЕТОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	41
Джерелюк Ю. О., Новіцький М. В. ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ.....	45
Дяченко Т.О. ТРЕНДИ СУЧАСНОГО МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	49
Зеліско Н.Б. ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ТОВАРІВ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	53
Ішейкін Т.Є., Вараксіна О. В. СУЧАСНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	55

Кайнаш А. П., Комбарова Ю. В. СПОСОБИ ПОЛІПШЕННЯ ЯКІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ.....	59
Калашник О. В., Мороз С. Е., Цебенога А.В. ВИМОГИ ДО ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ.....	62
Карашук Г. В. ЯКІСТЬ ЦИБУЛИН ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ.....	64
Кириченко О. В., Криворучко А. І. ЕКСПЕРТНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СПОРТИВНОГО ОДЯГУ.....	66
Копанцева Л.М., Іващенко О.Д., Полапа П. В. ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ КАВИ РОЗЧИННОЇ ТА ЇЇ БЕЗПЕЧНІСТЬ.....	69
Король К. П., Черниченко О. Ю. СУКЦЕСІЯ РОБІНІ ЗВИЧАЙНОЇ (ROBINIA PSEUDOACASIA) ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ІНВАЗІЙНОЇ ШКОДИ.....	71
Крупа В.Р., Марченко О.М. АДАПТАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ЕКСПОРТУ ПОСЛУГ ДО ЗМІН УМОВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПВЗВТ.....	73
Кундицький О.О., Павлишин М.Л. СУЧАСНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ЯКОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В СИСТЕМІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ.....	78
Левченко М.В. ВИЗНАЧЕННЯ ЯКОСТІ М'ЯСНИХ НАПІВФАБРИКАТІВ.....	80
Литвишко Л.О., Сліпенко А.М. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ТОРГІВЛІ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СУЧАСНІ ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ.....	82
Лісіца В. В. СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ЛАНЦЮГІВ ПОСТАВОК.....	85
Манжарова Д., Федорова Н., Стоянець Н.В. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЛОГІСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ.....	88
Маркіна Т. В. ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ РИНКОВОЇ ВАРТОСТІ КОРМІВ ДЛЯ ДОМАШНІХ ТВАРИН.....	91
Махмудов Х.З., Волкова Н.В., Світлична А.В. АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЯКІСТЬ ТА БЕЗПЕЧНІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ.....	94
Махмудов Х. З., Писаренко С. В. ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ, ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	96
Михайлова Г.М., Осієвська В.В., Гілевич Ю.В. ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ТАКТИЧНИХ РУКАВИЦЬ.....	97
Мороз С.Е., Брижаха І.І., Курочкін С. Ю. МИТНІ БРОКЕРИ КЛЮЧОВІ АГЕНТИ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ...	101
Мороз С.Е., Калашник О.В., Уткін М.А. ВЗАЄМОДІЯ МИТНОГО БРОКЕРА З МИТНИМИ ОРГАНАМИ І ДЕКЛАРАНТАМИ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «КФ «ЛАВРІК».....	103
Мохненко А.С., Казакова А.Ю. РОЗВИТОК КОМЕРЦІЙНОЇ ЛОГІСТИКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	108
Пахольук О.В., Андрієвич Т.М. ОСОБЛИВОСТІ ЕТИКЕТУВАННЯ ВЗУТТЯ ТА ОДЯГУ ПРИ ЕКСПОРТІ ДО ЄС.....	111

Пахолук О.В., Гургула Н.В. ОСОБЛИВОСТІ МАРКУВАННЯ ЕЛЕКТРИЧНИХ ПРИЛАДІВ ПРИ ЕКСПОРТІ ДО ЄС..	113
Пахолук О.В., Передрій О.Ю. СЕГМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ ОДЯГУ	116
Польова Л.В., Вичівський П.П. ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ В ЗАКЛАДАХ РОЗМІЩЕННЯ.....	119
Пушкар Г. О., Пахолук О. В. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕЧНОСТІ НАНОТЕКСТИЛЮ ІНТЕР'ЄРНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	122
Райтер Н.І., Мацьків Г.В. ІНВЕСТИВАННЯ ЯК КАТАЛІЗАТОР РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА..	125
Роголя Б. Т., Губені Ю.Е., Жарський О. С., Яців І.Б. ТОРГІВЛЯ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	128
Сапожник Д. І. ТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	131
Слободанюк А.Д., Польова Л.В. КУЛЬТУРА ОБСЛУГОВУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ХАРЧУВАННЯ.....	135
Слободянюк Н.М., Толлок Є.В. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПЛАВЛЕНОГО СИРУ ДЛЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ.....	138
Собчишин В. М., Ростовська К. М., Мязін Є. А. НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ.....	140
Стрижак С.В., Стрижак Д.О., Криворучко А.В. ВИКОРИСТАННЯ СПЕКТРОФОТОМЕТРИЧНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ВМІСТУ ЙОНІВ ФЕРУМУ У ПІДЗЕМНИХ ВОДАХ.....	142
Сурма А., Стоянець Н.В. БІЗНЕС ОСВІТА ПЕРСОНАЛУ ДЛЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	146
Сухиня С. М. ІДЕНТИФІКАЦІЯ СКЕЙТБОРДІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ.....	149
Таран-Лала О.М., Мороз С.Е., Кулик М.М. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СФЕРИ МИТНИХ ПОСЛУГ.....	152
Ткаченко А.С., Горбов О. В. МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ ОРГАНІЧНИХ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ.....	155
Тягунова Н.М. ЕКОЛОГІЧНІСТЬ ТОВАРІВ В КОНЦЕПЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	158
Флока Л.В., Педюра І.О. СУЧАСНІ НЕТРАДИЦІЙНІ СПОСОБИ ВИРОБНИЦТВА ЙОГУРТІВ.....	160
Флока Л.В., Ставицький О.О. РИНОК ОРГАНІЧНОГО ВЕРШКОВОГО МАСЛА: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	162
Хмельницька Є.В. ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ БІСКВІТНОГО НАПІВФАБРИКАТУ ІЗ СТЕВІСІЮ.....	164
Худик Н.І., Палійчук У.В., Онуфрак А.А. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ: ВІД ЕКО-ТУРІВ ДО ЕКО-ПРОДУКТІВ.....	167
Чернишов І.В. ГРАДАЦІЯ НИЖЧИХ ЦВІЛЕВИХ ГРИБІВ В ТЕХНОЛОГІЇ СИРОВАРІННЯ.....	170
Шаферівський Б.С. СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ В УКРАЇНІ.....	172
Шинкаренко Д. Ю., Курочка А. В. ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ АЛФЕНТАНІЛУ.....	175

Шиян Ю.А., Бровенко Т.В. МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ НАФТОПРОДУКТІВ НА АЗК.....	179
Школьний О. О. ВІДОБРАЖЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРИ ВИКЛАДАННІ АКАДЕМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН З МЕНЕДЖМЕНТУ.....	182
Шостя А.М., Усенко С.О., Кузьменко Л.М., Ільченко М.О. ПОКРАЩЕННЯ ХАРЧОВОЇ ЦІННОСТІ БОРОШНА – ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ.....	185
Kamenova D.K., Moroz S.E. INNOVATIVE APPROACHES TO MODERN EDUCATION AND TRAINING.....	187
Markovych N.V. BUSINESS EDUCATION AND BUSINESS CULTURE: EUROPEAN EXPERIENCE FOR UKRAINE.....	189
Patsera N. M., Verbytskyi S. B., Kuts O. I. SUBSTANTIATION OF APPROACHES TO STUDYING FOOD STORAGE ON THE BASES OF FOOD SAFETY.....	192
Tursunov Kh.M. TRADE COOPERATION BETWEEN THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN AND UKRAINE...	195
Yasnolob I.O., Moroz A.S., Moroz T. Yu. THE ROLE OF NON-TARIFF REGULATION IN INTERNATIONAL TRADE.....	197

Акмен В. О.,

к.т.н, доцент каф. торгівлі, готельно-ресторанної та митної справи,

Сорокіна С. В.,

к.т.н, доцент каф. торгівлі, готельно-ресторанної та митної справи,

Куцина Ю. С., Міщенко О. М.,

здобувачі вищої освіти РВО магістр

спеціальності 076 Підприємництво та торгівля,

Державний біотехнологічний університет,

м. Харків, Україна

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОМИЛОК У РАЗІ ВІДСУТНОСТІ ДОСВІДУ ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН

Зовнішньоекономічна діяльність є невідомою складовою сучасного бізнесу і ґрунтується на здійсненні митних операцій, які, в свою чергу, включають митне оформлення вантажів. Розуміння складності митного оформлення має вирішальне значення безперервної міжнародної торгівлі. Цей процес включає широкий набір законів, положень, правил і інших документів, які мають свої відмінності в різних країнах. При цьому слід говорити не лише про сплату мит та податків, а й про повну відповідність товару діючим у країні вимогам законодавства. Помилки можуть призвести до затримок, додаткових витрат, накладення штрафів, навіть до конфіскації товару. Тому професійні знання мають велике значення у процесі митного оформлення. Фахівці, використовуючи набуті знання і досвід ефективно керують процесом митного оформлення товарів і забезпечують доставку своєчасно і без додаткових перешкод [1]. Тому, метою роботи було проведення аналізу особливостей митного оформлення та контролю основних помилок, які можуть допускатись при відсутності досвіду переміщення товарів через митний кордон.

Митне оформлення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності здійснюється службовими особами митниці в місцях розташування митниць – зонах митного контролю, спільно з зацікавленими державними органами впродовж часу, визначеного митницею. Слід сказати, що процес митного оформлення може змінюватись в залежності від виду, класифікаційних ознак та вартості товару, країни походження та країни призначення.

Наприклад, різні країни можуть вимагати різні документи або додаткові збори. Тому дуже важливо провести дослідження перед відправкою будь-яких товарів, щоб можна було підготувати необхідні документи та зрозуміти

можливі витрати на митне оформлення, які можуть бути пов'язані з вашим вантажем.

Недостатні знання щодо митного оформлення можуть призвести до серйозних ризиків. Якщо вам не вистачає належного розуміння митних правил і процедур, ви, швидше за все, припуститеся помилок у документації, неправильно класифікуєте товари або упустите необхідні мита та податки. Подібні помилки можуть спричинити великі штрафи, затримки доставки або навіть конфіскацію вашого товару митними органами [2].

Незважаючи на те, що щорічно доглядається лише близько 2% морських контейнерів та залізничних вагонів, витрати на митне оформлення є обов'язковим пунктом переміщення товарів через кордон.

Разом з цим слід акцентувати увагу, що митне оформлення може виявитися складним процесом, який вимагає численних зборів та оформлення документів, які необхідно правильно заповнити, перш ніж відвантаження буде продовжено. Тому концепціям та порядку митного оформлення приділяють багато уваги і науковці і фахівці певних зацікавлених служб [3].

Розглянемо поширені помилки, які допускаються у процесі митного оформлення. Найбільш розповсюдженими є дії, які пов'язані з неправильним оформленням документів та відсутністю часу на перевірку та додаткову перевірку деталей перед поданням митної декларації.

Також серед частих помилок слід відмітити ненадання відповідного комерційного рахунку або відсутність таких.

Слід розуміти, що завданням підприємця, який переміщує товари через кордон є забезпечення надання належних документів митному брокеру для забезпечення випуску митницею. Мінімальний перелік цих документів має включати: комерційний рахунок, пакувальний лист та транспортний документ. Рахунки-фактури постачальників мають повно та точно відображати назву товару, його кількість, одиниці вимірювання та вартісні характеристики. Тобто рахунок-фактура включає велику частину важливої інформації, яка знадобиться митниці, тому слід переконатися, що всі данні зазначені і є вірними. Залежно від характеру і виду товару, можуть знадобитися інші документи чи сертифікати (ветеринарний, санітарно-епідеміологічний, фіто-сертифікат тощо).

Також слід враховувати той факт, що товари, які імпортуються на митну територію ЄС мають відповідати вимогам ЄС, щодо забезпечення захисту споживачів. Такі вимоги суттєво залежать від конкретного товару і групуються за напрямками: технічні вимоги, екологічні вимоги, вимоги у сфері

санітарних та фітосанітарних заходів. Крім того, до визначеної низки товарів у ЄС встановлюються такі механізми захисту внутрішнього ринку від імпорتنих товарів як маркетингові стандарти, а також застосовуються імпорнтні обмеження щодо показників якості та безпеки товарів відповідно до вимогам Євросоюзу.

Завдання підприємця, керівника підприємства, що здійснює зовнішньо-економічну діяльність, зробити правильне призначення фахівців на посаду міжнародного експедитора та митного брокера, які здатні керувати процесом і підготувати всі документи для митного оформлення, у відповідності до діючого законодавства.

Неналежне визначення правила Інкотермс, згідно до якого регулюється права і відповідальність за вантаж на всіх етапах просування вантажу від постачальника до складу підприємства-покупця. Існує 11 правил Інкотермс, які визначають обов'язки покупців та продавців – в основному хто, що і коли платить, включаючи митне оформлення та оплату мит, а також хто несе відповідальність за випадкову загибель чи пошкодження товару. Тобто, для належного оформлення документів (контракту, коносаменту ін.) потрібен чітко визначений пункт правил Інкотермс.

Відсутня чи незрозуміла країна походження у документах також веде до затримки в оформленні вантажу. Залежно від місця виробництва, до товарів можуть застосовуватись різні тарифи. Ситуація ускладнюється, якщо країна, де відбулася закупка товару, відрізняється від країни-виробника. Тому слід переконатися, що країна походження, зазначена у комерційному рахунку, чітко вказана та є точною.

Наступною некомпетентною помилкою є неправильно визначений код ТН ЗЕД. Саме правильна класифікація, можливо, є найважливішим кроком у процесі митного оформлення. Відповідно до коду товару відбувається начислення мита на товар. Також код товару повідомляє митниці всю інформацію про товар, тобто чи маєсья повноваження на імпорнт та які мита і податки підлягають сплаті до державних органів. Якщо неправильно класифікується товар – це розглядається як порушення Закону і веде до затримок вантажів та штрафам [4].

Неправильна інтерпретація угод про вільну торгівлю теж може ускладнювати процес митного оформлення. Очевидно, що доставка за такими угодами має перевагу, але у фахівця, що оформлює товар, повинні бути докази, що підтверджують відповідність товару зазначеним угодам.

Таким чином, проаналізовані данні говорять про те, що митне оформлення товарів при їх переміщенні через кордон, є достатньо складним процесом, ефективність та швидкість якого залежить від правильної підготовки всіх документів та наявності фахових знань у всіх учасників процесу оформлення товару на митниці.

Список використаних джерел

1. Ганас Л. М., Дорош І. О., Муқан О. В., Ноджак Л. С., Трухан С. М. Особливості митного оформлення міжнародних вантажів в митному режимі «Імпорт». *Ефективна економіка*. 2019. Березень. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.3.45 (дата звернення 25.01.2024)
2. Скляр Н. М., Ткачук О.М. Митне оформлення товарів: зміни державного регулювання 2018 р. *Актуальні проблеми економіки та управління в епоху глобальних викликів і загроз* : Зб. мат.-лів всеукр. наук.-практ. конф., Дніпро, 26-27 квіт. 2018 р. Т. 1. Нац. метал. академія України, 2018. 390 с.
3. Кузняк Б. Я., Свічкарь В. А. Особливості митного регулювання в країнах Європейського Союзу. *Ефективна економіка*. 2018. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6221> (дата звернення: 25.12.2023).
4. Митний тариф України (Групи 01-49). Додаток до Закону України «Про Митний тариф України» від 19 жовтня 2022 року № 2697-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697%D0%B0-20#n368> (дата звернення 25.12.2023).

Акмен В. О.,

к.т.н, доцент каф. торгівлі, готельно-ресторанної та митної справи,

Сорокіна С. В.,

к.т.н, доцент каф. торгівлі, готельно-ресторанної та митної справи,

Більчук О.С.,

здобувач вищої освіти РВО Магістр спеціальності 076 Підприємництво та торгівля

Державний біотехнологічний університет,

м. Харків, Україна

ПОТЕНЦІАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ ГІРЧИЦІ, ЩО ОБУМОВЛЮЮТЬ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ ЯК ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОГО КОНСЕРВАНТА

Вступ. Темп життя, що прискорюється, брак часу на приготування їжі привели до зростання популярності готових страв і напівфабрикатів. Виробники такої продукції здебільшого орієнтувалися на доступність та смак, проявляючи менший інтерес до складу продукції [1]. Тільки останніми роками, коли збільшилася кількість людей із серцево-судинними захворюваннями, раком, ожирінням чи алергією, виробники почали поєднувати харчові тенденції із екологією та впливом на здоров'я. Люди тепер уважніше читають етикетки продуктів, що купуються і, по можливості,

готують їжу мінімізуючи використання штучних консервантів. Тенденція до здорового харчування посилюється рік у рік, вимагаючи від виробників видозмінювати свою продукцію [2]. До того ж в деяких продуктах здорового харчування міститься низка речовин, що є не тільки сильними природними антиоксидантами, а й володіють потужними антимікробними властивостями. Асортимент продуктів здорового харчування продовжує розширюватися. Однак, слід звертати увагу на рослини, які присутні у житті людини з давніх часів, але були позабуті і дослідники їм приділяють недостатньо уваги. Серед таких рослин можна назвати чорний бузок, обліпиху, зерна гірчиці тощо. Тому в роботі нами зосереджено увагу на таких актуальних питаннях як характеристика вмісту хімічних речовин, біологічно-активних сполук та екстрактивних речовин в зернах гірчиці, а також напрямках її використання в промисловості як натурального консерванту, що пригнічує діяльність мікроорганізмів.

Виклад основного матеріалу. Гірчиця – це універсальний інгредієнт, який можна комбінувати з різними продуктами для отримання цікавих та смачних смакових поєднань.

Відомо, що виділено понад 3700 видів гірчичних рослин, разом названих Brassicaceae. Слід сказати, що до «Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні» занесені біля трьох десятків сортів гірчиці. Насіння гірчиці мають високий енергетичний вміст, що обумовлено вмістом слабковисихаючих олій (28-32%), серед яких до 1,1% ефірної олії, і відносно високим вмістом білку – 28-36%, амінокислотний склад якого є добре збалансованим. У маслі гірчичному міститься 9-15% ліноленової та до 22% лінолевої кислот. Пряно-гострий смак олій використовують у країнах Азії. Разом з цим в олії міститься значний рівень ерукової кислоти, яка відноситься до моно ненасичених жирних кислот і має здатність до накопичення у тканинах організму людини. Це може привести до хвороб: стеатоз міокарда, порушення у роботі ферментів печінки тощо. На сьогодні, в напрямку подолання цієї проблеми, вченими отримані сорти білої гірчиці, де рівень ерукової кислоти майже зведено до нуля [3]. Характерними ознаками отриманого насіння є те, що їх можна використовувати у виробництві харчової олії, оскільки містять у складі омега-3 та омега-6 із співвідношенням 1,5:1. Такий сорт було зареєстровано офіційно у Польщі, у 2012 році.

Ефірне гірчичне масло діє на бактерії, зменшуючи внутрішньоклітинну концентрацію АТФ, знижуючи рН і збільшуючи внутрішньоклітинну концентрацію АТФ. Це призводить до пошкодження мембран бактеріальних

клітин. Глюкозинолати, що містяться в гірчиці після гідролізу проявляють низку корисних властивостей – антиоксидантних, фунгіцидних, біогербецидних і протиракових. Крім того у зернах гірчиці виявлено багато сполук, що мають антиоксидантні властивості, це токоферолі, фенольні сполуки, в тому числі 3,4-дигідроксибензойна кислота, ферулова кислота і синапінова кислота [4].

Найбільш традиційним є використання зерен (плодів) гірчиці у харчовій промисловості для виготовлення приправ, а вторинні продукти – для виготовлення кормів для тварин. В останні десятиріччя корисні властивості гірчиці використовуються вченими при виготовленні харчових та біолологічно-активних добавок. Тобто багатий хімічний склад та наявність антиоксидантних властивостей обумовили її використання.

Крім своїх кулінарних і харчових переваг, насіння гірчиці вже багато століть використовується у традиційній медицині: місцево у вигляді препаратів для полегшення болі в м'язових тканинах, зниження запалення та закладення дихальних шляхів, для масажу, щоб полегшити дискомфорт в суглобах.

Шляхом проведення дослідження *in vitro*, закордонні вчені Девика Баджпай, Санкари Малайяпан та Раджешкумар С, із університету Індіани, представили данні щодо наявної протизапальної та антимікробної ролі екстракту насіння гірчиці відносно *Staphylococcus aureus*, *Streptococcus mutans*, *Enteroco faecalis* та *Candida albicans*. При чому авторами доведено що відсоток інгібування мікроорганізмів у екстракті гірчиці був дотичним ефекту диклофінаку натрію. Цей ефект було запропоновано для використання по відношенню до патогенних бактерій ротової порожнини [5].

Також про антибактеріальні властивості сполук гірчичного насіння повідомляють вчені, що проводили дослідження разом із Христіною Енгельс з університету Альберти. Але вченими розглядалися можливості знешкодження штамів шкочочинних мікроорганізмів у межах проблеми захисту від псування продуктів харчування.

Нове життя гірчиці зерна починають отримувати і в країнах Західної Європи та Америки, що обумовлено ростом концепції здорового активного життя без штучних консервантів. Вчені Престонського університету дослідили, що гірчиця містить природні стероїди – сполуки, які застосовують за необхідності нарощення м'язової маси [6].

Дослідниками було встановлено, що вирощування гірчиці білої на добриво дає додаткове надходження в ґрунт поживних речовин, до того ж вона

є культурою, що очищає ґрунт від бактерій – збудників корневих гнилей, які уражують зернові культури. Речовини – фітонциди, що містяться в гірчиці здатні знешкоджувати спори та пригнічувати ріст паразитарних і спорофітних грибів, тобто гірчицю доцільно використовувати для боротьби з грибковими захворюваннями інших рослин [7].

Вченими відзначено, що гірчиця біла виявляє конкурентоспроможність по відношенню до бур'янів і є гарним попередником перед посівом більшості сільськогосподарських рослин. Також її застосовують на сидеральне добриво (як післяжнивну культуру) [8].

На користь розширення застосування зерен гірчиці виступає її закупівельна ціна, яка поряд із простотою вирощування, дає можливість відносити гірчицю до найбільш економічних сільськогосподарчих культур.

Висновки. Таким чином бактерицидні, фіто санітарні, економічні та агроеліоративні властивості виступають тим аргументом, що обумовлюють необхідність і доцільність проводити дослідження щодо розширення напрямків застосування гірчичних зерен та їх окремих цінних складових, як природного, екологічно чистого біоконсерванта.

Список використаних джерел

1. Дэвис Г. К., Серрано Э. Л. Экономика продуктов питания и питания: основы наук о здоровье. *Издательство Оксфордского университета*. 2016, 16 марта. URL: <http://surl.li/rbewp> (Дата звернення 30.01.2024).
2. Anna Grygier. Mustard Seeds as a Bioactive Component of Food. *Food Reviews International*. Vol. 39 (7). 2023. P. 4088-4101. DOI:10.1080/87559129.2021.2015774 (Дата звернення 30.01.2024).
3. Гетине А., Раков Г., Рэйни JP, Дауни Р. К. Разработка эфиопской горчицы с нулевой эруковой кислотой путем межвидового скрещивания с восточной горчицей с нулевой эруковой кислотой. *Наука о растениях*. 1994. Vol. 74 (4). P. 793–795. DOI: 10.4141/cjps94-141 (Дата звернення 30.01.2024).
4. Ильдико С. Г., Клара К. А., Марианна ТМ, Агнес Б., Жужанна МБ, Балинт К. Влияние радиочастотной термообработки на пищевые и коллоидно-химические свойства различных сортов белой горчицы (*Sinapis Alba L.*). *Инновации. Пищевая наука. Экстрен. Технол.* 2006. Vol. 7 (1-2). P. 74–79. DOI: 10.1016/J.IFSET.2005.06.001 (Дата звернення 03.02.2024).
5. Vajpai D., Malaiappan S. R. Evaluation of Anti-inflammatory and Antimicrobial Properties of Mustard Seed Extract-Based Hydrogel: An In Vitro Study. *Cureus* (September 13, 2023). Pp.45146. DOI:10.7759/cureus.45146 001 (Дата звернення 02.02.2024).
6. Жуйков О. Г. Ринок гірчиці в Україні: стан, проблеми, перспективи. Таврійський науковий вісник. № 87. С. 40–47. URL: http://www.tnv-agro.ksauniv.ks.ua/archives/87_2014/9.pdf (Дата звернення 02.02.2024).
7. Бутенко С. О. Сортові особливості формування продуктивності гірчиці білої залежно від регуляторів росту з антистресовою дією в умовах Північно-східного лісостепу України : автореф. дис. ...докт. Філософії : спец. 201 Агрономія. Суми, 2022. С. 28–30.

8. Kirilyuk V. P., Timoschuk T. M., Shulga, S. Yu. Formuvannia burianovoho komponentu ahrofitotsenozu hirchytsi biloi zalezno vid ahrotekhnichnykh zakhodiv. Naukovi gorizonti. 2018. Vol. 7–8 (70). P. 116–124.

Баган А.В.,

к. с.-г. н., доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, доцент

Гурба В.С.,

здобувач ступеня вищої освіти доктор філософії

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава, Україна

ВПЛИВ АГРОЕКОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ НА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ

Пшениця озима є основної продовольчою культурою не тільки у нашій країні, а у всьому світі, тому має постійний попит серед сільськогосподарських виробників. За місцем розташування Україна являється не лише головним виробником зерна пшениці, а й належить до провідних експортерів Європи, а також і світу.

Але актуальною проблемою залишається, залежно від погодних умов, інколи низька та нестабільна якість зерна. Це, в свою чергу, не тільки знижує прибутковість даної культури через реалізаційну ціну, а й має негативний вплив на хлібопекарські показники пшениці м'якої озимої. Досить гостро постала проблема із експортом зерна пшениці у даний період за умов воєнного стану.

Тому, важливим є пошук стратегії для поліпшення якості зерна даної культури. Вирішення даної проблеми залежить не лише від ґрунтово-кліматичних та погодних умов вирощування. Так, на даний час створено багато вітчизняних та зарубіжних сортів пшениці м'якої озимої із високою екологічною пластичністю та стресостійких до несприятливих умов середовища, що характеризуються високою урожайністю та, в свою чергу, мають низьку якість зерна [1-2].

Дослідниками становлено вплив агротехнічних факторів на вміст білка і клейковини на 10-15 %, а погодно-кліматичних умов – на 10-25 %. Зокрема, на формування білка у зерні пшениці значний вплив мають погодні умови. За низької вологості повітря та підвищеної температури у період колосіння-наливу зерна відповідно формується дрібне та щупле зерно пшениці, що, в свою чергу, має негативний вплив не лише на показник урожайності, а й вміст та якість клейковини, вміст білка, натуру зерна тощо. Тому для отримання

зерна високої якості необхідно враховувати, як один із головних чинників, стислі строки збирання врожаю.

Запізнення із збиранням врожаю понад 10 діб сприяє також погіршенню якості зерна пшениці, зокрема показників склоподібності та маси 1000 зерен. А через 20 діб можуть погіршуватися і наступні показники якості зерна: вміст білка та клейковини. Запізнення із збиранням зерна пшениці за умов вологої погоди сприяє поширенню хвороб та проростання зерна й колосі.

Крім того, під час збирання врожаю пшениці необхідно враховувати і спосіб збирання. Так, для стислих строків збирання використовують, в основному, пряме комбайнування, що дозволяє уникнути зараженню зерна хворобами та шкідниками [4].

Сучасні зміни клімату у бік потепління постійно сприяють удосконаленню елементів технології вирощування пшениці озимої. Строки сівби пшениці озимої змістилися у бік пізніх. Даний фактор також має значний вплив на отримання високоякісного зерна пшениці [3].

Таким чином, для отримання зерна пшениці озимої високої якості необхідно враховувати вплив на ріст і розвиток рослин даної культури ряду агроекологічних факторів, серед яких мають місце сортові ресурси, дотримання елементів технології вирощування та ґрунтово-кліматичні умови.

Список використаних джерел

1. Гангур В.В., Сидоренко А.В., Бондарь П.І. Принцип визначення придатності сорту чи гібриду для конкретного регіону вирощування. *Вісник ПДАУ*. 2010. №2. С. 51–53.
2. Сидоренко А.В., Снігир В.П., Міненко О.В. Екологічний фактор і якість зерна пшениці озимої. *Вісник ПДАУ*. 2011. № 2. С. 45-47.
3. Шакалій С.М., Баган А.В., Барат Ю.М. Вплив строків сівби на урожайність і якість зерна пшениці озимої. *Електронний журнал «Наукові доповіді НУБІП України»*. 2020. № 1 (83).
4. Шакалій С.М., Баган А.В., Єщенко В.М., Сенчук Т.Ю. Ефективність елементів біологізації технології вирощування пшениці озимої в Лісостеповій зоні України. *Таврійський науковий вісник*. 2020. № 112. С. 174-180. DOI <https://doi.org/10.32851/2226-0099.2020.112.25>.

Баган А.В.,

к. с.-г. н., доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, доцент

Улізько В.М.,

здобувач ступеня вищої освіти доктор філософії

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД АГРОЕКОЛОГІЧНИХ УМОВ

Кукурудза має різні напрями використання у галузі рослинництва. Вона використовується у харчовій промисловості, є високонцентрованим кормом для тваринництва і птахівництва, для виготовлення біопалива, а також на зелене добриво тощо.

Дана культура має також і агротехнічне значення за рахунок очищення полів у сівозміні від бур'янів, а, отже, є добрим попередником для інших сільськогосподарських культур. Вона має високий попит на світовому ринку зерна. Так, отримання високої і стабільної урожайності зерна кукурудзи залежить не лише від ґрунтово-кліматичних умов, агротехнічних факторів, а від підбору гібридів [4-5].

Не дивлячись на велику різноманітність вітчизняних та зарубіжних гібридів кукурудзи, сучасний аграрний сектор потребує більш високопродуктивних, холодо- та посухостійких, а також стійких до шкідливих організмів та несприятливих умов середовища, із високою якістю зерна.

В останні роки важливим завданням у селекції даної культури є також створення гібридів із високою стабільною урожайністю залежно від різних екологічних умов. Це є досить актуальним у зоні нестійкого зволоження із нерівномірним розподілом атмосферних опадів протягом усього вегетаційного періоду [3].

Багатьма вченими доведено вирощування високопродуктивних гібридів кукурудзи у науково-обґрунтованих сівозмінах із збільшенням виробництва зерна понад 20 %. Але на сьогоднішній день аграрії ведуть пошук нових технологій вирощування даної культури із підвищеним адаптивним потенціалом гібридів до несприятливих умов середовища через зміну клімату в останні роки, а також воєнні дії на території України.

Крім погодних та агротехнічних умов вирощування кукурудзи, на величину врожаю та рентабельності культури значний вплив мають ряд

економічних факторів, а саме: вартість насіння, добрив, засобів захисту рослин, сушіння тощо [1].

На сьогоднішній день стратегія вирощування кукурудзи потребує певних змін. Проблеми постають із експортом зерна, що досить турбує українських аграріїв. Також важливим є проблема переробки зерна кукурудзи в Україні. Так, процес переробки даної продукції є досить важливим для вітчизняних аграріїв, оскільки від цього залежить продовольча і економічна безпека, а також відповідний прибуток та робочі місця в аграрному секторі. Тому незалежно від вибору гібриду, умови вирощування кукурудзи повинні бути ефективними [6].

Хоча природні умови лісостепової зони є найбільш оптимальними для вирощування даної культури із різним показником ФАО. Але вирощування ранньостиглих гібридів за несприятливих погодних умов може призвести до зниження урожайності, а вирощування пізньостиглих гібридів – до додаткових затрат на післязбиральну обробку зерна, а також відсутності можливості самого збирання врожаю [2].

Таким чином, залежно від існуючого стану екологічної безпеки під час використання у технологіях вирощування кукурудзи різних систем удобрення, системи захисту рослин тощо, у аграрному виробництві необхідно враховувати всі можливі екологічні ризики та дотримуватися нормативів і стандартів аграрного виробництва.

Список використаних джерел

1. Баган А.В., Улізько В.М. Роль мікродобрив у підвищенні урожайності кукурудзи. *Сучасні напрями та досягнення селекції і насінництва сільськогосподарських культур: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 75-річчю заснування кафедри селекції, насінництва і генетики* (15 травня 2023 року). Полтава: ПДАУ, 2023. С. 177-179.
2. Баган А.В., Шакалій С.М., Юрченко С.О. Формування продуктивного потенціалу гібридів кукурудзи за групами стиглості. *Аграрні інновації*, 2022. №113. С. 7-11. DOI <https://doi.org/10.32848/agraar.innov.2022.13.1>
3. Гаврилюк В.М., Загинайло М.І., Лівандовський А.А., Таганцова М.М. Динаміка сортового районування гібридів кукурудзи. *Насінництво*. 2016. № 1–3. С. 8–11.
4. Демиденко О.В., Бойко П.І., Блащук М.І., Шаповал І.С., Коваленко Н.П. Сівозміни та родючість чорнозему Лівобережного Лісостепу : монографія. Сміла : Чорнобаївське КПП, 2019. 484 с.
5. Коваленко Н.П. Становлення та розвиток науково-організаційних основ застосування вітчизняних сівозмін у системах землеробства (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.) : монографія. Київ : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. 490 с.
6. Моргун В.В., Гаврилюк М.М. Клуб 100 центнерів. Сучасні сорти й гібриди та системи живлення і захисту рослин. Київ : Логос, 2018. 112 с.

Баган Н. В.,

PhD з економіки, старший викладач
кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної,

Богма І. Ю, Кривогуз М. О.,

здобувачі вищої освіти ОПП «Менеджмент підприємства»,

Полтавський державний аграрний університет,

м. Полтава, Україна

ВПЛИВ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ НА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В нинішніх політичній та економічній нестабільності значно ускладнюється управління розвитком підприємства. В таких умовах важливо використовувати сучасні технології управління, які дозволяють підприємству оптимізувати процеси, пристосовуватися до змін у конкурентному середовищі і приймати швидкі та обґрунтовані рішення. Ефективне використання сучасних технологій управління може допомогти зменшити ризики й забезпечити стабільність у розвитку підприємства.

В умовах стратегічних змін фактор комплексності стає ключовим. Комплексний розвиток підприємства передбачає розширення та удосконалення його структури, процесів та стратегій для того, щоб досягти значних та суттєвих змін у порівнянні з минулим станом. Стратегія розвитку підприємства є комплексом його довгострокових дій, зосереджених на досягненні стратегічних цілей, це важливий процес, що допомагає підприємству планувати свою діяльність, адаптуватися до змін на ринку та забезпечувати стійкий розвиток. Реалізація ефективної стратегії допомагає приймати обґрунтовані рішення та конкурувати на ринку. Тому, нині, варто зосередитися на дослідженні маркетингової стратегії розвитку підприємства.

Маркетингова стратегія – формування та реалізація цілей та задач підприємства-виробника та експортера по кожному окремому ринку та кожному товару на певний період часу для здійснення виробничо-комерційної діяльності у повній відповідності до ринкової ситуації та можливостей підприємства [1].

Маркетингова стратегія полягає у довгостроковому узгодженні можливостей підприємства з ситуацією на ринку. Це означає врахування та адаптацію внутрішніх ресурсів та здібностей підприємства до змін і вимог зовнішнього середовища, таких як конкуренти, споживачі, технологічні та економічні тренди. Гарна маркетингова стратегія допомагає підприємству

досягти своїх цілей та забезпечити конкурентні переваги на ринку.

В стратегічному маркетингу і менеджменті виділяють три основних рівня маркетингової стратегії (рис. 1).

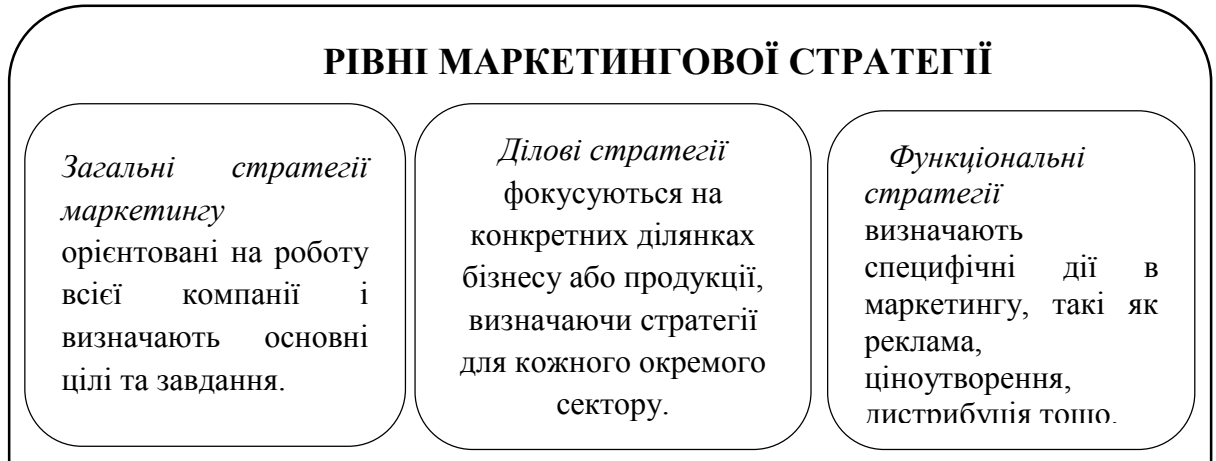

Рис. 1. Рівні маркетингової стратегії

Узагальнено на основі [1]

Сучасні умови вимагають від підприємства формування ефективної системи маркетингового менеджменту, здатної управляти своєю стратегічною діяльністю. Аналіз ринкових можливостей, відбір цільових ринків, розробка ефективної маркетингової стратегії та використання ринкових інструментів є невід’ємними, важливими елементами успішної діяльності підприємства. Якщо підприємство зможе правильно розробити та реалізувати маркетингову стратегію, то воно зможе адаптуватися до змін у ринковому середовищі та забезпечити свій успіх.

Список використаних джерел

1. Ліганенко І. В. Маркетингова стратегія в управлінні розвитком підприємства за умови стратегічних змін. *Ефективна економіка*. 2014, № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3370>.

Баган Н. В.,

PhD з економіки, старший викладач
кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної,

Гурин К. І., Заколотний С. О.,

здобувачі вищої освіти ОПП «Менеджмент підприємства»,
*Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна*

РОЛЬ ІМІДЖУ «НОВОЇ ПОШТИ» В ПРОЦЕСІ ЛОГІСТИКИ КРАЇНИ

ТОВ «Нова Пошта» – українська міжнародна група компаній із

логістики та пов'язаних послуг для бізнесу і приватних осіб, заснована у 2001 р. яка сповідує принцип взаємовигідної співпраці з малим і середнім бізнесом. Таким чином, саме від рівня розвитку логістичної інфраструктури залежить ефективність її функціонування. Компанія «Нова Пошта» активно сприяє розвитку та процвітання місцевого підприємництва в Україні, що позитивно впливає на майбутнє країни шляхом надання ряду послуг (рис. 1).

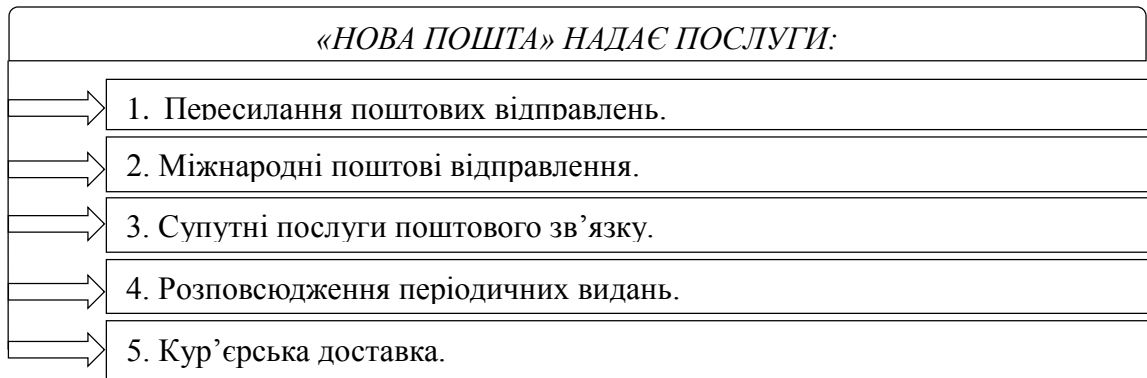

Рис. 1. Послуги, які надає компанія «НОВА ПОШТА»

Узагальнено на основі [0]

Перелік послуг є стандартним, проте не сталим, в залежності від змін зовнішнього середовища, виникнення попиту – він постійно змінюється та розширюється. Отже, послуги компанії змінюються, вона впроваджує нові продукти та сервіси, проте незмінним залишається якість їх надання та основні цінності які вони пропагують (рис. 2).

Рис. 2. Основні цінності компанії «НОВА ПОШТА»

Узагальнено на основі [0]

Важливою для досягнення ефективності в компанії є синергія між

клієнтами, технологіями та персоналом. Коли всі ці складові працюють разом у гармонії, це сприяє розвитку бізнесу і стимулює до інвестицій для подальшого зростання. Зважаючи на пошук найефективнішого шляху до досягнення максимальних результатів, важливо враховувати всі аспекти із залученням цих трьох ключових цінностей.

Сьогодні «Нова Пошта» відома своєю технологічністю, інноваціями та орієнтацією на клієнтів, що й впливає на формування її позитивного іміджу не тільки в межах України а й закордоном, оскільки компанія вийшла на міжнародний рівень та відкриває відділення по всьому світу. Вони надають широкий спектр логістичних послуг і постійно вдосконалюють свої сервіси за світовими стандартами.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт ТОВ «Нова Пошта». URL: <https://novaposhta.ua/>

Балаш Л.Я.,

к.е.н., доцент кафедри права та менеджменту,
у сфері цивільного захисту, доцент,

*Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів, Україна,*

Лисюк О.В.,

к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі, доцент,
Львівський національний університет природокористування,
м. Львів, Україна,

Перетятко Л.А.,

к.е.н., доцент кафедри права та менеджменту,
у сфері цивільного захисту, доцент,

*Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів, Україна*

ВПЛИВ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Підприємництво виступає одним з найважливіших елементів ринкової економіки, забезпечуючи при цьому темпи її соціально-економічного розвитку.

У складних умовах сьогодення підприємницька діяльність є ключовою, оскільки виступає рушійною силою для розвитку економіки та досягнення національного процвітання. Зокрема, підприємництво стає важливим

фактором у формуванні нових можливостей для зайнятості та забезпечення росту валового внутрішнього продукту.

В умовах конкурентного середовища, важливим є не тільки наявність природних ресурсів, але й активне використання бізнес-стратегій та інновацій.

Здатність країни підтримувати підприємницьку ініціативу, сприяти створенню підприємств і розвитку власної справи та підприємницьких ініціатив є визначальним для її економічного успіху.

Перехід до ринкового господарювання і відкриття міжнародних ринків створюють нові виклики і можливості для підприємницької ініціативи. У таких умовах підприємці відіграють визначальну роль у формуванні інноваційних підходів, розробці та впровадженні нових технологій, а також в розвитку маркетингових стратегій для збільшення конкурентоспроможності національного бізнесу на світовому ринку.

Отже, підприємницька діяльність не лише стимулює економічний розвиток, але й впливає на соціальний та технологічний прогрес, формуючи сталу основу для стабільності та процвітання країни.

Для розуміння впливу підприємництва на розвиток національної економіки, розглянемо його у межах функцій (рис. 1).

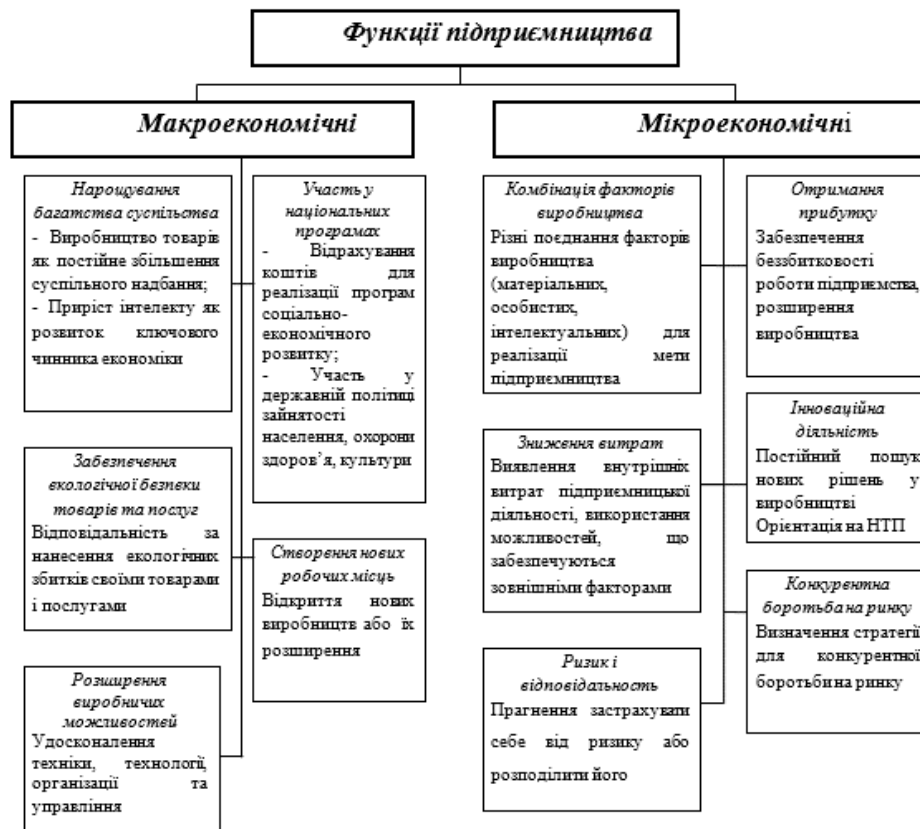

Рис. 1. Функції підприємництва*

*Джерело: [1]

Функції підприємництва взаємодіють із соціальним, економічним та технологічним контекстом, формуючи основу для стійкого та збалансованого економічного розвитку.

Функції можуть бути дуже різноманітними і змінюватися залежно від потреб і стратегій компанії [2].

Перелічені функції підприємництва можуть змінюватися в залежності від розвитку країни та тенденцій світової економіки.

Врахування цих факторів дозволяє підприємствам адаптуватися до викликів та максимізувати свій потенціал для досягнення успіху в глобальному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел

1. Антонюк Д.А., Бухаріна Л.М., Онищенко О.А., Шишкін В.О. Підприємство в сучасних умовах розвитку України: науково-практ. посіб., Запоріжжя, 2018. 428 с.
2. Балаш Л., Лисюк О., Саміло А., Ковальчук О. Операційний менеджмент: навч. посіб. / частина 1. Львів, 194 с.

Баль-Прилипко Л.В.,

д.т.н., професор, декан факультету харчових технологій та управління якістю продукції АПК,

Толок С.В., аспірант,

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

м. Київ, Україна

ПОЖИВНА ЦІННІСТЬ РОСЛИННИХ АЛЬТЕРНАТИВ МОЛОКУ

Екологічні проблеми, високий вміст холестерину та присутність у молоці гормонів росту тварин стимулюють попит на альтернативні молочні продукти.

Збільшення кількості випадків непереносимості лактози та алергії на молоко є однією з вагомих причин стабільно зростаючого попиту на рослинні аналоги молочних продуктів. Оскільки лактоза природньо міститься у молоці усіх ссавців (у коров'ячому близько 4,8%) та молочних продуктах, зокрема ферментованих (кисломолочні напої з коров'ячого молока – до 3,1%, сир кисломолочний – до 3%), вживання таких продуктів для людей із лактазною недостатністю є обмеженим і у деяких випадках потребує виключення із раціону харчування [1].

В Україні на сьогодні немає чітких епідеміологічних даних щодо поширеності харчової алергії. Однак, аналіз даних, зібраних МОЗ України за

останні 20 років методом опитування, свідчить про те, що розповсюдженість алергії на коров'яче молоко складає: від 1 до 17,5 % в залежності від віку [2].

Рослинне молоко є альтернативним продуктом не тільки через те, що не містить лактози, молочних білків та холестерину, але й завдяки тому, що воно менш калорійне, однак збагачене мінералами, вітамінами та іншими корисними добавкам [3]. Це сприяло розвитку виробництва нових харчових продуктів, що базується на використанні рослинної сировини як джерела білка і інших поживних речовин, зокрема аналогів молока рослинного походження, що за органолептичними властивостями відповідатимуть традиційним вподобанням споживачів. Всі різновиди рослинного молока – низькокалорійні напої, що є водними емульсіями витяжок з горіхів, злаків, насіння, позиціонуються як замітники натуральному молоку тваринного походження [4].

Харчова цінність «рослинного молока» залежить від сировини, яку використовують при виробництві, та технології (табл.1)

Таблиця 1

Порівняльна характеристика харчової та енергетичної цінності традиційного молока і його аналогів рослинного походження

Напій	Енергетична цінність (ккал)	Білки	Вуглеводи		Жири (насичені)
			олігосахариди	харчові волокна	
Коров'яче молоко	64	3,3	4,6	-	2,5
Соевий напій	38	2,9	2,8	1,7	0,3
Вівсяний напій	35	1	4,0	0,1	0,8
Рисовий напій	60	0,2	5,0	0,2	0
Гречаний напій	53,5	1	2,5	6,5	Сл
Амарантовий напій	52	0,6	5,0	1,5	0,3
Напій з кіноа	46	1,5	2,5	0,7	0,6
Кунжутний напій	51	0,6	3,4	0,5	0,2
Мигдальний напій	24	0,5	3,0	0,1	1,6

*Систематизовано автором.

Як правило, більшість видів рослинного молока має достатньо низьким вмістом білка – від 1-1,2 ... 1,5% до менше 0,5%. Саме низький вміст білка та його неповноцінність у порівнянні з білками тваринного походження є основною причиною заборони законодавства європейських країн на

використання слова «молоко» щодо напоїв-аналогів, отриманих із сировини рослинного походження.

Тільки соєве молоко характеризується вмістом білка, порівнянним за рівнем з коров'ячим молоком, проте за амінокислотним складом більш повноцінними вважаються білки арахісу. Зі злакових відносно ціннішим можна вважати за амінокислотним складом білків вівсяне молоко, з олійної сировини найбільший інтерес представляють кунжутну та лляну емульсії у зв'язку з наявністю в сировині відразу декількох компонентів-антиоксидантів [5-7]. У рослинних альтернатив молока виражена функціональна спрямованість, оскільки вони містять харчові волокна, ізофлавоноїди та антиоксиданти з основної сировини. В іншому випадку молоко є джерелом високої енергії, оскільки в 100 г продукту міститься приблизно 64 ккал. Джерелами цієї енергії є вуглеводи, жири та білки в молоці. Таким чином, напої на рослинній основі як замітники тваринного молока мають помірні показники енергетичної цінності, що обумовлено хімічним складом сировини. Незважаючи на наявність у рослинного молока деяких безумовних переваг, що визначають його дієтичні властивості, є й суттєві недоліки. Так, консистенція та смакові якості «молока», що отримується з різних видів рослинної сировини, істотно різняться і багато видів поступаються за смаком охолоджену коров'ячому молоку. Найчастіше згадуваним недоліком соєвого молока вважається наявність у нього специфічного бобового присмаку.

Наявність зважених частинок у рослинному молоці супроводжується їх відкладенням на стінках споживчої упаковки при зберіганні напою, особливо при підвищеному вмісті сухих речовин (при тому, що за сумою сухих речовин будь-яке рослинне молоко суттєво поступається коров'ячому). Це може бути причиною таких дефектів рослинного молока, як крейдовий або пісочний присмак [4-7].

При розробці сучасних технологій напоїв на рослинній основі, векторними факторами є: формування прийнятних органолептичних показників, рівень вмісту поживних нутрієнтів та стійкість емульсійної системи при зберіганні.

Список використаних джерел

1. T.M. Bayless, E. Brown, D.M. Paige Lactase non-persistence and lactose intolerance Curr. Gastroenterol. Rep., 19 (2017), p. 23
2. Хиць А.Р. Харчова алергія: огляд сучасних даних та оновлений гайдлайн JPGFA 2020 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.umj.com.ua/uk/publikatsia-200215-harchova-alergiya-oglyad-suchasnih-danih-ta-onovlenij-gajdlajn-jpgfa-2020-r.

3. E.F. Aydar, S. Tutuncu, B. Ozcelik Plant-based milk substitutes: Bioactive compounds, conventional and novel processes, bioavailability studies, and health effects J. Funct. Foods, 70 (2020), Article 103975.
4. E.F. Aydar, S. Tutuncu, B. Ozcelik Plant-based milk substitutes: Bioactive compounds, conventional and novel processes, bioavailability studies, and health effects J. Funct. Foods, 70 (2020), Article 103975.
5. M.L. Astolfi, E. Marconi, C. Protano, S. Canepari Comparative elemental analysis of dairy milk and plant-based milk alternatives Food Control, 116 (2020), Article 107327.
6. G. Rizzo, L. Baroni Soy, soy foods and their role in vegetarian diets Nutrients, 10 (1) (2018), p. 43.
7. N. Abdullah, N. Wahab, N. Saruan, H.M. Matias-Peralta, N.R. Xavier, N. Muhammad, B.A. Talip, M.F.A. Bakar Effect of replacing coconut milk with almond milk in spicy coconut gravy on its sensorial, nutritional and physical properties Mater. Today, 5 (2018), pp. 21919-21925.

Вараксіна О. В.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної, доцент,

Іщейкін Т. Є.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної, доцент,

Полтавський державний аграрний університет,

м. Полтава, Україна

ЗДОРОВ'Я І ЯКІСТЬ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК У СФЕРІ ХАРЧУВАННЯ ТА БЕЗПЕКИ ПРОДУКТІВ

Головний напрямок у формуванні продовольчої безпеки в Україні на сучасному етапі – це пріоритетність збереження здоров'я людини і охорона навколишнього природного середовища у порівнянні з отриманням економічних переваг від застосування ГМО [1].

Як зауважує науковиця: «екологічна безпеність харчових продуктів – проблема глобальна, впливає не лише на здоров'я людей, але й добробут держави» [2]. Недостатнє законодавство у сфері екологічного нагляду і захисту довкілля створює прогалини у контролі якості харчових продуктів. Невідповідність стандартів, недоліки у системі моніторингу та недостатня реакція на екологічні проблеми можуть призвести до загрози для здоров'я громадян через забруднення продуктів харчування.

В даний час виявляється складність у прикладанні максимальних зусиль для усунення негативних факторів «щодо нагляду за станом довкілля, яке погіршується внаслідок антропогенної діяльності, відсутності належних механізмів контролю за наявністю в продуктах харчування генно-модифікованих організмів, ксенобіотиків, харчових добавок тощо» – відзначає дослідниця [2].

Перебіг війни теж окреслив низку негативних явищ, а удари РФ по об'єктах критичної інфраструктури, «енергетичний шантаж», руйнування потенціалу держави, нищення сільськогосподарських угідь, завдають значних екологічних збитків. Тож, важливим є екологія довілля, беззаперечне дотримання положень нормативно-правового забезпечення технологічного процесу харчового виробництва [3].

Таким чином, важливість якісного харчування для здоров'я окремої особи та національного здоров'я є безсумнівною, адже раціональне харчування не лише забезпечує нашій фізіології необхідні ресурси, але також позитивно впливає на наше емоційне та психічне здоров'я, воно сприяє зниженню ризику виникнення комплексу медичних проблем і підвищенню тривалості життя. Крім того здорова нація є економічно вигіднішою, адже зменшення витрат на медичне обслуговування та втрати в робочій продуктивності пов'язані з хворобами, пов'язаними з харчуванням, може значно зменшити фінансовий тиск на систему охорони здоров'я та національну економіку загалом. Це вимагає не лише особистої відповідальності за власне харчування, але і урядової підтримки, освіти та доступу до здорових продуктів харчування для всіх верств населення. Уряд повинен контролювати якість продуктів і забезпечити дотримання стандартів безпеки і якості, а виробники повинні бути відповідальними за якість своєї продукції

Більшість виробників, включаючи і українських, намагаються максимально знизити витрати на виробництво, що призводить до суттєвого погіршення якості продуктів. Падіння платоспроможності споживачів примушує багатьох обирати доступніші варіанти харчування, навіть якщо вони менш якісні. Зростання кількості людей, які купують продукти низького цінового сегменту, свідчить про загострення економічних проблем і збіднення населення.

Економічна недоступність населенню натуральних харчових продуктів, з одного боку, та намагання виробників здешевити свою продукцію за рахунок нехарчових інгредієнтів (харчових добавок), з іншого – призведуть до істотних змін у раціоні харчування всіх верств населення – зауважує науковець [4]. Важливо враховувати, що економія на якості харчів може виявитися дорогою у подальшому через проблеми зі здоров'ям та інші негативні наслідки для всієї нації.

Необхідність розвитку культури споживання продуктів харчування в Україні та забезпечення населення якісними екологічними продуктами є критично важливою з огляду на наступні причини:

забезпечення населення якісними, екологічно чистими продуктами може сприяти зниженню ризику виникнення захворювань, пов'язаних з харчуванням, таких як серцево-судинні захворювання, діабет, ожиріння та інші;

зменшення використання хімічних добрив, пестицидів та інших хімічних речовин в сільському господарстві допомагає запобігти забрудненню ґрунтів, водойм та повітря;

споживання екологічно чистих продуктів сприяє підтримці сільського господарства, яке дбає про збереження природних ресурсів та здоров'я споживачів;

виробництво та споживання екологічно чистих продуктів може стати джерелом нових можливостей для розвитку місцевих господарств та економічного зростання. Воно може створювати нові ринки збуту та працевлаштування в сільському господарстві та продовольчій промисловості. Підтримка сільського господарства, спрямованого на виробництво екологічно чистих продуктів, сприятиме ефективному довгостроковому управлінню земельними ресурсами та сприятиме збереженню екологічної рівноваги.

Отже, розвиток екологічного виробництва, яке відповідатиме міжнародним стандартам, дозволить Україні вийти на новий рівень конкурентоспроможності на світовому ринку та забезпечити стале, екологічно стійке майбутнє для своїх громадян, перетворити Україну на країну-експортера високоякісної продукції, а не лише сировини.

Список використаних джерел

1. Закон України Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів. Верховна Рада України. Закон від 31.05.2007 № 1103-V, Редакція від 20.09.2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1103-16> (дата звернення 2.02.2024).

2. Єрмолаєва Т. В. До питання про екологічну безпеку харчових продуктів: небезпеки сучасності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2016. № 22. с. 141–144.

3. Гобела В. В., Мельник С. І., Курляк М. Д. Продовольча безпека України на фоні війни: оцінка стану та прогнозування тенденцій. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. № 2(02). с. 92–98.

4. Бомба М. Я. Здорове харчування як стратегічний ресурс національної безпеки України. *Вісник НАН України*. 2013. № 6. С. 32–41.

Вичівський П.П.,

к.і.н., доцент кафедри туризмознавства і краєзнавства,

Польова Л.В.,

к.п.н., доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи,

Ткачук Х.С.,

здобувачка вищої освіти РВО магістр ОП «Туризмознавство»

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника,

Івано-Франківськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІВЕНТИВНОГО ТУРИЗМУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Івентивний туризм – це вид туризму, що приурочений до будь-яких подій. Це можуть бути події у сфері культури, спорту, бізнесу та ін. Івентивний туризм передбачає задоволення потреби людини у відвідуванні будь-якого конкретного заходу. Він викликає все більший інтерес у потенційних туристів, а також дає необмежений простір творчості організаторам даного виду туризму. Ресурсна забезпеченість івентивного туризму багатогранна та залежить від конкретної події, а події можуть бути дуже різноманітними.

Особливістю івентивного туризму є те, що він надає основний позитивний вплив на розвиток регіону, а саме створення зручних і комфортних засобів розміщення, організації екскурсійних, розважальних програм, розвиток транспортної інфраструктури регіону. Сьогодні івентивний-туризм - це не тільки перспективний сегмент світового туристичного ринку, що динамічно розвивається, а й багатогранний інструмент регіонального розвитку.

Роль івентивного туризму в Івано-Франківській області з кожним довоєнним роком зростає, адже регіон був і є одним з найперспективніших туристичних регіонів країни і відіграє важливу роль у формуванні туристичного ринку України. Активний розвиток івентивного туризму зумовлений вигідним економіко-географічним положенням, наявністю та використанням унікальних природних, історико-культурних та соціально-економічних ресурсів, які інтегровані з характерною історією та культурою регіону.

Чи не найбільш вагомим ресурсом івентивного туризму є фестивалі. Щороку в Україні (до повномасштабного вторгнення РФ) відбувалося понад 400 великих фестивалів, чимало з яких в Івано-Франківській області.

Одним з головних фестивалів регіону був карпатський фестиваль просторових мистецтв «Карпатський простір». Музика (фолк, етно, рок і класика), театр, кіно, література, скульптура та інші види візуального мистецтва, а також народні художні промисли і кухня включені в програму фестивалю з концертами, виставами, виставками, презентаціями, дискусіями та дегустаціями, а також майстер-класами та спортивними заходами.

«Карпатський простір» передусім ставив перед собою дуже важливе завдання – презентувати Івано-Франківщину як цілісний і потужний інфраструктурний комплекс, який може стати місцем зустрічі людей різних сфер інтересів, представників різних країн та етнічних груп.

З широкого переліку великих мистецьких фестивалів регіону слід виділити «Porto Franco» – це п'ятиденна постмодерністська опера, під час якої все місто перетворювалося на театр - барокові площі, пострадянські заводи, вокзали, парки, кладовища, кав'ярні, церкви і т.д. З моменту свого першого проведення у 2010 році Porto Franco пройшов в Україні, Польщі, Австрії, Німеччині, Франції, Нідерландах, Бельгії, Швейцарії, Іспанії, Ірані, Китаї, Ізраїлі, Литві та Японії і став мистецьким «портом» для понад 1000 музикантів, художників, танцюристів, акторів, письменників та театралів. Філософія «Porto Franco» – це філософія відкритого мистецького порту, де всі види мистецтва можуть вільно співіснувати та набувати нових форм і якостей. Мета «Porto Franco» – створювати і представляти на фестивалі унікальні вистави, які вступають в діалог з місцевим населенням і унікальною архітектурою.

Ще одним грандіозним музичним фестивалем був «UNDERHILL EUROPEAN MUSIC FESTIVAL». Даний фестиваль відбувався на початку літа у селі Підгір'я Івано-Франківської, і об'єднував сучасну та поп-музику різних стилів за участі українських та європейських музикантів. Особливістю даного фестивалю було те, що вдень і вночі в режимі нон-стоп працювали три сцени, де можна було насолодитися музикою Music Drive 24\7.

До програми фестивалю також входили повітряні шоу, парашути та багато музики. На фестивалі були присутні десятки відомих артистів та музикантів. Також на сцені були європейські музиканти та діджеї. Також на території були лаунж-зони, де можна було відпочити у зручних кріслах та насолодитися смачною їжею. Для творчих людей була ціла арт-зона з картинами та архітектурними творами відомих художників.

Окрім масштабних фестивалів у регіоні відбувалися і значно менші заходи, зокрема: традиційний міжнародний фестиваль ковальського мистецтва «День коваля». На фестиваль з'їжджалися представники з різних

регіонів України та з багатьох країн світу (традиційно Німеччина, Польща, Білорусь, Литва, Франція, Чехія, Ізраїль, США, Австрія, Нідерланди та ін.).

З широкого числа місцевих івентів слід відзначити наступні: «Потяг до Яремче», «Коляда на Майзлях», «Великодні дзвони», «Станіславська Мармуляда», «Оле Довбуш», ярмарок-фестиваль «Свято винограду та вина», молодіжний фестиваль «Купальська ніч», та багато ін. Ці фестивалі досить багатогранні, мають високу привабливість і в майбутньому (після нашої перемоги) зможуть набути міжнародного статусу.

Отже, у сучасному світі туризм швидко розвивається, є важливою та перспективною галуззю економіки регіону, та країни загалом, також має масштабний вплив на вирішення соціальних проблем. Івентивний туризм дає можливість різним групам туристів не просто відвідати, а стати частиною найбільших подій у світі культури, мистецтва, спорту.

Список використаних джерел

1. Балашова Р.І. Організація діяльності туристичного підприємства : навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2012. 184с.
2. Вичівський П.П. Історичні фестивалі як елемент формування туристичної привабливості регіонів України. *Сучасний стан та потенціал розвитку індустрії гостинності в Україні*: зб. матеріалів I Всеукр. наук. – практ. конф. (м.Херсон, 23 квітня 2021 р.) / за ред. доц. Морозової О.С. Херсон : ХДАЕУ, 2021. С. 194-197
3. Мальська М.П. Туристичний бізнес: теорія та практика : підручник. 2-ге вид., перероб. та допов. К. : Центр учбової літератури, 2012. 368 с.
4. Червінський А. Роль подієвого туризму в освоєнні культурно-освітнього простору Прикарпаття. Гірська школа українських Карпат. 2019. No 14. С. 235–238.

Вовк М.О.,

доктор філософії з менеджменту,
старший викладач кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної,

Большакова Є.Л.,

доктор філософії з менеджменту,
старший викладач кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної,

*Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна*

УПРАВЛІНСЬКЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ

На сьогоднішній день важливою складовою для розвитку економіки держави залишається торгівельна діяльність оптової та роздрібною торгівлі, яка забезпечує як внутрішній так і зовнішні ринки товарами та послугами.

Розвиток торгівлі в державі є своєрідним індикатором зростання економіки держави, а також забезпечення її економічної та продовольчої безпеки.

У 2022 р. (внаслідок ворожих дій) вітчизняна система послуг зазнала краху, торгівля послугами була зруйнована, і лише завдяки партнерському входженню (імпорт послуг за рік зріс з \$14,4 млрд до \$25,3 млрд) Україна залишилась у світовій системі торгівлі послугами, хоча і з дефіцитом у \$9,1 млрд [2]. Водночас, необхідно відмітити, що стрімка діджиталізація суспільства створює нові виклики для підприємницької діяльності особливо це стосується функціонування електронної торгівлі.

Ковтун Е. О. розглядає електронну торгівлю як процес купівлі-продажу товарів і послуг, або передачу коштів чи даних через електронну мережу Інтернет [3] з метою задоволення потреб споживачів, та отримання прибутку від підприємницької діяльності, а також забезпечення продовольчої безпеки.

Переважній більшості населення важко уявити життя без можливості покупки товарів чи послуг через Інтернет-магазини, особливо це стосується міленіалів та Digital покоління. З кожним роком потенційні відвідувачі Інтернет-магазинів стають більш вибагливими та вимагають: зручний інтерфейс використання сайту Інтернет-магазину; професійну характеристику споживних властивостей товарів; можливість порівняти товар з аналогами й ціновим сегментом; безкоштовної доставки в зручний для споживача час, тощо. Разом з тим, процес діджиталізації торговельної діяльності для керівників торговельних підприємств є складним завданням під час реалізації якого виникають проблеми, щодо розробки інтерфейсу сайту Інтернет-магазинів, своєчасного оновлення програмного забезпечення та серверів підприємства. Всі ці вимоги часу потребують від керівників торговельних підприємств професійного підходу у дослідженні питання, що стосується якісного обслуговування покупців в Інтернет-магазинах.

У зв'язку з цим, перед управлінцям, які займаються торговельною діяльністю постала гостра потреба у залученні зовнішніх експертів, які могли б забезпечити ефективне вирішення функціонування електронної торгівлі з урахуванням споживчих переваг. Людський капітал вийшов на передній план, тому послуги у сфері консалтингу та аутсорсингу стали досить популярними та необхідними інструментами управління підприємством [1].

Таким чином, для вирішення вище зазначених проблем, які стосуються впровадження та розвитку електронної торгівлі може бути замовлення послуги з управлінського консультування, яка спеціалізується на особливостях ведення електронного бізнесу в Україні та за її межами. Фахівці

з управлінського консультування допоможуть виявити основні проблеми та запропонують основні шляхи їх вирішення.

Список використаних джерел

1. Савченко Т.Г., Ярошина А.П. Консалтинг та аутсорсинг як сучасні інструменти управління підприємством. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*, № 2' 2019. С. 7 – 12. URL: <https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2019/12/17/1-7-12.pdf> (дата звернення 10.02.2024).
2. Стан економіки та перспективи її відновлення у 2023 р. Аналітична доповідь. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/05/18/2023-MATRA-I-KVARTAL-8.pdf> (дата звернення 10.02.2024).
3. Ковтун Е. О. Електронна торгівля в умовах міжнародної економічної діяльності. *Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету* 2021, № 5, Том 2. С. 229 – 230. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/06/2021-en-52-38.pdf> (дата звернення 10.02.2024).

Воронько-Невіднича Т. В.,

к.е.н., завідувач кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної, доцент,

Міняйло А. Д., Голяка С. О.,

здобувачі вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент,

Полтавський державний аграрний університет,

м. Полтава, Україна

СУЧАСНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

Сучасне бізнес-середовище вимагає від керівників і спеціалістів стратегічного мислення та творчого підходу до функціонування підприємства агропродовольчої сфери, заснованого на особистій відповідальності за його успішне функціонування та розвиток. Навички стратегічного мислення дозволяють будувати стратегічно орієнтоване управління бізнес-процесами та відігравати вирішальну роль у прийнятті рішень щодо стратегічних змін. Правильно розроблена та обґрунтована стратегія є домінантою у розробці стратегії, яка й забезпечує високу результативність діяльності суб'єкта господарювання у довгостроковій перспективі. Разом з цим, важливість цієї ситуації враховує необхідність пошуку механізмів забезпечення ефективного стратегічного управління підприємства агропродовольчої сфери в умовах надзвичайних викликів зовнішнього середовища.

Агропродовольча сфера була і буде основою української економіки. Військова агресія росії, втрата сільськогосподарських площ, потужних промислових і сільськогосподарських об'єктів породили кризові явища в

вітчизняній економіці.

На цьому фоні актуальними є проблеми визначення можливих механізмів виходу з кризи, аналіз українського досвіду та визначення можливостей стабілізації ситуації. Тому своєчасним є визначення стратегічних орієнтирів розвитку української економіки в умовах глобальних викликів, військових атак та забезпечення ефективності механізмів управління сталим розвитком підприємств агропродовольчої галузі.

Розвиток сучасних підприємств агропродовольчої сфери визначається ефективною системою менеджменту. Зміни парадигм управління призводять до концептуально важливих змін. В умовах воєнного стану, жорсткого конкурентного протистояння, мінливого зовнішнього середовища та глобальних викликів вітчизняні агропідприємства повинні мати на озброєнні інноваційні методи для забезпечення сталого розвитку.

Проте слід констатувати, що в сучасних умовах більшість вітчизняних підприємств не можуть конкурувати з аналогічними іноземними суб'єктами господарської діяльності, оскільки процес пошуку та затвердження ефективних концепцій менеджменту ще триває.

Як зауважують фахівці [1]: «ефективність управління також залежить від відповідності обраних стратегій цілям підприємства, оптимальності процесів реалізації стратегій, мотивації персоналу на досягнення цілей, кваліфікації персоналу, технології та стилю управління».

На думку авторів, доцільним є трактування стратегії як моделі почерговості систематичних подій у часі задля досягнення наміченої цілі, що вдало підкреслює ключові елементи сконструйованого процесу на певний період та їх взаємозв'язки. Водночас, вибудовування окремої стратегічної траєкторії суб'єкта господарювання обумовлює необхідність моніторингу пов'язаних подій у часі у відповідності з стратегічними змінами та виокремленням чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, що визначають позицію підприємства на ринку на шляху до реалізації поставленої мети [3]. Проте практика показує, що ці аспекти часто ігноруються, а управлінські рішення, не завжди ефективні [2].

Таким чином, слід констатувати, що повномасштабне вторгнення в Україну змінило умови функціонування вітчизняних підприємств агропродовольчої сфери та вкрай негативно впливає на забезпечення їх сталого розвитку. Водночас, ринкова невизначеність робить реальністю необхідність формування стратегічних орієнтирів та розробки власних механізмів управління стійкістю розвитку суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел

1. Kasych A., Vochozka M. Methodological support of the enterprise sustainable development management. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2018. № 1. pp. 371-381.
2. Березіна Л. М., Воронько-Невіднича Т. В., Логінська І. Я., Шкурупій К. Є. Ключові аспекти управління розвитком агропродовольчої сфери в межах національної економічної стратегії – 2030. *Modern Economics*. 2021. № 30. С. 34-38. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V30\(2021\)-05](https://doi.org/10.31521/modecon.V30(2021)-05).
3. Ткачук В. І., Яремова М. І., Горкуша Н. М. Формування стратегічних орієнтирів розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9590>.

Воронько-Невіднича Т. В.,

к.е.н., завідувач кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної, доцент,

Прокопенко Б. А., Гармаш Р. Р., Ярош В. С.,

здобувачі вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент,

Полтавський державний аграрний університет,

м. Полтава, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ КОМЕРЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

Важливою складовою господарської діяльності суб'єктів господарювання агропродовольчої сфери є комерція. Особливо за сучасних умов комерційна діяльність має значний вплив на економічне становище підприємств, перетворюючи зовнішні сигнали в інформацію про те, що виробляти, скільки виробляти, де виробляти, кому виробляти і за якою ціною постачати споживачам тощо.

Водночас сучасні умови господарювання створюють нові вимоги до результативності комерційної діяльності. Комерційна діяльність створює цивілізовані відносини між усіма учасниками ринкового середовища, активізує товаро-грошовий обмін, досягає ринкової рівноваги, сприяє розвитку фінансово-кредитної системи країни, податків і платежів до бюджетів усіх рівнів [1]. Зрозуміло, що метою комерційної діяльності є задоволення попиту споживачів на аграрну продукцію належної якості та необхідної кількості з метою отримання прибутку.

Для ефективної комерційної діяльності господарюючим суб'єктам необхідно вміти виявляти та своєчасно усувати недоліки в бізнес-процесах.

Співвідношення результатів комерційної діяльності з використаними для цього засобами виробництва і робочої сили протягом визначеного проміжку часу називається ефективністю комерційної діяльності.

Комерційна діяльність здійснюється через взаємодію трьох детермінант: робочої сили, засобів праці та предметів праці [3]. Враховуючи особливості здійснення цієї діяльності в сучасних умовах господарювання, при розробці стратегії комерційної діяльності слід застосовувати клієнтоорієнтований маркетинговий підхід. Загальна ефективність діяльності такого підприємства залежить, насамперед, від задоволеності покупців асортиментом продукції, комплексом послуг і методами ціноутворення тощо [2].

Зрозуміло, що забезпечення ефективної комерційної діяльності підприємств агропродовольчої сфери є важливим завданням прискорення розвитку вітчизняної економіки в умовах виживання та відновлення.

Список використаних джерел

1. Воронько-Невіднича Т. В., Кошулько А. В., Карасенко В. М. Особливості управління комерційною діяльністю аграрних підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 6 (11). С. 130-134. URL : http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/6_11_uk/26.pdf.
2. Воронько-Невіднича Т. В., Гончаренко В., Діденко С. М. Управління комерційною діяльністю підприємства агропродовольчої сфери як складова забезпечення його конкурентоспроможності. *Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, 28 вересня 2023 р. Полтава : ПДАУ, 2023. 436 с. С. 21-23.
3. Филевич Л.Г., Попова Л.О., Прядко О.М., Мітяєва Т.Л., Прибилович Л.А. Комерційна діяльність: навчальний посібник з дисципліни «Комерційна діяльність». Харків: ХДУХТ, 2014. 225 с.

Губені Ю. Е.,

доктор економічних наук, професор,

Львівський національний університет природокористування,

м. Львів, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРИНЦИПІВ БІЗНЕС-КУЛЬТУРИ ПРИ ВИВЧЕННІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ

Бізнес-культура це комплексне і багатогранне поняття, що описує середовище та усталені принципи і детермінанти ведення підприємницької діяльності. Деякі автори пов'язують бізнес культуру із цінностями та засадами, які торкаються внутрішнього середовища суб'єкта господарювання (СГД), однак є доволі обґрунтовані посили щодо її зв'язку із зовнішнім та внутрішнім оточенням, національними / регіональними особливостями ведення підприємництва. Цікавими є, зокрема, міркування Р. Мухи щодо розмежування термінів «бізнес-культура» та «організаційна культура» [1]. Звичайно, контекст розгляду поняття «бізнес-культура» визначає її тлумачення та сутнісне наповнення. Одним із визнаних дослідників бізнес-

культури вважають американського дослідника Едгара Шайна (Edgar H. Schein), який пов'язував розвиток бізнес-культури із організаційною культурою та лідерством [2].

Тому, не заглиблюючись у зрозумілу та дещо схоластичну дискусію, приймемо до відома розуміння «бізнес-культури» як цілісної та комплексної сукупності базових цінностей, усталених норм, традицій, прийнятних правил поведінки та очікувань, що сформувались у певному суб'єкті (варіант А) або на території (варіант В). У випадку варіанту А ми говоримо про бізнес-культуру суб'єкта підприємництва, а у випадку варіанту В, про бізнес-культуру національного, регіонального або локального рівня. Ми можемо також говорити, хоча це відводить нас від основної теми, й про глобальну бізнес-культуру. Напевне усі ці поняття можуть бути напряму пов'язаними із економічною парадигмою, яка, як відомо, зараз зазнає модернізації.

Розвиток бізнес-освіти в нашій країні спонукав до формування як окремих галузей знань / спеціальностей, та і навчальних дисциплін, орієнтованих на вивчення різноманітних аспектів підприємництва. Навіть «традиційні» економічні академічні дисципліни отримують наростаюче акцентування уваги на бізнесові орієнтири та запити. Конвергенція навчальних дисциплін із бізнесово орієнтованими курсами є очевидною, оскільки має об'єктивну природу. При цьому виникає запит на включення в освітній контент елементів бізнес-культури. А останніми роками виникають запити щодо поглиблення європейських орієнтирів у бізнес-освіті. Нам видається доцільним імплементація європейських принципів бізнес-культури в освітній процес.

Можливо, поняття «європейські принципи бізнес-культури» слід при цьому розглядати не як сукупність національних підходів, які зрозуміло матимуть специфіку. Ми схильні вважати європейську бізнес-культуру та її принципи як інтегровану ціннісну інституційну сукупність. При цьому треба виділити більш універсальні та загальні із них:

- комунікація та етика ділових і особистих відносин в бізнесі;
- різноманіття та толерантність, які не порушують універсальних усталених норм;
- сталість та довготривалий розвиток, орієнтований на засади *sustainable development*;
- поєднання ділового інтересу із життєвими цінностями та розвитком особи/громади;
- партнерство і взаємодія фірм, людей, територій та громад [3].

Впровадження у академічну діяльність, зокрема у освітній контекст європейських принципів бізнес-культури сприятиме формуванню більш модерного підприємницького світогляду у студентському, а пізніше – молодіжному підприємницькому середовищі. Однак такий напрямок академічних змін вимагатиме як глибшого дослідження пов'язаних теоретичних та прикладних проблем, так і активізації академічних обмінів. В сукупності це сприятиме інтонаційним приготуванням та діям, задекларованим у документах високого рівня.

Ми вважаємо, що у комплексі заходів поширення європейських принципів бізнес-культури у підприємницьке навчання доцільно розпочати з модульних навчальних курсів, які інтегруватимуть попередні напрацювання, зокрема – отримані за академічними обмінами знання, досвід та дослідницькі напрацювання. Важливим при цьому є не лише академічна, але й міжкультурна співпраця та компаративні дослідження.

Список використаних джерел

1. Муха Р. А. Бізнес-культура, сутність та основні характеристики // Ефективна економіка. 2018. № 8. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6485>
2. Schein, E., & Schein, P. (2016). *Organizational Culture and Leadership* (5th ed.). Wiley. – URL: <https://www.perlego.com/book/991536/organizational-culture-and-leadership-pdf>
3. Reforamat Beata, Kwiecen Anna. (2020) *Biznes w kulturze – kultura w biznesie w kontekście koncepcji zrównoważonego rozwoju*. – Katowice: Uniwersytet Ekonomiczny

Демидчук Л. Б.,

к. т. н., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики, доцент,

Львівський торговельно-економічний університет,

м. Львів, Україна

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Останніми роками більшість країн зіткнулися з проблемами при розробленні заходів торговельної політики в умовах цифрової економіки, що пов'язано з відсутністю базових знань щодо її динаміки та специфіки міжсекторального характеру самої цифровізації. Ці проблеми також частково пов'язані з необхідністю зберегти розвиненими країнами свої конкурентні переваги, а країнам, що розвиваються, – втримати свої конкурентні позиції в міжнародній торгівлі [1], у тому числі й цифровій. Оскільки цифровий розвиток економіки на основі даних іде не так давно, то й перевірених підходів не так багато навіть у розвинених країнах.

Найважливішим завданням у регулюванні міжнародної цифрової торгівлі є досягнення відкритості ринків, класичне розуміння якої вбачається

у створенні сприятливого середовища для бізнесу, що забезпечує взаємовигідні умови для іноземних і вітчизняних фірм та економічне зростання загалом. У міру зростання нових бізнес-моделей, заснованих на даних, міжнародна торгівля розширюється, проте забезпечення відкритості ринку ускладнюється, оскільки сам міжнародний обмін під впливом цифрових технологій зазнає трансформації. Останнє зумовлено багатфакторністю угод у міжнародній цифровій торгівлі, їх множинністю та взаємопов'язаністю, коли бар'єр в одній угоді може порушити іншу. У зв'язку з цим, наприклад, простого доступу до Інтернету недостатньо для міжнародної цифрової торгівлі через дорожнечу (через бар'єри в торгівлі послугами) логістичних послуг у країні-імпортері. Використання специфічних заходів регулювання необхідне саме для «розумної» продукції, що комбінує надання послуг і торгівлю товарами (щодо такої продукції зустрічається визначення «пов'язані продукти»).

З погляду торговельної політики переваги цифрової трансформації залежать від безперервного та комбінованого функціонування систем, що охоплюють товари, послуги та цифрову пов'язаність. Однак для отримання вигод від цифрової торгівлі недостатньо лише лібералізації ринків. У рамках міжнародної торгівлі часто стають доступними нові технології. Тому, щоб збільшувати виробництво, необхідний доступ на міжнародні ринки, що можливо лише для компаній, які мають конкурентні цифрові переваги. В умовах цифрової економіки успіх фірм детермінований як впровадженням нових технологій, так і виходом на глобальні ринки. Доступ до нових технологій забезпечується ступенем лібералізації режиму торгівлі [2], але для ефективного використання таких технологій потрібні дещо інші стратегії.

Для забезпечення цілісного підходу до досягнення лібералізації міжнародної цифрової торгівлі та пом'якшення негативних наслідків неоднорідності регулювання необхідно використовувати як загальні принципи щодо відкритості ринку, так і спеціальні принципи (наприклад, у сфері використання мережі Інтернет). Принципи лібералізації міжнародної торгівлі спрямовані на підтримку бізнес-середовища, що дає змогу країнам отримувати вигоди від глобалізації (яка, на думку дослідників, уже сягнула своєї межі) і міжнародної конкуренції. Крім того, принципи лібералізації припускають, що підходи до регулювання мають бути прозорими, справедливими, такими, що не обмежують торгівлю і сумісними. У класичних методиках лібералізації ринку зазвичай використовують так звану концепцію гармонізації, однак у контексті цифрової торгівлі та з урахуванням регуляторних відмінностей, що зберігаються в низці галузей, на сьогоднішній

день також використовують ширшу «концепцію сумісності» різних підходів [3].

На рівні СОТ також необхідна серйозна зміна підходів до регулювання міжнародної цифрової торгівлі, необхідне розроблення правил цифрової торгівлі. Розроблення таких правил дасть змогу СОТ продемонструвати здатність регулювати сучасну міжнародну торгівлю. На-сьогодні розроблено кілька угод СОТ, які можуть зачіпати цифрову торгівлю, а саме: Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ), Генеральна угода про торгівлю послугами (ГАТС), Угода про інформаційні технології, Угода про технічні бар'єри в торгівлі.

Найважливішою угодою СОТ, що забезпечує правову базу щодо транскордонних потоків даних, є ГАТС, зобов'язання якої є технологічно нейтральними щодо доставки. Обмеження на потоки даних і вимоги до локалізації даних можуть поставити міжнародних постачальників цифрових послуг у невідносно конкурентне становище, що є порушенням зобов'язання країн-членів СОТ щодо національного режиму та доступу до ринку. Крім того, існує особливе зобов'язання для членів СОТ дозволити передачу фінансової інформації через кордони у випадках, коли така передача необхідна для ведення звичайних справ з постачання фінансових послуг.

Регулювання транскордонної передачі даних – один із найважливіших принципів подальшого розвитку міжнародної цифрової торгівлі. Поряд з цим велике значення мають і деякі інші принципи, серед яких критично важливими є транспарентність та інклюзивність. Причому реалізація цих принципів дає змогу фірмам спрогнозувати витрати і прибуток від їхньої торгівлі та інвестицій. Наявність інформації усуває невизначеність щодо застосовних вимог, допомагає фірмам краще передбачити витрати і віддачу від їхньої торговельної діяльності, а також надає їм час, необхідний для адаптації до потенційних змін. У цифровому світі, де фірми, зокрема малі та середні підприємства, можуть брати участь у великій кількості ринків, ці принципи є важливими з точки зору більшої впевненості та довіри до цифрової економіки. Транспарентність не менш важлива в контексті розроблення заходів економічної політики, з огляду на швидку швидкість змін у цифрову епоху, а також з погляду нових правил щодо послуг, якими торгують на світовому ринку в умовах цифровізації (транспортні послуги, спільні поїздки тощо).

Одним із рішень для досягнення внутрішніх національних цілей (таких як захист конфіденційності) під час оптимізації міжнародної цифрової торгівлі є глобальна гармонізація стандартів, що розробляються урядами. Мета

міжнародної гармонізації стандартів для мінімізації торговельних бар'єрів не є новою, але набуває додаткової актуальності у світі, де транскордонні потоки даних є великими, а їхні обмеження потенційно дуже дорогі. Міжнародні стандарти можуть допомогти усунути обмеження потоку даних, знизити інформаційні витрати для споживачів (наприклад, на визначення того, чи є цифрові продукти безпечними або адекватно захищають особисті дані). Грунтуючись на наявних зобов'язаннях у рамках СОТ, в угоді про цифрову торгівлю, що стосується використання міжнародних стандартів, мають бути розглянуті такі типи зобов'язань:

прихильність розробленню міжнародних стандартів послуг у ключових галузях, порушених глобальними потоками даних (таких як конфіденційність, кібербезпека і захист споживачів);

зобов'язання використовувати міжнародні стандарти послуг як основу для внутрішнього регулювання;

у разі відсутності міжнародного стандарту послуг - зобов'язання розглянути питання про те, чи можуть стандарти, розроблені іншими членами СОТ і міжнародними організаціями (наприклад, ОЕСР), виконати свою законну функцію.

Список використаних джерел

1. Арсланова С. К. Інноваційні перспективи України. *Основи економіки, управління та права*. 2016. № 1 (1). С. 4-9.
2. Brettell K. (2018). What is SOFR?. *The New US Libor Alternative*. URL: <https://money.usnews.com/investing/news/articles/2018-04-03>.
3. Гавриленко Н. Г., Тарасенко І. О. Сучасні тенденції цифровізації економіки: проблеми та перспективи розвитку. *Інтернаука. Сер. Економічні науки*. 2021. № 3 (47). Т. 1. С. 36-46.

Джерелюк Ю. О.,

д.е.н., професор кафедри менеджменту, маркетингу і туризму,

Мацуєв І. М.,

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»,

Херсонський національний технічний університет,

м. Хмельницький, Україна

МЕТОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах господарювання з нестабільним зовнішнім середовищем діяльності одне з основних завдань, яке стоїть перед підприємствами торгівлі, є постійне вдосконалення фінансово-господарської

діяльності, що практично неможливо без впровадження ефективних методів управління, новітніх технологій та ефективних методів ведення бізнесу [1].

На сьогоднішній день проблема низької ефективності бізнес-процесів підприємства вирішується шляхом застосування процесного підходу до управління і, відповідно, різних методів вдосконалення управління бізнес-процесів. Управління бізнес-процесами торговельного підприємства передбачає їх постійне поліпшення і оптимізацію, тому найважливішими інструментами процесного управління є підходи і методи щодо удосконалення бізнес-процесів.

У науковій літературі виділяють два концептуальних підходи удосконалення бізнес-процесів [1–3]:

1. Поступовий підхід до вдосконалення процесів у межах існуючої організаційної структури управління. Цей підхід привабливий тим, що не потребує великих капіталовкладень і припускає, що будуть розроблені рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності бізнесу шляхом невеликих, але постійних удосконалень бізнес-процесів.

2. Кардинальний підхід. Результатом такого підходу стали суттєві зміни в процесах управління торговельними підприємствами та принципові зміни організаційних структур.

Так, Ольшанський О.В. зазначає, що поступовий підхід більшою мірою орієнтований на вдосконалення окремих стадій бізнес-процесу, у результаті такого підходу зменшується адаптивність торговельного підприємства, знижується гнучкість. Вирішення цієї проблеми на практиці часто зводиться до перенесення функцій структурних підрозділів підприємств у нові процесні підрозділи, тобто до простого їх перейменування, а не до зміни змісту і призначення.

Другим основним підходом до вдосконалення процесів є вивчення самого процесу діяльності з точки зору його цінності для споживачів, такий підхід дозволяє уникнути функціональної спеціалізації в управлінні [1].

На сучасному етапі економічного розвитку удосконалення бізнес-процесів здійснюється за допомогою низки методів. Сучасні українські та зарубіжні науковці виділяють наступні п'ять основних методів досягнення цілей удосконалення бізнес-процесів для торговельних підприємств [1–4]:

1. Бенчмаркінг процесу заснований на порівняльному аналізі господарських процесів торговельного підприємства з еталонними процесами підприємств, які виконують однакові ті самі або подібні процеси, але працюють більш ефективно. Метою бенчмаркінгу є визначення факторів, які

призводять до покращення бізнес-процесів «еталонних» підприємств» і запобігання несприятливим варіаціями із ними.

2. Перепроєктування процесу спрямований на вдосконалення поточного процесу. Перепроєктування зазвичай застосовується до тих процесів, які є ефективними, але потребують перегляду через зміни у вимогах і потребах споживача. Нерідко перепроєктування процесу проводять разом з порівняльним аналізом (бенчмаркінгом), щоб перепроєктований процес не виявився гірше або краще відповідного еталону.

3. Інжиніринг процесу як метод удосконалення процесів торговельного підприємства, це метод покращення бізнес-процесів при розробці нових видів бізнесу в існуючих організаціях, з урахуванням передового досвіду та принципу оптимальності в управлінні процесами.

4. Реінжиніринг бізнес-процесів, тобто перебудова (перепроєктування) процесів для досягнення дуже значного стрибкоподібного поліпшення діяльності підприємства у таких ключових для сучасного бізнесу показниках результативності, як витрати, якість, рівень обслуговування, оперативність, конкурентоспроможність на ринку.

5. Методика швидкого аналізу рішень являє собою підхід, який розроблений для швидкого знаходження рішення та отримання результатів від наших бізнес-процесів, в основі підходу лежать інтуїтивні методи прийняття рішень; перевагами цього методу є швидкість прийняття рішення, мінімальні витрати на реалізацію методики, орієнтація на замовника.

Зазначимо, що незалежно від вибраного методу вдосконалення бізнес-процесів, який планується до впровадження на торговельному підприємстві, у першу чергу необхідно провести аналіз майбутньої результативності запропонованих змін.

Литюга Ю. В. розглядаючи сучасні управлінські теорії, виділяє такі методи удосконалення бізнес-процесів: шість сигм, ощадливе виробництво, FAST-аналіз, бенчмаркінг, прямий інжиніринг, реінжиніринг, СЕМ. Сутність методології «Шість сигм» полягає у тому, щоб зменшити кількість варіацій і невідповідностей процесів, захиститися від помилок у процесі створення споживчої цінності. Ощадливе виробництво – це ліквідація процесів, які не створюють жодної цінності для споживача. Метод СЕМ – це метод удосконалення існуючих бізнес-процесів відповідно до вимог споживачів, досягається шляхом визначення пріоритетів створення цінності для споживача в кожному процесі. FAST – швидкий метод аналізу, який зосереджується на конкретному процесі, забезпечуючи швидке вдосконалення процесу, метод

базується на інтуїтивно зрозумілих способах прийняття управлінських рішень, експертних оцінках та генерації ідей [2].

Криворучко О.М. у своєму фундаментальному дослідженні [3] основні методи удосконалення бізнес-процесів поділяє на дві групи (залежно від строку проведення): довгострокові (аналіз робочих осередків, інжиніринг, кайдзен, шість сигм, перепроєктування, бенчмаркінг, реінжиніринг) та короткострокові (статистичне управління процесами, розгортання функції якості, безперервний менеджмент процесів).

У дослідженнях вчених [1–4] наводиться думка щодо комбінації різних методів та інструментів удосконалення бізнес-процесів торговельного підприємства. На користь комбінації системи менеджменту якості, безперервного менеджменту процесів та реінжинірингу вчені називають наступні умови: з точки зору стратегії, орієнтація на процеси вимагає від підприємства адаптованості до конкурентного середовища (у методах реінжинірингу відсутня довгострокова стратегічна адаптивність, яка може бути забезпечена безперервним управлінням; складність у разі впровадження (впровадження нових процесів або реінжинірингових здійснюється, як правило, не відразу, а потребує змін моделей існуючих процесів, що також забезпечується системою управління якості та безперервного менеджменту процесів).

Криворучко О.М. виділяє окремі методи удосконалення бізнес-процесів відповідно до етапів удосконалення: етап «формування та впровадження системи менеджменту якості» – «дерево» цілей; статистичні інструменти та методи контролю якості, методи збору думок учасників); етап «безперервний менеджмент процесів» – система збалансованих показників, статистичні методи контролю якості, діаграма Ганта, «Шість сигм», бенчмаркінг; етап «реінжиніринг» – SWOT-аналіз; метод «мозгової атаки» і метод «Делфі»; ABC-аналіз, експертне опитування, метод розробки прогнозних сценаріїв, матричний метод, Kaizen, експертно-аналітичні методи [3].

Враховуючи вищесказане, можна стверджувати, що вибір найбільш ефективних методів управління бізнес-процесами є індивідуальним для кожного торговельного підприємства, він повинен бути обумовлений чинниками та ситуаціями, які наразі існують на підприємстві та впливають на його функціонування.

Варто виділити основні довгострокові цілі торговельного підприємства, досягнення яких змінить якісний стан діяльності. Кожен бізнес-процес повинен мати ціль або систему цілей, яких необхідно досягти. Торговельні

підприємства існують у постійно мінливих зовнішніх і внутрішніх умовах: змінюються темпи розвитку техніки та технологій, характер споживання і вимоги споживачів, кількість та поведінка конкурентів, в результаті чого бізнес-процес стає нерезультативним, потребує змін та вдосконалення. Залежно від викликів, що стоять перед підприємством, пріоритетними стають конкретні методи удосконалення бізнес-процесів або їх комбінаціям.

Отже, при реалізації комбінованого підходу до удосконалення бізнес-процесів торговельного підприємства досягається простота для розуміння і доступність системного опису, що дозволяє ідентифікувати всі аспекти діяльності підприємства, можливість прогнозування його діяльності з урахуванням впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Комбінований підхід удосконалення бізнес-процесів дозволить виявити нові можливості у ринковому середовищі та забезпечити стійкий розвиток торговельного підприємства в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Ольшанський О. В. Аналіз методів удосконалення бізнес-процесів підприємств торгівлі. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019. №2 (107). С 104–110.
2. Литюга Ю. В. Інноваційні методи удосконалення бізнес-процесів. *Economy of enterprise: theory and experience* : collection of materials of the VII International Scientific and Practical Conference (12 october 2018, Kyiv, Krakow, Praha, Nairobi) / Ministry of Education and Science of Ukraine, National Economic University named after Vadym Hetman [et al.]. Krakow ; Nairobi (IDIA), 2018. P. 103–107.
3. Криворучко О. М. Інтегрований підхід до удосконалення бізнес-процесів підприємства. *Економіка транспортного комплексу*. 2018. Вип. 32. С. 17–29.
4. Гаврильченко О. В. Удосконалення бізнес-процесів підприємства з використанням методів експертного аналізу. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 16. С. 270–276.

Джерелюк Ю. О.,

д.е.н., професор кафедри менеджменту, маркетингу і туризму, професор,

Новіцький М. В.,

аспірант спеціальності 073 «Менеджмент»,

Херсонський національний технічний університет,

м. Хмельницький, Україна

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ

У сучасних економічних умовах нестабільного зовнішнього середовища бізнесу одним із головних завдань, які стоять перед підприємствами торгівлі, є постійне вдосконалення їх фінансово-господарської діяльності, що майже

неможливо без підвищення якості бізнес-процесів. Оцінка якості бізнес-процесів підприємства торгівлі є дієвим інструментом забезпечення його успішної діяльності в сучасних умовах, що сприяє збільшенню прибутку і зростанню результативності, зниженню витрат, поліпшенню якості обслуговування з метою їх відповідності потребам споживачів. Підвищення якості бізнес-процесів підприємств торгівлі спрямоване на задоволення інтересів споживачів, підвищення економічної стійкості та конкурентоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі.

Зокрема, дослідження процесу управління та оцінювання якості бізнес-процесів підприємств серед вітчизняних науковців зустрічається у працях С. М. Бондаренко [1], В. В. Дубініної [2], Ольшанського О. В. [3], Р. В. Шуляра [4] та ін.

За дослідженням Бондаренко С.М., під якістю бізнес-процесу підприємства пропонується розуміти сукупність властивостей бізнес-процесу, як діяльності, яка на вході використовує ресурси для отримання на виході споживчої цінності, що збалансовано задовольняє вимоги стейкхолдерів [1].

В умовах динамічного зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємств торгівлі актуалізується завдання економічного оцінювання якості бізнес-процесів з метою визначення доцільності та результативності їхньої роботи.

Для підвищення якості бізнес-процесів у першу чергу необхідно правильно оцінювати досягнутий їх рівень на підприємстві для розробки комплексу заходів для їх покращення та удосконалення. Аналіз наукової літератури дозволив зробити висновок про відсутність єдиного підходу до оцінки і системи показників оцінювання якості бізнес-процесів підприємств торгівлі.

Сучасні дослідники виділяють якісний та кількісний аналіз бізнес-процесів. Застосування якісного аналізу бізнес-процесів дає можливість структурувати процеси, усунути «вузькі місця», визначити черговість удосконалення процесів; кількісний аналіз оперує числовими величинами, дозволяє уникнути суб'єктивних оцінок та помилкових інтерпретацій [1–4].

Бондаренко С.М. розглядаючи етапи оцінювання якості бізнес-процесів, зазначає, що на першому проводиться визначення стратегічних цілей підприємства, від яких вирішальною мірою залежать види бізнес-процесів та їх кількість; на другому етапі проводиться ідентифікація бізнес-процесів підприємства та виділяються серед них ключові; на третьому етапі – визначаються показники, які характеризують рівень якості бізнес-процесів

підприємства; на четвертому етапі проведення спостереження визначається перелік показників, які є індикаторами оцінки якості бізнес-процесів підприємства; на п'ятому етапі проводиться нормування показників та розраховується інтегральний показник якості бізнес-процесів підприємства [1].

На основі аналізу було визначено групи бізнес-процесів підприємств торгівлі [2; 3]: основні бізнес-процеси підприємств торгівлі: аналіз ринку і потреб споживачів, розробка асортиментної політики, управління закупівлями і логістика, управління складуванням та зберіганням товару, управління технологічними операціями, управління процесом реалізації товарів та обслуговування споживачів, управління післяпродажним та гарантійним обслуговуванням; допоміжні або забезпечуючі бізнес-процеси підприємств торгівлі: управління трудовими ресурсами, управління інформаційними ресурсами, управління фінансовими і просторовими ресурсами, управління матеріально-технічними ресурсами, управління комунікаційними зв'язками, управління поліпшенням та змінами, управління скаргами та прокламаціями; бізнес-процеси управління підприємств торгівлі: управління якістю продукції та послуг, організація системи управління підприємством, дослідження та моніторинг бізнес-процесів, система оцінки задоволеності зацікавлених сторін.

Ідентифікація інтегрального показника якості бізнес-процесів підприємства торгівлі проводиться за шкалою Дж. Харрінгтона, де значення показників якості бізнес-процесів за теорією бажаності знаходяться в інтервалі від 0 до 1. Зазначимо, що оцінку якості бізнес-процесів підприємств потрібно проводити постійно з метою аналізу змін, що відбуваються, виявлення резервів та розробки комплексу заходів щодо підвищення рівня якості.

Бізнес-процеси підприємства торгівлі повинні задовольняти сучасні вимоги до якості, стійкості, адаптивності та гнучкості. Шуляр Р. В. пропонує методику розрахунку показників адаптивності та гнучкості при оцінюванні якості бізнес-процесів підприємств. Оцінювання гнучкості та адаптивності – це здатність та швидкість налагодження бізнес-процесів у випадку виникнення збоїв, помилок та зміни вимог середовища функціонування підприємства [4].

Враховуючи вищесказане, можна стверджувати, що в процесі оцінювання якості бізнес-процесів підприємств торгівлі необхідно використовувати різноманітні показники, і важливо визначати яким чином вони впливають на рівень якості. Показники оцінювання повинні мати чітку визначеність параметрів об'єкта оцінювання, простоту оцінювання,

інформативність оцінювання, системність оцінювання, що дозволяє здійснювати розрахунок за однакові часові проміжки.

Показники якості бізнес-процесів є індикатором успішного перебігу процесів або, навпаки, вказують на наявність певних недоліків. Показники є стимулом для, як мінімум, підтримки існуючого рівня стандартів, та, як максимум, для удосконалення в порівнянні з конкурентами і успішного задоволення постійно зростаючих потреб споживачів [2]. При формуванні системи показників якості бізнес-процесів необхідно враховували особливості конкретного торговельного підприємства, цілі кожного працівника, а також забезпечувати узгодження наявних у підприємства можливостей з його завданнями.

Вибір та визначення методів оцінки залежить від можливостей та компетенції управлінських працівників підприємства. Під час розробки методичної бази оцінки якості бізнес-процесів необхідно використовувати комплексний підхід, суть якого полягає у виділенні пріоритетних цілей та завдань системи бізнес-процесів підприємства торгівлі. Основні цілі оцінки якості бізнес-процесів підприємств торгівлі полягають у наступному: оцінка стану і динаміки якості бізнес-процесів підприємства в розглянутому періоді; ідентифікувати бізнес-процеси, які потребують удосконалення; своєчасно виявити деструктивні тенденції, причини зниження рівня якості бізнес-процесів; розробити прогноз показників якості бізнес-процесів; порівняти рівень показників дослідженого підприємства з аналогічними показниками конкурентів або середніми значеннями в торговельній галузі; оцінити результат реалізованих управлінських заходів щодо підвищення якості процесів та обрати найбільш відповідні інструменти для подальшого удосконалення.

Таким чином, рівень якості бізнес-процесів підприємства торгівлі залежить від внутрішнього потенціалу підприємства та від стану зовнішнього середовища, для підвищення рівня якості бізнес-процесів потрібна системна робота всього персоналу підприємства, проведення оцінки досягнутого рівня якості бізнес-процесів з використанням інтегрального показника якості бізнес-процесів дає можливість отримати інформацію з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Бондаренко С.М. Оцінка якості бізнес-процесів підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2022. № 68. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/>

2. Дубініна В. В., Микитенко Н. В. Дослідження бізнес-процесів підприємств роздрібною торгівлі методами якісного аналізу. *Наукові праці НУХТ. Серія «Економічні науки»*. 2018. Том 24. № 2. С. 93–103.

3. Ольшанський О. В. Розроблення структури та класифікації бізнес-процесів підприємств торгівлі. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 544–547.

4. Шуляр Р.В. Механізми гнучкості та адаптивності систем управління якістю бізнес-процесів підприємств. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Випуск 5(67). С.140–145.

Дяченко Т.О.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту, доцент,

Національний транспортний університет,

м. Київ, Україна

ТРЕНДИ СУЧАСНОГО МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Маркетинг сьогодні - це одна із рушійних сил сучасної економіки. За час свого існування маркетинг придбав безліч різноманітних видів і форм. Види маркетингу розрізняють залежно від особливостей збуту і типів пропонованих продуктів. Американські вчені стверджують, що питома вага маркетингової діяльності в загальній діяльності фірми сьогодні становить близько 80 %.

Традиційний маркетинг, як відомо, базується на комерційних стратегіях, які акцентують свою дію на продажах у даний момент, зосереджуючи свою мету на продукті чи послугі, яку виробляє компанія. Основною метою традиційного маркетингу, яка орієнтована на широку аудиторію, є негайне збільшення продажів. При цьому угода з клієнтом залишається на другому плані.

Цифровий маркетинг (digital marketing) – загальний термін, що використовується для позначення таргетивного та інтерактивного маркетингу товарів та послуг, що використовує цифрові технології для залучення потенційних клієнтів та їх утримання. Цифровий маркетинг включає великий вибір маркетингових тактик з просування товарів, послуг і брендів. До основних заходів цифрового маркетингу відносяться: пошукова оптимізація (SEO), пошуковий маркетинг (SEM), контент-маркетинг, контент користувача (UGS), маркетинг впливу (influencer marketing), автоматизація створення контенту, маркетинг в електронній комерції, маркетинг соціальних медіа (SMM), прямі розсилки, контекстна реклама, реклама в електронних книгах, програмах, іграх та інших формах цифрової продукції. Фундаментальна концепція цифрового маркетингу полягає у клієнтоорієнтованому підході.

До каналів комунікацій цифрового маркетингу, що часто використовуються, відносяться: партнерський маркетинг, дисплейна реклама, email-маркетинг, пошуковий маркетинг, інтернет реклама, контекстна реклама, банерна реклама, тизерна реклама, соціальні мережі, відеорекалама, інфографіка. Ці технології часто використовують у сукупності.

За статистикою 57% жителів планети є користувачами соціальних мереж, де вони проводять близько двох годин на день і, доречі, є потенційними клієнтами, замовниками та партнерами. SMM (social media marketing) або маркетинг у соціальних мережах - це використання соцмереж для досягнення бізнес-цілей. Facebook, Instagram, LinkedIn, Twitter, TikTok або будь-які інші платформи – інструменти для просування бренду, продукту, послуги [1].

Під класичним просуванням бренду розуміють: розповсюдження інформації про бізнес, підвищення лояльності та довіри клієнтів, рекламу товарів та послуг, залучення цільової аудиторії, стимулювання продажів.

Сфера інтернет-маркетингу динамічно та швидко розвивається. Кожного дня тут з'являються нові функції, інструменти, ідеї та сценарії, можливості. Щоб залишатися конкурентоспроможним брендом на ринку, лідером в ніші та успішним бізнесом, важливо слідкувати за прийдешніми тенденціями, актуальними змінами та напрямками. Серед тенденцій digital marketing на 2024 рік виділяються наступні:

- інструменти штучного інтелекту (ШІ);
- відеорекалама;
- соціальні мережі як пошукова система та зростання реклами на платформах;
- персоналізований маркетинг;
- контент для людей та сторітелінг;
- імерсивний та інтерактивний маркетинг;
- голосовий пошук в SEO;
- конфіденційність даних;
- автоматизація та оптимізація рекламних кампаній;
- зростання важливості контекстної реклами.

Штучний інтелект знаходиться в авангарді цифрового маркетингу. Інструменти ШІ зробили справжню революцію в методах охоплення цільової аудиторії та взаємодії з нею. Починаючи від чат-ботів, які забезпечують миттєву підтримку клієнтів, до аналітики, що оптимізує маркетингові кампанії.

Очікується, що відеореклама у 2024 році демонструватиме більший вплив, на відміну від текстових оголошень чи банерної реклами, та більш важливим інструментом таргетованої реклами.

Розвиток соціальних мереж не може залишитися непоміченим. Вже зараз у соцмережах зареєстровано 4,95 млрд користувачів (DataReporter). Бренди навчилися заробляти на соціальних мережах і це працює. У трендах SMM на 2024 рік можна спостерігати збільшення соціальної комерції.

Дослідження свідчать, що 67% користувачів TikTok використовують додаток для відкриття брендів і нових місць для покупок, а 63% споживачів використовують соціальні мережі, щоб знаходити нові ресторани або вивчати нові меню. Очікується, що до 2027 року TikTok охопить приблизно 2,25 млрд користувачів. Тому варто звернути увагу на платформу, яка набирає обертів максимально швидкими темпами.

У 2024 році треба відійти від масового маркетингу та більше зосередитися на створенні індивідуального досвіду для клієнтів. Слід особливо вивчати цільову аудиторію: поведінку, вподобання, слідкувати за історією покупок, збирати дані з аналітики та аналізувати отримати цифри, щоб знайти найкращий спосіб контакту.

Епоха наповнення тексту ключовими словами давно в минулому. Сьогодні користувачі цінують якісний, експертний та цікавий для них контент. Більше того, Google робить на цьому великий акцент, тому кожне наступне оновлення майже завжди стосується вмісту. Важливо створювати високоякісний, привабливий контент, який резонуватиме з цільовою аудиторією. Це також стосується візуального та інтерактивного вмісту, зокрема відео, інфографіки тощо.

У 2024 році буде мати подальший розвиток імерсивний та інтерактивний маркетинг. Це сприятиме поширенню інтерактивних відео, які підвищують взаємодію та залучення. Наприклад, сайти в галузі нерухомості часто впроваджують 3D-тури, за допомогою яких користувач може самостійно здійснити екскурс по квартирі чи будинку. Також слід звернути увагу на калькулятори та інші інструменти, що дозволяють розрахувати заміри. Наприклад, фінансові установи можуть запропонувати розрахувати розмір іпотеки на квартиру. Ще один приклад, магазин з продажу шин для авто має на сайті калькулятор для підбору продукції. Вікторини та опитування - хороший спосіб отримати контактну інформацію для реєстрації електронною поштою тощо.

Зростання голосового пошуку та його вплив на оптимізацію пошукових систем (SEO) — це ще один тренд диджитал-маркетингу 2024. Все частіше користувачі звертаються до голосових помічників для пошуку інформації (Siri та Alexa). Маркетинговим командам варто враховувати це та адаптувати стратегії SEO під голосові запити.

Питання конфіденційності гостро обговорюється останні кілька років. У 2024 році використання даних і забезпечення захисту конфіденційності користувачів стане ще більш важливим. Як відомо, Apple внесла масштабну зміну у діючу систему рекламного трафіку та випустила оновлення iOS 14.5, яке обмежувало всім програмам з App Store прямий доступ до IDFA (The Identifier for Advertisers — рекламний ідентифікатор). Тепер користувачі самостійно вирішують, чи хочуть вони надавати власні дані для рекламних систем. Існує вірогідність, що Android очікує подібної зміни.

Тренд диджитал-маркетингу дозволяє маркетологам зменшити витрати на керування рекламними кампаніями та сфокусуватися на стратегічних аспектах. Оптимізація кампанії допомагає підвищити кількість конверсій і знизити ціну за клік.

Очікується, що в 2024 році контекстна реклама стане ще більш цінною для маркетологів. Користувачі сприймають контекстну рекламу більш позитивно, ніж інші форми реклами. З більшою ймовірністю вони натискатимуть на рекламне оголошення, якщо воно відповідає їхнім інтересам.

Конверсії залишаться основним показником ефективності таргетованої реклами в 2024 році. Однак, щоб досягти високих показників, маркетологам потрібно приділяти більше уваги покращенню взаємодії з користувачами на сайтах і сторінках у соцмережах [2].

Підсумовуючи, слід зазначити, що сучасні технології, інновації та інструменти ІІІ, що з'являться, полегшують робочі процеси, дозволяючи приділити увагу та стратегічним планам на майбутнє.

Список використаних джерел

- 1.Просування за допомогою соцмереж. 10 потужних стратегій для E-commerce. URL: <http://surl.li/rbfgge>.
- 2.Тренди інтернет-маркетингу на 2024 рік, які сприятимуть розвитку вашого бренду. URL: <http://surl.li/rbfft>.

Зеліско Н.Б.,

к.е.н, доцент,

Львівський національний університет природокористування,

м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ТОВАРІВ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

В умовах глобалізації інтеграція України у світову економічну систему забезпечує економічну безпеку країни, яка характеризується здатністю національної економіки протистояти дестабілізаційній дії окремих факторів, що загрожують забезпеченню рівноважної структури зовнішньої торгівлі та здатності забезпечити конкурентоспроможність національної економіки у глобальній економічній системі. Таким чином, процес глобалізації та зростання міжнародної торгівлі породжують нові вимоги до діяльності митних органів. Зокрема, важливим стає вдосконалення системи митного контролю та організації, необхідних для забезпечення високого рівня безпеки міжнародної торгівлі.

На сьогоднішній день всі товари, незалежно від їх країни походження, підлягають класифікації за кодами, визначеними в Українській класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД). Митні органи використовують ці коди для перевірки та підтвердження ідентифікації товарів, а також для адміністрування мита та податку на додану вартість.

У випадку помилок в класифікації кодів за УКТ ЗЕД може виникнути ситуація, коли звітність із ПДВ вважається порушенням Податкового кодексу України. Це може ускладнити ідентифікацію проведених операцій та унеможливити включення сум ПДВ до податкового кредиту. Для вирішення спростовування кодів товарів за УКТ ЗЕД, суб'єкти господарювання можуть звертатися до експертів, зокрема, до державних судових експертних установ.

Система екологічного маркування та інформації про безпеку, якість і екологічні характеристики продукції, визначаються екологічними знаками маркування. Це сприяє збільшенню попиту та пропозиції на товари, що мають найменший вплив на навколишнє середовище. Однак важливо враховувати, що екологічне маркування в Україні є добровільним, після того як з 2018 року обов'язкова сертифікація була скасована. Проведення екологічної сертифікації тепер відбувається за участю громадських організацій, враховуючи вимоги Євросоюзу та стандартів ISO 14024. Ці системи взаємодіють для забезпечення сталого виробництва та споживання, зокрема заохочуючи екологічно

відповідальні практики та надаючи споживачам достовірну інформацію. Враховуючи їхню важливість, багато країн активно розвивають та впроваджують відповідні стандарти та регулювання для підтримки цих систем.

Серія стандартів ISO 9000 включає низку міжнародних стандартів, що стосуються систем менеджменту якості. Ці стандарти розроблені Міжнародною організацією по стандартизації (ISO) та мають на меті поліпшення якості управління та процесів у різних галузях промисловості. Ці стандарти є основою для впровадження та сертифікації систем менеджменту якості в організаціях, сприяючи забезпеченню стабільно високого рівня якості продукції чи послуг та задоволення вимог клієнтів.

Через повномасштабне вторгнення в Україну росії ІТ-компанії стикнулися з конкуренцією ще більшою за клієнтів. Сьогодні бізнес, щоб вижити, має не лише втримати тих, хто йому довіряє вже, але й залучити партнерів нових. Між тим, через війну західні замовники стали ще більш вимогливими, адже співробітництво з компаніями з України – це не лише висока якість послуг, але й ризиковість, як би це не звучало.

Для здійснення експертизи товарів в 2024 році в даному контексті пропонуємо:

1. Контроль якості та безпеки продукції: забезпечення відповідності продукції стандартам якості та безпеки; проведення тестів на відповідність стандартам та регулюванням.

2. Контроль достовірності інформації: перевірка документації та маркування на товарах; аналіз вказаних характеристик, функцій і властивостей товару.

3. Боротьба з підробкою: використання технологій, таких як RFID-мітки чи QR-коди, для перевірки автентичності товару; вдосконалення методів ідентифікації та відслідковування товарів.

4. Врахування екологічних аспектів: зростання уваги до екологічної сталості та впливу товарів на навколишнє середовище; експертиза відповідності продукції екологічним стандартам.

5. Цифрові технології та штучний інтелект: використання сучасних технологій для автоматизації та поліпшення процесів експертизи; впровадження інструментів штучного інтелекту для аналізу даних та виявлення аномалій.

6. Глобальний характер ринків: збільшення важливості міжнародних стандартів та експертизи для міжнародної торгівлі.

Ці аспекти можуть змінюватися відрізнятися залежно від конкретної галузі та регіону. Для отримання найактуальнішої інформації рекомендується звертатися до офіційних джерел, органів стандартизації та регулювання продукції в конкретному регіоні чи сфері.

Список використаних джерел

1. Бавико О. Є. Експертиза товарів як складовий елемент митного супроводу зовнішньоекономічних операцій: завдання та алгоритм здійснення. Вісник ДонНУЕТ «Економічні науки». 2018. № 68. С. 5-13.
2. Сташевська І. В., Петренко І. С. Проведення товарознавчих експертиз із визначення кодів товару згідно з УКТ ЗЕД державними або громадськими інституціями. Криміналістичний вісник. 2021. № 2(36). С. 104-114.
3. Маркування товару: що має бути на пакуванні. Електронний ресурс. URL: <https://torgsoft.ua/articles/stati/markuvannja/> (дата звернення 10.02.2024 р.)

Іщейкін Т.Є.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту ім. І.А.Маркіної, доцент,

Вараксіна О. В.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної, доцент,

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава, Україна

СУЧАСНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Забезпечення якості виробленої продукції є одним із пріоритетних завдань для підприємства, адже якість продукції є одним із головних показників його конкурентоспроможності. Як зазначалось, основною причиною такого підходу є посилення конкуренції між підприємствами-виробниками як національними, так і іноземними в умовах ринкової економіки, за одні й ті ж частки ринку, внаслідок взаємодії економічних суб'єктів ринку, які задовольняють схожі потреби. Вимоги щодо якості продукції ще у 80-ті роки ХХ ст. стали вирішальними в процесі забезпечення конкурентоспроможності товарів, послуг та бізнесу, що у свою чергу прискорило процес розробки міжнародних стандартів з якості [1].

Сукупність організаційної структури, методик, процесів, та ресурсів, які необхідні для реалізації загального управління якістю являють собою систему управління якістю, яка в свою чергу є скоординованою діяльністю керуючої системи щодо реалізації функцій менеджменту у галузі якості. Основні складові елементи діяльності підприємства в сфері якості, які формують її систему управління (рис. 1).

Вибір доцільної моделі є важливою передумовою побудови ефективної системи управління якістю на підприємстві. Прописування основних вимог до якості, що відображено у функціонуванні відповідних саморегулювних організацій та функціонуванні системи стандартизації у сфері якості було обумовлено розвитком теоретичних та практичних аспектів щодо управління якістю.

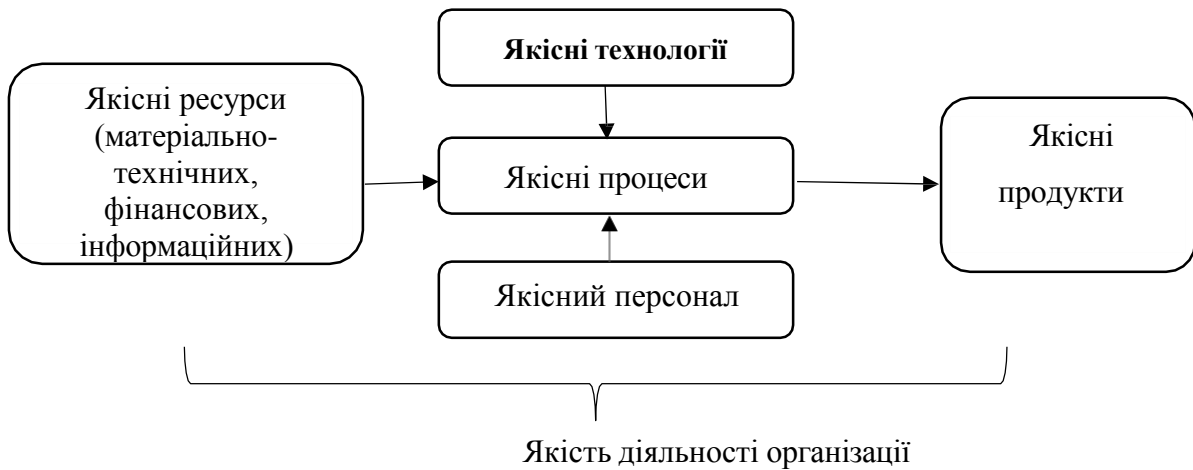

Рис. 1. Складові елементи системи управління якістю на підприємстві [3]

На сьогодні діє ціла низка нормативно-правових документів міжнародного та державного рівня, які встановлюють основні вимоги до системи менеджменту якості підприємства. До них належать як міжнародні стандарти (ISO), так і створені на їх основі національні стандарти (ДСТУ).

Задля забезпечення більш ефективного та раціонального управління якістю виготовленої продукції на підприємстві Міжнародною організацією зі стандартизації (International Organization for Standardization) на основі соціальних правил і норм були розроблені стандарти серії ISO. Понад 150 країн світу, серед яких і наша країна, на сьогодні є учасниками ISO. Вони представлені національними організаціями зі стандартизації. Україна є членом Міжнародної організації зі стандартизації з 2004 року. У 1946 році була утворена Міжнародна організація зі стандартизації і з моменту свого заснування нею було розроблено та опубліковано більше 17 тис. міжнародних стандартів у різних галузях діяльності, що носять рекомендаційний характер. Центральний секретаріат ISO знаходиться в Женеві (Швейцарія). Потреби у спрощенні операцій товарообміну між великими індустріальними країнами, які нарощувалися швидкими темпами, стали початком у процесах з міжнародної стандартизації. Результатом впровадження стандартів стали зниження вартості кінцевої продукції, зменшення витрат на її виробництво,

скорочення шкідливих викидів в атмосферу, зростання рівня взаємозамінної продукції, виготовленої за єдиними стандартами, що надало можливості спростити процес її використання (утилізації) та сервісного обслуговування»[2].

Стандартизація систем менеджменту є одним із напрямів роботи Міжнародної організації зі стандартизації. В стандартах ISO одним із завдань системи менеджменту є гарантування організаціям використання структурованого підходу до їх діяльності (встановлення чітких процедур, які будуть містити вказівки до виконуваної роботи, та систематизація процесів виконання робіт) задля досягнення цілей[3].

Метою створення системи менеджменту ISO (MSS) в організації є сприяння покращенню результатів її діяльності за рахунок розподілу господарських процесів на окремі етапи, яких організація буде дотримуватись у ході виробництва та реалізації продукції для досягнення своїх цілей, а також формування корпоративної культури. Системний підхід дозволяє використати ряд переваг для забезпечення ефективності організації: зростання ефективності використання ресурсів, що сприятиме покращенню фінансових показників діяльності; удосконалення ризик-менеджмент та сприяння безпеці людей і навколишнього середовища; нарощування економічного потенціалу щодо виробництва продукції кращої якості, підвищення її цінності для споживачів та інших стейкхолдерів[2].

MSS розробляється експертним середовищем і є результатом консенсусу серед провідних експертів з досвідом в галузі глобального управління, стратегій лідерства та найбільш ефективних практик. Незалежно від розмірів організації, її місцезнаходження, форми володіння чи організаційно-правової форми стандарти з менеджменту якості можуть бути впроваджені у її господарську діяльність і матимуть позитивний вплив на її результати.

Стандарти з менеджменту якості на підприємстві поділяють на певні групи в залежності від сфери їх застосування:

1. *Стандарти систем менеджменту (MSS)* У цих стандартах містяться вимоги або положення, що надають можливість для організацій розробки власної політики у сфері управління господарськими процесами, їх розподіл для досягнення поставлених цілей. MSS можуть бути застосовані у різних сферах господарювання, а також різними типами підприємств незалежно від їх розмірів, місцезнаходження, культурних та соціальних особливостей.

Більшість MSS ISO мають однакову структуру і містять однакові поняття, трактування та вимоги, а також керівництво до впровадження. До загальних стандартів цієї серії належать:

ISO 9001:2015 (Quality management systems – Requirements). «Система управління якістю. Основні принципи і поняття». Даний стандарт закріплює основні принципи, визначає основні процеси та термінологію щодо правильного використання на практиці запроваджених систем управління якістю.

ISO/IEC 27001:2013 (Information technology – Security techniques – Information security management systems – Requirements) Інформаційні технології – Методи захисту інформації – Системи управління інформаційною безпекою – Вимоги.

ISO 14001:2015 (Environmental management systems – Requirements with guidance for use) Системи управління навколишнім середовищем – Вимоги з інструкцією щодо використання.

2. *Галузеві MSS* – ці стандарти систем менеджменту ISO регламентують додаткові вимоги або визначають положення щодо використання загального стандарту менеджменту, який розміщений в попередньому розділі, в конкретному економічному або бізнес-секторі. Прикладом галузевих стандартів є наступні:

ISO 13485:2016 (Medical devices – Quality management systems – Requirements for regulatory purposes). Медичні вироби – Системи управління якістю – Вимоги для нормативних цілей

ISO/TS 22163:2017 (Railway applications – Quality management system – Business management system requirements for rail organizations: ISO 9001:2015 and particular requirements for application in the rail sector). Залізничні програми – Система управління якістю – Вимоги до системи управління бізнесом для залізничних організацій: ISO 9001:2015 та особливі вимоги до застосування в залізничному секторі.

3. *Супутні до систем менеджменту стандарти й керівні вказівки щодо їх впровадження* – це стандарти ISO призначені для реалізації вимог або настанов специфічних аспектів системи управління організацією, стандартів систем менеджменту ISO, відповідних способів підтримки. Наприклад:

ISO/TS 22003:2013 (Food safety management systems – Requirements for bodies providing audit and certification of food safety management systems). Системи управління безпекою харчових продуктів – Вимоги до органів, що

здійснюють аудит та сертифікацію систем управління безпекою харчових продуктів.

ISO 19011:2018 (Guidelines for auditing management systems). Методичні рекомендації щодо аудиту систем управління.

По факту, наведені вищі стандарти ISO представляють собою детальну модель з налаштування та керівництва системою менеджменту на підприємстві. Використання даних стандартів дозволить підприємству покращити результати його господарської діяльності, зменшити витрати на управління та виробництво та підвищити конкурентоспроможність продукції на міжнародних ринках.

Список використаних джерел

1. Безродна С. М. Управління якістю : навч. посіб. для студентів економічних спеціальностей. Чернівці: ПБКФ «Технодрук». 2017. 174 с.
2. Білецький Е. В., Янушкевич Д. А., Шайхлісламов З. Р. Управління якістю продукції та послуг: навчальний посібник. Х. : ХТЕІ. 2015. 222 с.
3. Бойченко М. В., Іванова М. І., Кудрявцева Н. В. Сучасні підходи до управління якістю на підприємстві . Економічний простір. 2014. № 89. С. 150-158.

Кайнаш А. П.,

к.т.н., доцент кафедри харчових технологій,

Комбарова Ю. В.,

здобувачка вищої освіти РВО Бакалавр спеціальності 181 Харчові технології,

*Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна*

СПОСОБИ ПОЛІПШЕННЯ ЯКІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ

Актуальність теми полягає в тому, що в сучасних умовах розвитку хлібобулочної галузі є удосконалення та розроблення інноваційних технологій високоякісних продуктів, що зберігають корисні властивості рецептурних інгредієнтів, які входять до їхнього складу. Одним із перспективних напрямів поліпшення якості та безпеки хлібобулочних виробів є використання продуктів переробки рослинної та тваринної сировини природного походження, як джерела основних харчових речовин, макро-, мікронутрієнтів та антиоксидантів. Це дозволяє створити інноваційні продукти спеціального призначення з новими якісними властивостями.

Різновидів хліба існує досить велика кількість, їх розрізняють залежно від виду борошна, яке використовується для приготування тіста, способу випікання та рецептури. В якості основної сировини використовується борошно різних видів, зокрема пшеничне, житнє, рисове, кукурудзяне, гречане. Також відомі й інші компоненти, що урізноманітнюють та поліпшують асортиментний склад даної групи продуктів.

Метою даної роботи є проаналізувати способи поліпшення якісних характеристик хлібобулочних видів.

Проблему дефіциту білка у здобних виробках можна вирішити додаванням порошку тріски в тісто, що дозволить не лише збагатити їх білком, а й підвищити вміст мінеральних елементів та вітамінів, порівняно з традиційними дріжджовими виробами. Науковцями було запропоновано використання порошку тріски у виробництві кренделю в концентраціях: 5 %, 10 %, 15 % та 20 % до маси борошна. А подальше збільшення концентрації призводить до погіршення органолептичних показників, а саме, псується запах та смак, виріб має непривабливий сірий колір.

Серед не менш цікавих інноваційних підходів у виробництві хліба, варто звернути увагу на використання таких пряно-ароматичних рослинних екстрактів, як: *Origanum vulgare* L. та *Thymus serpyllum* L., що дозволяють покращити смак та аромат хлібобулочних виробів. Запропоновані фітодобавки у вигляді висушеної та дрібно змеленої сировини додають у тісто в кількості, починаючи від 2 % до маси борошна. Готовий виріб забезпечує бажану якість та біологічну цінність продукту, що відповідає вимогам сучасного здорового харчування [1].

Технологія відкладеного випікання, в свою чергу, також дивує новими інноваціями, а саме це виробництво заморожених напівфабрикатів, збагачених екстрактом шипшини з подальшою випічкою. Екстракт використовують у виробництві заморожених напівфабрикатів в якості природного поліпшувача окисної дії завдяки високому вмісту вітаміну С, який підвищує «силу» борошна, покращує структурно-механічні властивості, збільшує об'єм хліба. Крім того, у ньому міститься висока концентрація каротиноїдів, дубильних речовин, пектинів, флавоноїдів, вітамінів С, Р і К, які мають протизапальні та загальнозміцнюючі властивості [2].

Набуває популярності мікрородорощь спіруліна, що вже привернула увагу дієтологів, які використовують її в раціонах здорового харчування. Не проходять повз і уманські науковці, які у процесі дослідження мали намір

вдосконалити технологію хлібобулочних виробів, використовуючи мікроводорості спіруліни для спеціальної зміни їх хімічного складу. Згідно результатів експерименту було встановлено, що введення в борошняну масу 1 % мікроводорості спіруліни покращує якість випічки, виготовленої з борошна вищого гатунку при різних способах приготування тіста. Найбільший ефект спостерігався під час приготування тіста на густій житній заквасці з додаванням мікроводорості спіруліна в кількості 0,5 % до маси борошна (кислотність збільшилась на 7,8 %, питомий об'єм – 7,0 %, пористість – 8,3 %, формостійкість – 5,8 %, а деформація м'якушки на 33,3-35,7 % порівняно з контролем) [3].

Гречка та продукти її переробки, особливо борошно із зеленої гречки, визнані перспективною нетрадиційною сировиною, у якій завдяки відсутності термічної обробки при виробництві гречаного борошна зберігаються вітаміни, макро- і мікроелементи, ферментні комплекси та потужні антиоксидантні властивості. Це борошно характеризується високим вмістом білка (13-15%) і є особливо цінним харчовим продуктом та може використовуватися у виробництві безглютенових продуктів, оскільки білок не містить глютену, а в ньому переважають альбуміни та глобуліни, які легко засвоюються організмом. Зелена гречка підвищує рівень дофаміну в крові та знижує рівень холестерину, регулює роботу серцево-судинної системи, підтримує функції щитовидної залози, зміцнює імунітет і знижує ризик онкологічних захворювань.

Вчені НУХТ виявили, що гречане борошно є покращеним джерелом фізіологічної цінності для хліба, яке при змішуванні з пшеничним борошном збагачує продукт білками, вітамінами, мінералами та іншими біологічно активними речовинами і затримує процес черствіння [4, 5].

Популярним та конкурентоспроможним булочним виробом можна вважати плетінку, що характеризується заміною, в технології приготування, пшеничного борошна на суміш вівсяного і гречаного, що дає можливість вживати її хворим на целіакію. В ході досліджень встановлено, що вівсяне борошно відрізняється зниженим вмістом крохмалю, не містить глютену та надає готовому виробу специфічний смак, приємний гречаний запах, сірувато-коричневий колір.

Перевагою удосконалення даної плетінки є отримання продукту з гарною текстурою і пористістю, що задовольняє потреби в раціоні харчування певної категорії населення, що страждають на непереносимість глютену [6].

Отже, проаналізувавши способи поліпшення якісних характеристик хлібобулочних видів, можна дійти до висновку, що збагачення виробів фізіологічно функціональними інгредієнтами це перспективний та актуальний напрям розширення асортименту хлібобулочних виробів.

Список використаних джерел

1. Мультиан Р. О., Вічко О. І. Інноваційні можливості фітодобавок у виробництві хлібобулочних виробів. *Стан і перспективи харчової науки та промисловості*: матеріали VII міжнар. наук.-техн. конф. м. Тернопіль. Тернопільський нац. техніч. ун-т ім. Івана Пулюя. 28 – 29 вер. 2023. С. 47-48.

2. Солоницька І. В., Пшенишнюк Г. Ф. Технологія виробництва хлібобулочних виробів з заморожених напівфабрикатів, збагачених екстрактом шипшини. *Нові ідеї в харчовій науці – нові продукти харчовій промисловості* : матеріали наук. конф. присвячена 130-річчю НУХТ. м. Київ. НУХТ. 13-17 жовт. 2014, с. 191.

3. Герасимчук О. Використання мікроводорості спіруліни в технології хлібобулочних виробів. *Scientists and existing problems of human development: the 9th International scientific and practical conference. Zagreb, Croatia. International Science Group. November 14-17, 2023.* p. 373-375.

4. Белова К. Р., Гетьман І. А., Михонік Л. А. Використання гречаного борошна в технології хліба // *Innovations and prospects of world science : Proceedings of VI International Scientific and Practical Conference, 2-4 February 2022. Vancouver, Canada. Vancouver, Canada: Perfect Publishing. 2022.* P. 178–183.

5. Васьківська А. О., Пересічна С. М. Технологія бездріжджового хліба з використанням безглютенової сировини. *Таврійський науковий вісник. Технічні науки.* м. Херсон, 2022. №4. С. 44-53.

6. Уманська І. Інноваційні технології у виробництві хлібобулочних виробів з гречаного борошна. *Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих* : зб. наук. праць X Всеукр. студ. наук.-практ. конф. м. Вінниця, 21 квіт. 2021. №127. С. 131-136.

Калашник О. В.,

доцент кафедри підприємництва і права, к.т.н., доцент,

Мороз С. Е.,

доцент кафедри підприємництва і права, к.пед.н., доцент,

Полтавський державний аграрний університет,

м. Полтава, Україна

Цебенога А. В.,

магістр з міжнародного бізнесу,

Університет Фрідріха-Александра

м Ерланген-Нюрнберг, Німеччина

ВИМОГИ ДО ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ

Україна є одним із найбільших експортерів зерна у світі. Відомо, що до початку повномасштабного вторгнення українські трейдери постачали 9%

пшениці, яка реалізовувалася на світовому ринку [1]. Відтоді Україна почала експортувати більше зерна в країни ЄС [2].

Для встановлення якості та безпеки зерна пшениці, що надходить на зберігання в Україні розроблені нормативно-правові акти та нормативні документи. Так, відповідно до національного стандарту [3] зерно пшениці поділяють класи за такими показниками як: натура, склоподібність, вологість, зернова домішка, сміттева домішка, сажкове зерно, масова частка білка у перерахунку на суху речовину, масова частка сирової клейковини, якість клейковини, число падіння. Окрім того, зерно усіх класів повинно мати здоровий стан, не пріле, без теплового пошкодження, властивий запах, колір, не заражене шкідниками.

Аналіз ДСанПіН 8.8.1.2.3.4-000-2001 [4] дає змогу визначати допустимі дози, концентрації, кількості та рівні вмісту пестицидів у сільськогосподарській сировині, харчових продуктах, повітрі робочої зони, атмосферному повітрі, воді водоймищ, ґрунті та перелік пестицидів та агрохімікатів, реєстрації яких в Україні погоджена головним державним санітарним лікарем України, та регламенти їх застосування, що підлягають державному санітарно-епідеміологічному нагляду. За цим нормативним документом для зерна пшениці не допускаються залишки таких діючих речовин пестицидів і агрохімікатів як, альфа-, бета-циперметрин; бензоїл мурашиної кислоти натрієва сіль; 2,4-Дихлор- феноксіоцтова кислота (2,4-Д); 2,4-Д диметиламінна сіль (2,4-Д ДМА); 2,4-Д 2-етилгексиловий ефір; Дикамба; Дифенокназол; Дихлофопметил тощо.

Таким чином, для встановлення рівня якості та безпеки зерна пшениці в Україні використовують технічні вимоги національного стандарту [3] та вимоги державних санітарних правим і норм [4].

Для встановлення рівня якості зерна пшениці в ЄС керуються стандартами ISO, EN, CODEX STANDART тощо. Аналіз даних нормативних документів показав, що вимоги до якості та безпеки сільськогосподарської продукції, які діють у ЄС, не співпадають з вимогами, що діють в Україні.

Відповідно до національного стандарту [3] вимоги до показників якості зерна пшениці, яка призначена для експорту, встановлюють у контрактах. В ЄС вимоги контрактів можуть бути ще більш жорсткими, навіть порівняно із вимогами власних нормативних документів та регуляцій. Особливо можуть різнитися вимоги до показників безпеки [2], які в ЄС поділяють на групи: залишків пестицидів та інших речовин; генетично модифікованих зернових; органічно вирощеної продукції [1].

За даними експертів, під час формування партії зерна кожен відправник залежно від своїх можливостей та вимог розробляє власну систему контролю показників, які необхідно контролювати в потоці. Наприклад, контроль якості під час приймання зерна на елеваторі, довгострокового його зберігання, перед відвантаженням зерна за контрактом тощо.

Отже, для постачання зерна пшениці в ЄС постачальник повинен усвідомлювати та оцінювати всі ризики щодо його якості та безпеки, відповідно до цього, проводити контроль, використовуючи свої можливості або можливості компетентних організацій, з якими він укладає договір та узгоджує схему контролю.

Список використаних джерел

1. Експорт зерна та вимоги до його якості. URL: <http://surl.li/rehib>. (дата звернення 10.02.2024).
2. Найчастіші проблеми експортного зерна – хлорпірифос та псування в дорозі. URL: <http://surl.li/rehhu> (дата звернення 10.02.2024).
3. ДСТУ 3768:2019 Пшениця. Технічні умови. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/document.html?id_doc=82765. (дата звернення 11.02.2024).
4. ДСанПіН 8.8.1.2.3.4-000-2001. Допустимі дози, концентрації, кількості та рівні вмісту пестицидів у сільськогосподарській сировині, харчових продуктах, повітрі робочої зони, атмосферному повітрі, воді водоймищ, ґрунті. URL: <http://surl.li/rehij>. (дата звернення 11.02.2024).

Карашук Г. В.,

к. с.-г. н., доцент кафедри технологій виробництва,
та переробки с.-г. продукції ім. академіка В.Г. Пелиха, доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м. Кропивницький, Україна

ЯКІСТЬ ЦИБУЛИН ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ

Цибуля ріпчаста являється цінною й корисною овочевою культурою. Вона містить велику кількість цукрів, вітамінів груп В, С, А, РР, Е, ефірних олій, клітковини, органічних кислот та солей К й Р. До її складу входять і такі потрібні елементи як Fe, Mg, Na, I, K та ще жири, білки, зола й протеїн.

Завдяки цінному біохімічного складу цибуля ріпчаста уже давно використовується у медицині. Складові елементи даної культури мають позитивний вплив на людський організм, тобто регулюють моторику КШТ й секреції, поліпшують циркуляцію крові, сприяють росту волосся й зміцнюють його, володіють холеретичними, антисклеротичними, гіпоглікемічними й фітонцидними ознаками та ін.

Дана культура являється вітамінним засобом, за допомогою якого є можливість підтримувати організм у зимово-весняний період, коли присутній достатній дефіцит вітамінів й мікроелементів [1].

Дослідження з визначення показників якості цибулин цибулі ріпчастої залежно від технологічних прийомів вирощування виконували в польових дослідах, які проводили упродовж 2022-2023 рр. в умовах Новобузького району Миколаївської області згідно методик дослідної справи [2, 3].

Дослід двофакторний. Схема дослід: фактор А - гібриди: Кенді, Візіон, Шеба. Фактор В - густина стояння рослин 0,6, 0,8, 1,0 млн. шт./га.

Агротехніка вирощування культури в польовому досліді загальноприйнята для умов зрошення Півдня України, за виключенням факторів, які досліджували. Збір урожаю цибулі проводили при виляганні пера у 50-70 % рослин. Збирання цибулі із дослідних ділянок полягало у підкопуванні її із ґрунту, укладанні у валок для досягання і сушіння упродовж 1-2 тижнів, обрізання й сортування.

Погодні умови в роки проведення досліджень повною мірою відобразили метеорологічну характеристику Південного Степу України, що дозволило одержати достовірні експериментальні дані, сформувавши висновки і дати рекомендації виробництву для даних умов.

Гібриди, які досліджували, нагромаджували значний рівень урожаю цибулин. Так, у середньому за два роки досліджень гібрид Шеба сформував урожайність 56,0-69,7 т/га залежно від густоти стояння рослин. Значно меншою була урожайність у гібриду Кенді – 51,3-64,3 т/га у середньому за два роки досліджень. Найбільшу урожайність сформував гібрид Візіон – 57,1-71,1 т/га залежно від густоти стояння рослин, що на 2,0-14,0% більше за інші гібриди.

Отриманні дані наших досліджень показали, що найбільший урожай сформувався при густоті 0,8 млн. шт./га, що значно перевищує показники урожайності при густоті 0,6 млн. шт./га - на 8,6-9,4, а при густоті 1,0 млн. шт./га - на 13,0-14,0 т/га.

Результати наших досліджень показали, що частка стандартних цибулин різнилася залежно від досліджуваних варіантів. Так, найбільшим даний показник був за густоти стояння рослин 0,8 млн. шт./га, де він у середньому за два роки досліджень становив у гібриду Кенді 97,1, Візіон 97,5, Шеба 96,5 %.

Збільшення та зменшення кількості рослин на 1 га відповідно до 1,0 млн. та 0,6 млн. шт./га сприяє зниженню частки стандартних цибулин до 92,8-94,1 та 95,4-96,2 % залежно від досліджуваних гібридів відповідно.

Найбільшу частку стандартних цибулин формували гібриди Візіон та Шеба.

Згідно даних хімічного аналізу продукції у наших дослідженнях при густоті стояння рослин 0,8 млн. шт./га були більш вищі показники вмісту загального цукру, вітаміну С та сухої речовини у гібридів Візіон та Шеба, порівняно з гібридом Кенді.

Так, загальний цукор складав відповідно 7,19-7,29%, вітамін С – 6,69-7,54 мг/100 г, суха речовина – 14,60-14,81%.

Таким чином, в умовах Південного Степу України для одержання врожайності цибулі ріпчастої у межах 69-71 т/га з високими показниками якості продукції, рекомендується вирощувати при зрошенні гібриди Візіон та Шеба з густотою стояння рослин 0,8 млн. шт./га.

Список використаних джерел

1. Цибуля ріпчаста. *Harbuz*. веб-сайт. URL : <https://www.harbuz.info/cibulya-ripchasta/>. Дата звернення: 17.07.2023.
2. Ушкаренко В. О., Вожегова Р. А., Голобородько С. П., та ін. Методика польового дослідження (Зрошуване землеробство): навч. посіб. Херсон: Грінь Д. С., 2014. 448 с.
3. Бондаренко Г. Л., Яковенка К. І. Методика дослідної справи в овочівництві і баштанництві. Харків. Основа. 2001. 366 с.

Кириченко О. В.,

к. т. н., доцент кафедри товарознавства, біотехнології,
експертизи та митної справи,

Криворучко А. І.,

здобувачка вищої освіти ОПП «Товарознавство
та експертиза в митній справі»,

Полтавський університет економіки і торгівлі,

м. Полтава, Україна

ЕКСПЕРТНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СПОРТИВНОГО ОДЯГУ

Спортивний одяг уже давно увійшов у гардероб усіх категорій споживачів, не тільки професійних спортсменів. Велике різноманіття у видовому асортименті, матеріалів виготовлення, конструктивних рішень, новітніх технологій, сучасних волокон, брендів ускладнюють процес вибору. Тому експертні дослідження спортивного одягу, який доступний у торговельній мережі, має на меті з'ясування його відповідності нормативним документам та інформації на носіях маркування, що безпосередньо використовується користувачами товарів.

Об'єктом дослідження були бриджі, вироблені з трикотажних матеріалів різної текстури та кольору: поперечнов'язаного полотна з меланжевої пряжі сірого кольору та основов'язаного полотна чорного кольору. Для забезпечення функціональності та оздоблення бриджів використані нитки контрастного кольору для з'єднання деталей, аплікація та стрічки з матеріалу, що відбиває світло.

Спочатку було проаналізовано реквізити маркування (рис. 1).

Рис. 1. Маркування бриджів

Правильний догляд за спортивним одягом допомагає зберігати його в ідеальному стані та підтримувати його функціональні властивості. Важливо враховувати матеріали, з яких виготовлений спортивний одяг, і слідувати за дотриманням вказівок щодо його догляду. Для визначення правильності зазначення параметрів догляду за допомогою мікроскопічних досліджень визначали відповідність складників сировинного складу. Результати світлової мікроскопії волокон, що використанні у трикотажних полотнах, представлені на рис. 2.

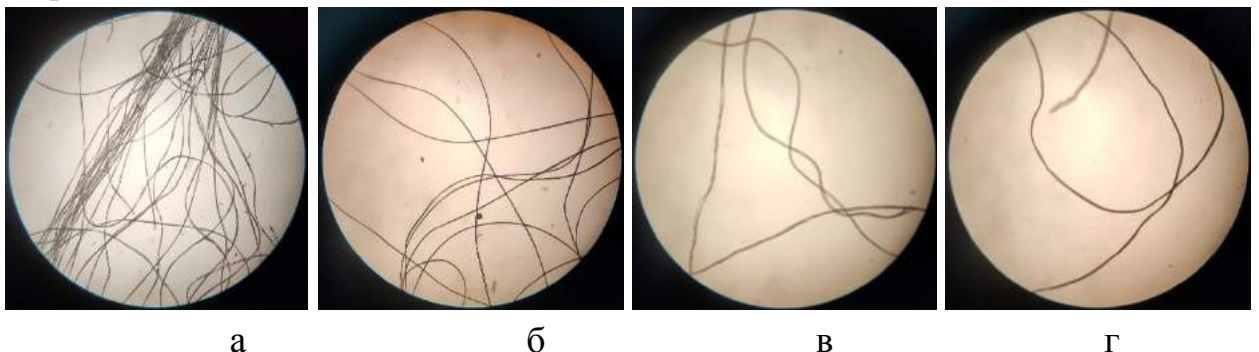

Рис. 2. Мікроскопічні дослідження трикотажних матеріалів, з яких виготовлені бриджі: а, б – поліестерні волокна; в, г – еластанові волокна

Порівнявши характеристики волокон з вимогами нормативного

документа, дійшли висновку, що бриджі вироблені з трикотажних полотен, які у своєму складі містять поліестерні та еластанові волокна. Результати дослідження відповідають даним, що зазначені на текстильній стрічці, вшитій у боковий шов бриджів. Також це дозволило підтвердити правильність вибору виробником символів та параметрів догляду за виробом.

Оскільки спортивний одяг виконує захисну функцію, покращує терморегуляторну функцію шкіри, забезпечує процеси газообміну, то досліджували гігроскопічність трикотажних полотен. Гігроскопічність складний процес, що полягає в здатності волокон сорбувати пари води в середовищі високої вологості, при цьому також виділяється тепло. На гігроскопічність впливає природа волокон та відносна вологість повітря. Оскільки поліестерні волокна не мають каналів, супутніх природних домішок, то їх гігроскопічність зазвичай становить 1–2% [1]. Відповідно до ДСТУ 31409:2014, для виробів з поліестерних волокон нормативне значення гігроскопічності не повинне перевищувати 2% [2].

За результатами розрахунків гігроскопічності після перших чотирьох годин витримування за максимальної вологості спостерігали значення показника 0,08%, після 48 годин – 0,22%, на основі отриманих даних побудували криву сорбції водяних парів (рис. 3). Значення показника гігроскопічності трикотажного полотна, з якого виготовлені бриджі, не перевищує вимог ДСТУ.

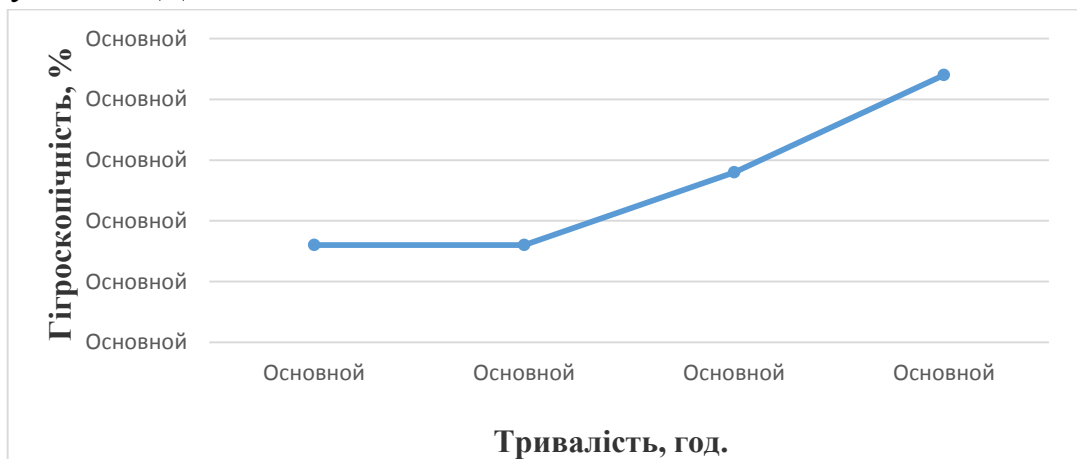

Рис. 3. Процес сорбції водяних парів матеріалом бриджів

Отже, ідентифіковані за допомогою світлової мікроскопії складники сировинного складу відповідають даним, що нанесені на текстильну стрічку. Бриджі правильно марковані символами по догляду та відповідають вимогам нормативного документа за показником гігроскопічності.

Список використаних джерел

1. Остапчук О. В. Розробка асортименту та технології відбілювання катоніновмісних тканин: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05.18.19. Херсон, 2021. 30 с.
2. ДСТУ 31409:2014. Вироби трикотажні верхні для жінок і дівчат. Загальні технічні умови. Київ, 2014. 20 с.

Копанцева Л.М.,

старший викладач кафедри хімії

Іващенко О.Д.,

к.х.н., доцент кафедри хімії, доцент,

Полапа П. В.,

здобувач вищої освіти 1 курсу спеціальності «Медицина»

Полтавський державний медичний університет

м. Полтава, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ КАВИ РОЗЧИННОЇ ТА ЇЇ БЕЗПЕЧНІСТЬ

Вступ. Розчина кава дуже популярний продукт у наш час. Багато споживачів надають перевагу горнятку кави зранку, для того щоб прокинутись та набратися енергії на цілий день. Особливо це стосується кави розчинної тому, що на її приготування витрачається менше часу. Деякі фанатіють кавою і не уявляють без неї жодного дня. Однак хотілося б отримати від напою не тільки бадьорий ефект, але і користь для організму. Вчені постійно досліджують вплив кофеїну на самопочуття, щоб з'ясувати, яка кава краще. Найкориснішим кавовим напоєм за результатами численних досліджень вважається фільтр-кава. Згідно з дослідженнями, такий напій зберігає максимальну користь кавових зерен та при цьому зовсім не містить шкідливого осаду. Відфільтрована кава знижує ризик серцево-судинних захворювань і містить багато антиоксидантів. Найшкідливішою, на думку вчених, є нефільтрована кава – заварена в чашці, кава з турки, френч-прес, що наливається прямо з кавовою гущею. Вчені одностайні в думці - розчинна кава шкідливіша за мелену, хоч і готується простіше і швидше; чим більше в ній різних добавок і консервантів, тим менше користі. Вся справа в тому, що при виробництва розчинної кави з зерен екстрагують практично всі ефірні олії та корисні елементи. Щоб кава добре розчинялася у воді, її сублімують, або гранулюють, але при цьому втрачається певна кількість вітамінів. Також до порошку можуть додавати стабілізатори, консерванти, ароматизатори, барвники, сухі вершки і цукор. Все це не додає користі напою, але привертає

увагу споживача до швидкого та зручного приготування напою. Вміст кофеїну в такому напої також значно менший.

Об'єкти дослідження кава розчинна ТМ «Jacobs/ Monarch. Millicano», «Кава зі Львова», «Carte noire. Classic», «Nescafe. Classic».

Завдання роботи: визначення розчинності кави за 30 секунд, встановлення рН середовища при різних температурах та визначення вмісту екстракційних речовин. Результати дослідження викладено у вигляді діаграм (рис. 1-3).

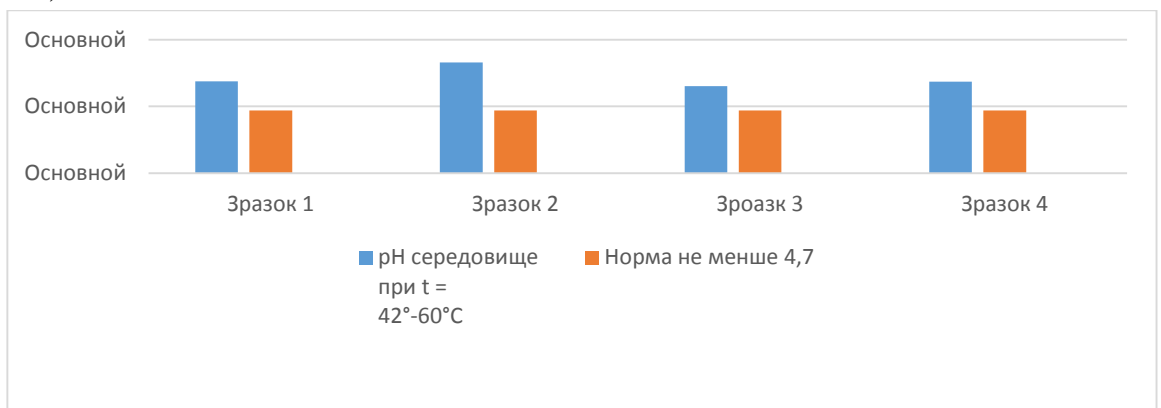

Рис. 1. Значення рН при температурі 42°-60°C

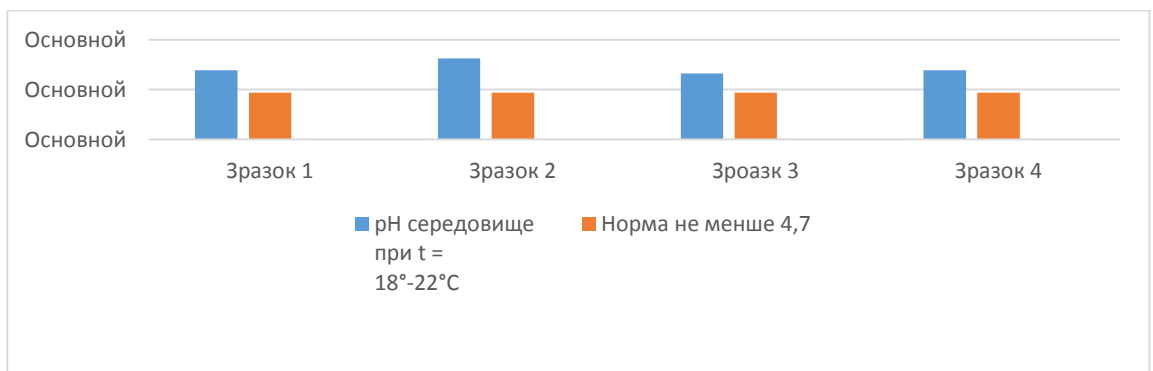

Рис. 2. Значення рН при температурі 18°-22°C

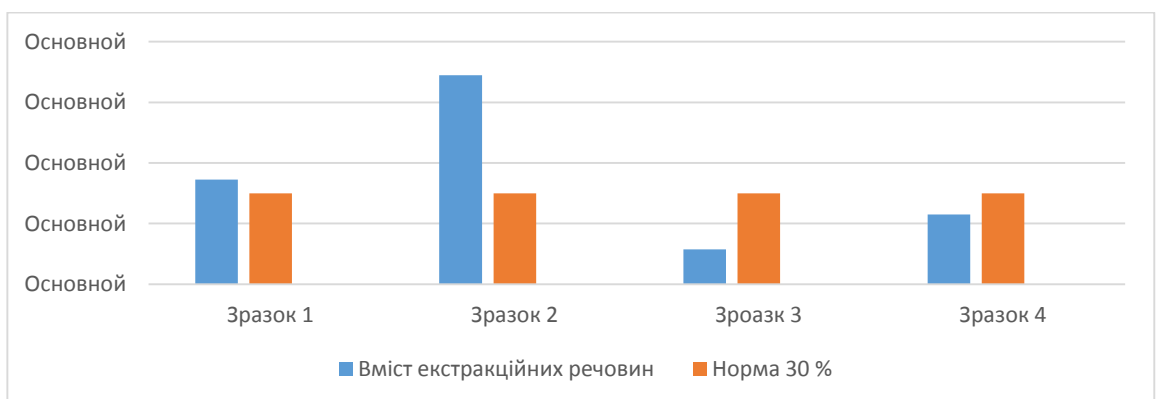

Рис. 3. Вміст екстракційних речовин, %

Висновок: Якщо ви хочете отримати з напою швидкого приготування хоч якусь користь, то не заливайте розчинну каву окропом. Використовуйте для заварювання воду температурою 80-85°, тоді в ньому збережуться корисні речовини. Варто відзначити, що і мелена, і розчинна кава шкідливі, якщо пити їх занадто часто. Пам'ятайте, що будь-який напій з кофеїном шкідливий для людей з атеросклерозом, гастритом, хворобами нирок та серцево-судинної системи.

Список використаних джерел

1. Бохан Ю. В. (у співавторстві) Хімічні методи аналізу. Теорія та практика (навчальний посібник з грифом МОН). Вид. ДНУ. Кіровоград, 2013. 312 с.
2. Зінчук В. К., Левицька Г. Д., Дубенська Л. О. Фізико-хімічні методи аналізу. Львів : Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. 363 с.

Король К. П.,

заступник завідувача відділу – завідувач сектору ФХД відділу ДМРВ

Черниченко О. Ю.

судовий експерт сектору ФХД відділу ДМРВ

Черкаський науково-дослідний

експертно-криміналістичний центр МВС України,

м. Черкаси, Україна

СУКЦЕСІЯ РОБІНІЇ ЗВИЧАЙНОЇ (ROBINIA PSEUDOACASIA) ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ІНВАЗІЙНОЇ ШКОДИ

При проведенні дослідження за напрямком 10.19 «Дослідження обставин та організаційно-технічних причин і наслідків впливу техногенних джерел на об'єкти довкілля» та вивченні шкоди завданої довкіллю, виникають питання стосовно можливої шкоди завданої природним автохтонним ареалам інтродукованими видами, які мають ознаки інвазійних рослин зі здатністю до агресивної експансії.

Так, часто екологами підіймається питання, стосовно заборони інтродукції та подальшого використання в відтворенні лісів, не аборигенних видів. Результати таких обговорень відображаються в рішеннях державних регулюючих органів. Одним з яких був наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 03.04.2023 № 184 «Про затвердження переліку інвазійних видів дерев із значною здатністю до неконтрольованого поширення, заборонених до використання у процесі відтворення лісів».

Серед таких видів заборонених до відтворення була зазначена і робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia* L.) рослина, яка належить до таксономічних

одиниць – Class Magnoliopsida, Order: Fabales, Family Fabaceae, Subfamily Faboideae, Tribe Robinieae, Genus Robinia [4].

У господарстві робінія звичайна використовується, як вид який може рости на деградованих ґрунтах, посушливих територіях степу та лісостепу використовуватись для протиерозійного захисту ґрунтів та лісової рекультивациі техногенно трансформованих ландшафтів [3].

Але вид має також і ознаки інвазивності, так як має досить високий приріст та швидко відтворюється за допомогою насіння та кореневої парості. Швидко захоплює відкриті території утворюючи густі колонії, які пригнічують ріст інших дерев та кущів розвиненою кореневою системою [1].

У ході більш детального вивчення вказаної проблематики було досліджено ряд ділянок з штучними та самовідтвореними насадженнями робінії звичайної, на територіях Черкаської області: Черкаського, Канівського, Золотоніського та Смілянського районів. Ділянки для дослідження обирались з наявністю дерев віком від 1 року до більше 70 років.

У результаті дослідження встановлено, що дерева робінії звичайної, які на перших періодах росту у віці до 20 років, мали досить агресивний ріст, витіснялись іншими широколистяними видами дерев на площах, які мали рослини віком більше 50 років, а рослини віком більше 70 років були виявлені тільки на узліссях. Причиною таких явищ стали: антропогенний вплив, кліматичний вплив та природна сукцесія рослин робінії звичайної [2].

На ділянках на яких не було виявлено вираженого антропогенного впливу (вирубання, випалювання), були виявлені наступні явища, які вплинули на подальше зменшення популяції робінії звичайної: видозміна щільності та поверхневої площі коріння, відмирання нижніх гілок, дерев віком більше 20 років, в результаті внутрішньовидової конкуренції, відмирання верхніх гілок в результаті обмерзання, пізніє листоутворення (майже перед самим квітуванням), що дозволяє іншим видам широколистяних видів дерев, в насадженнях робінії звичайної віком більше 25 років, раніше сформувати крону, та досить швидко піднятися в рості. Окрім того в масивах широколистяних видів дерев нових інтродукцій робінії звичайної не виявлено, але такі інтродукції спостерігались на узліссях на відкритих територіях та в масивах соснових насаджень.

Виявлені ознаки природної сукцесії свідчать про те, що інтродукція робінії звичайної має небезпеку, при сприятливих умовах зростання, для відкритих площ з наявними світлими сосновими насадженнями, чагарниками, напівчагарниками та травами, та не становить небезпеку для широколистяних

видів дерев, які мають більш раннє листоутворення.

Вказане дослідження має значення для врахування можливої шкоди природнім біотопам, при використанні для відтворення промислових насаджень робінії звичайної та при оцінці можливої завданої шкоди її інтродукцією.

Список використаних джерел

1. Башуцька У.Б. Потенціал вирощування робінії звичайної (*Robinia Pseudoacacia* L.) на порушених землях Східної Німеччини. Науковий вісник НЛТУ України. Львів, 2020. т. 30, № 4, с. 99-103.
2. Bashutska, U. B. (2006). Suktsesii roslynnosti porodnykh vidvaliv shakht Chervonohradskoho hirnychopromyslovoho raionu. Monograph. Lviv: RVV NLTU Ukrainy, 181 p.
3. Ситник С.А. Біопродуктивність та екологічний потенціал деревостанів *Robinia pseudoacacia* L. степової зони України. Монографія. Корсунь-Шевченківський : ФОП Майдаченко І.С., 2021. 487 с.
4. Національна мережа інформації з біорізноманіття. <https://ukrbin.com/index.php?id=46153&lang=2>

Крупа В.Р.,

к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі,

Марченко О.М.,

магістр підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,

Львівський національний університет природокористування,

м. Львів, Україна

АДАПТАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ЕКСПОРТУ ПОСЛУГ ДО ЗМІН УМОВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПВЗВТ

Впродовж останніх років торгівля послугами стала одним із найважливіших чинників економічного зростання, міждержавного співробітництва та розвитку окремих галузей економіки в світі. З огляду на свій потенціал, Україна навіть в умовах війни має можливість нарощувати експорт різних видів послуг. Однак, вторгнення росії спричинило низку проблем і перешкод у цій сфері, які потребують невідкладного вирішення, в тому числі й на регіональному рівні.

Вагома роль у системі зовнішньої торгівлі послугами України належить Львівській області. Це зумовлено її економічним потенціалом у сфері надання послуг (туризм, освіта, інформаційні послуги), а також географічним сусідством з Європейським Союзом, що сприяє налагодженню тісних партнерських зв'язків, та розвитку транскордонного співробітництва.

Близькість до ринків європейських країн також робить Львівщину важливим транспортним вузлом.

Частка регіону у загальному обсязі експорту послуг в Україні у 2022 р. склала 8,7%, а загальна вартість експорту впродовж 2018-2022 років збільшилася на 40%. Найбільше зросла вартість фінансових, а також комп'ютерних та інформаційних послуг – у 2,4 рази. Саме останній сектор займає найбільшу частку у структурі експорту – майже 56%. Розвитку експорту комп'ютерних та супутніх послуг сприяла повна лібералізація Євросоюзом їх транскордонного надання. У структурі імпорту ключова роль належить сектору транспортних послуг [1].

Введення в дію з 1 січня у 2016 р. Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), у рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, ознаменувало значні зміни у організації зовнішньої торгівлі України, які водночас мали багатовекторний вплив й на економіку Львівської області. Регіональні експортери та імпортери товарів і послуг отримали можливість ще активнішої інтеграції у глобальні торговельні потоки, доступ до ринків не лише членів ЄС але й багатьох країн Азії та Африки, значно розширили форми міжнародного співробітництва із зарубіжними партнерами.

Водночас, для повноцінної реалізації можливостей, що їх дає ПВЗВТ, регіональним суб'єктам ЗЕД у сфері торгівлі послугами потрібно прискорити процеси, які сприятимуть виконанню положень Угоди про асоціацію, оскільки без цього істотно обмежується потенціал зони вільної торгівлі, стримуються інвестиції та економічне зростання. Особливо це актуально у контексті виконання Україною вимог щодо входження до складу Європейського Союзу після отримання у червні 2022 року статусу країни-кандидата. Пріоритетними напрямами стають розвиток електронних послуг, інтеграція до єдиного цифрового ринку Європейського Союзу, гармонізація вітчизняного законодавства із європейським, зміна митної політики, інвестиції в інфраструктуру для надання послуг тощо.

У контексті реалізації потенціалу ПВЗВТ у сфері зовнішньої торгівлі послугами, на загальнонаціональному та регіональному рівнях необхідно подолати основні бар'єри та обмеження для вітчизняного експорту до ЄС. Передусім це стосується тих секторів, які сьогодні займають найбільшу питому вагу у структурі експорту, а також тих, які втратили свої позиції в умовах кризи, спричиненої пандемією коронавірусу та російсько-українською війною. Це, зокрема, сектори комп'ютерних, цифрових та телекомунікаційних

послуг; автомобільних і залізничних перевезень, поштових та кур'єрських послуг, туристичних та ділових послуг.

Адаптація головного експортоорієнтованого сектору зовнішньої торгівлі послугами – комп'ютерних та інформаційних технологій до сучасних реалій потребує реалізації заходів, орієнтованих на приєднання до стратегії Єдиного цифрового ринку ЄС. Він відкриває нові можливості для експортерів послуг в інших секторах (фінансовому, страховому, консалтинговому, освітньому), оскільки дозволяє усунути ключові перешкоди для транскордонної онлайн-діяльності.

Основним кроком на цьому шляху є створення на регіональному та національному рівнях нової інфраструктури цифрових мереж, архітектура яких враховувала б нові вимоги щодо цифрової стійкості. Вона повинна відповідати європейським нормам та цілям за своєю надійністю, пропускну здатністю та параметрами стійкості. У сфері інтернет зв'язку передусім йде мова про широкосмуговий доступ до інтернету; у сфері телекомунікацій – впровадження стандарту зв'язку 5G та інтеграція у європейський роумінг [2, с. 59].

Важливим напрямом розвитку зовнішньої торгівлі послугами на регіональному рівні є подальший розвиток у м. Львові сучасної інфраструктури стартап та ІТ-підприємництва, мережі бізнес-інкубаторів, технологічних парків, дослідницьких та науково-технічних центрів. Регіональним ІТ-компаніям необхідно поглиблювати співпрацю з університетами Польщі, Чехії з метою доступу до інноваційних R&D програм та сучасних лабораторій у ЄС. Ключовим також залишається питання захисту інтелектуальної власності, кібербезпеки та захисту даних (електронної конфіденційності).

З 24 лютого 2022 р. в умовах російської агресії та блокади морських портів провідну роль у забезпеченні життєдіяльності України та розв'язанні проблеми глобальної продовольчої безпеки відіграє автомобільний і залізничний транспорт. Важливість надійних транспортних коридорів для безперешкодного руху вантажів та пасажирів вийшла на перший план [2, с. 39]. Тому, незважаючи на те, що транспортні послуги займають лише третю позицію у структурі експорту послуг Львівщини, цей напрям є досить перспективним і стратегічно важливим.

Понад 80% експорту усіх транспортних послуг аналізованого регіону забезпечує автомобільний транспорт. Одним із ключових завдань адаптації регіональних надавачів послуг з вантажних автомобільних перевезень до

нових викликів, пов'язаних із збільшенням товаропотоку, є виконання вимог щодо подолання обмежень для доступу на ринки ЄС, а також продовження термінів дії Угоди про вантажні перевезення автомобільним транспортом до часу вступу нашої країни до ЄС. Важливим кроком є підвищення конкурентоспроможності регіональних перевізників через модернізацію їх матеріально-технічної бази..

Необхідно також виконати вимоги ЄС щодо безпечної експлуатації транспортних засобів, перевезення небезпечних вантажів, утримання транспортних засобів в безпечному та екологічно прийнятному стані. Ще однією вимогою є впровадження системи забезпечення необхідного рівня професійної компетентності менеджерів з міжнародних автомобільних перевезень. Ці вимоги передбачені низкою Регламентів та Директив ЄС. Їх виконання – це необхідна передумова для створення спільної транспортної зони з Європейським Союзом.

Перешкоди розширення експорту транспортних послуг також пов'язані з проблемами функціонування прикордонної, митної та логістичної інфраструктури. Через недостатню пропускну спроможність митних пунктів пропуску та різке зростання товаропотоку виникають істотні затримки постачань, псування продукції, зростання транспортних витрат. Запровадження електронної черги у травні 2023 року лише частково вирішило цю проблему. Тому необхідні подальші кроки щодо збільшення кількості пропускних терміналів, обладнання їх сучасними ваговими комплексами та системами сканування, будівництво «зон очікування» для водіїв, запровадження із польською стороною спільної процедури прикордонного і митного контролю, єдиної процедури зважування; цифровізація роботи митниці, яка дозволить зробити митні процедури прозорими, оперативними та недорогими.

У контексті збільшення товарообороту через українсько-польський кордон на Львівщині, значну увагу потрібно приділити розвитку залізничного транспорту. Першочерговими кроками у напрямку лібералізації надання послуг у цій галузі є гармонізація українського законодавства із нормами європейського права. Актуальним є питання щодо створення нової моделі ринку залізничних перевезень, яка передбачає надання рівноправного доступу приватним перевізникам до залізничної інфраструктури з метою побудови конкурентного середовища. Поряд із цим, на необхідно вживати заходи щодо модернізації регіональної залізничної інфраструктури, які серед іншого забезпечили б інтероперабельність залізничної мережі і рухомого складу та

приведення їх у експлуатаційну і операційну сумісність із основною трансєвропейською залізничною мережею TEN-T. Це дозволило б знизити транспортні витрати і підвищити швидкість перевезень, а також реалізувати концепцію мультимодальних перевезень, коли транспортування вантажів здійснюється за одним договором, але різними видами транспорту.

Крім того, необхідно розширювати існуючі та відкривати нові залізничні маршрути, створювати логістичні мультимодальні термінали на найбільших залізничних пунктах пропуску області. Ці проекти вкрай важливі для реалізації експортного потенціалу України і розширення її позицій на ринку залізничних перевезень, в тому числі й транзитних.

Одним із першочергових завдань адаптації регіонального сектору поштових та кур'єрських послуг до трансформації умов зовнішньоекономічної діяльності України є інтеграція електронних систем та автоматизація процесів обміну даними між митницею, поштовими операторами та експрес-перевізниками. Це дозволить значно пришвидшити всі процеси міжнародних відправлень, а отже потенційно збільшити товарообіг з ЄС; дасть змогу контролювати «сірий імпорт». Цифровізація митниці та переведення в електронний формат всіх процесів поштових операторів та експрес-перевізників, а також укладення митницею міжвідомчих угод з великими закордонними онлайн маркетплейсами сприятиме розвитку транскордонної електронної комерції, істотно спростить процедуру оформлення відправлень, забезпечить онлайн списання митних зборів та зменшить терміни доставки. У Львівській області також необхідно посилити вимоги щодо технологічного забезпечення функціонування місць міжнародного поштового обміну (ММПО) та центральних сортувальних станцій (ЦСС).

Реалізація існуючих можливостей значною мірою залежить від координації зусиль держави, регіональних органів влади та представників бізнесу. Окремі сектори послуг потребують державної фінансової підтримки, податкових пільг, знання інституційних бар'єрів, гармонізації правових регуляторів надання послуг із законодавством Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській області. Статистична інформація. Зовнішньоекономічна діяльність. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/st_inf_zed.php?1011.
2. Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни: виклики та можливості. Київ 2023. 64 с.

Кундицький О.О.,

д.е.н., професор, зав.кафедри менеджменту

Павлишин М.Л.,

к.т.н., доцент, доцент кафедри менеджменту,

Львівський національний університет імені Івана Франка,

м. Львів, Україна

СУЧАСНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ЯКОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В СИСТЕМІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Вступ. Вирощування високосортної й безпечної сільськогосподарської продукції, виробництво високоякісних продуктів, максимальне використання натуральних харчових добавок прямопропорційно впливає на харчову безпеку, яка нерозривно пов'язана із продовольчою безпекою України [1]. Шляхи державного регулювання продовольчої безпеки та виокремлення напрямків їх застосування в різних галузях харчової промисловості актуальна для багатьох країн світу, у т.ч. й України. Тому, влада, український бізнес і наука тісно співпрацюють у цьому напрямку.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу інформаційних джерел переконуємось в тому, що Україна прикладає всі зусилля, щоб стати повноправним членом ЄС. З цією метою розроблено поетапний План дій Ради Європи для України. З метою імплементації Угоди про асоціацію з ЄС Україна, як держава-член РЄ, виконує своїх зобов'язання [2]. Враховуючи величезні руйнування інфраструктури АПК, харчової промисловості, спад економіки внаслідок військової агресії РФ та повномасштабне вторгнення на територію України, для відбудови та економічного відновлення України запроваджено План дій РЄ для України «Стійкість, відновлення та відбудова» 2023-2026. Міжнародна підтримка для реалізації цієї чотирирічної програми співпраці України з РЄ становить у €50 млн. [3].

Цікавим для нас, науковців, сучасним вектором розвитку науки, у т.ч. дослідження продовольчої безпеки, є Інтеграція до Європейського дослідницького простору. Поетапна реалізація «Дорожньої карти» [4] відкриває додаткові можливості для розвитку національної дослідницької системи університетів, у т.ч. й нашого ЛНУ імені Івана Франка.

Харчовики й аграрії у співпраці з науковцями провідних університетів світу та України постійно досліджують проблемні питання, пов'язані із продукуванням високотехнологічних, екологічно чистих, безпечних й якісних харчових продуктів. Не залишився осторонь й ЛНУ імені Івана Франка [1].

Викладачі кафедри менеджменту, студенти економічного факультету на матеріальній базі лабораторії товарознавчих досліджень також долучаються до наукових досліджень державного регулювання харчової безпеки в Україні [5-6]. У табл. 1 нами представлені фактори, які впливають на формування системи безпеки та якості товарів.

Таблиця 1

Сфери перспективних наукових досліджень в системі управління якістю та безпекою харчових продуктів

№ групи	Сфера	Характеристика напрямів наукових досліджень відповідної сфери
1	2	3
I	Фактори сфери виробництва	умови вирощування рослин
		якість сировини, напівфабрикатів, матеріалів
		сучасні технології і обладнання
II	Фактори сфери розподілу	якість зберігання
		умови транспортування
		якість реалізації
III	Фактори сфери споживання	якість короткотермінового зберігання
		спосіб споживання
		умови засвоєння

Наукові дослідження факторів, які зазначені в табл.1, є перспективними напрямками експериментальних досліджень управління якістю та безпекою харчових продуктів. Такі дослідження максимально ефективні у рамках співпраці «влада-бізнес-наука».

Висновки.

1. Технічне регулювання харчових продуктів з науково обґрунтованими безпечними та якісними нормами, гармонізація вітчизняних нормативних документів з міжнародними вимогами ЄС, враховуючи нормативи спільної аграрної політики ЄС, наприклад, встановлення модифікованих правил використання орних земель, екологічне вирощування агрокультур, мінімізація норм використання штучних харчових добавок із заміною на натуральні, зменшення використання мінеральних добрив і використання основ екологічно-чистого органічного виробництва – це є ті перспективні вектори для розвитку харчової промисловості та АПК України.

2. Перспективним вектором розвитку університетської системи науки, у т.ч. дослідження продовольчої безпеки, є інтеграція наукової та інноваційної сфери *України до Європейського дослідницького простору.*

3. Перспективними напрямками експериментальних є дослідження системи управління якістю та безпекою харчових продуктів. Такі

дослідження максимально корисні, коли здійснюються у рамках співпраці «влада-бізнес-наука».

4. Сучасний вектор наукових досліджень трьох сфер виробництва, розподілу і споживання продуктів є перспективним, і ми продовжуємо подальшу наукову роботу в цьому напрямі.

Список використаних джерел

1. Павлишин М., Бурак Є. Актуалізація питань комплексного підходу державного регулювання харчової безпеки в Україні. *Проблеми і практичні підходи виробництва та регулювання використання харчових добавок в країнах Європейського Союзу та в Україні*: матеріали II Міжн. наук.-практ. конф. (м.Київ, 25.10.2023). Київ: НУХТ, 2023. 186 с. С.17-19
URL: https://drive.google.com/file/d/1ijV5pwTKKdGpHFWYAO09nhLpwliehvFQ/view?usp=drive_link/
2. Плани дій Ради Європи для України. *Постійне представництво України при Раді Європи: офіційний сайт*. URL: <https://coe.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/plan-dij-radi-evropi-dlya-ukrayini> (дата звернення 13.02.2024).
3. План дій РЄ для України «Стійкість, відновлення та відбудова» 2023-2026. 19 с. URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282> (дата звернення 13.02.2024).
4. Дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA): Рішення МОН України від 22.03.2018 № 3/1-7. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/kolegiya-ministerstva/2018/05/1-dorozhnya-karta-integratsii-ukraini-do-evro.pdf> (дата звернення 13.02.2024).
5. Павлишин М.Л., Бурак Є.І., Баса О.І. Роль лабораторії товарознавчих досліджень у формуванні професійних компетенцій економістів. *Актуальні проблеми теорії і практики експертизи товарів*: Збірник тез X Міжн. наук.-практ. інтернет-конф. (24.03.2023 р., м. Полтава). Полтава: ПУЕТ, 2023.
6. Павлишин М.Л. Аналіз регуляторної політики продовольчого забезпечення в Україні. *Актуальні проблеми товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи*: матеріали Міжн. наук.-практ. інтер.-конф. (м.Полтава, 20.02.2024). Полтава: ПУЕТ, 2024.

Левченко М.В.,

к. с.-г. н., доцент кафедри технологій
виробництва та переробки сільськогосподарської продукції
ім.академіка В.Г. Пелиха,
*Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м. Херсон, Україна*

ВИЗНАЧЕННЯ ЯКОСТІ М'ЯСНИХ НАПІВФАБРИКАТІВ

Сучасні споживачі м'ясних напівфабрикатів зацікавлені в отриманні якісних і безпечних для здоров'я продуктів, а виробники прагнуть максимально задовольнити їх потреби. Підвищення якості м'ясної продукції є

важливим етапом автоматизації виробничих процесів в всіх циклах виробництва. Кінцева якість продукту залежить від ефективності виконання роботи на кожному з виробничих етапів. Запорукою високої якості м'ясних виробів є відповідність їх встановленим вимогам, стандартам та системам. Для контролю якості і безпеки напівфабрикатів введено національний стандарт ДСТУ 4437:2005 «Напівфабрикати м'ясні та м'ясо-рослинні січені», в якому визначені основні технічні вимоги за органолептичними, фізико-хімічними, мікробіологічними та токсикологічними параметрами продукції, пакування товару, правила його транспортування та зберігання [1].

Особлива увага приділяється органолептичним та фізико-хімічним показникам. Органолептичні показники визначаються за допомогою органолептичного методу визначення показників якості продукції методом аналізу сприйняття органів чуття – зору, нюху, слуху, дотику, смаку. За результатами органолептичного дослідження визначається загальна оцінка продукції, тобто узагальнений результат оцінки його якості, визначеної за допомогою органів чуття людини (зовнішній вигляд, колір, запах консистенцію досліджуваного матеріалу).

Колір визначає вигляд продукту, а також наявність деяких хімічних перетворень, які можуть відбуватися у м'ясі. На інтенсивність забарвлення м'ясної сировини впливають вид, порода, стать, вік тварини та тип годівлі. У нормі м'ясо великої рогатої худоби має яскраво-червоне забарвлення, молодняка великої рогатої худоби до 1,5 року – блідо-червоне, а свиней – рожеве. У свіжого м'яса запах приємний, м'ясний, специфічний для кожного виду, і після псування з'являється кислий або затхлий запах. Консистенцію напівфабрикатів визначають легким натисканням пальцями на поверхню та розріз виробів або шляхом розрізання. При цьому оцінюють щільність, пухкість, ніжність, жорсткість. Консистенція напівфабрикатів має бути пружною, фаршу - мазкою, готових виробів – м'якою, соковитою, не крихкою; у панірованих виробів має бути хрумка скоринка. Після варіння консистенція фаршу має бути пружною, щільною. Поряд з органолептичними властивостями напівфабрикати м'ясні характеризуються рядом фізико-хімічних показників, таких як вміст вологи, жиру, кухонної солі, температури у товщі продукції, тощо [2].

Отже, на сьогодні у світі існує багато методів оцінки показників якості м'ясних напівфабрикатів, які мають свої переваги та недоліки. Проте, не всі методи оцінки регламентуються чинним законодавством. Найбільш простими методами дослідження м'ясних напівфабрикатів є оцінка за

органолептичними та фізико-хімічними показниками, які визначають якість продуктів харчування.

Список літератури

1. Напівфабрикати м'ясні та м'ясо-рослинні посічені. Технічні умови. ДСТУ 4437:2005. [Чинний від 2005–15–07]. Київ: Держспоживстандарт України, 2006. 21 с
2. Зажарська Н.М. Ветеринарно-санітарна експертиза харчових продуктів. Навч. посіб. Харків, 2018. 190 с.

Литвишко Л.О.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту, доцент,

Сліпенко А.М.,

здобувачка вищої освіти ступеня бакалавра,

Національний транспортний університет,

м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ТОРГІВЛІ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СУЧАСНІ ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ

У сучасному технологічному бізнес-середовищі, в умовах трансформаційних перетворень суспільства та імплементації цілей сталого розвитку (ЦСР) на усіх рівнях економіки, особливої актуальності набуває державне регулювання сучасної торгівлі та підприємництва в Україні. Це сфери, які охоплюють теорію, практику та перспективи розвитку. Зокрема, торгівля включає обмін товарами та послугами між людьми, організаціями та країнами, з метою задоволення потреб споживачів. Підприємство складає один з найважливіших секторів економіки, відноситься до процесу створення, управління та розвитку нових підприємств, з метою отримання прибутку. При цьому, держава має сприяти, впровадженню сталого розвитку, орієнтованого на покращення якості життя людей у сприятливому соціально-економічному середовищі та екологічно чистому, здоровому, різноманітному природному довкіллі тощо.

Зростаюче значення ролі внутрішньої і зовнішньої торгівлі викликане глобальними викликами, зокрема війною в Україні, обумовлюють необхідність створення ефективних механізмів державного регулювання для забезпечення економічного розвитку країни та її інтеграції у світовий ринок.

При здійсненні внутрішньої та зовнішньої торгівлі, якість, безпека і екологічність продукції є невід'ємною складовою існування, добробуту та якості життя споживачів. Сучасні вектори розвитку в цих галузях включають

впровадження новітніх технологій, стандартів якості, а також забезпечення відповідності вимогам з охорони праці, екології та безпеки.

У внутрішній торгівлі, держава і українські організації регулюють якість, безпеку, екологічність продукції через створення та виконання відповідних нормативних актів і стандартів. Вони включають перевірку якості, сертифікацію, ліцензування і контроль за виробництвом для забезпечення дотримання вимог з безпеки та якості продукції. Важливий крок для України в гармонізації її харчового законодавства з європейськими нормами є Закон України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів», прийнятий 06.12.2018 року. Цей Закон встановлює правові та організаційні засади надання споживачам інформації про харчові продукти, з метою забезпечення високого рівня захисту здоров'я громадян і задоволення їхніх соціальних та економічних інтересів [1].

В останній редакції Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпеки та якості харчових продуктів» від 26.10.2023 року, визначено регулювання відносини між органами виконавчої влади, операторами ринку харчових продуктів та споживачами харчових продуктів і визначає порядок забезпечення безпеки та окремих показників якості харчових продуктів, що виробляються, перебувають в обігу, ввозяться (пересилаються) на митну територію України та/або вивозяться (пересилаються) з неї [2].

Національний стандарт з маркування харчових продуктів поширюється на споживче маркування харчових продуктів вітчизняного та закордонного виробництва, що розфасовані у споживчу тару, які реалізують на території України через оптову або роздрібну торговельну мережу, а також закладами ресторанного, що безпосередньо пов'язані з обслуговуванням споживачів.

При здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, впроваджуючи зовнішню торговельну політику, Український уряд підписав низку торговельних угод з іншими країнами, Європейським Союзом (ЄС), Світовою організацією торгівлі (СОТ), які прагнуть сприяти вільній торгівлі. В умовах війни в Україні встановлено новий правовий господарський порядок, який поєднує ринкове саморегулювання та оптимізацію державного нагляду макроекономічних процесів. Міжнародні стандарти, договори торговельних організацій, таких як СОТ та ЄС, встановлюють вимоги щодо якості та безпеки продуктів. Компанії мають дотримуватись цих стандартів, щоб мати можливість здійснювати зовнішньоекономічну торгівлю і конкурувати з іншими країнами.

Необхідність адаптування підприємницького середовища, принципів,

методів, інфраструктури України до вимог, механізмів розвитку та функціонування, які застосовуються в країнах ЄС, є умовою для успішної інтеграції України в європейський економічний простір. Для досягнення цієї мети, адаптація підприємницького середовища України до європейських стандартів і практик є невід'ємною частиною цього процесу.

Одним з головних аспектів є гармонізація законодавства. Україна прагне привести своє законодавство у відповідність до європейських норм і стандартів, з питань розвитку підприємництва. Це означає забезпечення доступу до фінансових ресурсів для підприємців, спрощення процедури реєстрації та ліцензування бізнесу, забезпечення ефективної системи захисту прав інтелектуальної власності, врегулювання питань щодо забезпечення конкуренції, оподаткування, прозорості бізнес-процесів тощо.

Однак, для досягнення цих цілей необхідна співпраця Уряду з бізнесом та іншими зацікавленими сторонами. Тому важливим є налагодження діалогу Уряду з представниками бізнесу, консультування з експертами, промисловими асоціаціями і залучення міжнародної допомоги, фінансової підтримки для здійснення необхідних реформ.

Багато українських компаній активно займаються сприянням сталому розвитку, захистом прав споживачів, вирішенням соціальних проблем і підтримкою громадських ініціатив. Стандарти соціальної відповідальності стають все більш важливими в сучасних моделях бізнесу, а внутрішня система управління допомагають зменшити ризики. Це означає, що підприємства беруть на себе відповідальність за свої впливи на суспільство, довкілля та стейкхолдерів [3].

Отже, державне регулювання сфери торгівлі та підприємницької діяльності охоплює специфічну діяльність щодо встановлення юридичних норм, засобів їх реалізації, а також діяльність безпосередніх учасників відносин – держави та суб'єктів підприємництва. Створення сприятливих умов для розвитку сфери торгівлі та підприємництва є одним з пріоритетних завдань державної політики України. Це надасть можливість забезпечити подальше процвітання країни, конкурувати за нові ринки, збільшити експорт продукції тощо.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-19#Text>
2. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Литвишко Л. О., Карпенко О.В. Сутність концепції «Соціальна відповідальність підприємства». *Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 22 листопада 2022 року, м.Київ, ДУІТ. С. 76-78. URL: <http://surl.li/dwouq>

Лісіца В. В.,

к.е.н., доцент кафедри підприємництва, торгівлі

та біржової діяльності, доцент

Полтавський університет економіки і торгівлі

м. Полтава, Україна

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ЛАНЦЮГІВ ПОСТАВОК

Індустрія 4.0 вимагає від компаній переосмислення процесу побудови власних ланцюгів поставок, підвищення гнучкості та стійкості, операційної ефективності та їх адаптації до наявних змін. Цифровізація ланцюгів постачання у світі відбувається досить швидко, хоча, за даними Gartner, 70% компаній все ще перебувають на стадії зрілості 2 і 3 [1]. Формування цифрового ланцюга поставок (англ. - digital supply chain, DSC) корелює з сучасними тенденціям розвитку бізнесу, так як дозволяє компаніям отримувати нові конкурентні переваги через скорочення матеріальних та часових витрат, оптимізацію термінів виконання замовлень, отримання зворотного зв'язку від споживачів та ін.

Цифровий ланцюг поставок – це динамічна інтегрована мережа, що характеризується безперервним потоком інформації, який полегшує автоматизацію, додає цінність, покращує робочий процес та аналітику, а також генерує ідеї, поліпшуючи тим самим обслуговування клієнтів та стійку роботу організації (рис. 1) [2].

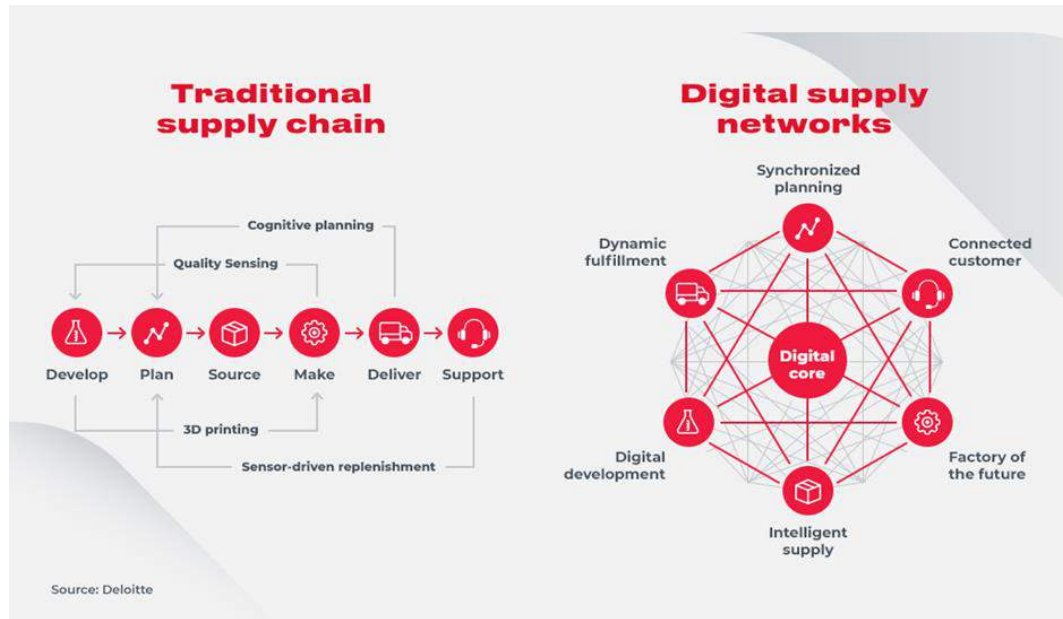
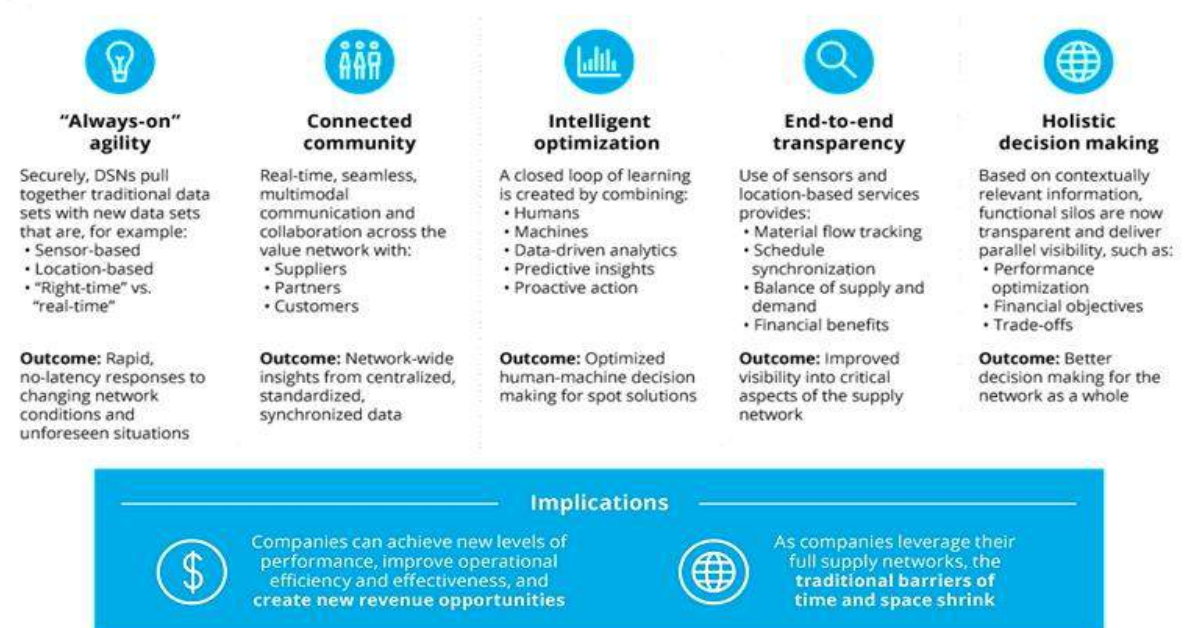

Рис. 1. Відмінності традиційного та цифрового ланцюга поставок [3]

Цифровий ланцюг базується на потоці великих даних у режимі реального часу, що дозволяє більш ефективно управляти визначеними бізнес-процесами на основі відповідних технологій та культури, у той час як традиційний ланцюг поставок має затримки та збої через брак своєчасної правдивої інформації. Відмінністю цифрового ланцюга поставки також є те, що він охоплює весь «digital journey» – від збору даних до електронних підписів і завантаження документів, тобто являє собою повністю оцифрований робочий процес.

Source: Deloitte analysis.

Рис. 2. Характеристики цифрового ланцюга поставок [3]

Основними характеристиками DSC є: постійна гнучкість, підключена

спільнота, інтелектуальна оптимізація, наскрізна прозорість та цілісне прийняття рішень. Зазначається, що кожна з цих характеристик відіграє роль у прийнятті більш обґрунтованих рішень щодо ефективного функціонування ланцюгів поставок [3].

Цифрові технології в логістиці та ланцюгах поставок можуть приймати різні форми та включати такі сфери, як:

обслуговування клієнтів: допомога клієнтам на всьому шляху від попередньої покупки до доставки;

оптимізація ланцюга поставок: оптимізація ручних процесів ланцюга поставок щодо мінімізації витрат та підвищення ефективності (планування та відстеження відправлень (Track and Trace); укладення договорів; формування та збір рахунків-фактур тощо);

управління складом: зменшення кількості робочих процесів, пов'язаних із використанням паперових носіїв, управління складом;

управління ланцюгом поставок: розширення можливості логістичних організацій щодо управління та вдосконалення інтралогістики; зберігання та відстеження всіх даних централізовано в одному місці у цифровому вигляді; залучення нових постачальників, формування екосистеми поставок товарів з онлайн-взаємодією партнерів поміж собою та зі споживачами на основі цифрових рішень [4].

Для структуризації основних важелів поліпшення ланцюга постачання 4.0. компанія McKinsey запропонувала компас цифрового ланцюга постачання McKinsey (рис. 3).

Рис. 3. Компас цифрового ланцюга постачання McKinsey [5]

Зміст цифрових технологій, що використовуються, залежить від багатьох факторів і, насамперед, від сфери бізнесу фокусної компанії ланцюга поставок. Більшість експертів, а також провідні системні інтегратори та логістичні провайдери акцентують увагу на таких технологіях, що визначають основу цифрової трансформації ланцюгів поставок: Інтернет речей (IoT – Internet of Things), штучний інтелект (Artificial Intelligence – AI), машинне навчання, сервісні інтеграційні платформи (Integration platform as a service – iPaaS), Blockchain, Big data, аналітичні платформи ланцюгів постачань.

Отже, цифрова трансформація ланцюга поставок допомагає працювати розумніше, швидше і ефективніше за умов поточної ринкової невизначеності; планувати майбутнє з його можливостями та потрясіннями, реагувати та передбачати можливі проблеми чи негативні наслідки в ланцюгу поставок; краще співпрацювати з постачальниками, відправниками вантажів та іншими сторонніми ресурсами.

Список використаних джерел

1. 5 Stages of Logistics Maturity. URL: <https://www.gartner.com/smarterwithgartner/5-stages-of-logistics-maturity>.
2. Digital supply chain: challenges and future directions. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/16258312.2020.1816361>.
3. The rise of the digital supply network. URL: <https://www.deloitte.com/global/en/our-thinking/insights/topics/digital-transformation/industry-4-0/digital-transformation-in-supply-chain.html>.
4. The Path to a Thinking Supply Chain (2020). URL: <https://www.ibm.com/downloads/cas/PKQXXQJM>.
5. Supply Chain 4.0 – the next-generation digital supply chain (2016). URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/operations/our-insights/supply-chain-40--the-next-generation-digital-supply-chain>.

Манжарова Д., Федорова Н.,
здобувачі 1-го освітнього рівня спеціальності 073 «Менеджмент»,
Науковий керівник: **Стоянець Н.В.,**
д.е.н., професор кафедри менеджменту імені професора Л.І. Михайлової,
Сумський національний аграрний університет,
м. Суми, Україна

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЛОГІСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

У сучасних умовах розвитку економіки, підприємствам все більше потрібно досягнути стабільності на ринку та закріпити свої позиції серед конкурентів. Для розв'язання цієї проблеми вони повинні створити власну ринкову стратегію, проводити постійні маркетингові дослідження, моніторити

мікро- та макросередовище фірми та розробити певну модель поведінки, яка дозволить їм розвиватися та освоювати нові ринкові сегменти. Для підприємства дуже важливе раціональне підприємництво, яке передбачає добре організовану комерційну діяльність в часі і просторі, забезпечену відповідним механізмом та технологією розвитку. Підприємство можна розглядати як логістичну систему, оскільки логістика включає всі процеси, необхідні для планування, регулювання, управління і контролю.

У сучасній науці активність підприємств визначається їхньою здатністю займатися інноваційною діяльністю. Інноваційна діяльність включає наукові, технологічні, організаційні, фінансові та комерційні заходи, спрямовані на впровадження нововведень або призводять до нього. З урахуванням зростання конкуренції на ринку сільськогосподарської продукції, динамічний розвиток сільського господарства потребує інтенсивного застосування інновацій. Це питання є важливим, оскільки воно сприяє підвищенню продуктивності праці, ефективному використанню матеріальних, людських і фінансових ресурсів, а також збільшенню обсягів виробництва та інших позитивних результатів.

Доцільно визначити основні кроки в управлінні інноваційною діяльністю аграрного підприємства можуть включати наступні етапи. По-перше, проведення аналізу потреб аграрного підприємства й визначення можливих напрямків для інноваційних заходів. Цей етап може мати на меті оцінювання різних секторів, в яких функціонує підприємство, залучення експертів та консультантів, а також вивчення тенденцій ринку й інших факторів, що впливають на інноваційну діяльність [1].

Другий крок передбачає визначення інноваційних проектів і ініціатив, які потребують ресурсів підприємства. На цьому етапі може бути здійснено вибір проектів, які найкраще відповідають стратегії розвитку підприємства, а також визначення необхідних ресурсів для їх реалізації.

Розробка планів впровадження інноваційних проектів включає декілька етапів. Перш за все, потрібно визначити критерії успіху проекту, які допоможуть оцінити його результати. Далі необхідно розподілити завдання між різними відділами аграрного підприємства, щоб забезпечити ефективну співпрацю та координацію.

Залучення необхідних ресурсів для впровадження інноваційних проектів є ще одним важливим кроком. Це може включати залучення фінансування з зовнішніх джерел, пошук потенційних партнерів для спільних проектів та залучення технічних ресурсів та інших необхідних технологій.

Керівництво і координація проектів вимагають управління виконавцями проекту. Це включає контроль за виконанням графіка реалізації проекту, збір та аналіз даних про хід проекту та вжиття заходів для попередження та усунення проблем, що можуть виникнути.

Оцінка результатів інноваційних проектів є необхідною для визначення їхньої ефективності. Це включає аналіз досягнутих метою проекту, оцінку впливу проекту на підприємство та використання досвіду з попередніх проектів. Реалізація змін на основі результатів інноваційних проектів включає впровадження нових технологій, процесів та інших інноваційних змін на аграрному підприємстві. Це допомагає підприємству адаптуватися до змін, поліпшувати ефективність та розвиватися в сучасних умовах [2].

З сучасним розвитком технологій, аграрна сфера постійно знаходиться під впливом інновацій. Ось деякі з них:

1. Дрони і беспілотні літальні апарати (БПЛА): Вони можуть використовуватися для моніторингу стану посівів, виявлення шкідників та хвороб, а також для розпилення рослинозахисних засобів. Це забезпечує більш ефективне використання ресурсів і покращує врожайність, забезпечують моніторинг рослин, датчики звуку та зображень допомагають визначити стан посівів та розпізнати шкідників. Це забезпечує точне та ефективне використання пестицидів та добрив, що зменшує негативний вплив на навколишнє середовище.

2. Системи автоматизації застосування добрив: Використання датчиків та GPS дозволяє точно визначити необхідну кількість добрив для кожного сегмента поля. Це дозволяє зберегти ресурси та зменшити негативний вплив на довкілля. Також, розробка сучасних систем інтелектуального поливу та дозування добрив є великим кроком уперед у підвищенні ефективності використання води та добрив. Ці системи використовують датчики, щоб моніторити вологість ґрунту та інші показники, щоб забезпечити оптимальні умови для росту рослин.

3. Робототехніка: Роботи можуть використовуватися для автоматизації процесів вирощування рослин, таких як посадка, полив та збір врожаю. Вони можуть забезпечувати постійний контроль над посівами та забезпечувати постійну якість виробництва.

4. Інтернет речей (IoT) та додатки для моніторингу: За допомогою сенсорів та IoT-пристроїв, фермери можуть віддалено контролювати параметри, такі як рівень вологості, температура та якість ґрунту. Це дозволяє своєчасно виявляти проблеми та приймати відповідні заходи.

5. Використання штучного інтелекту: Аналіз даних та машинне навчання допомагають фермерам приймати розумні рішення щодо стратегій вирощування рослин, прогнозування погодних умов та управління водними ресурсами. Крім того, використання аналітики даних та штучного інтелекту дозволяє проводити прогнозування врожайності та ризику захворювання, що допомагає сільським господарям вживати вчасних заходів для запобігання втратам. Це також сприяє оптимальному плануванню виробництва та забезпеченню стабільного постачання продукції на ринок.

Таким чином, зазначені нововведення в аграрній сфері допомагають фермерам збільшувати ефективність виробництва, знижувати витрати, покращувати врожайність та зменшувати негативний вплив на довкілля. Вони відіграють важливу роль у розвитку сучасного сільського господарства. Сучасні інновації в аграрній сфері відіграють ключову роль у вирішенні викликів, з якими стикається сільське господарство сьогодні. Дослідження та розвиток нових технологій і методів допомагають покращити продуктивність, забезпечити сталість виробництва та збільшити врожайність у сільському господарстві. Загалом, сучасні інновації в аграрній сфері дозволяють підвищити ефективність та стійкість сільського господарства. Вони допомагають зменшити негативний вплив на навколишнє середовище, покращують використання ресурсів та забезпечують більш точне та продуктивне сільське господарство.

Список використаних джерел

1. Кальченко С. В., Попова Т. В., Свиноус Н. І. Організаційно-економічні засади гармонізації економічних інтересів держави та фермерських господарств в інвестиційній сфері. *Агросвіт*. 2020. № 3. С. 9-15.
2. Михайлов А. М. Фінансові інструменти формування інвестиційних ресурсів в аграрному секторі національної економіки в умовах глобалізаційних викликів. *Економіка АПК*. 2019. № 3. С. 52-57.

Маркіна Т. В.,

судовий експерт відділу товарознавчих та гемологічних досліджень,

Полтавський науково-дослідний

експертно-криміналістичний центр МВС України,

м. Полтава, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ РИНКОВОЇ ВАРТОСТІ КОРМІВ ДЛЯ ДОМАШНІХ ТВАРИН

Домашні тварини відіграють ролі компаньйонів та психотерапевтів, тому власники прагнуть максимально покращити якість їх життя та збільшити її тривалість. Умови утримання домашніх тварин повинні відповідати їх

біологічним, видовим та індивідуальним особливостям і задовольняти їх природні потреби в їжі, воді, сні, рухах, контактах із собі подібними, у природній активності та інші потреби [1]. Годівля є найважливішим фактором росту і розвитку, функціональної і морфологічної мінливості домашніх тварин. Забезпечення оптимальної годівлі котів має певну низку труднощів, оскільки цей вид є облігатним хижаком і має високі потреби у білку та незамінних амінокислотах, при цьому важливою живильною речовиною для котів є арахідонова кислота, оскільки у них не вистачає ферменту, необхідного для перетворення лінолевої кислоти в арахідонову кислоту, і тому їх раціон повинен містити достатню кількість арахідонової кислоти [2].

Правильно організована годівля котів є основним фактором збереження їхнього здоров'я, підтримки сил та працездатності, а порушення її правил зумовлює різке погіршення здоров'я тварин, часто призводить до тяжких захворювань, виснаження і навіть до їхньої загибелі. Відповідно кожен господар намагається приділяти особливу увагу збалансованому та повноцінному харчуванню свого улюбленця і відповідно вдаються до використання готових кормів. Асортимент кормів для домашніх тварин є надто широким і містить велику кількість видів та різновидів, найчастіше іноземного виробництва. У зв'язку з цим, корми для домашніх тварин є об'єктами судових товарознавчих експертиз. Одним із запитань, яке ставиться перед судовими експертами товарознавцями, є визначення ринкової вартості кормів для домашніх тварин. Під час визначення ринкової вартості кормів для домашніх тварин, судовим експертом на початковому етапі, здійснюється класифікація об'єкта дослідження. У науковій літературі майже не висвітлюються питання характеристики асортименту, класифікації, споживних властивостей та якості кормів для домашніх тварин. Відповідно, для класифікації кормів для домашніх тварин доцільно використати державні класифікатори – ДК 016-2010 «Державний класифікатор продукції та послуг», ДК 021:2015 «Єдиний Закупівельний словник», Українську класифікацію товарів зовнішньоекономічної діяльності.

Об'єкт дослідження, визначений ініціатором призначення судової товарознавчої експертизи як «корм «Sheba» з домашньою птицею у соусі м/уп, вагою 85 грамів» за класифікаційними ознаками відповідно до Державного класифікатора продукції та послуг відноситься до секції – продукція переробної промисловості; розділ – продукти харчові; групи – корми готові для тварин; клас – корми готові для домашніх тварин [3]; виду – вологий корм для дорослих котів; торгова марка – «Sheba®»; найменування – «Select slices з

домашньою птицею у соусі» [4]; за масою – 85 г; за складом – м'ясо та продукти тваринного походження (93% натурального походження), включаючи м'ясо птиці 4%, продукти рослинного походження, злаки, мінеральні речовини, цукор; за видом споживчого упакування – полімерна пачка; за товарним станом – новий.

Крім того, для визначення ринкової вартості судовим експертом враховується найбільш ефективне використання об'єкта оцінки [5]. Найбільш ефективним використанням об'єкта дослідження є використання у якості продукту, переробленого, частково переробленого чи непереробленого, призначеного для годування тварин – корм для домашніх тварин.

Наступним етапом товарознавчого дослідження є визначення вартості об'єкта дослідження. На основі аналізу мережі Інтернет, судовим експертом визначено, що асортимент кормів для домашніх тварин широкий і охоплює значну кількість асортиментних групувань та видів товарів. Відповідно, на вартість кормів для домашніх котів впливає: вік і порода тварини; тип і колір шерсті; тип корму (сухий, вологий, консерви); лікувально-профілактичне призначення; спосіб життя, активність, стан організму; клас (економ, преміум, суперпреміум, холістик); вид пакування (банка (бляшана, скляна), пакет, паучі, коробка); фасування тощо. На основі аналізу чинних нормативно-правових актів та методичних підходів, при визначенні ринкової вартості об'єкта дослідження – вологого корму для дорослих котів торгової марки «Sheba®» «Select slices з домашньою птицею у соусі» доцільне використання порівняльного методичного підходу, оскільки він передбачає аналіз цін продажу та пропонування подібного майна з відповідним коригуванням відмінностей між об'єктами порівняння та об'єктом оцінки, у даному випадку ринок ідентичного майна досить розвинутий [5].

Список використаних джерел

1. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text> (дата звернення: 12.02.2024).
2. Соболев О. М. Оцінка споживання сухих кормів для кішок з урахуванням їх віку, породної та статеві належності // Таврійський науковий вісник. Серія: Сільськогосподарські науки. 2022. Випуск 124. С. 204-214.
3. Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016:2010: прийнято та надано чинності Наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v457a609-10#Text> (дата звернення: 12.02.2024).
4. SHEBA® SELECT SLICES Шматочки з домашньою птицею в соусі / © 2024 Mars of Affiliates. URL: <https://www.sheba.ua/products/klasychnyy-vybir/shmatochky-z-domashnoyu-ptytseyu-v-sousi> (дата звернення: 12.02.2024).

5. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»: затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 № 1440 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.02.2024).

Махмудов Х.З.,

д.е.н., завідувач кафедри підприємництва і права, професор,

Волкова Н.В.,

к.е.н., доцент кафедри підприємництва і права, доцент,

Світлична А.В.,

к.е.н., доцент кафедри підприємництва і права, доцент,

Полтавський державний аграрний університет,

Полтава, Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЯКІСТЬ ТА БЕЗПЕЧНІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ

Зернові культури, зокрема пшениця, займають особливе в аграрному секторі України, що забезпечує продовольчу безпеку країни та стабільність ринку. Якість та безпеність зерна пшениці має вирішальне значення для збереження здоров'я населення.

Агротехнології та методи обробки зернових культур значно впливають на якість та безпеність зерна пшениці. Останні роки відзначаються інноваційними підходами та технологічними удосконаленнями у галузі сільськогосподарського виробництва, що змінюють процеси вирощування, збирання та обробки зерна пшениці. Зміни охоплюють широкий спектр аспектів виробництва, від використання сучасних сортів пшениці з покращеними врожайними властивостями до впровадження новітніх методів збирання, транспортування та зберігання. Споживачі, враховуючи різноманітні фактори, від естетичних якостей хліба до харчової цінності, стають все більш вимогливими до якості продукції. В зв'язку з цим сільськогосподарські підприємства і фермерські господарства шукають способи вдосконалення своїх технологій та практик, щоб відповідати новим вимогам.

Однак, переваги інноваційних підходів до вирощування та обробки зерна пшениці супроводжуються і новими викликами. Зміни в агротехнологіях можуть мати не тільки позитивний, але й потенційно негативний вплив на якість та безпеність продукції. Наприклад, використання пестицидів та добрив може спричинити забруднення зерна токсичними речовинами, а порушення умов зберігання може призвести до виникнення пліснявих та

грибкових інфекцій.

У цьому контексті дослідження впливу агротехнологій та обробки на якість і безпеку зерна пшениці стає важливою складовою сталого розвитку сільського господарства та забезпечення безпеки харчових продуктів. Дослідження цих питань сприятиме розробці ефективних стратегій контролю та регулювання, що дозволить забезпечити якість та безпеку зерна пшениці на внутрішньому ринку.

У світлі зростаючих викликів, пов'язаних із зміною клімату, зменшенням родючості ґрунтів та погіршенням екологічного стану довкілля, дослідження та впровадження ефективних агротехнологій стають критично важливими. Це може включати в себе використання стійких до хвороб та шкідників сортів, розробку екологічно безпечних методів боротьби зі шкідниками та хворобами, а також оптимізацію використання ресурсів для забезпечення стабільних врожаїв.

Проте, прагнення до удосконалення агротехнологій повинно супроводжуватися аналізом можливих ризиків та забезпеченням безпеки харчових продуктів. Збільшення виробництва за допомогою новітніх технологій не повинно призводити до компромісів у сфері якості та безпеки. Це передбачає впровадження суворих стандартів контролю, систем відстеження та ліцензування, а також належне навчання виробників агротехнічним вимогам.

Важливою умовою удосконалення агротехнологій є також врахування соціально-економічних аспектів. Ефективність сільськогосподарського виробництва має прямий вплив на економічний розвиток регіонів та покращення життєвого рівня місцевого населення. Удосконалення агротехнологій допомагає збільшити врожайність та знизити витрати на виробництво, що сприяє збільшенню прибутковості сільськогосподарських підприємств. А це, у свою чергу, стимулює розвиток сільських територій, забезпечує зайнятість та сприяє соціальному зростанню.

Розвиток екологічно стійкого сільського господарства відкриває нові перспективи для збереження природних ресурсів та екосистем. Впровадження екологічно безпечних методів боротьби зі шкідниками та хворобами сприяє збалансованому використанню природних ресурсів та зниженню негативного впливу на навколишнє середовище. Це, в свою чергу, зумовлює збереження біорізноманіття та сприяє стійкому розвитку природних екосистем.

Отже, наведені аспекти підкреслюють актуальність і необхідність діалогу між науковцями, фахівцями у галузі сільського господарства, владою

та громадськістю. Спільна робота у цьому напрямку дозволить знайти оптимальні рішення, які задовольняють потреби у високоякісній та безпечній продукції, забезпечуючи при цьому сталість виробництва та збереження екосистем.

Список використаних джерел

1. Гречишкіна Т.А. Вплив агротехнічних заходів на якість зерна пшениці озимої. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 95-річчю сортовипробування в Україні (7 червня 2018 р., м. Київ). С. 136 – 138. URL.: <http://confer.uisr.sops.gov.ua/uisr2018/paper/viewFile/14606/7482>
2. Мазур В.А., Ткачук О.П., Яковець Л.А. Екологічна безпека зернової та зернобобової продукції. Вінниця: ВНАУ. 2020. 442 с.
3. Основні показники якості зерна та методи його оцінки. URL.: <https://zolochiv.net/osnovni-pokaznyky-iakosti-zerna-ta-metody-yoho-otsinky/>

Махмудов Х. З.,

д.е.н., завідувач кафедри підприємництва і права, професор,

Писаренко С. В.,

к.с-г.н., доцент кафедри підприємництва і права, доцент,

Полтавський державний аграрний університет,

м. Полтава

ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ, ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Наразі в усьому світі спостерігається значне зростання вимог до якості продукції. Консументи не лише прагнуть до товарів, сировини високої якості, але й очікують, що продукти харчування, нехарчова продукція не зашкодять їхньому здоров'ю навіть у майбутньому. Важливим чинником у підвищенні якості продукції є належна законодавча база, яка встановлює вимоги до якості продукції, виробництва, технологічних процесів тощо.

Якість продукції визначається як сукупність їх характеристик, що визначають її здатність задовольняти потреби споживачів відповідно до її функціонального призначення. Згідно зі світовим досвідом, якість продукції залежить від рівня науково-технічного прогресу та впровадження його досягнень у виробництво. Чим вища якість продукції, тим більш повно задовольняються потреби споживачів та ефективніше вирішуються соціально-економічні проблеми розвитку суспільства [3].

Сучасне виробництво якісної сільськогосподарської продукції неможливо уявити без застосування машин, механізмів, інструментарію, які виконують основні технологічні процеси. Для досягнення максимальних обсягів виробництва в аграрному підприємстві, в рамках заданого ресурсного

потенціалу у конкретній природно-економічній зоні, необхідно дотримуватися науково обґрунтованих агрозоотехнічних вимог [1]. Будь-яке відхилення від цих вимог, включаючи знеfunkціювання машин або їхнє погіршення, може призвести до порушення технологічних процесів, зупинок у виробництві та втрати продукції. Це усе призведе до отримання неякісної продукції.

Наразі науково-технічний прогрес включає всі ключові аспекти виробничого процесу і має прямий вплив на основні чинники, що визначають якість продукції [1]. Ці фактори залежать від стану селекції, насінництва і племінної роботи до кількості і якості виробничих засобів, використання технологій та організації виробництва, рівня стандартизації та сертифікації, а також системи економічного стимулювання, заготівлі і транспортування продукції.

Для забезпечення високої якості готової продукції підприємство повинно постійно впроваджувати та використовувати новаторські технології, сучасне обладнання, а також забезпечувати неперервний контроль якості продукції на всіх стадіях технологічного процесу [2].

Підвищення якості продукції вимагає створення взаємопов'язаної, комплексної системи організаційних, технічних, соціальних та мотиваційних заходів на підприємстві. Ця система має забезпечувати необхідний рівень якості продукту на всіх етапах виробничого процесу та під час його експлуатації.

Отже відповідно до вітчизняного та світового досвіду, впровадження системи якості значно підвищує ефективність роботи підприємства та забезпечує споживачів високоякісним продуктом. Створення ефективної системи якості, орієнтованої на впровадження передового досвіду в організації та технології, гарантує підприємству стійку конкурентну позицію на ринку споживчих товарів.

Список використаних джерел

1. Дудар Т. Проблеми забезпечення якості сільськогосподарської продукції та продовольства у агробізнесі. *Вісник ТНЕУ* 2014. №3. С. 37-48.
2. Костюк О. Д. Концепції сучасних систем управління якістю продукції та послуг. <http://www.nbu.gov.ua>.
3. Шнайдер М.Р., Сокол М.В. Забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції в Україні. Мего-Інфо. Юридичний портал №1. <http://surl.li/qlfce>.

Михайлова Г.М.,

д.т.н., професор кафедри товарознавства та митної справи, доцент,

Осієвська В.В.,

к.т.н., доцент кафедри товарознавства та митної справи, доцент,

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна,

Гілевич Ю.В.,

к.т.н., начальник науково-технічного центру підтвердження відповідності, стандартизації та випробувань продукції легкої промисловості

та засобів індивідуального захисту ,

ДП «Укрметртестстандарт»,

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ТАКТИЧНИХ РУКАВИЦЬ

Сьогодні, коли в Україні триває повномасштабна війна для військових вкрай важливим атрибутом є військові рукавиці. Вони є частиною екіпірування, яка обов'язково входить до складу армійської амуніції. Найбільш поширеними серед військових рукавиць є тактичні, адже вважаються професійними, оскільки захищають руки від порізів, подряпин; дозволяють зручно використовувати зброю та військове спорядження; зігрівають руки в холодну погоду, але при цьому не обмежують рухи пальців.

Тактичні рукавиці – це рукавиці, розроблені для використання в тактичних операціях, військових завданнях, правоохоронних заходах, а також для активних видів спорту та відпочинку [1]. Український ринок насичений широким асортиментом тактичних рукавиць. Вони розроблені із урахуванням специфічних потреб військовослужбовців. Вони бувають таких видів, як безпалі, повнопалі, тактичні рукавиці з додатковими захисними елементами, класичні тощо. Рукавиці виготовляють різної форми, розміру, стилю, кольору, матеріалу виготовлення, фасону, сезону та ціни. Існує декілька видів тактичних рукавичок: класичні, штурмові, без пальців, зимові парулльні.

Класичні тактичні рукавиці захищають кисті рук і пальці під час виконання тактичної операції. Такі рукавиці сприяють зручності тримання пістолету, завдяки тому, що вони контактують з поверхнею руки (Рис. 1а).

Штурмові тактичні рукавиці використовують силові структури та підрозділи спецпризначення. Мають певні особливості, що наділені щільними шкіряними накладками, еластичними подушечками та твердими пластиковими вставками для того щоб вести рукопашний бій (Рис. 1б).

Рукавиці без пальців ще називають «безпальцівки», їх використовують снайпери, сапери, що в свою чергу забезпечує тактильну чутливість. Для забезпечення вентиляції на рукавицях є спеціальні отвори (Рис. 1в).

Зимові патрульні рукавиці відшиваються з натуральної шкіри та мають вставки з номексу і кевлару, в результаті зігрівають руку при великому морозі і все ж таки при зберігається зручність використання спорядження або зброї (Рис. 1г)[2].

Рис. 1. Тактичні рукавиці

Також тактичні рукавиці класифікують за матеріалом виготовлення.

1. Тактичні рукавиці зі шкіри. Переважна кількість тактичних рукавиць є шкіряними, адже даний матеріал характеризується міцністю, зносостійкістю, еластичністю та не сприяє подразнюванню руки під час тривалого носіння. Поряд з цим є недолік, що проявляється у значно гіршій провітрюваності.

2. Тактичні рукавиці із гуми. Гумові клаптики вставлені на пальцях та долонях, сприяють кращому зчепленню з поверхнею, також дозволяє захистити рукавиці від швидкого стирання та пошкоджень механічним способом.

3. Тактичні рукавиці з нейлону. Даний матеріал поєднують зі шкірою на суглобах та інших точках згину, що забезпечує користування рукавиць не обмежуючі рухів.

4. Тактичні рукавиці з кевлару (пара-арамідне міцне волокно, що виготовляється фірмою DuPont). Кевларові вставки максимально дозволяють захистити руки від різних порізів та проколів. Такі рукавиці ідеально підходять для застосування військовими та правоохоронцями.

5. Тактичні рукавиці з неопрену. Неопрен є водовідштовхувальним матеріалом та термоізолює при контактах з гарячими та холодними поверхнями.

6. Тактичні рукавиці з поліестеру. Такі рукавиці максимально пропускають повітря та поглинають вологу, поліестер не стає слизьким при намоканні.

7. Тактичні рукавиці з спандексу. Такий матеріал є дуже еластичним. Тканина облягає руку з точністю до анатомії людини і при цьому легко рухається кисть та пальці.

8. Тактичні рукавиці з велкро (матеріал з якого виготовляють липучки для застібання на зап'ясті). Вироби еластичні, завдяки чому регулюється посадка рукавиць.

9. Тактичні рукавиці з номексу. Матеріал є вогнестійким, такі рукавиці переважно призначені військовим пілотам та екіпажам бронетехніки, а також зварювальникам. Головною задачею тактичних рукавиць з вставками номексу є захист рук від опіків.

Отже, тактичні рукавиці класифікуються за цілями призначення та матеріалами виготовлення. Тактичні рукавиці бувають таких видів, як класичні, безпалі, штурмові, зимові. Вони виготовляються із різних матеріалів таких, як номекса, велкра, спандексу, поліестеру, неопрену, кевлару, нейлону, гуми, шкіри.

Список використаних джерел

1. Тактичні рукавички. URL: <https://www.google.com/search?client=opera&q=тактичні+рукавиці+це&sourc>.
2. Тактичні рукавиці — що це таке, види та переваги. URL: <https://patriotsprotection.com.ua/taktichni-rukavici-shcho-ce-take-vidi-ta-perevagi/>.

Мороз С.Е.,

к. пед. н., доцент кафедри підприємництва і права, доцент,

Брижаха І.І., Курочкін С. Ю.,

ЗВО спеціальності 076 Підприємництво та торгівля РВО Магістр,

Полтавський державний аграрний університет,

м. Полтава, Україна

МИТНІ БРОКЕРИ КЛЮЧОВІ АГЕНТИ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

На сучасному етапі міжнародні економічні відносини вийшли на новий якісний рівень, який характеризується лібералізацією світової торгівлі, прагненням держав і міжнародних організацій усунути штучні бар'єри, які перешкоджають вільному переміщенню товарів. Наочно це демонструє Україна на шляху до Європейського Союзу.

В умовах євроінтеграції Україна активно уніфікує митне законодавство з європейським. У зв'язку з цим найважливішим завданням Державної митної служби України стає максимальне наближення митного адміністрування до європейських норм та стандартів. З одного боку посадові особи митних органів повинні максимально швидко пропускати товари через митний кордон, а з іншого – забезпечувати дотримання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності митного законодавства, яке служить національним інтересам країни і глобальній безпеці в цілому.

Ця двоєдина задача вимагає від митних органів більш тісної взаємодії з учасниками зовнішньоекономічної діяльності. Ключовим елементом такого партнерства стає інститут митних брокерів. Митний брокер – це юридична особа, яка від імені та за дорученням замовника – імпортера або експортера товарів та послуг – здійснює процедури на митниці, пов'язані з митним оформленням вантажів, відповідно до законодавства.

Відповідно до законодавства (ст. 416 Митного кодексу України), митний брокер – це підприємство, що надає послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України [1]. У межах своєї діяльності митні брокери надають певний спектр послуг не лише учасникам зовнішньоекономічної діяльності а й один одному, якщо відсутня можливість виконати якусь частину послуги у великому проекті.

Можна виділити кілька основних причин, які зумовлюють попит суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на митні послуги. Це складні митні

процедури, пов'язані з визначенням митної вартості товару, розрахунками митних платежів, вибором та отриманням права на використання одного з митних режимів або кодів УКТ ЗЕД, які вимагають високої кваліфікації та професійних знань.

Умовно ринок митних послуг можна поділити на такі основні сегменти:

– послуги консалтингу – забезпечують стратегічне опрацювання та ретельну підготовку великих контрактів та інвестиційних проектів, юридичну та судову підтримку та супровід суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у відносинах з митницею;

– брокерські послуги – забезпечують узгодження процедур, кодів УКТ ЗЕД, митних режимів та умов контрактних поставок, пов'язаних із проходженням кордонів, безпосереднім оформленням вантажів на митниці, зберіганням, транзитом чи переробкою товарів, а також практичне вирішення питань у сфері митного адміністрування;

– послуги транспортних та експедиційних компаній – забезпечують митне оформлення вантажів за кордоном, переоформлення документів та організацію безперешкодного переміщення товарів через кордон;

– послуги складів тимчасового зберігання і митних складів – забезпечують митне оформлення на одержувача товару чи на свої фірми, зберігання вантажів у різних митних режимах, рідше консолідацію, маркування, ще рідше упаковку і підсортування;

– послуги інших навколомитних структур – забезпечують оформлення та отримання різних сертифікатів, ліцензій, дозволів та погоджень.

Цей розподіл умовний, але належить до одного ринку, оскільки всі підприємства митного сервісу обслуговують потреби тих самих категорій споживачів. Серед умов, що формують попит на митні послуги в Україні, можна виділити дві групи: позитивні та негативні.

До позитивних умов, без урахування обставин, викликаних російською агресією, можна віднести чотири основні фактори: збільшення імпорتنих поставок, пов'язане зі зростанням споживчих запитів та збільшенням купівельних можливостей населення; посилення конкуренції серед учасників зовнішньоекономічної діяльності та вихід на європейський ринок українських компаній та торгових мереж; залучення України та українських виробничих потужностей у глобальну економіку та поступова переорієнтація держави на розвиток переробних галузей; посилення перевірок учасників зовнішньоекономічної діяльності шляхом митного пост-аудиту та посилення покарань за порушення митних правил.

До негативних умов, що формують попит, належать: непрозорість митного адміністрування та багатоваріантні тлумачення більшості основних нормативно-правових положень; волонтаристський характер митниці у прийнятті рішень та варіації правозастосовної практики; проблеми корупції та бюрократизму на митниці; складність законодавства, виражена у відсутності однозначних трактувань, двозначності та заплутаності митної нормативно-правової бази.

Приймаючи на себе зобов'язання та відповідальність, аж до фінансової та судової, ліцензовані митні брокери отримують можливість ефективно протистояти ризикам митного оформлення та сприяти розвитку у клієнтів власних підрозділів митного декларування товарів. Це своєю чергою призводить до посилення конкуренції, поглинань та злиттів, але у цілому знижує вартість, підвищує якість та збільшує надійність та прозорість митного сервісу та митного бізнесу в цілому.

Підсумовуючи зазначимо, що митні брокери, надаючи якісні митні послуги, сприяють прискоренню та спрощенню здійснення митних процедур.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України від 13.03.2002 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 38. Ст. 194.

Мороз С.Е.,

к. пед. н., доцент кафедри підприємництва і права, доцент,

Калашник О.В.,

к. т. н., доцент кафедри підприємництва і права, доцент,

Уткін М.А.,

ЗВО спеціальності 076 Підприємництво та торгівля РВО Магістр,

Полтавський державний аграрний університет,

м. Полтава, Україна

ВЗАЄМОДІЯ МИТНОГО БРОКЕРА З МИТНИМИ ОРГАНАМИ І ДЕКЛАРАНТАМИ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «КФ «ЛАВРІК»

Забезпечення ефективності зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств значною мірою залежить від якісного, оперативного та безперешкодного митного обслуговування. В умовах впровадження положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС особливої актуальності набувають гармонізація нормативно-правової бази у митній сфері із європейським та міжнародним законодавством, уніфікація та спрощення митних процедур [1].

Забезпечення прозорості, спрощення, гармонізації відповідних митних процедур, задоволення яких відбувається через реалізацію митних послуг, вимагає високого професіоналізму митних брокерів та тісної взаємодії з митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Професійна діяльність посередників (митних брокерів) у сфері митної справи гарантує митним органам своєчасне та якісне виконання всіх вимог при здійсненні необхідних митних операцій, а суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності – оперативне та безперешкодне митне обслуговування та економію часу [1]. Компанія ТОВ «КФ «ЛАВРІК» входить до реєстру митних брокерів з 03 вересня 2007 року та є яскравим представником підприємництва на ринку митних послуг. Взаємодія компанії з митними органами відбувається на двох основних етапах здійснення митного контролю: до перетину товаром митного кордону України, і після перетину кордону. До першого можна віднести попереднє інформування митних органів про намір ввезти товари; за необхідності нарахування і сплату митних платежів; участь у митному контролі на кордоні. До другого – консультування, декларування, переговори і наради з питань прискорення митного оформлення та виконання контрактних зобов'язань.

Розглянемо детальніше перший етап. Одним з важливих і актуальних аналітичних питань, які вирішують агенти з митного оформлення ТОВ «КФ «ЛАВРІК», є правильна класифікація товарів відповідно до УКТЗЕД. Нерідко під час митного оформлення товарів митні органи не погоджуються з кодом УКТЗЕД, який заявляє декларант, і наполягають на застосуванні іншого коду, що тягне за собою зміну ставки мита і, як правило, збільшення сум митних платежів.

Діяльність митних органів щодо здійснення контролю правильності класифікації товарів та донарахованих митних платежів представлена на рис. 1.

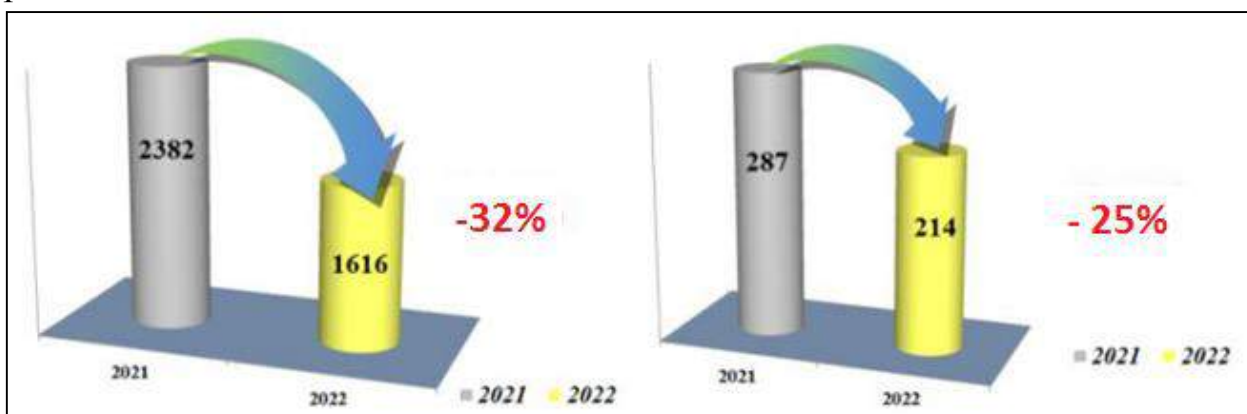

Рис. 1. Класифікаційна робота ДМСУ [2]

У 2022 році до Державного бюджету України за результатами прийнятих класифікаційних рішень було донараховано до Держбюджету 214 млн. гривень. Протягом 2022 року класифікаційними підрозділами митних органів прийнято 1616 класифікаційних рішень, за їх результатами класифіковано 2 378 товарів. Порівняно з 2021 роком кількість прийнятих класифікаційних рішень зменшилась на 32%, кількість класифікованих товарів – зменшилась на 37%. Додаткові надходження до бюджету за рахунок класифікаційної роботи митних органів порівняно з попереднім аналогічним періодом зменшилися на 25% (214 млн. грн. проти 287 млн. грн.) [2]. У 2023 році до митниць направлено понад 20 листів з вимогою про проведення відповідних перевірок правильності класифікації товарів. За результатами проведених перевірок сума додаткових нарахувань склала близько 17,4 млн. гривень [3].

З огляду на те, що клієнтами ТОВ «КФ «ЛАВРІК» є суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності з різних секторів економіки, а товарні партії часто мають специфічні особливості, перед агентами з митного оформлення нерідко постають складні питання щодо віднесення товарів до відповідного угруповання Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності.

Щоб не припуститися помилки в заявленому коді, ТОВ «КФ «ЛАВРІК» взаємодіє з Державною митною службою України на рівні надання останньою державної послуги з прийняття попереднього рішення щодо класифікації товарів за УКТЗЕД. Ці рішення є головною підставою для подальшого заповнення декларацій на товари. Вони містять десятизначний код класифікації товару за УКТЗЕД, який дає змогу визначити розміри мита та інших обов'язкових заходів державного регулювання.

У своїй класифікаційній роботі агенти з митного оформлення ТОВ «КФ «ЛАВРІК» використовують програмний продукт QD Professional, який є повноцінним довідником з чинного митного законодавства та орієнтований на суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та фахівців митних представників.

QD Professional містить розділ «Товарна номенклатура» з підрозділами «Реєстр рішень по класифікації товарів», «Класифікаційні рішення ДМСУ», що дає змогу здійснити швидкий доступ до класифікаційних рішень (якщо такі наявні) за обраним кодом (рис.2).

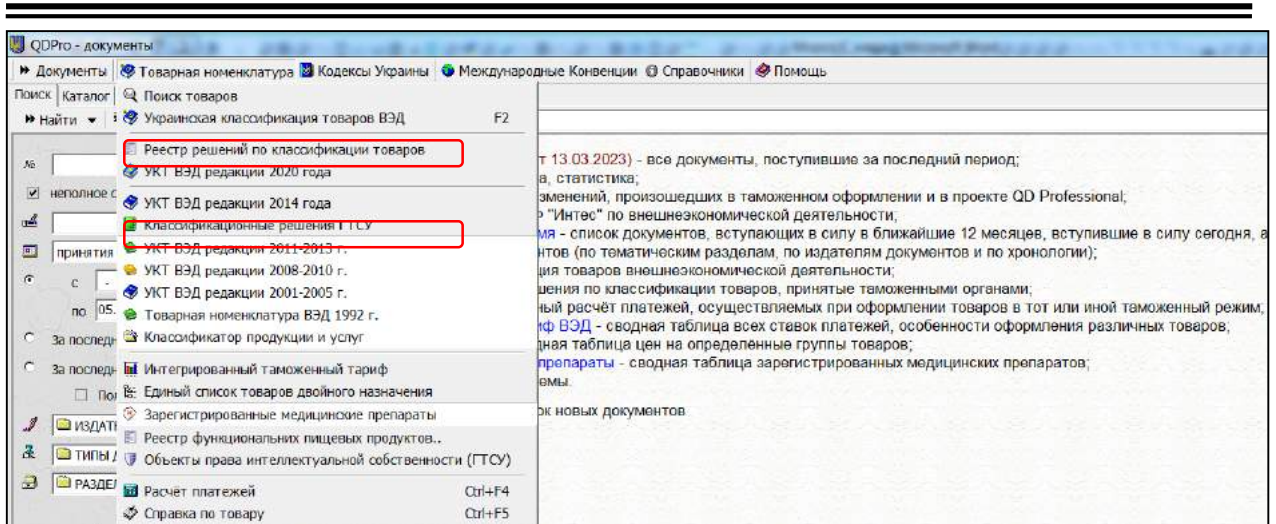

Рис. 2 Фрагмент програмного забезпечення QD Professional

Процедура переміщення товарів через митний кордон України також має свої особливості. Зокрема, відповідно ст. 194 Митного кодексу України, у разі ввезення товарів на митну територію України декларант або уповноважена ним особа попередньо повідомляють митний орган, у зоні діяльності якого товари будуть пред'явлені для митного оформлення, про намір ввезти ці товари [4]. Впровадження попереднього інформування стало значним кроком на шляху спрощення митних процедур, оскільки воно призначене для спрощення митного контролю, скорочення часу митного оформлення товарів і транспортних засобів на митному кордоні, мінімізації ризиків порушень митного законодавства.

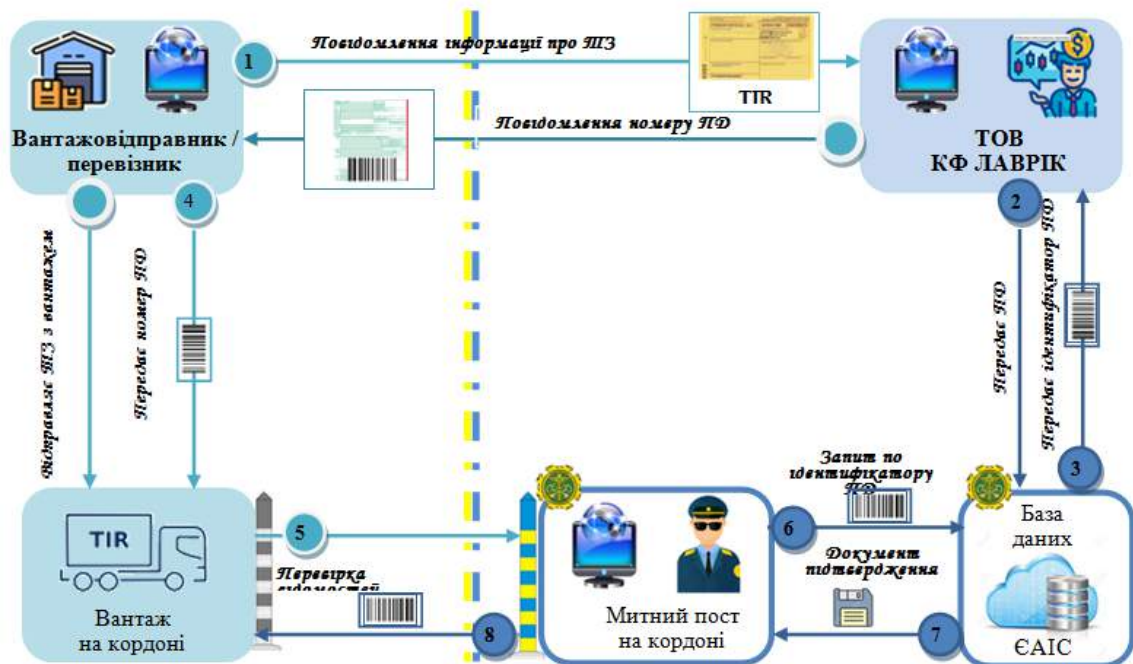

Рис. 3. Схема процесу попереднього інформування ТОВ «КФ «ЛАВРІК» для товарів, що ввозяться автомобільним транспортом

Основна особливість технології віддаленого випуску полягає в тому, що в процесі митного оформлення беруть участь 3 сторони: імпортер / вантажовідправник, агент з митного оформлення та посадова особа митниці. Якщо в процесі здійснення митних формальностей виникає необхідність застосування фактичного митного контролю, уповноваженою посадовою особою внутрішнього митного органу надсилається в електронному формалізованому вигляді до зовнішнього митного органу авторизоване повідомлення, яке містить відповідну інформацію, у тому числі із зазначенням відомостей про відбір проб і зразків.

У випадках застосування митного контролю у формі митного огляду або відбору проб і зразків декларант інформується внутрішнім митним органом про це рішення за допомогою направлення авторизованого повідомлення, отримання якого потрібно підтвердити. Далі підключається агент з митного оформлення ТОВ «КФ «ЛАВРІК», який прибуває у зону митного контролю, де розміщені товари, для участі у проведенні митного огляду.

Подальші дії з організації проведення митного огляду та оформлення Акта митного огляду здійснюються в порядку, передбаченому митним законодавством. Після проведення огляду декларанту надсилається акт огляду.

Електронний обмін повідомленнями, у тому числі відповідями на запити митного органу, що направляються з метою підтвердження відомостей, заявлених в електронних деклараціях на товари, є ще однією формою взаємодії.

На етапі здійснення митних операцій за результатами контролю митної вартості товарів митним органом з використанням системи управління ризиками можуть бути виявлені ознаки, які вказують на те, що відомості про митну вартість товару можуть бути недостовірними, або заявлені відомості належним чином не підтверджені, у зв'язку з чим приймається рішення про проведення додаткової перевірки відомостей про митну вартість зазначених товарів.

Далі митний орган надсилає електронний запит про надання додаткових документів і відомостей, у тому числі прайсів, аркушів пакування, паспортів виробника тощо, або пояснень щодо факторів, які могли вплинути на ціну товару. Далі вирішується питання про застосування методу визначення митної вартості товару та ухвалюється рішення про можливе коригування митної вартості залежно від умов поставок.

Згідно зі ст.63 МКУ посадова особа митного органу має право запросити комерційні, бухгалтерські документи, сертифікат про походження товару та інші документи і відомості, у тому числі письмові пояснення, необхідні для встановлення достовірності та повноти відомостей, що перевіряються.

При отриманні декларантом такого запиту від митного органу, агенти з митного оформлення ТОВ «КФ «ЛАВРІК» готують відповідно до надісланого переліку необхідні документи, якщо такі є у наявності. Надалі формується повідомлення, яке декларант надсилає в установленому порядку до митного органу.

Підсумовуючи зазначимо, що сучасні митні брокери націлені на надання повного спектру послуг для своїх клієнтів. Вони не лише консультують з питань митного законодавства та зовнішньоекономічної діяльності, але й координують міжнародні перевезення, виконують обробку вантажів на вантажних комплексах, організовують зберігання товарів на митних складах. Митні брокери виконують всі необхідні митні формальності для товарів, що перетинають митний кордон України, використовуючи сучасні електронні засоби декларування та сприяючи тим самим підвищенню ефективності виконання митних процедур.

Список використаних джерел

2. Будз О.Ф. Стратегічне планування митного обслуговування підприємств на засадах врахування інтересів стейкхолдерів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 2018. Серія «Економічні науки», 29/1, с.28-31.

3. Звіт про результати роботи Державної митної служби України за 2022 рік. URL : <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti> (дата звернення 05.05.2024 р.)

4. Звіт про результати роботи Державної митної служби України за 2023 рік. URL : <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti> (дата звернення 05.05.2024 р.)

5. Митний кодекс України від 13.03.2002 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 38. Ст. 194.

Мохненко А.С.,

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, обліку та підприємництва,

Казакова А.Ю.,

аспірант кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,

Херсонський державний університет,

м. Івано-Франківськ, Україна

РОЗВИТОК КОМЕРЦІЙНОЇ ЛОГІСТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах невизначеності, що виникають через політичну нестабільність, економічні кризи, пандемії, військові дії, тощо, розвиток комерційної логістики стає ще більш складним завданням. Проте, це не означає, що його неможливо виконати. Сучасні умови ведення бізнесу характеризуються

високим рівнем динамічності та конкуренції. Це обумовлює необхідність для підприємств постійно вдосконалювати свою логістичну систему, щоб залишатися конкурентоспроможними.

Розглянемо напрямки розвитку комерційної логістики підприємства:

1. Гнучкість:

диверсифікуйте постачальників та маршрути: не покладайтеся на одного постачальника або маршрут, адже в умовах невизначеності вони можуть стати недоступними.

використовуйте технології: впровадження TMS-систем та інших технологій допоможе вам краще відстежувати вантажі, оптимізувати маршрути та реагувати на непередбачені обставини.

будьте готові до змін: слідкуйте за новинами та прогнозами, щоб бути готовими до можливих змін в економічній, політичній або епідеміологічній ситуації [1, С. 26].

2. Ефективність:

оптимізуйте витрати: ретельно аналізуйте всі ланцюжки постачання та шукайте можливості для економії коштів.

використовуйте складські послуги: за потреби, використовуйте складські послуги 3PL-провайдерів, щоб зменшити ваші витрати на зберігання та обробку вантажів.

удосконалюйте систему прогнозування: точне прогнозування попиту допоможе вам оптимізувати запаси та уникнути надлишків або дефіциту товарів.

3. Співпраця:

налагодьте партнерські відносини з постачальниками: співпраця з постачальниками допоможе вам краще реагувати на непередбачені обставини та спільно шукати рішення проблем.

використовуйте краудсорсинг: залучайте сторонні компанії та фрілансерів для виконання певних логістичних завдань.

спілкуйтесь з клієнтами: інформуйте клієнтів про можливі затримки або інші проблеми з доставкою, щоб уникнути негативних відгуків [2, С. 20].

4. Інновації:

впроваджуйте нові технології: впровадження нових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн, може значно покращити ефективність вашої логістики.

використовуйте дані: збирайте та аналізуйте дані про ваші логістичні операції, щоб знайти можливості для їх покращення.

будьте відкриті до нових ідей: не бійтеся експериментувати з новими методами та підходами до логістики [3, С. 139].

5. Глобалізація:

вихід на міжнародні ринки: розширення географії продажів веде до необхідності адаптації логістичної системи до нових умов та вимог.

співпраця з міжнародними партнерами: налагодження партнерських відносин з іноземними постачальниками та логістичними компаніями може допомогти знизити витрати та підвищити ефективність логістики.

6. Екологічність:

впровадження зелених логістичних практик: використання екологічно чистих транспортних засобів, оптимізація маршрутів та упаковки дозволяє мінімізувати вплив логістики на навколишнє середовище.

зростання еко-свідомості споживачів робить екологічність логістики одним із факторів конкурентоспроможності.

7. Підвищення кваліфікації персоналу:

навчання логістів: розвиток знань та навичок логістів є важливою умовою ефективного функціонування логістичної системи.

мотивація персоналу: заохочення логістів до пошуку нових рішень та вдосконалення логістичних процесів.

Важливо зазначити, що розвиток комерційної логістики – це постійний процес, який потребує комплексного підходу та врахування специфіки конкретного підприємства [4, С. 356].

Розвиток комерційної логістики в умовах невизначеності – це складне завдання, але воно цілком можливе. Використовуючи вищезазначені поради, ви можете зробити вашу логістику більш гнучкою, ефективною та стійкою до непередбачених обставин.

Розвиваючи комерційну логістику, підприємство може значно підвищити свою конкурентоспроможність, знизити витрати, покращити обслуговування клієнтів та стати більш стійким до різного роду ризиків.

Список використаних джерел

1. Мохненко А.С., Антонов Р.А. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю підприємства // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". Херсон, 2023. № 49. С. 25–29.
2. Мохненко А.С., Наумов О.Б., Чмут О.О. Модель організаційно-економічного механізму логістичної системи підприємства // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". Херсон, 2023. № 48. С. 19–24.
3. Мохненко А.С., Чмут О.О. Маркетинг як інструмент ефективного функціонування логістичної системи підприємства. *Маркетинг у підприємстві, біржовій діяльності та торгівлі в smart-суспільстві: управлінський, інноваційний та методичний виміри*: колективна монографія / За наук. ред. І.В. Перезової. Львів, 2023. С. 136–160.

4. Мохненко А.С., Антонов Р.А. Напрямки управління логістикою підприємства. *Сучасні напрямки розвитку економіки і менеджменту підприємств України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 17 листопада. 2023р. Харків: ХНАДУ, 2023. С. 355–357.*

Пахолук О.В.,
к.т.н., завідувач кафедри товарознавства та експертизи в
митній справі, доцент,
Андрієвич Т.М.,
асистент кафедри товарознавства та експертизи в митній справі,
*Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ЕТИКЕТУВАННЯ ВЗУТТЯ ТА ОДЯГУ ПРИ ЕКСПОРТІ ДО ЄС

Більшість товарів повинні мати маркування СЕ, перш ніж їх можна буде продавати в ЄС, незалежно від того, де вони були виготовлені. При розміщенні на ринку текстильного виробу, виробник, дистриб'ютор або імпортер текстильної продукції повинні забезпечити маркування, що вказує склад його волокон. Інформація повинна бути точною, зрозумілою і не вводити в оману. Маркування потребують тільки продукти, призначені до продажу кінцевому споживачеві, для інших товарів маркування можна замінити або доповнити супровідними комерційними документами.

Взуття, що продається в ЄС, має мати етикетку, яка інформує потенційних покупців, з чого воно виготовлено. Це дає змогу споживачам приймати зважене рішення про покупку.

Етикетки на взутті є обов'язковими в ЄС. Згідно з правилами ЄС, термін «взуття» відноситься до всіх виробів з підошвою, призначеною для захисту або покриття стопи (взуття на плоскій підошві або на високих підборах, босоніжки, чоботи, тапочки, еспадрільї, спортивне взуття (включаючи спеціалізоване спортивне взуття та взуття з ковзанами)).

До взуття можуть бути додаткові вимоги, залежно від країни, де ви плануєте його продавати.

В описі матеріалів виготовлення та частин взуття, повинні використовуватись піктограми законодавства ЄС або письмові зазначення мовами країни ЄС, де взуття буде продаватись. Маркування повинно містити опис матеріалів 3 основних частин взуття: верхнього, підкладки і устілки та зовнішньої підошви.

У кожному випадку на етикетці має бути зазначено, чи виготовлений матеріал із шкіри, шкіри з покриттям, текстилю, інших матеріалів.

Якщо жоден матеріал не становить принаймні 80% продукту, на етикетці слід вказати 2 основні використовувані матеріали.

Маркування повинне прикріплюватись принаймні до однієї пари взуття. Це можна зробити надрукувавши, наклеївши, тиснучи або прив'язавши етикетку до взуття.

Маркування має бути видимим, надійно прикріпленим і доступним, а розміри піктограм мають бути достатньо великими, щоб їх було легко зрозуміти.

За умови надання взуттю визнаного знаку екологічної досконалості, необхідно подати заявку на екологічне маркування ЄС.

Кожний текстильний виріб при експорті до ЄС, має бути промаркований, щоб показати склад волокон. Ці ярлики повинні бути міцно прикріплені до виробу, наприклад, вшиті. Ця вимога стосується всіх виробів, що складаються щонайменше з 80% текстильних волокон у розрахунку на вагу, наприклад: одяг, меблеві покриття, наматрацники, кемпінгові намети.

Текстильні етикетки є обов'язковими в ЄС для текстильних виробів, призначених для продажу кінцевому споживачеві. У разі продажу між підприємствами текстильні етикетки можуть бути замінені або доповнені супровідними комерційними документами.

Національні органи влади можуть перевіряти текстильні вироби на відповідність інформації, що відображається на етикетці, на будь-якому етапі маркетингового ланцюга, наприклад:

- при митному оформленні;
- на складах дистриб'ютора;
- в оптових або роздрібних торгових точках.

Етикетка повинна пояснити склад тканини – записати в порядку зменшення відсотка. Текст повинен бути чіткий і розбірливий, включаючи однакові літери (однаковий шрифт, розмір і стиль).

Етикетка повинна містити чітке відокремлення між інформацією про склад текстилю та іншою інформацією, такою як догляд за виробом.

При продажі продукцію в одній або кількох країнах ЄС, повинен бути переклад на всі офіційні національні мови країн, де текстильні вироби доступні для споживача.

Зазначення, що текстильний виріб як «100%», «чистий» або «повний», правдиве лише тоді, якщо він складається виключно з одного типу волокон. Можна називати, наприклад, сорочку зі 100% бавовни просто «бавовна».

Типи та назви текстильних волокон, які можна використовувати, обмежуються переліком у Додатку I Регламенту ЄС щодо назв текстилю та відповідного маркування. Якщо одяг містить текстильне волокно, яке не входить до перелічених у Регламенті, можна подати заявку на додавання нового типу волокна. Для надання текстильним виробам визнаного знаку екологічної досконалості, необхідно подати заявку на екологічне маркування ЄС.

Список використаних джерел

1. Розвиваємо експорт текстилю та одягу до ЄС <http://surl.li/qmmpt> (дата звернення 13.02.2024 р.).
2. Експорт одягу та взуття до ЄС. Практичний посібник. https://issuu.com/mineconomdev/docs/export_guide_ukr (дата звернення 13.02.2024 р.).

Пахолюк О.В.,

к.т.н., завідувач кафедри товарознавства та експертизи в митній справі, доцент,

Гургула Н.В.,

асистент кафедри товарознавства та експертизи в митній справі,
*Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ МАРКУВАННЯ ЕЛЕКТРИЧНИХ ПРИЛАДІВ ПРИ ЕКСПОРТІ ДО ЄС

З березня 2021 року в країнах ЄС набули чинності нові правила маркування побутових приладів, щоб допомогти споживачам скоротити рахунки за енергоносії та зменшити вуглецевий слід.

Відповідно до нових правил маркування, застосовується нова шкала, яка є більш суворішою, але простішою та маркується від класу А до класу G. Маркування класу А, що дорівнює найвищому рівню ефективності, зможуть отримати далеко не всі, а найбільш ефективні та сучасні прилади. Це дозволить споживачам отримувати більш детальну інформацію щодо приладів та стимулюватиме виробників впроваджувати інновації для створення більш енергоефективних приладів.

Енергетичні етикетки ранжують прилади за шкалою від А до G відповідно до того, скільки енергії вони споживають; допомагають споживачам заощадити гроші, вибираючи продукти, які споживають менше

енергії; спонукають компанії розробляти продукти, які споживають менше енергії. Прилади класу А (екологічні) споживають найменше енергії, що робить їх найбільш енергоефективними. Прилади класу G (червоні) споживають найбільше енергії.

Правила ЄС щодо енергетичного маркування також застосовуються до деяких «енергетичних продуктів»: товарів або систем, які впливають на споживання енергії під час використання. Правила не поширюються на вживані товари чи транспортні засоби для людей чи товарів.

Система класифікації енергетичних марок використовує лише рейтинги від А до G, а не від А до D, як раніше. Нова система рейтингу застосовується до таких груп електроприладів:

- холодильники;
- посудомийні машини;
- пральні машини;
- телевізори;
- лампочки і лампи.

Перші 4 групи товарів повинні мати змінені етикетки з березня 2021 року. З 1 вересня 2021 року лампочки та лампи повинні мати змінені етикетки.

Для певних груп продуктів етикетка енергоефективності повинна бути чітко вивішена на кожному продукті в точці продажу.

Етикетки, що позначають енергоефективність, поділені як мінімум на чотири категорії:

подробиці приладу: в залежності від самого приладу, специфічні подробиці моделі та її матеріалів;

клас енергоефективності: кольоровий код, пов'язаний із класами, який дає уявлення про енергоспоживання приладу;

споживання, ефективність, ємність і т.д. (цей розділ вказує на характеристики приладу);

шум: шум, який створює прилад, вказаний у децибелах.

Виробники із ЄС, імпортери або уповноважені представники виробника за межами ЄС, повинні зробити наступне перед розміщенням продукту на ринку ЄС:

zareєструвати всі продукти, які потребують енергетичного маркування, у Європейській базі даних про енергетичне маркування (EPREL);

переконались, що кожен прилад, який продається, має відповідну марку енергоефективності;

надати дилерам етикетки та інформаційні листи про продукт безкоштовно;

переконатися, що етикетки прикріплені таким чином, щоб вони були видимими та розбірливими в магазинах і під час онлайн-продажів.

Усі товари, які вимагають енергетичних етикеток, повинні бути зареєстровані в базі даних EPREL, перш ніж їх можна буде продавати на ринку ЄС. Інформація, яку потрібно надати, включає:

інформаційний лист продукту;

технічну документацію;

моніторинг відповідності.

За деякими винятками, більшість електричного та електронного обладнання, що продається в ЄС, повинно мати спеціальне маркування. Маркування WEEE є обов'язковим для таких категорій продуктів:

термообмінне обладнання, таке як холодильники та кондиціонери; екрани, монітори та обладнання, що містить екрани з площею понад 100 см²;

лампи;

велике обладнання (будь-який зовнішній розмір більше 50 см), таке як пральні машини, копіювальні машини, сонячні панелі на даху;

невелике обладнання (зовнішній розмір менше 50 см), таке як пилососи, детектори диму, годинники та годинники;

невелике ІТ та телекомунікаційне обладнання (зовнішній розмір не перевищує 50 см).

Експортоване електричне та електронне обладнання повинно мати:

символ перекресленого смітника на колесах;

ідентифікаційний знак, наприклад назва торгової марки або товарний знак.

Ці написи повинні бути надруковані на самому виробі та бути постійними, чітко видимими та читабельними. Етикетка може бути надрукована на упаковці, інструкціях або гарантійному талоні, а не на самому продукті, лише якщо розмір продукту замалий або якщо маркування впливає на його функцію.

Список використаних джерел

1. ЄЗК: нове енергетичне маркування в ЄС <https://ua-energy.org/uk/posts/yezk-nove-enerhetychne-markuvannia-v-yes> (дата звернення 13.02.2024 р.).

2. Маркування побутової техніки. Енергетична етикетка. <https://www.rivneprod.gov.ua/2023/03/28/markuvannya-pobutovoyi-tehniky-energetychna-etyketka/> (дата звернення: 13.02.2024 р.).

Пахолюк О.В.,

к.т.н., завідувач кафедри товарознавства та експертизи в митній справі, доцент,

Передрій О.Ю.,

к.т.н., доцент кафедри товарознавства та експертизи в митній справі, доцент,

*Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк, Україна*

СЕГМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ ОДЯГУ

Ринки, на яких працює більшість підприємств, є неоднорідними, тобто складаються із споживачів, які мають різні потреби. Тому, сегментація ринку важлива для кожного підприємства. Сегментування ринку це розподіл ринку на сегменти, виявлення покупців, які мають схожу реакцію на маркетингові пропозиції. У кожного підприємства є ціль знайти сегмент для якого будуть спрямовані маркетингові заходи. Тобто треба якнайшвидше знайти свою цільову аудиторію.

Сегмент можна представити як групу раніше ідентифікованих споживачів продукту на основі певних характеристик. Основною метою сегментації є задоволення потреб сегмента ринку. Це важливо для бізнесу, оскільки він не може задовольнити запити всіх споживачів. Треба зосереджуватися на конкретній цільовій групі. Ця стратегія підвищує ефективність реклами та просування товарів. Сегментування є корисним для знаходження цільової аудиторії та сегменту ринку, на який буде діяти реклама товарів та послуг.

Сегментація ринку дозволяє вибрати перспективний цільовий ринок; допомагає вибрати стратегію та маркетингові цілі, сприяє підвищенню конкурентоспроможності товару, є можливість розвитку вільного сегменту. Можемо зробити висновок, що сегментація ринку відкриває великі перспективи для підприємств. Тому що, всі ці критерії дають змогу якісно задовольнити потреби покупців певної товарної групи.

Так як європейські уряди підтримують вітчизняних виробників та сприяють розвитку національних галузей, тому вийти зарубіжній компанії на ринок складно, тим паче – у стратегічно важливу галузь. Тому для виходу на ринок Європи підприємству краще зосередити свою увагу спочатку на ринку верхнього одягу.

Іноземні споживачі можуть мати інші смаки та потреби, ніж внутрішні споживачі. Створення маркетингового плану на основі цих специфічних потреб допоможе знайти свого споживача, потреби якого підприємство зможе задовольнити найкраще.

Далі наведено основні сегменти ринку одягу, що створюють найбільше можливостей для виробника на ринку ЄС, та посилання на наявні дослідження, що допоможуть визначитися з сегментом:

споживачі 50+ – європейські клієнти, віком 50+ років представляють цікаву та дещо недооцінену ринкову можливість для експортерів одягу з країн, що розвиваються. Середній європейський споживач віку 50+ має вищий дохід, ніж молодші покупці, і може дозволити собі якісну продукцію. Кількість таких споживачів у Європі порівняно велика і зростає;

адаптивний одяг – адаптивний одяг стає дедалі цікавішим сегментом продукції. Європейське населення продовжує старіти, і в більшості європейських країн щонайменше 15% населення повідомляє про якусь інвалідність. Люди з обмеженими можливостями дедалі більше зацікавлені в пошуку модних варіантів для свого адаптивного одягу;

одяг для тіла – одяг для тіла (нижня білизна, панчішно-шкарпеткові вироби, домашній та нічний одяг). Наприклад, вартість європейського імпорту боді оцінюється в 14,6 млрд євро, що робить його порівняно великим підсегментом одягу. Жіноча нижня білизна становить понад 43% цього ринку, за ним слідує панчішно-шкарпеткові вироби — 33% та чоловіча нижня білизна — 15%. Імпорт одягу для тіла зростає в середньому на 4,5% щороку;

джинсовий одяг – вартість європейського імпорту джинсової тканини оцінюється в 9,2 млрд євро. Чоловічі та жіночі джинсові вироби мають дуже схожі показники й ростуть дуже однаково. Найкращі можливості показують Німеччина, Нідерланди та Іспанія, які є найбільшими імпортерами деніму в ЄС та найбільшими імпортерами деніму з країн, що розвиваються;

сукні та спідниці – вартість європейського ринку імпорту суконь та спідниць оцінюється в 13,6 млрд євро. На сегмент суконь припадає 81,3% цього ринку, тоді як на сегмент спідниць — 18,7%. Ця підкатегорія одягу зазнає постійних змін та сезонних тенденцій: зараз споживачі віддають перевагу виробам зі складним дизайном, які вимагають більшої кількості тканини для створення довгих спідниць та додавання стрічок чи інших аксесуарів. Однак лише 12,3% від загального обсягу імпорту до ЄС із країн, що розвиваються, мають тенденцією до зростання;

ісламський одяг – зростаюче мусульманське населення в Європі пропонує багато можливостей. Традиційно ринок саморобної та спеціальної моди, ісламський одяг відкривається для масового виробництва та швидкої моди. Є попит на високоякісний одяг, а також сучасний ісламський одяг та одяг високого класу для міських мусульманських жінок, що працюють;

Recycled Fashion – одяг, виготовлений із перероблених матеріалів (Recycled Fashion) – це невеликий, але дедалі цікавіший сегмент товарів для експортерів із країн, що розвиваються. Швейні компанії дедалі частіше досліджують бізнес-моделі, включно з переробкою текстильних виробів, а європейські споживачі чимраз більше усвідомлюють вплив «швидкої моди» (дешевий та швидкоплинний). Лише 1% вживаного текстилю переробляється в новий одяг. Очікується, що тенденція переробки текстилю прискориться;

«формуєчий» (коригуючий) одяг – ринок коригуючого одягу продовжує зростати завдяки технічним інноваціям та соціокультурним чинникам, як-от: більша участь у заняттях спортом та підвищена увага, яку споживачі приділяють своєму зовнішньому вигляду. Споживачі одягу у Європі — віком від 25 до 54 років, за ними слідують споживачі віком від 65 років;

спортивний одяг – європейський імпорту спортивного одягу оцінюється в 19,5 млрд євро і демонструє один із найвищих темпів зростання серед усіх сегментів одягу — 10,1% на рік. Спортивний одяг сильно зростає через соціальну тенденцію до більш здорового та активного способу життя серед усіх вікових груп, а також все більшу популярність спортивного стилю, який носять як повсякденний одяг. Модний спортивний одяг — це найбільша категорія в сегменті спортивного одягу, що становить від 70 до 75%;

етичний та «сталый» одяг (екомод) – Європа є ключовим ринком «сталого» одягу (відповідає цілям сталого розвитку). У ЄС поширена стурбованість проблемами довкілля та загальна віра в цінність більш сталого способу життя. Споживачі очікують, що модні компанії несуть відповідальність за соціальні та екологічні проблеми. Важливими тенденціями на європейському ринку сталого одягу є освіта споживачів, обмін модою, веганський одяг, прозорість, стандартизація та натуральні барвники;

професійний та спецодяг – ринок професійного та спецодягу становить приблизно 2,9 млрд євро й розподіляється між чоловічим робочим одягом, який становить до 85% вартості, та жіночим робочим одягом із рештою 15%. Ринок зростає із середньою швидкістю 7,5% щороку.

Список використаних джерел

1. Сегментування ринку одягу на прикладі загальної характеристики сегментування ринку <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/4452> (дата звернення 13.02.2024 р.).
2. Розвиваємо експорт текстилю та одягу до ЄС <http://surl.li/qmmpmt> (дата звернення 13.02.2024 р.).

Польова Л.В.,

к.п.н., доцент кафедри

готельно-ресторанної та курортної справи, доцент,

Вичівський П.П.,

к.і.н., доцент кафедри туризмознавства і краєзнавства, доцент,

Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ В ЗАКЛАДАХ РОЗМІЩЕННЯ

Сучасний туризм прагне до різноманітності послуг і персоналізованого підходу до кожного клієнта. Дослідження потреб і бажань відвідувачів може допомогти сфері гостинності адаптуватися до зміни трендів.

В Україні анімаційний сектор у сфері туризму тільки набирає обертів і адаптується до вимог сучасного туристичного ринку. Нещодавно вітчизняні туроператори стали впроваджувати в свої програми різноманітні анімаційні заходи. Серед таких – гуцульське свято, майстерня ліжникарства, традиційна українська коляда.

Однак модернізація суспільства та зміна стилю життя сприяють пошуку нових форм дозвілля під час відпочинку, що може забезпечити анімаційна діяльність. Заклади сфери гостинності змушені шукати нові способи привабити клієнтів, а анімаційні послуги можуть стати додатковою перевагою перед конкурентами. Розширення спектра послуг може залучити більше відвідувачів і, відповідно, підвищити прибутковість закладу.

У сучасному суспільстві дозвілля є одним із видів соціально-культурної діяльності і відіграє значну роль у духовному, фізичному розвитку та удосконалюванні людини. Якщо звернутися до поняття “дозвілля”, то зрозуміємо, що воно давно вже стало невід’ємною складовою частиною всіх народів, оскільки це природній стан будь-якого суспільства та будь-якої людини [2].

Розвиток анімаційних послуг закладах розміщення є важливим не тільки з погляду додаткового сервісу, але і з точки зору соціокультурного розвитку гостей, покращення їх дозвілля та відпочинку.

Поняття “організація дозвілля” в закладах розміщення є узагальненим поняттям для різних форм підприємництва, які спеціалізуються на ринку послуг, пов’язаних з прийомом та обслуговуванням гостей. Можна сказати, що це індустрія гостинності, що складається з таких видів обслуговування, які спираються на принципи гостинності, що характеризуються щедрістю та дружелюбністю по відношенню до гостей [1].

В даний час в закладах розміщення анімаційна діяльність набуває нових форм. Заходи дозвілля розробляються і плануються з чіткою орієнтацією перш за все на різні вікові групи: діти, підлітки, молодь, а також туристи від 24 до 35 років, від 35 до 59 років, від 60 і старше. Враховуються фізичні можливості, інтелектуальна підготовка, національні особливості і традиції, мова і інші ознаки, характерні для груп туристів. Правильно організована анімація може підвищити задоволеність клієнтів, сприяти їх релаксації та психологічному відновленню. Через анімаційні програми можна популяризувати фізичну активність, здорове харчування та інші корисні звички.

Постійна підготовка і навчання персоналу анімаційних послуг може гарантувати, що вони залишаються на хвилі щодо найновіших тенденцій і педагогічних підходів. Регулярне навчання та підвищення кваліфікації аніматорів може забезпечити високий рівень послуг, адаптованих до сучасних трендів та потреб гостей.

Анімаційні служби стають ключовим елементом у створенні позитивного іміджу готелю. Аніматори не лише надають закладу унікальний характер, але й встановлюють тісний зв’язок з відвідувачами, заохочуючи їх до повторних відвідувань. Завдяки команді аніматорів, в готелі панує дружня, приємна та комфортна атмосфера, яка задовольняє бажання туристів отримувати емоційне зарядження, духовне та фізичне зростання.

Організація дозвілля в закладах розміщення напряму залежить від його класу, чим вище клас готелю, тим ширший об’єкт послуг надають готелі, які розраховані на прийом гостей,

На сьогодні у всіх європейських готелях в роботі по організації дозвілля існує тісний зв’язок готельного підприємства із суспільним та культурним життям. Ця тенденція виникла із прагнення збільшити рентабельність підприємства шляхом включення в нього приміщень розважального характеру, що приносить великі прибутки [3].

Наприклад, в США майже кожен новий готель проектує банкетні зали для зборів та з’їздів. Американські архітектори оздоблюють такі зали

великими рухомими стінками, які дозволяють утворювати невеликі приміщення в залежності від кількості учасників з'їзду.

Також в Європі існують приклади готелів з кінозалами, причому просторово пов'язаним елементом є приміщення, в яких розташовані кафе та ресторани.

Організація дозвілля в готельних підприємств напряду пов'язана із характером запропонованих робіт та причин, через які гості обирають саме цей готель [4].

Отже, ми розглянули важливі аспекти організації дозвілля в закладах розміщення. Виявлено, що ефективне управління дозвіллям гостей визначається різноманітними факторами, такими як розуміння потреб клієнтів, наявність розваг та розважальних заходів, а також забезпечення комфортних умов для відпочинку. Важливою є також організація роботи персоналу, яка спрямована на забезпечення задоволення гостей та створення позитивного враження про заклад. З урахуванням цих факторів можна зробити висновок, що успішна організація дозвілля в закладах розміщення сприяє залученню клієнтів, підвищенню рівня задоволення гостей та позитивному репутаційному впливу на заклад.

Список використаних джерел

1. Байлик С. І. Організація анімаційних послуг в туризмі : навч. посібник. Харків : Х : ХНАМГ, 2009. 198 с.
2. Богуш І.А. Туристична анімація: теорія та практика. Організація анімаційних послуг в туризмі : навч. посібник. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова, 2017. 335 с.
3. Килимистий С. М. Сутність анімації в туризмі як культурної практики [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Pk1/2009_25/Kylymystyj_S.M.pdf.
4. Ільтьо Т. І. Розвиток та впровадження анімаційної діяльності в готельному господарстві на українському та світовому ринках [Електронний ресурс] / Т. І. Ільтьо. Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/35.pdf>.

Пушкар Г. О.,

к.т. н., в. о. доцента,

Львівський торговельно-економічний університет,

м. Львів, Україна

Пахолюк О. В.,

к.т.н., завідувач кафедри товарознавства та експертизи в

митній справі, доцент,

Луцький національний технічний університет,

м. Луцьк, Україна

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕЧНОСТІ НАНОТЕКСТИЛЮ ІНТЕР'ЄРНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Відомо, що сьогодні постійно зростають вимоги споживачів і ринку до рівня екологічної безпеки нанотекстилю різного цільового призначення, включаючи інтер'єрні нанотекстильні матеріали і вироби. Потреби і вимоги споживачів до якості інтер'єрного нанотекстилю повсякчас зростають у всьому світі. Рівень екологічної безпеки інтер'єрних нанотекстильних матеріалів і виробів є вагомим критерієм їх успіху та популярності на зарубіжних і вітчизняному ринках.

Наведемо основні чинники, що обумовлюють необхідність збільшення обсягів виробництва і розширення асортименту інтер'єрного нанотекстилю різного цільового призначення, основні з них такі [1,2]:

необхідність задовольнити потреби населення в екологічнобезпечних наноматеріалах і виробах інтер'єрного призначення, які в останні роки постійно зростають;

необхідність формування вітчизняного сегмента ринку екологічнобезпечного інтер'єрного нанотекстилю, так як такі ринки вже функціонують в багатьох економічно розвинених країнах світу;

пошук ефективних шляхів підвищення конкурентоспроможності вітчизняного інтер'єрного нанотекстилю завдяки екологізації його асортименту та властивостей;

необхідність впровадження екологічного менеджменту якості текстильної нанопродукції на вітчизняних підприємствах, які займаються виробництвом і збутом нанотекстилю різного цільового призначення;

потреба в інтер'єрному оформленні житлових і громадських приміщень у зв'язку зі збільшенням обсягів їх будівництва за останні роки;

відсутність та обмеженість інформації в періодичних, монографічних і навчальних виданнях про класифікацію, характеристику асортименту та властивості, а також рівень екологічної безпеки нанотекстилю інтер'єрного призначення;

доцільність запровадження в підгалузях вітчизняної текстильної і легкої промисловості державної та галузевої статистичної звітності про обсяги виробництва та реалізації різних за призначенням і способами виробництва груп і видів екотекстилю і нанотекстилю інтер'єрного призначення;

важливість дослідження та розповсюдження в сфері вітчизняного текстильного нановиробництва позитивного зарубіжного досвіду формування асортименту та екологічної безпеки інтер'єрного нанотекстилю.

Вважаємо за доцільне, із порушених питань, акцентувати окрему увагу на формування асортименту, якості та екологічної безпеки інтер'єрного нанотекстилю різного цільового призначення.

Особливо важливо в цьому плані, на думку авторів, є першочергове вирішення таких питань[1-4]:

створення міжгалузевої державної цільової програми формування асортименту, якості та екологічної безпеки інтер'єрного нанотекстилю в Україні;

розроблення науково-обґрунтованої концепції розвитку асортименту інтер'єрного екологічнобезпечного нанотекстилю, спираючись на досвід економічно розвинутих країн світу;

обґрунтування сфер найбільш раціонального використання інтер'єрного нанотекстилю;

включення в перелік для обов'язкової екологічної сертифікації всіх видів інтер'єрного нанотекстилю;

необхідність поєднання здатності інтер'єрного екотекстилю та нанотекстилю оздоровлювати мікроклімат у житлових та громадських приміщеннях, різних видів транспорту, а також з можливістю естетичного оформлення цих приміщень.

Зазначимо, що асортимент інтер'єрного нанотекстилю на ринку представлений наступними товарними групами, а саме [1]:

килиміві нановироби та матеріали для покриття підлоги (килими, доріжки, паласи) і оздоблення стін (гобелени, килими, панно, шпалери та ін.);

нанотекстильні матеріали і вироби для оббивання та оздоблення меблів (різні за волокнистим складом, будовою й обробкою текстильні матеріали для

оббивання меблів, накидки, покривала, чохли для меблевих подушок та інші поштучні вироби для оздоблення меблів);

нанотекстильні матеріали і вироби білизняного призначення (постільна та столова білизна, рушники, подушки, ковдри, матраци та ін.);

нанотекстильні матеріали і вироби для оздоблення вікон і дверей (штори, портъери, гардини, фіранки, жалюзі та ін.).

Варто відзначити, що видовий асортимент вище наведених груп інтер'єрних матеріалів і виробів характеризується великою різноманітністю за способами виробництва, будовою, волокнистим складом та оздобленням.

Як свідчить зарубіжний досвід, для формування вітчизняного сегмента ринку інтер'єрного екотекстилю і нанотекстилю, необхідно [1,2]:

визначити реальний попит на конкретні види екотекстилю інтер'єрного призначення;

дослідити можливості виробництва цих матеріалів і виробів на вітчизняних підприємствах чи потреб їх імпорту;

вивчити досвід зарубіжних країн з виробництва та збуту інтер'єрного екотекстилю, де такі ринки успішно функціонують;

необхідність відповідної державної підтримки у створенні та розвитку даного сегмента ринку.

Список використаних джерел

1. Пушкар Г. О. Інтер'єрний текстиль: товарознавчі аспекти формування асортименту та якості: монографія. Львів : «Магнолія 2006», 2013. 176 с.
2. Галик І. С., Семак Б. Д. Проблеми формування та оцінювання екологічної безпеки текстилю : монографія. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2014. 488 с.
3. E. Decker. What's Now And Next In Sustainable Textiles? Textile world. 2023. July 27. URL: <https://www.textileworld.com/textile-world/features/2023/07/whats-now-and-next-in-sustainable-textiles/>.
4. R. Chomsky. The Must-Have Sustainable Fabrics for Eco-Friendly Fashion Trends. URL: <https://sustainablereview.com/the-must-have-sustainable-fabrics-for-eco-friendly-fashion-trends/>.

Райтер Н.І.,
к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі, доцент,
Мацьків Г.В.,
директор Навчально-наукового інституту заочної та післядипломної освіти, к.е.н., доцент,
Львівський національний університет природокористування
м. Львів, Україна

ІНВЕСТУВАННЯ ЯК КАТАЛІЗАТОР РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

До початку бойових дій, аграрне підприємництво було одним із найбільш успішних секторів економіки, поруч із ІТ бізнесом. Аграрні підприємства стали реципієнтами значних інвестиційних надходжень. Запрацював ринок землі, що дало певний поштовх до і так зростаючої інвестиційної активності аграрних підприємств.

Роль інвестування в розвитку аграрного підприємництва проявляється у сутності інвестицій як економічної категорії. Закон України «Про інвестиційну діяльність» визначає інвестиції як «всі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької і інших видів діяльності, в результаті якої утворюється прибуток або досягається соціальний ефект» [4]. Таке визначення сутності інвестицій підтримує більшість українських економістів з поправкою на виокремлення грошових коштів як основного виду цінностей, які вкладаються [1].

Деяке інше трактування інвестицій у Податковому кодексі України, який розглядає інвестиції як господарську операцію щодо придбання необоротних активів довгострокового користування, тобто основних засобів та нематеріальних активів, або купівля корпоративних прав чи цінних паперів, тобто інструментів фінансового інвестування в обмін на кошти або майно [6].

А.І. Гулей зазначає, що інвестиції як економічна категорія виконують ряд найважливіших функцій, які власне визначають їх роль для розвитку підприємництва. Такими функціями інвестицій є їх роль як джерела фінансування розширеного відтворення, засобу прискорення науково-технічного прогресу, структурної перебудови суспільного виробництва і збалансованого розвитку всіх галузей економіки [2, с.17]

Інвестиції розглядаються також як динамічний процес зміни форм капіталу, послідовного перетворення первісних ресурсів і цінностей в

інвестиційні витрати й перетворення вкладених коштів у приріст капітальної вартості у формі економічного, соціального або екологічного ефекту [7, с.198].

Економічна сутність інвестицій полягає в їх функції щодо залучення накопиченого капіталу в економічний процес. З позиції інвестора інвестиції це спосіб розміщення капіталу, який беручи до уваги дію об'єктивних економічних законів має забезпечити збереження або зростання вартості капіталу. Інвестиції – це господарська операція, яка пов'язана із вкладенням різних форм капіталу (грошових коштів, майна, нематеріальних активів) у об'єкти підприємницької діяльності, з метою збереження або збільшення його реальної вартості.

Загалом інвестиції є базисом діяльності для підприємств, які ставлять перед собою мету стратегічного розвитку та постійного вдосконалення бізнес-процесів, а також підвищення конкурентних позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках. Інвестиції слугують джерелом фінансування розробки та запровадження у виробництво нових, прогресивних технологій, є основою для покращення якості та конкурентоспроможності готової продукції. Окрім того, інвестування аграрного підприємництва є одним із чинників пом'якшення та вирішення соціальних проблем сільської місцевості.

Основними ознаками інвестування є: потенційна здатність приносити прибуток, наявність інвестиційного ризику, періодичність (наявність періоду вкладання капіталу), цілеспрямований характер інвестицій, трансформація капіталу в інші види активів для використання їх в інвестиційному процесі, ринкова вартість інвестиційних ресурсів визначається попитом та пропозицією на інвестиційному ринку.

Інвестування аграрного підприємництва – це сукупність цілеспрямованих дій щодо здійснення інвестиційних витрат у об'єкти аграрного бізнесу з метою одержання потенційного економічного ефекту з врахуванням рівня інвестиційного ризику. Метою інвестування аграрного підприємництва є зростання конкурентних переваг аграрних підприємств, збільшення рівня конкурентоспроможності як самих підприємств, так і їх продукції, на якісно новій інноваційній та високотехнологічній основі.

Інвестування аграрного підприємництва України до періоду активних бойових дій було дуже активним, проте однобоким. Основними напрямками вкладання інвестицій в сільськогосподарські підприємства є придбання та створення нових активів. Загалом, у 2021 році, за даним напрямом аграрним підприємницьким сектором було залучено 82,9% капітальних інвестицій. Основна частина капітальних інвестицій, а саме близько 50% вкладалось у

машини, обладнання та інвентар. При тому, протягом останніх трьох років ми спостерігаємо збільшення питомої ваги інвестицій в даний вид активів. Натомість зменшилась частка інвестицій в нежитлові приміщення. Порівняно сталою залишилась питома вага інвестицій в транспортні засоби та довгострокові біологічні активи [3, 8].

Неоднорідність надходження інвестиційних ресурсів в розрізі видів сільськогосподарської діяльності проявляється в концентруванні інвестиційних ресурсів в сфері вирощування однорічних і дворічних культур, до яких власне відносяться зернові та технічні культури. Таким чином, нарощування капітальних інвестицій в вирощування продукції рослинництва корелюють із галузевою трансформацією аграрного бізнесу. Суб'єкти аграрного підприємництва, спираючись на позитивний досвід вирощування експорто-орієнтованих видів продукції, зосереджують свою інвестиційну діяльність в галузі зерновиробництва, соняшникарства, ріпаківництва та соївництва.

Процес інвестування аграрного підприємництва тісно пов'язаний із розвитком вітчизняних агрохолдингів. Нарощуючи свій земельний банк провідні аграрні компанії України залучають інвестиційні ресурси перш за все в покращення матеріально-технічної бази. Протягом останніх років оновився парк зернозбиральної техніки, а також універсальної сільськогосподарської техніки. Вкладались інвестиції у систему зберігання сільськогосподарської продукції, а саме в мережу елеваторів. Окрім того, деякі агрохолдинги поруч із безпосередньо вирощуванням аграрної продукції розвивали логістичний та зернотрейдинговий бізнес, надаючи іншим, переважно середнім та малим, агропідприємствам послуги щодо зберігання, транспортування та реалізації продукції. Як наслідок, вирощування зернових та олійних культур стало одним із найбільш інвестиційно привабливим сектором бізнесу не тільки в сільському господарстві, а й в загальнодержавних масштабах.

Список використаних джерел

1. Біляк Н.І. Економічна природа інвестицій та їх роль у розвитку сільського господарства. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. Спеціальний випуск 2(26). Том 1, 2004. С.43-48
2. Гулей А.І. Сутність і економічна природа інвестицій та інвестиційного процесу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 15-17.
3. Державна служба статистики України : сайт. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності. Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність». Відомості Верховної Ради України. 1991. №47. С.646
5. Кучеренко Ю.А. Особливості інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. Вип. 7. С.82-85.

6. Податковий Кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112. С.646

7. Правдюк Н.Л. Слівінська А.В. Сутність інвестиційної діяльності: роль та значення інвестицій. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 2 (6). С.195–198.

Роголя Б. Т.,
аспірант,

Науковий керівник: Губені Ю.Е., д.е.н., професор,
завідувач кафедри підприємництва та торгівлі,

Жарський О. С.,
аспірант,

Науковий керівник: Яців І.Б., д.е.н., професор, професор кафедри
підприємництва та торгівлі

*Львівський національний університет природокористування,
м. Львів, Україна*

ТОРГІВЛЯ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Торгівля – важлива і невід’ємна ланка ринкової економіки. Вона визначає сутність ринкової економіки та забезпечує її функціонування, з іншого боку – торгівля і є класичним проявом ринку, а для свого функціонування потребує ринкового середовища. Ф. Бродель визначає торгівлю історичним відображенням розвитку матеріальної цивілізації [1]. В результаті розвитку та становлення нової моделі ринкових відносин в нашій країні сформувалась унікальна система торгових відносин. Значимими її особливостями є

а) відсутність централізованих органів управління (міністерства, центрального органу управління, департаментів тощо), та б) відсутність спеціального закону про регулювання торгівлі. Такі ліберальні умови однак суттєво обмежені різними «вторинними» регулюваннями. Однак у загальному регуляторні умови здійснення торгової діяльності є досить прийнятними та необтяжливими [2].

Новою адміністративно-територіальною одиницею нашої країни є територіальні громади (ТГ). На початок 2022 року налічувалось 136 (140) районів та 1469 територіальних громад у 140 районах. Із цього переліку 409 ТГ є міськими, а 625 ТГ – сільськими. Очевидно, що торговельне обслуговування відіграє особливу роль у розвитку територіальних громад. Адже ключовою вимогою успішного функціонування ТГ є їх «фінансово-

економічна спроможність». А така «спроможність» напевне ґрунтується, найперше, на економічному потенціалі, розвитку та стану бізнес-середовища.

Розвиток будь якої ТГ, в умовах впровадження засад «сталого врівноваженого розвитку» (англ. – sustainable development) передбачає оптимальне поєднання розвитку місцевої економіки, освіти та навчання, формування і збереження безпечного середовища і особливо – розвиток людського потенціалу та соціального капіталу громади. Як бачимо, особливе місце відведено саме локальній (місцевій) економіці, одним із ключових елементів якої є торгівля.

Обстеження галузевої структури обраних ТГ Львівщини (обстежено 16 ТГ) підтверджує особливу позицію торгівлі (рис. 1):

СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА	⇒	✓ Сільське господарство та пов'язана агробізнесова діяльність;
	⇒	✓ Харчова промисловість та переробка аграрної продукції;
	⇒	✓ Транспортування, логістика та складське господарство;
	⇒	✓ Торгівля (оптова і роздрібна)
	⇒	✓ Сфера надання послуг та сервісного обслуговування;
	⇒	✓ Будівництво та ремонтно-будівельно послуги;
	⇒	✓ Туризм, гастрономія, рекреація та сфера гостинності (HoReCa);
	⇒	✓ Охорона здоров'я та профілактика здоров'я;
	⇒	✓ Промислове (масове та ремісниче) виробництво;
	⇒	✓ Інформаційні технології та цифрові комунікації

Рис. 1. Галузева структура економіки вибраних територіальних громад Львівської області, 2022р. Джерело: власні дослідження, 2022-23 р.

Окрім звичних та зрозумілих функцій створення зручних умов для життя, наближення та доступність необхідних товарів та забезпечення економічного розвитку громади, торгівля, особливо роздрібна торгівля формують більш віддалені функції: комунікації мешканців, формування сприятливого життєвого середовища, підтримка місцевих підприємницьких та громадських ініціатив, забезпечення споживчої стабільності тощо. Територіальні громади в місцевостях, більш загрожених триваючою війною, відзначають особливу роль торгівлі у стабільності.

Подібна ситуація спостерігається й при відстеженні розподілу сфер діяльності за суб'єктами господарювання, зокрема найпоширенішими в громадах – фізичних особах підприємцях (ФОП). Так по одній із громад ми встановили такий розподіл сфер діяльності

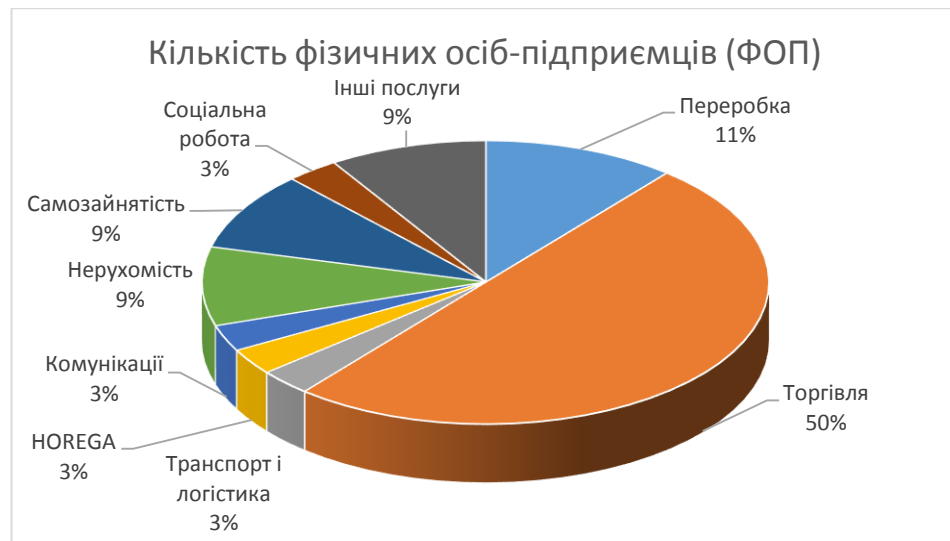

Рис. 2. Підприємницька структура фізичних осіб – підприємців в Н-ській територіальній громаді

Джерело: розроблено на основі [4]

Важливим документом розвитку ТГ є Стратегія соціально-економічного розвитку громади (далі – Стратегія). Необхідність розробки Стратегій обумовлено формальними вимогами щодо фінансування, та неформальною потребою сформувавши для громади пріоритети розвитку. Усі із 16 обстежених нами ТГ мали станом на 2022 рік затвердженні Стратегії. Більше того, подібні стратегічні документи мали усі попередні сільські ради, на основі яких сформовано ТГ.

Однак аналіз цих документів чітко ілюструє не достатню увагу місцевого самоврядування до нових функцій та завдань. Більшість Стратегій надалі перебувають в колі муніципально-комунальних проблем, а жителі громад очікують від керівництва громад швидше не економічного розвитку, інвестицій та створення робочих місць, а розвиток комунальної сфери, зручностей, інфраструктури. Серед найпопулярніших пріоритетів Стратегій десяти обстежених громад: а) будівництво доріг; б) утримання дошкільних і шкільних установ; в) будівництво водопроводу; г) збирання твердих побутових відходів; д) розробка туристичних маршрутів; е) ремонт громадських приміщень тощо.

В жодній із десяти Стратегій у пріоритеті не було розвитку торгівлі чи розбудова торгово-логістичних пунктів, а економічний розвиток громади є здебільшого декларативним завданням без програмного та ресурсного забезпечення.

На основі проведеного дослідження ми вважаємо за необхідне поглибити дослідження інституційного забезпечення економічного розвитку територіальних громад, зокрема розвитку торговельного підприємництва. Адже бізнес-середовище та підприємницький клімат громад є детермінантою їх розвитку. Ми вважаємо, що зміна пріоритетів Стратегій має мати на меті переорієнтацію на зрівноважений економічний розвиток, залучення інвестицій та посилення конкурентної позиції.

Список використаних джерел

1. Бродель Фернан Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV – XVIII ст. У 3-ох томах. Т. 2 Ігри обміну / перекл. з фр. Г. Філіпчук. К.: Основи, 1997. 585с.
2. Апопій В. В., Міщук І. П., Ребицький В. М. та ін Організація торгівлі: підручник, 2-ге видання, / за ред. проф. В. Апопія – К.: Центр навчальної літератури, 2005. 616с.
3. Губені Ю. Е. Удосконалення роздрібної торгівлі в територіальних громадах // Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій: мат. XXIV Міжн. наук.-практ. форуму, [Ел. ресурс]. Л.: ЛНУП, 2023. С. 43-45.
4. Marketing místní produkce: oficalna stránka. – [Ел. ресурс], Режим доступу: https://www.lokalni-ekonomika.cz/marketing/jak_prodat.html/, Дата звернення: 25.07.2023р
5. Стратегія розвитку N-ської територіальної громади: розвиток, інновації, інвестиції. – [Рукопис, Ел. ресурс], Режим доступу: https://rada.info/upload/users_files/04371727 (Дата звернення: 09.11.2023 р.)
6. Губені Ю. Е. Підприємництво: просто, доступно, для сільських жителів. Інформаційна брошура. Л.: КП К-Б РД, 2022, 44 с.

Сапожник Д. І.,

к. т. н., доцент кафедри товарознавства,
митної справи та управління якості, доцент,
Львівський торговельно-економічний університет,
м. Львів, Україна

ТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Особливістю сучасного етапу розвитку міжнародної торговельної системи стали нові виклики трансформації світової економіки. Еволюційні процеси нарощують свої темпи настільки швидко, що постає питання про необхідність глобальної перебудови. Ідеться не тільки про пошук нової моделі економічного розвитку, а й про проблеми в глобальному управлінні та регулюванні міжнародних економічних відносин. Світові економіко-політичні процеси відбиваються і на уповільненні темпів зростання міжнародної торгівлі. Криза Доха-раунду Світової організації торгівлі (СОТ), посилення торговельних війн демонструють явну турбулентність міжнародної торговельної системи [1].

Розширення процесів регіоналізації є також певною ознакою деглобалізації, оскільки країни в такий спосіб уникають багатонаціонального регулювання в рамках СОТ. Деглобалісти вказують також на значне збільшення протекціоністських заходів після світової фінансово-економічної кризи. Дсеохоплюючий протекціонізм за останнє десятиліття ініціює необхідність реформування СОТ. Загалом аналіз індексу глобалізації КОФ демонструє, що країни світу стали знижувати свою участь у глобалізаційних процесах у всіх сферах, не тільки в торгівлі [2].

Турбулентність сучасної світової економіки пов'язана з тим, що на даний момент не зрозуміло, в якому напрямку піде подальший процес її трансформації. З одного боку, характерною рисою трансформації як економічних, так і політичних систем прийнято вважати односпрямованість. Отже, можна припустити два сценарії трансформації міжнародної торговельної системи. Перший сценарій – це еволюція трансформаційних процесів у руслі подальшої гіперглобалізації. Другий сценарій відображатиме розвиток міжнародної торговельної системи за переважного впливу процесів деглобалізації (зворотна трансформація). Проте можна розглядати трансформацію з точки зору циклічності її процесів. У цьому разі можна припустити третій сценарій – розвиток міжнародної торговельної системи за чергування впливу гіперглобалізації та деглобалізації. Можливий і четвертий сценарій – революційна трансформація, різка зміна парадигми, нові явища в господарській діяльності, що вимагають зовсім інших інструментів глобального управління.

Подальшому процесу гіперглобалізації також сприятиме і цифровізація. Торгівля товарами, виробленими на основі інформаційних технологій, в останні десятиліття експоненціально зростає, так само як посилюється і роль торгівлі послугами. Можна очікувати подальший розвиток міжнародної торгівлі високотехнологічними товарами і послугами та скорочення ролі традиційних ринків. Крім того, швидкими темпами розвивається електронна торгівля. Оскільки утворення СОТ більшою мірою сприяло лібералізації торгівлі традиційними товарами, мабуть, наростатиме необхідність у виробленні нових норм і правил. Так, Генеральна угода з торгівлі послугами (ГАТС) у рамках СОТ хоч і була спрямована на лібералізацію торгівлі послугами, багато країн, приєднуючись, узяли на себе вельми обмежені зобов'язання [3].

У разі продовження процесів деглобалізації та ескалації торговельних війн між провідними торговельними державами слід очікувати утворення

торговельних блоків. Вони вибудовуватимуться навколо основних торговельних держав за допомогою укладення двосторонніх і регіональних торговельних угод (РТУ). Роль СОТ значно знизиться, її завдання зведеться до моніторингу та підтримання базових принципів і норм, тоді як подальший розвиток регулювання міжнародної торгівлі відбуватиметься в рамках РТС, причому за домінантною позицією торговельного партнера, що лідирує.

За іншим сценарієм циклічного розвитку глобалізаційних процесів торговельним державам, які утворили торговельні блоки на шляху деглобалізації, для отримання більших економічних вигод необхідно буде вести одна з одною переговори щодо розвитку співробітництва. Це потребуватиме певної лібералізації на багатосторонньому рівні. Тому, ймовірно, вибудовуватимуться паралельно як системи регіонального, так і багатостороннього регулювання. У цьому разі роль СОТ знову зростатиме, однак вона буде другорядною щодо РТС. Нарешті, глобальна трансформація економічних, політичних і соціальних процесів може потребувати нових інститутів регулювання. Можливо, що через певний проміжок часу на світовій арені можуть сформуватися нові глобальні лідери, які будуть зацікавлені в перебудові існуючої системи глобального управління. У цьому випадку, безсумнівно, позитивні результати діяльності СОТ у встановленні норм і правил міжнародної торгівлі враховуватимуться при створенні іншої організаційної структури, але вона буде спрямована на розв'язання завдань свого часу, відповідаючи, насамперед, національним інтересам провідних держав. Нині точно визначити траєкторію розвитку трансформації глобального управління і міжнародної торговельної системи досить складно. При врахуванні особливостей сучасних глобалізаційних процесів можна виділити такі чотири сценарії (див. табл. 1).

Таблиця 1

Сценарії трансформації міжнародної торговельної системи в умовах глобалізаційних процесів

Сценарій	Тип глобалізації	Основні чинники розвитку	Роль СОТ
Еволюційна трансформація	Гіперглобалізація	Розширення глобальних ланцюжків вартості, посилення електронної торгівлі та торгівлі послугами	СОТ як один з інструментів регулювання
Зворотна трансформація	Деглобалізація	Посилення протекціоністських заходів, утворення торгових блоків	Зниження ролі СОТ
Циклічна трансформація	Чередування гіперглобалізації/ деглобалізації	Циклічність економічного розвитку при балансуванні торговельної політики між вільною торгівлею і протекціонізмом	Поглиблення норм і правил СОТ
Револьюційна трансформація	Альтернативна глобалізація	Зміна парадигми глобального управління	Перегляд СОТ і утворення нової організації

Важливо зазначити, що за будь-якого зі сценаріїв СОТ необхідно провести низку реформ і перетворень. Розширення і поглиблення багатосторонніх принципів і норм дасть змогу організації впоратися зі зростаючою інституційною конкуренцією і можливих альтернативних угод. При цьому країнам – членам СОТ слід відслідковувати трансформаційні процеси і коригувати відповідно свою торговельну політику, щоб ефективно захищати свої національні інтереси та отримувати економічні вигоди від участі в багатосторонніх, плюралітеральних і регіональних переговорах.

Список використаних джерел

1. Розвиток національної торговельної політики для підвищення конкурентоспроможності економіки України : колективна монографія / за ред. Т. О. Осташко. К. 2021. 313 с.
2. Смерічевський С. Ф., Ареф'єва О. В., Пілецька С. Т. Формування стратегічних рішень при управлінні змінами на підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2022. № 6. С. 108-117.
3. Череп А., Череп О., Огренич Ю. Удосконалення науково-методичного підходу до оцінки впливу факторів на використання механізму формування стратегії антикризового управління операційною діяльністю промислових підприємств у кризових умовах. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2022. 1(42), 134-144.

Слободанюк А.Д.,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності «Готельно-ресторанна справа»,

Польова Л.В.,

к.п.н., доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи, доцент

*Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

КУЛЬТУРА ОБСЛУГОВУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ХАРЧУВАННЯ

Один із головних завдань, що стоять перед сферою гостинності у сучасному світі є підвищення рівня обслуговування для проживаючих гостей, в тому числі вдосконалення форм і методів обслуговування в закладах харчування. Рівень обслуговування в закладах харчування здебільшого визначається не тільки якістю їжі, але і умінням працівників створити сприятливу атмосферу для клієнтів.

Культура обслуговування в закладах харчування залежить від багатьох факторів, до яких можна віднести: інтер'єр, оформлення, предмети сервірування, музичний супровід, швидкість і якість обслуговування, застосування сучасних форм і методів обслуговування і т.д. Однак вирішальним є високий рівень кваліфікації обслуговуючого персоналу. Це пов'язано з якісним виконанням професійних обов'язків та створення умов для комфортного відпочинку клієнтів.

Заклади харчування можуть бути популярними місцями для проведення культурних та громадських заходів, таких як вечірки, святкування, конференції, виставки та інші події. У таких місцях вимоги до якості обслуговування гостей є високими, і це може бути ключовим чинником успіху події та задоволення гостей.

Розробка ефективної системи обслуговування гостей включає в себе багато елементів, таких як планування меню, розміщення гостей, організацію простору, обладнання та інфраструктури, відповідальність персоналу та багато іншого. Крім того, для успішної організації подій, ресторан повинен бути здатний працювати з різними типами клієнтів, такими як індивідуальні гості, бізнес-клієнти, туристичні групи та інші.

Якість обслуговування гостей підтримується загальними колективними зусиллями співробітників всіх служб ресторану, постійним і дійсним контролем з боку адміністрації, створенням заходів щодо вдосконалення

обслуговування, вивчення та впровадження прогресивного досвіду, розвиток асортименту та поліпшення якості готельних послуг, а також нових технологій [2].

У сучасному світі, зросла конкуренція в закладах харчування, тому кожен власник закладу харчування намагається залучити якомога більше гостей і зробити їх перебування максимально комфортним і приємним.

На сьогоднішній день, у закладах харчування головну роль становлять питання якості послуг. Всесвітня практика показує, що завдяки висококласній якості обслуговування прибуток підприємств постійно збільшується [1]. Можна сказати, що найважливішим критерієм при виборі гостем закладу є якість послуг, що надаються йому. Без жодного сумніву, зацікавити нового гостя можна шикарним оздобленням, дизайном, також гарною рекламою, але наступного разу, гість прийде лише завдяки професійній роботі персоналу та першокласній якості обслуговування.

В даний час найбільш успішними закладами є ті, які максимально орієнтовані на клієнта і на його запити, потреби.

Якість підштовхує гостя вибрати той чи інший продукт, дуже впливає на рішення гостя вибрати послуги конкретного закладу харчування, а не того закладу, який є одним з головних конкурентів. Погіршення якості спричиняє втрату клієнта, тому між якістю та ефективною реалізацією ресторанних послуг є прямо пропорційна залежність.

Ось кілька тенденцій у сфері обслуговування гостей в закладах харчування, які сьогодні є актуальними:

Ефективна комунікація: Клієнти хочуть, щоб їхні побажання і запити були виконані негайно. Тому персонал повинен бути вмілим у комунікації з гостями і мати знання мови, що дозволяє спілкуватися з гостями з різних країн.

Використання технологій: Нові технології, такі як мобільні додатки, забезпечують клієнтам зручний доступ до інформації про заклад харчування, а також дозволяють замовляти їжу та резервувати столи з використанням смартфонів.

Створення атмосфери: Клієнти в цілому обирають заклади, де є приємна атмосфера та доброзичливий персонал. Тому ресторани стараються створити атмосферу, яка б допомогла клієнтам розслабитися та відчувати себе комфортно.

Розвиток нових кулінарних напрямків: Заклади харчування намагаються залучити клієнтів, пропонуючи їм унікальні кулінарні страви. Тому розвиток нових кулінарних напрямків, які дозволяють ресторанам відрізнятись від інших, є дуже важливим.

Увага до здорового харчування: Клієнти стають все більш свідомо про здорове харчування, тому заклади харчування повинні пропонувати меню зі здоровими і натуральними продуктами, враховуючи різні дієтичні обмеження.

Увага до екології: Клієнти все більше стають свідомими щодо екології і тому, заклади харчування повинні робити кроки в напрямку сталого розвитку. Це може означати використання столових приборів з вторинної сировини, утилізацію відходів та використання екологічно чистих продуктів.

Персонал: Усі пункти вище не мають значення без досвідченого і привітного персоналу. Заклади харчування повинні забезпечувати належну підготовку для свого персоналу та підтримувати мотивацію на високому рівні, щоб забезпечити відмінне обслуговування гостей.

Сучасні гості закладів харчування очікують наявності технологій, які полегшують процес замовлення їжі та збільшують ефективність обслуговування.

Це може бути мобільний додаток для замовлення столиків або онлайн-меню з фотографіями страв та їх складом.

Це може бути доставка їжі до дому, організація кейтерингу або навіть влаштування пікніків на відкритому повітрі.

Останнім часом все популярнішими стали ресторани з оригінальним концептом. Це можуть бути ресторани з вуличною їжею, концептуальні кав'ярні або експериментальні ресторани зі змінюваною картою страв.

Клієнти хочуть, щоб їхні потреби були враховані. Заклади харчування можуть пропонувати індивідуальне обслуговування, зокрема з врахуванням дієтичних обмежень, алергій та особистих уподобань.

Отже, на сьогоднішній день, дані тенденції свідчать про те, що сфера обслуговування гостей закладів харчування постійно розвивається та змінюється. Тому, щоб залишатися конкурентоспроможними заклади мають постійно вдосконалюватися та адаптуватися до нових тенденцій та потреб клієнтів.

Список використаних джерел

1. Архіпов В. В., Русавська В. А. Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 342 с.
2. Башинська, І. О. Використання автоматизованих систем управління на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу [Електронний ресурс] / Економіка. Фінанси. Право. 2018. № 2 (3). С. 18–19.

Слободянюк Н.М.,

к. с.-г. н., доцент кафедри технології м'ясних,
рибних та морепродуктів,

Толок Є.В.,

аспірантка,

Національний університет біоресурсів

і природокористування України,

м. Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПЛАВЛЕНОГО СИРУ ДЛЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ

Загальні світові тенденції розвитку молочної промисловості спрямовані на створення конкурентного асортименту, покликаного забезпечити раціональне, повноцінне збалансоване – з елементами функціонального, оздоровчого та масового харчування. Одним з перспективних напрямків є розширення асортименту плавлених сирів, що відповідають вимогам збалансованого амінокислотного та мікроелементного складу.

За традиційною технологією плавлених сирів виготовляють шляхом подрібнення, змішування та плавлення сичужних, кисломолочних сирів з додаванням вершкового масла, молока, сухої та згущеної сироватки, скотин тощо. В якості наповнювачів використовують цукор, сіль, а також м'ясу, рибу, плодоовочеву сировину, екстракти трав – чебрецю, тмину звичайного та ін. Для виготовлення плавлених сирів виробники застосовують різні типи та концентрації емульгуючих солей.

Висока біологічна цінність продукту обумовлена збалансованим вмістом повноцінних білків і жирів, які майже повністю засвоюються організмом. За вмістом білків і жиру плавлений сир перевершує жирну яловичину і м'ясу свинину.

Плавлений сир – незамінне джерело кальцію, недостатність вживання якого спостерігається у значної частини населення. Важливо, що кальцій у сирі знаходиться в оптимальному співвідношенні з фосфором та магнієм, що підвищує його засвоюваність. Продукт містить достатню кількість вітамінів А, Е, Д, фолієвої кислоти. і групи В [1].

Поряд з високою харчовою цінністю плавлені сири відрізняються помірним вмістом біологічно активних речовин і зниженими термінами зберігання. Асортимент плавлених сирів функціонального спрямування в Україні обмежений. У зв'язку з цим актуальним є пошук технологічних

прийомів, які б дозволили розробляти рецептури з використанням білковмісної немолочної сировини, рослинних добавок як джерела харчових волокон, вітамінно-мінерального комплексу.

У зарубіжних та вітчизняних науковців зростає інтерес до розробки та дослідження нових продуктів з оригінальними смаковими властивостями та поліпшеними споживними властивостями. Так, науковці [2-4] досліджують можливості використання екстракту ламінарії, кріопорошків з лікарських рослин, амаранту, підсолоджувачів тощо.

Особливе місце для збагачення плавлених сирів займають концентрати білків рослинного походження, які дозволяють повністю усунути дефіцит лімітуючих незамінних амінокислот у виробництві плавлених сирів.

Численними дослідженнями останніх років встановлено, що збагачення харчування людини йодовмісними компонентами забезпечує активізацію роботи імунної системи, підвищує розумову діяльність, може застосовуватись як профілактика захворювань щитовидної залози. Пробиотичні мікроорганізми відкривають великі перспективи у засвоєнні йоду, за рахунок їхньої ферментної системи, яка бере участь у розщепленні білків та більш повному йодуванні тирозильних залишків, що допомагає нормалізувати всмоктування та проникнення йоду в щитовидну залозу.

У зв'язку з цим, актуальною та доцільною є розробка технології виробництва плавленого сиру для функціонального харчування, що містить комплекс функціональних інгредієнтів: молочнокислі та біфідобактерії, концентрат рослинних білків та йодовмісні інгредієнти.

Список використаних джерел

1. Гніцевич В.А. Харчові технології. Технологія продуктів тваринного походження : навч. посібник. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2022. 246 с.
2. Гачак Ю.Р., Гутий Б.В., Наговська В.О., Сливка Н.Б., Ільницька А.С. Розробка рецептур молочних продуктів лікувально-профілактичного призначення із кріопорошкком. March 2018 Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnology 20(85):70-75
3. Лісніченко О.О., Соколова Є.Б., Карпенко З.П. Розробка рецептури плавлених сирів із підвищеною біологічною цінністю за рахунок введення концентрату сироваткового білка Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: технічні науки Том 30 (69) Ч. 2 № 4 2019
4. Погарська В.В., Павлюк Р.Ю., Юр'єва О.О., Скрипка Л.І., Абрамова Т.С., Максимова Н.П. Нове слово в технології отримання плавлених сирних виробів без солей-плавильників із рекордними характеристиками

Собчишин В. М.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної,
Ростовська К. М., Мязін Є. А.,
здобувачі вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент,
Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна

НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

Вітчизняні агровиробники продовжують адаптуватися до зовнішніх викликів. Очевидно, що стратегічно важливою для агропродовольчої сфери є логістика. Втрата частини об'єктів інфраструктури зберігання та первинної переробки аграрної продукції, труднощі збуту продукції на зовнішні ринки. Наслідками повномасштабного вторгнення в Україну є навмисне знищення зерносховищ, продовольчих складів, логістичної інфраструктури та складні експортні операції української аграрної продукції, що призводить до зменшення доходів агровиробників та негативно впливає на якість продукції.

Як зазначає О. Кравчук, до війни понад 95 % вирощеної агропродукції експортувалося морем. Після блокування морських шляхів потрібно було швидко знайти альтернативу, допомогти аграріям продати зерно й отримати обігові кошти, забезпечити ліквідність, звільнити площі під зберігання, а на глобальному рівні – не допустити розгортання продовольчої кризи, адже від українського зерна залежить майже 400 млн людей у світі [4].

Дослідники [1, 2, 4] фокусують увагу на позитивних аспектах результативного управління логістичною діяльністю, зокрема, мова йде про зниження вартості товарів і послуг, створення нових робочих місць, збільшення обігу оптової та роздрібною торгівлі та покращення обслуговування клієнтів, збільшення інвестиційної привабливості територій за рахунок розвиненої транспортно-складської інфраструктури, покращення екологічної ситуації за рахунок оптимізації транспортної інфраструктури та збільшення доходів держави за рахунок реалізації потенціалу транзитного потенціалу тощо. Водночас, як зауважують фахівці [1] необхідно зацентрувати увагу на цілеспрямованому швидкому розвитку цифрової логістики як одного з інструментів управління транспортними потоками; застосуванні автономних

транспортних засобів для доставки вантажів (дрони, безпілотні вантажівки тощо).

Отож, результатами удосконалення управління логістичною діяльністю підприємства агропродовольчої сфери може забезпечити, окрім, очевидної мінімізації витрат, ще й синергетичний ефект за рахунок скорочення часу виконання замовлень і кількості допоміжного персоналу, зменшення запасів, оптимізацію використання виробничих, складських площ, підвищення рівня задоволення попиту та якості логістичного обслуговування, зменшення часу циклів постачання й бюджетів закупівель, вартості матеріальних ресурсів, оптимізації матеріальних, транспортних, інформаційних та фінансових потоків, адаптацію організаційної культури, підвищення рівня прибутковості діяльності підприємства агропродовольчої сфери тощо.

Список використаних джерел

1. Воронько-Невіднича Т.В., Іщенко М.В., Мирошник В.С. Аспекти удосконалення управління логістичною діяльністю підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2020. № 1 (18). С. 78–82. URL : <http://rev.kpu.zp.ua/vypusk-1-18>.
2. Ковбаса О. М., Холохоренко Д. С., Чалий Д. Р. Аспекти визначення ефективності логістичної діяльності підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 20. С. 242-248. URL : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/20_2019/38.pdf
3. Кравчук О. Виклики-2023 для аграрної галузі: з яким досвідом АПК входить у новий рік. *Mind*. URL: <https://mind.ua/openmind/20251582-vikliki-2023-dlya-agrarnoyi-galuzi-z-yakim-dosvidom-apk-vhodit-u-novij-rik>.
4. Собчишин В. М. Закупівельна логістика й логістичне управління закупівлями: сутність, функції та відмінності. *Ефективна економіка*. 2013. № 9. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2308>.

Стрижак С.В.

к.п.н., доцент кафедри хімії та методики викладання хімії, доцент,
*Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка,
м. Полтава, Україна*

Стрижак Д.О.

викладач кафедри хімії,
*Полтавський державний медичний університет,
м. Полтава, Україна*

Криворучко А.В.

к.п.н., доцент кафедри хімії та методики викладання хімії, доцент,
*Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка,
м. Полтава, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ СПЕКТРОФОТОМЕТРИЧНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ВМІСТУ ЙОНІВ ФЕРУМУ У ПІДЗЕМНИХ ВОДАХ

Якість води вкрай важлива для забезпечення здоров'я та добробуту споживачів. Один із ключових параметрів, який необхідно контролювати, – це вміст йонів феруму у воді, які можуть знаходитись у воді в різних концентраціях. Надмірний вміст йонів феруму у питній воді може мати негативний вплив на здоров'я людини та викликати такі порушення: гемохроматоз – надмірне нагромадження йонів феруму в організмі, відкладення в органах, таких як печінка, селезінка, серце та підшлункова залоза. Це може призвести до різних ускладнень, включаючи анемію, печінкові проблеми, жовтяницю, гепатит та інші серйозні захворювання. Надмірний вміст йонів феруму у воді також може бути пов'язаний із збільшенням ризику розвитку каменів у сечоводі, проблем зі шлунком та кишечником, а також зі зниженням ефективності фільтраційних систем організму [5].

Загалом, надмірний вміст йонів феруму у питній воді може мати серйозні наслідки для здоров'я. Тому важливо регулярно перевіряти якість води та, у разі необхідності, вживати заходів для зменшення вмісту йонів феруму або використовувати спеціальні системи фільтрації води.

Йони феруму потрапляють у природні питні води різними шляхами. Вміст їх у воді може збільшуватися за рахунок проходження через геологічні

формації з підвищеним вмістом сполук феруму. Деякі ґрунти можуть містити великі кількості таких йонів, і коли дощова вода або інші води просочуються через ці ґрунти, вони можуть розчиняти сполуки і переносити йони феруму до джерел. Забруднення вод від промислових об'єктів також впливає на вміст йонів феруму у воді. Деякі промислові процеси, такі як видобуток руди чи виробництво металевих матеріалів, можуть призводити до викидів сполук феруму в навколишнє середовище. Ці викиди можуть потрапити до водних джерел і спричинити їх забруднення.

Старі або пошкоджені водопровідні труби та інфраструктура можуть призводити до корозії, що призводить до відшарування часток заліза у водопостачальних системах та погіршення якості питної води.

Вода зі скважини може містити йони заліза (Fe^{2+} та Fe^{3+}) з різних причин, які варіюються залежно від геологічних та гідрогеологічних умов місцевості. Деякі ґрунти та гірські породи містять великі кількості заліза, яке може розчинятися у воді та потрапляти до скважин під час її видобутку.

У деяких випадках, коли ґрунтові води містять розчинені сполуки феруму, ці йони можуть окислюватись при контакті з повітрям, що призводить до формування іонів Fe^{3+} , які мають характерний коричневий колір.

Також у випадку використання металевих труб та обладнання у скважинах або в системах водопостачання, корозія може відбуватися під дією води та інших хімічних сполук. Це може спричинити відшарування часток заліза, які потрапляють у воду.

Присутність йонів феруму у воді зі скважини можна визначити за такими візуальними ознаками:

Колір води: однією з найочевидніших ознак присутності йонів феруму є зміна кольору води. Зазвичай, вода, яка містить великі кількості йонів феруму, може мати коричневий, червоний або оранжевий відтінок. Це особливо помітно, коли вода стоїть у відкритій посудині або після того, як вона виливається з крана.

Утворення осаду: за наявності йонів феруму у воді можуть утворюватися осади на стінах посуду, ванній кімнаті, у водопровідних трубах та інших поверхнях, які перебувають у контакті з водою.

Поганий смак та запах: вода, яка містить велику кількість йонів феруму, може мати металевий смак або неприємний запах, що проявляється при споживанні або використанні води у побуті.

Пожовклі плями на білизні та текстильних матеріалах, що утворюються при пранні білизни або використанні води для інших побутових цілей є наслідком окислення йонів феруму.

Якщо спостерігаються такі ознаки, рекомендується провести аналіз води для визначення вмісту йонів феруму та, у разі необхідності, вжити заходів для очищення та зменшення їх вмісту у воді.

Серед ефективних методів визначення вмісту йонів феруму у воді учені виділяють наступні.

Спектрофотометрія – один з найпоширеніших методів визначення йонів феруму у воді. Цей метод базується на вимірюванні поглинання світла водою та сполуками феруму при певній довжині хвилі. Залежно від концентрації йонів феруму, змінюється ступінь поглинання світла. Цей метод дозволяє точно визначити вміст йонів феруму у воді зі скважини з високою чутливістю та точністю.

Колориметричні методи використовують хімічні реакції, які призводять до зміни кольору розчину в залежності від вмісту йонів феруму. Ці реакції можуть бути визначені візуально або за допомогою спеціальних колориметрів. Вони дозволяють швидко оцінити вміст йонів феруму у воді, але можуть бути менш точними порівняно зі спектрофотометрією.

Комплексоутворення з хелатом. Цей метод базується на взаємодії йонів феруму а з хелатними речовинами, які утворюють з ними стійкі комплекси. Після взаємодії розчину з хелатом, визначається концентрація утворених комплексів за допомогою колориметрії або спектрофотометрії.

Електрохімічні методи використовуються для визначення йонів феруму за допомогою його окисно-відновних реакцій на електродах. Найпоширенішим методом є визначення шляхом відновлення йонів феруму на ртутних електродах.

Важливо зауважити, що вибір методу визначення вмісту йонів феруму у воді залежить від багатьох факторів, таких як точність, чутливість, вартість та доступність обладнання.

Для визначення вмісту йонів феруму у воді із скважин був використаний спектрофотометричний метод визначення вмісту йонів Феруму(III) з сульфосаліциловою кислотою. Метод ґрунтується на взаємодії йонів Феруму в лужному середовищі з сульфосаліциловою кислотою з утворенням забарвленої у жовтий колір комплексної сполуки. Інтенсивність забарвлення, пропорційна масовій концентрації йонів Феруму. Вимірюють її при довжині

хвилі 400-430 нм. Діапазон вимірювань масової концентрації загального заліза без розбавлення проби 0,10–2,00 мг/дм³ [1, 3, 4].

Проводилось дослідження води зі скважини присадібною ділянкою, що знаходиться в урочищі Стінка Полтавського району Полтавської області. Глибина скважини 25 м.

Дослідження складалось з таких етапів:

підготовка проби: фільтрування води для видалення суспендованих частинок або осаду, якщо вони присутні;

підготовка реагентів для визначення йонів феруму; готується стандартний розчин $\text{FeNH}_4(\text{SO}_4)_2 \cdot 12\text{H}_2\text{O}$; для цього зважується 0,8636 г $\text{FeNH}_4(\text{SO}_4)_2 \cdot 12\text{H}_2\text{O}$, переноситься в мірну колбу на 1 л, розчиняється у дистильованій воді та додається 2,00 мл хлоридної кислоти густиною 1,19 г/мл; після цього доводиться до мітки; 1 мл розчину містить 0,1 мг Феруму.

готується робочий розчин $\text{FeNH}_4(\text{SO}_4)_2 \cdot 12\text{H}_2\text{O}$ у день проведення аналізу; розбавляється стандартний у 20 разів; 1 мл розчину містить 0,005 мг Феруму;

готується розчин сульфосаліцилової кислоти: 20 г сульфосаліцилової кислоти розчиняється у мірній колбі на 100 мл;

готується розчин амоній хлориду з молярною концентрацією 2 моль/л: 10 г солі розчиняється у колбі на 1 л.

готується розчин амоніаку (1:1): 100 см³ 25% розчину амоніаку доливається до 100 см³ води;

будується градувальний графік;

вимірювання поглинання світла досліджуваною пробєю води;

порівняння зі стандартом;

аналіз результатів.

Відповідно до ДСанПіН 2.2.4-171-10, у питній воді йонів Феруму(III) повинно бути не більше 0,2 мг/дм³ [2]. Проведене дослідження зразків води зі скважини показало максимально допустимий вміст йонів феруму(III).

Результати проведеного дослідження вказують на необхідність постійного моніторингу стану води у скважині, зважаючи на те, що поруч сільськогосподарські угіддя, де використовують мінеральні добрива та пестициди, та очищення питної води від йонів феруму за допомогою різних видів фільтрації, окиснення за допомогою повітря тощо.

Список використаних джерел

1. Гомеля М. Д., Твердохліб М. М. Дослідження ефективності очищення води від сполук заліза за допомогою модифікованих фільтрувальних завантажень. Сх.-Європейський журн. передових технологій. 2016. Т. 2, № 10 (80).

2. Державні санітарні норми та правила «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» : ДСанПіН 2.2.4-171-10. Київ : Держспоживстандарт України, 2010. 25 с.
3. Іванченко Л. В., Кожухар В. Я., Брем В. В. Хімія і технологія води : навч. посіб. Одеса : Екологія, 2017. 210 с.
4. Сорокіна К. Б. Технологія очищення води від розчинених домішок: конспект лекцій "Водопостачання і водовідведення". Харків : ХНАМГ, 2007. 103 с.
5. Хиць А.Р. Спадковий гемохроматоз: рекомендації АСГ 2019. Режим доступу: <https://umj.com.ua/uk/publikatsia-170074-spadkovij-gemohromatoz-rekomendatsiyi-acg-2019> (Дата звернення: 14.02.24)

Сурма А.,

здобувач 1-го освітнього рівня спеціальності 073 «Менеджмент»,

Науковий керівник: **Стоянець Н.В.,**

д.е.н., професор кафедри менеджменту імені професора Л.І. Михайлової,

Сумський національний аграрний університет

БІЗНЕС ОСВІТА ПЕРСОНАЛУ ДЛЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Бізнес освіта для персоналу аграрного підприємства є важливим фактором успіху і розвитку в сучасному світі. Завдяки необхідним знанням та навикам, працівники можуть ефективно виконувати свої обов'язки, розуміти ринкові тенденції та використовувати новітні технології. Розвиток персоналу є вирішальним для будь-якої організації, яка прагне залишатися конкурентоспроможною та успішною в сучасному бізнес-середовищі. У зв'язку зі швидкими змінами технологічного прогресу, глобальних економічних умов та демографії робочої сили, організації повинні надавати пріоритет постійному навчанню та розвитку своїх співробітників. В сучасних умовах, більш ніж будь-коли раніше, важливим є розвиток персоналу, який включає комплекс заходів і програм, спрямованих на підвищення кваліфікації, знань і навичок співробітників. Розвиток персоналу описує навчання компанії та професійний, соціальний, методичний та особистісний розвиток працівників. Розвиток персоналу стає "стратегічним", якщо він інтегрується у компанію в цілому, послідовно, структурно, систематично та розумно.

Ключові аспекти бізнес освіти для персоналу аграрних підприємств включають: знання сільськогосподарського бізнесу тобто працівники повинні мати розуміння процесів, що відбуваються в аграрній галузі, таких як вирощування рослин, тваринництво, обробка і зберігання продукції, а також розуміння ринкової конкуренції, законодавства та регуляторних вимог. Працівники аграрного підприємства повинні мати знання про ведення фінансової діяльності, бюджетування, фінансового аналізу та управління

витратами. Це допоможе забезпечити ефективне використання ресурсів та прибутковість підприємства. Мати відповідні знання та навички управління проектами є важливими для ефективного планування та реалізації аграрних проектів. Це включає в себе управління ресурсами, встановлення та контроль прогресу та забезпечення досягнення поставлених цілей.

Також активно розвивати комунікаційні навички та знання процесів маркетингу та продажу допоможуть персоналу аграрного підприємства ефективно рекламувати свої продукти та залучити нових клієнтів. Розуміння ринкових потреб, брендування та стратегій продажу важливі для успіху на ринку. Швидкий технологічний прогрес в аграрній галузі вимагає, щоб персонал був орієнтований на новітні технології та інновації. Навички використання комп'ютерних програм, автоматичного устаткування [1].

Для ефективного розвитку персоналу аграрного підприємства доцільно виділити наступні принципи а саме це впровадження та розробка навчальних програм які відповідатимуть різним посадам на аграрному підприємстві. Вони повинні включати як теоретичні, так і практичні аспекти, специфічні для вашого сектору аграрного бізнесу. Ефективне буде як внутрішнє так і зовнішнє навчання через стажування, наставництво, семінари та тренінги, тоді як зовнішнє навчання можна організовувати через курси, конференції та спеціалізовані тренінги. Розгляньте можливості використання технологій для покращення навчального процесу. Наприклад, веб-платформи, електронні навчальні матеріали та онлайн-курси можуть значно полегшити доступ до інформації для вашого персоналу. Встановіть систему оцінки навчання, яка допоможе відстежувати прогрес кожного учасника. Це може включати тести, оцінки, звіти та зворотний зв'язок від наставників або тренера. Заохочуйте свій персонал до постійного самонавчання. Діліться цікавими матеріалами, проводьте внутрішні семінари та стимулюйте здобуття нових знань та вмінь. Це загальні принципи, які можуть бути використані для навчання персоналу аграрного підприємства. Залежно від конкретних потреб і сфери діяльності вашого підприємства, потрібно розробити більш детальний план навчання.

Розвиток технологій управління персоналом є важливою складовою сучасного бізнесу, системи управління персоналом стають все більш автоматизованими та інтегрованими з іншими бізнес-процесами. Доцільно виділити ключові тенденції у розвитку технологій управління персоналом: використання хмарних технологій дозволяє зберігати та обробляти персональну інформацію про співробітників в безпечному та доступному для віддаленої роботи середовищі. Мобільні додатки також набувають

популярності, що дозволяє співробітникам отримувати доступ до інформації про управління персоналом зі своїх смартфонів. Застосування аналітики та великих даних у сфері управління персоналом допомагає компаніям отримувати цінну інформацію про ефективність роботи своїх співробітників, аналізувати тренди розвитку та проводити прогнозування з питань управління персоналом. Впровадження штучного інтелекту в системи управління персоналом дозволяє автоматизувати рутинні завдання, такі як розподіл робочого часу, оцінка роботи та навчання. Це також допомагає забезпечити об'єктивну оцінку співробітників та підтримувати проактивний підхід до управління персоналом. Заміна паперової документації електронними системами дозволяє забезпечити більш ефективний обмін інформацією між різними відділами управління персоналом. Це також сприяє збереженню часу та ресурсів. Рост відеоконференцій та онлайн-навчання забезпечує більш гнучкі можливості для навчання та розвитку персоналу. Використання вебінарів та інших інтерактивних інструментів дозволяє навчати співробітників з усього світу на відстані.

Розвиток технологій управління персоналом характеризується сучасними тенденціями, серед яких можна виділити такі, як технічний прогрес; мобільність та інші особливості нового покоління; нові настанови в комунікації та груповій роботі персоналу. Певні тенденції переплітаються. Технічний прогрес насамперед змінюються самі люди, їхні звички, мобільність у комунікаціях. Крім того, змінюється структура організації, її інформаційне середовище. Акцент в управлінні персоналом робиться на таких якостях людини, як емоційний інтелект, креативність, емоційність. Чітке збалансування різних видів діяльності компанії, зменшення рутинних операцій та їх виконавці, збільшення частки творчої праці, надання більшої ваги творчим кадрам – тенденції розвитку організації майбутнього. Планування роботи персоналу формується відповідно до місії організації та конкретної людини від стратегії розвитку до конкретних оперативних планів. Організація відносин з роботодавцем також зазнає змін як у формальній площині (сьогодні працівники мають кількох роботодавців, працюють як фрілансери, контрактники тощо) [2].

Підсумовуючи, у сучасних умовах розвиток персоналу є ключовим фактором для організацій, і вони повинні надавати пріоритет навчанню та розвитку своїх співробітників, щоб зберігати свою конкурентоспроможність і успішність. Шляхом інвестування в навчання, управління продуктивністю, наставництво, розвиток кар'єри, визнання, навчання та залучення персоналу,

організації зможуть створити висококваліфіковану, мотивовану та залучену робочу силу, що сприятиме їхньому успіху.

Список використаних джерел

1. Xia, Y., Qu, D., Stoyanets, N., & Zhao, H. (2022). Policy evolution of personnel management in Chinese educational institutions: A comprehensive policy circle analysis. *Problems and Perspectives in Management*, 20(4), 544-559. [https://doi.org/10.21511/ppm.20\(4\).2022.41](https://doi.org/10.21511/ppm.20(4).2022.41).
2. Stoyanets, N., Zhao, H., & Li, G. (2020). Modernization of vocational education in the context of rural human resources development in China. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 6(1), 76-90. <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.01.06>.

Сухиня С. М.,

судовий експерт відділу товарознавчих та гемологічних досліджень,
Полтавський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС України,
м. Полтава, Україна

ІДЕНТИФІКАЦІЯ СКЕЙТБОРДІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Останнє десятиліття у нашій країні активно розвиваються нові види спорту, зокрема і скейтбординг. Скейтбординг (англ. skateboarding) – екстремальний вид спорту, що полягає у катанні на роликовій дошці, скейтборді, з виконанням різних складних фігур і подоланням перешкод. За роки свого розвитку скейтбординг, як екстремальний вид спорту зазнав змін, удосконалень і модифікацій. Сучасні бренди Nike, Adidas, Red Bull й інші починають збирати команди найвідоміших скейтбордистів і випускати скейтову продукцію, тим самим впливаючи на індустрію зсередини. У виробленій за роки розвитку скейтбордингу системі спілкування скейтбордистів речі і предмети (скейтборди, одяг, взуття, окуляри, засоби упередження травм тощо) є не лише носіями окремої цінності – засобу інформаційного зв'язку між скейтбордистами, але й відіграють значну матеріальну роль.

Об'єктом судової товарознавчої експертизи є скейтборд, що перебував в експлуатації. Для відповіді на поставлене запитання ініціатором призначення судової експертизи, судовим експертом була проведена асортиментна (видова) ідентифікація об'єкта, яка дозволяє встановити відповідність об'єкта дослідження його конкретній асортиментній характеристиці, тобто сукупності видових властивостей і ознак, які визначають його функціональне

призначення та принципові розбіжності між ним і товарами інших асортиментних груп.

Скейтборд (скейт, дека, дошка, борд, грайди) – дошка на колесах для катання по поверхнях із твердим покриттям і для ковзання по різних профілях, що має спеціальну конструкцію підвіски коліс, яка забезпечує при маневруванні поворот у ту чи іншу сторону. Сучасні скейтборди бувають різними, деякі з них не схожі на звичні класичні моделі, проте всі вони мають спільну конструкцію: дошка (дека) і колісна база з підвіскою та амортизаторами. Залежно від товщини і якості шпону, виду клею, способу склеювання, кількості шарів та інших особливостей виготовлення, які притаманні кожній фірмі-виробнику, дошки відрізняються за міцністю і масою. Дека скейтборда виготовляється із дерева, пластика чи поліпропілену, зустрічаються варіанти із алюмінію та скловолокна. Колеса сучасних скейтбордів найчастіше виготовлені з композицій на основі поліуретану, відрізняються розмірами (від 4 см до 7 см) та застосовуваними підшипниками (АВЕС 3, 5, 7 та 9) [1-2].

До основних різновидів скейтбордів відносять [1-2]:

класичний (трюковий) скейт – класичний універсальний скейтборд, який підійде як для міських прогулянок, так і для виконання різноманітних трюків, стрибків, катання на рівній та вигнутій поверхні з гарним покриттям. Відмінні риси – конкейв, вузька та жорстка підвіска, невеликі колеса з мінімальною амортизацією, довжина деки – 76-80 см, ширина – 18-23 см;

лонгборд – характеризується широкою та довгою (від 83 до 120 см) дошкою, м'якими та великими колесами, який підходить як для трюкової їзди по міських вулицях, так і для швидкісної їзди по спеціальних трасах;

круїзер – компактна модель для їзди містом, зовні схожий на лонгборд, але має рівну носову частину, зміщені вперед колеса і він набагато менший (ширина – від 18 до 23 см, довжина – від 67 до 78 см);

пенні борд (пенні скейтборд, пенніборд, пластборд) – це зменшений круїзер, виготовлений з міцного пластику, підходить для райдерів будь-якого рівня та особливо популярний серед дітей; він легкий і маленький, його довжина не перевищує 68 см, з декою 54 см. Розрізняють два види:

original – найменший вид бордів, довжина дошки складає 56 см, а ширина підвіски 7,5 см;

nickel – цей пенні борд трохи довший і ширший оригінального – довжина – 69 см, підвіска – 10 см.

Наданий на товарознавче дослідження скейтборд конструктивно складається із дошки (деки) і колісної бази з підвіскою та амортизаторами (рис. 1). Дошка виготовлена із полімерного матеріалу помаранчевого кольору із рифленою (ребристою) поверхнею проти ковзання, має підняту задню частину.

Рис. 1. Зовнішній вигляд об'єкта дослідження

На зворотній стороні дошки наявні ребра жорсткості. Зі зворотної сторони, за допомогою 8 болтів до дошки кріпляться дві підвіски, виготовлені із металу. До підвісок кріпляться по два колеса (передні та задні) виготовлені із комбінованих матеріалів, кожне колесо має по два підшипника.

На лицевій стороні посередині дошки методом тиснення нанесено маркувальні позначення «EST 2013 SKATEBOARDS CANDY» (рис. 2).

Рис. 2. Загальний вигляд маркувальних позначень, наявних на лицевій стороні дошки об'єкта дослідження

Розмірні характеристики: довжина деки – 560 мм, ширина деки – 150 мм; діаметр коліс – 60 мм. На момент проведення товарознавчого дослідження об'єкт має ознаки користування у вигляді потертостей, подряпин та забруднень.

На основі аналізу мережі Інтернет [3] та зовнішнього огляду судовим експертом з'ясовано, що об'єкт дослідження, визначений ініціатором призначення судової товарознавчої експертизи як «бувчий у використанні скейтборд» ідентифіковано як скейтборд бренду виробника «Candy», який за класифікаційними ознаками відноситься до класу – споживчі товари; підкласу – культурно-побутові товари; групи – товари для спорту та туризму; підгрупи – інвентар для ковзанярського спорту та розваг на роликах; виду – скейтборд [4]; типу – пеніборд; підтипу – «original»; бренду виробника – «Candy»; за

призначенням – для дітей; за максимальною вагою користувача – 60 кг; за кольором – помаранчевий; за декою – ABS пластик; за матеріалом виготовлення коліс – поліуретан; за розмірами коліс – 60 мм x 45 мм; за матеріалом виготовлення підвіски – алюміній із сталевими осями; за матеріалом виготовлення підшипників – Авес-7 з нержавіючої сталі [3].

Найбільш ефективним використанням об'єкта дослідження є експлуатація відповідно до передбачених виробником функцій як спортивний інвентар для катання по поверхнях із твердим покриттям – скейтборд.

Судовим експертом ідентифіковано об'єкт дослідження за загальними критеріями (найменування, функціональне призначення, розмірні характеристики, товарний стан). Проведена ідентифікація дозволяє здійснити об'єктний підбір подібного майна з відповідним коригуванням відмінностей між об'єктами порівняння та об'єктом оцінки (за необхідності) для визначення його ринкової вартості.

Список використаних джерел

1. Які є види скейтів? // © 2014-2024 Flash Skate. URL: <https://flash-skate.com.ua/ua/kakie-est-vidy-skeytov/> (дата звернення: 12.02.2024).
2. Яким буває скейт, і з чого він складається // 2023 © BOOMERANG BOARDSHOP. URL: <https://boomerang-boardshop.ua/yakym-buvaye-skejt-i-z-chogo-vin-skladayetsya/> (дата звернення: 12.02.2024).
3. Скейт круїзер Candy 22" Green/Orange (1498) // © 2024 epicentrk.ua. URL: <https://epicentrk.ua/ua/shop/mplc-skejt-kruizer-candy-22-green-orange-1498-1ee508aa-1339-6192-97a9-bf2703b3a9b6.html> (дата звернення: 12.02.2024).
4. Радченко Л.О., Льовшина Л.Д., Головка М.П., М'ячиков О.В. Мартишко І.Ф. Товарознавство непродовольчих товарів: навчальний посібник. Харків: Світ книг, 2013. 943 с.

Таран-Лала О.М.,

д. е. н., професор кафедри підприємництва і права, професор,

Мороз С.Е.,

к. пед. н., доцент кафедри підприємництва і права, доцент,

Кулик М.М.,

ЗВО спеціальності 076 Підприємництво та торгівля РВО магістр,

Полтавський державний аграрний університет,

м. Полтава, Україна

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СФЕРИ МИТНИХ ПОСЛУГ

Зовнішньоекономічна діяльність в умовах глобалізації та посилення інтеграційних процесів набуває все більшого значення, відбувається ускладнення механізмів взаємодії її учасників, посилюється конкурентна

боротьба. Стан і тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності є вирішальним фактором, що впливає на функціонування митної служби України та розвиток ринку митних послуг.

Розвиток митних послуг в Україні тісно пов'язаний із зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання. У 2023 році зовнішніми торговими партнерами України були 224 країни світу (рис.1).

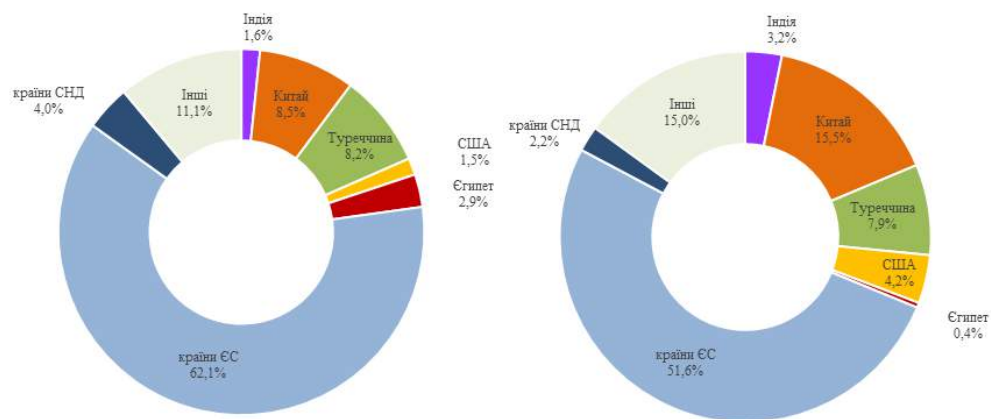

Рис. 1. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами, 2023 р.

Джерело: [1]

За результатами аналізу Національного інституту стратегічних досліджень у географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами понад 62 % експорту та майже 52 % імпорту України припадало на країни ЄС, частка товарообігу з якими у підсумку зросла до 56 %. В умовах війни Україна, наскільки це можливо, використовує режим вільної торгівлі, передбачений поглибленою і всеохоплюючою зоною вільної торгівлі. Успішно також використовується такий інструмент підтримки української економіки, як скасування ЄС торговельних обмежень на український експорт [1].

Зовнішньоторговельний оборот за 2008-2023 рік наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка зовнішньоторговельного обороту України,

млн. доларів США

Рік	Товарообіг	Сальдо	Імпорт	Експорт
2008	148 668	-14 735	81 701	66 967
2009	88 608	-9 308	48 958	39 650
2010	109 113	-6 397	57 755	51 358
2011	149 420	-12 754	81 087	68 333
2012	151 933	-14 473	83 203	68 730
2013	140 221	-13 631	76 926	63 295
2014	106 613	1 452	52 580	54 032
2015	74 740	1 601	36 570	38 171
2016	75 234	-2 505	38 870	36 364

2017	92 797	-6 277	49 537	43 260
2018	104 204	-9 547	56 875	47 329
2019	110 476	-10 353	60 414	50 061
2020	103 429	-5 040	54 234	49 195
2021	141 377	-5 201	73 289	68 088
2022	103 669	-15 350	59 509	44 160
2023	99 420	-27 479	63 450	35 970

Джерело: [2]

Зовнішньоторговельний оборот України у 2023 році склав 99420 млн. доларів, що на 4,1% менше, ніж у 2022 році та на 29,7% менше, ніж у довоєнному 2021 році. Протягом досліджуваного періоду спостерігається зниження обсягів експорту майже у 2 рази. Якщо у 2021 році експорт складав 68088 млн. доларів США, то у 2023 – лише 35 970 млн. доларів США, або 52,8 %. Торговий баланс негативний і становить -27497 млн. доларів, тобто. імпорт перевищував експорт на 76,4%.

Стан і динаміка зовнішньої торгівлі є умовою розвитку ринку митних послуг України. Зовнішньоторговельний оборот – один з найважливіших макроекономічних показників, від якого залежить обсяг ВВП країни і, як наслідок, вирішення соціально-економічних завдань розвитку суспільства.

Висока динаміка зовнішньоекономічної діяльності свідчить про перспективу зростання обсягів діяльності митної служби країни і відповідно посилює актуальність поліпшення якості митних послуг.

Україна інтегрується у Європейське співтовариство та прагне на сучасному етапі до захисту національних інтересів, зміцнення національної економіки. Від роботи митних органів безпосередньо залежить економічна, культурна та екологічна безпека країни. Така ж відповідальність покладається і на митних брокерів – представників ринку митних послуг.

Відомо, що митні брокери виступають посередниками між митними органами та клієнтами, які перевозять товари через кордон. Вони допомагають клієнтам виконувати всі необхідні митні формальності, такі як заповнення документів та сплата митних платежів. Це допомагає забезпечити ефективне здійснення митних процедур, що своєю чергою важливо для забезпечення економічної стабільності та безпеки країни.

Окрім того, митні брокери відіграють важливу роль у дотриманні суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності митних правил. Агенти з митного оформлення повинні мати глибокі знання митного законодавства та митних процедур, а також вміти правильно класифікувати товари для митних цілей та оцінювати їх вартість. Це допомагає уникнути незаконного ввезення

товарів, контрабанди, а також забезпечує захист економіки від недобросовісної конкуренції та фінансових втрат через неправильне обкладення митом імпортованих товарів.

Деякі товари, які перетинають кордон, можуть мати культурну або екологічну цінність, що потребує особливого контролю та дозволів для їх перевезення. Митні брокери консультують клієнтів, сприяють дотриманню законодавства та допомагають отримати необхідні дозволи у випадках, коли це необхідно.

Отже, митні брокери нарівні з митниками несуть велику відповідальність за дотримання митних правил та впливають на економічну, культурну та екологічну безпеку країни. Їх роль у забезпеченні ефективності та точності митних процедур важко переоцінити, тому розвиток митної інфраструктури є важливим для стабільного розвитку країни і захисту її інтересів.

Список використаних джерел

1. Національний інститут стратегічних досліджень. Зовнішня торгівля товарами. Підсумки I півріччя 2023 року URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-tovaramy-pidsumky-i-pivrichchya-2023-roku> (дата звернення 20.01.2024)
2. Державна митна служба України. Статистика та реєстри. Товарообіг. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri> (дата звернення 20.01.2024)

Ткаченко А.С.,

к.т.н., директор Навчально-наукового інституту денної освіти, доцент кафедри товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи, доцент,

Горбов О. В.,

старший викладач кафедри товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи, доцент,

Полтавський університет економіки і торгівлі,

м. Полтава, Україна

МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ ОРГАНІЧНИХ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Відповідно до Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», органічна продукція – сільськогосподарська продукція, у тому числі харчові продукти та корми, отримані в результаті органічного виробництва [1]. Україна залишається важливим економічним партнером країн ЄС щодо експорту органічної продукції. Так, Україна у 2022 році експортувала до

Європейського Союзу та Швейцарії 225 814 т органічної продукції, що на 13% більше, ніж у 2021-му. У той же час, в Україні представлені органічні харчові продукти закордонного виробництва. Вищесказане зумовлює важливість дослідження питання митного оформлення органічних харчових продуктів у митних режимах «експорт» та «імпорт» [2].

Під час експорту органічних харчових продуктів виробникам слід дотримуватися правил, що стосуються вимог до харчових продуктів загалом і конкретних вимог до органічних харчових продуктів. Також вадливо дотримуватися головних принципів продовольчого права ЄС: відповідності показників безпеки імпортованої продукції, забезпечення гігієни та простежуваності на всьому харчовому ланцюгу, дотримання принципів НАССР тощо [2].

Важливо зазначити, що конкретні вимоги до органічних харчових продуктів залежать від виду продукції: аквакультура, продукція рослинництва, продукція тваринництва, перероблена продукція тощо.

1 січня 2022 року в ЄС почав діяти нормативний документ щодо органічної продукції: Регламент №2018/848 [3]. Нове законодавство передбачає такі зміни, як посилення системи контролю на всьому логістичному ланцюгу, спрощення митно-тарифних та сертифікаційних процедур, дотримання третіми країнами правил органічного виробництва ЄС.

Особлива увага під час експорту органічної продукції повинна бути приділена відповідності маркування (як на споживчому, так і на транспортному пакуванні). Поряд з органічним логотипом необхідно зазначити регіон або країну походження сільськогосподарської сировини, з якої виготовлено продукт («EU Agriculture, «non-EU Agriculture» або «EU Agriculture»/«non-EU Agriculture») [4].

Важливим кроком для підтримки українських експортерів органічної продукції стало створення каталогу експортерів органічних продуктів, Державною установою «Офіс з розвитку підприємництва та експорту».

Таким чином, підсумовуючи алгоритм митного оформлення експорту органічної продукції першим кроком є відповідність такої продукції вимогам країни, куди вона буде ввозитися. У той же час слід сказати, що код УКТЗЕД не має впливу на регулятивні норми до органічної продукції, а відмінність між кодами органічної та неорганічної продукції у номенклатурі товарів відсутня. Експортер несе відповідальність за підготовку пакету документів для митного оформлення, а митний брокер – за визначення коду УКТЗЕД і правдивість поданих даних до митного органу.

Що стосується імпорту органічної продукції, то слід сказати, що першим етапом також є сертифікація. Реалізація імпортованої продукції на митній території України, як органічної, дозволена за умови внесення до органу іноземної сертифікації. При цьому реалізація такої продукції кінцевому споживачеві буде дозволена лише за наявності відповідного маркування українською мовою. Важливою передумовою для ввезення органічних харчових продуктів на митну територію України є наявність відповідних сертифікатів, які підтверджують органічне походження продукції.

У митній декларації поряд з кодом УКТЗЕД слід зазначати, що даний товар є органічним продуктом. Паке́т документів для надання на митниці залежить від коду УКТЗЕД. Загалом, для митного оформлення органічної продукції потрібні такі документи:

контракт та специфікація до контракту – підписаний покупцем і продавцем офіційний документ, згідно з яким на певних умовах продавець погоджується продати, а покупець купити продукцію. Контракт є юридичною основою для міжнародних операцій для митних процедур;

рахунок-проформа та рахунок-фактура – комерційний документ, який містить та підтверджує деталі операцій між покупцем і продавцем. Він формується після укладання контракту сторонами;

пакувальний лист – офіційний документ, що містить перелік відомостей про вантаж: вид та якість продукції, тип упаковки, кількість палет та ін.;

фітосанітарний (карантинний) сертифікат або печатка в документах щодо вантажу – підтверджує карантинні умови товарів на експорт;

міжнародна товаро-транспортна накладна (залежно від виду транспорту) – офіційний транспортний документ, що використовується водіями, операторами й експедиторами;

договір між компанією та митний брокером – офіційний документ, що юридично підтверджує співпрацю експортера та митного брокера [5].

Таким чином, митне оформлення органічної продукції залежить від митного режиму, проте ключовим аспектом є наявність органічного сертифікату. У графі митної декларації додатково проставляється інформація, що товар є органічним.

Список використаної літератури

1. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції : Закон України від 26.10. 2023 р. 2496-VIII. 2023. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>.

2. Ткаченко А. С. Аналізу стану та перспектив експорту органічних харчових продуктів з України. Актуальні проблеми теорії і практики експертизи товарів : Матеріали

VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (2–3 квітня 2020 року). Полтава : ПУЕТ, 2020. 407 с.

3. про органічне виробництво і маркування органічних продуктів та про скасування Регламенту Ради (ЄС) № 834/2007: Регламент від від 30 травня 2018 року №2018/848. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_036-18#Text

4. Галашевський С.О. Практичний довідник органічного експортера до ЄС Випуск 2 (оновлений). Практичний довідник. Київ: 2018 р, 56 с.

5. Ткаченко А. С. Огляд європейського та вітчизняного законодавства щодо органічного виробництва. Якість і безпека харчової продукції і сировини – проблеми сьогодення : Матеріали міжнародної конф. : (Львів, 25 вересня 2020 року) : тези доповідей / Відп. ред. П. О. Куцик. Львів : Видавництво «Растр-7», 2020. 225 с.

Тягунова Н.М.,

к.е.н., професор кафедри підприємництва, торгівлі, логістики
та готельно-ресторанної справи, професор,
*Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут,
м. Хмельницький, Україна*

ЕКОЛОГІЧНІСТЬ ТОВАРІВ В КОНЦЕПЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Екологічність товарів стає все більш важливим критерієм вибору для споживачів у багатьох частинах світу, включаючи Україну. На нашу думку, існує багато причин, чому більшість споживачів обирають екологічні товари, зокрема:

Охорона природи та біорізноманіття: виробництво та обробка продуктів може суттєво впливати на природу, знищувати ліси, забруднювати водні ресурси тощо. Екологічно чисті товари допомагають зменшити негативний вплив на біорізноманіття та природні екосистеми.

Здоров'я споживачів: екологічно чисті продукти часто вирощуються або виробляються без використання шкідливих хімічних речовин, пестицидів та гербіцидів. Це може призвести до зменшення ризику впливу таких речовин на здоров'я людей.

Підтримка сталого розвитку: підтримка екологічних товарів сприяє розвитку сталої економіки та сприяє впровадженню практик, які забезпечують збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Соціальна відповідальність: багато екологічних брендів також приділяють увагу соціальній відповідальності, включаючи адекватну оплату праці, безпечні умови праці та інші аспекти соціального благополуччя.

Свідоме споживання: споживачі все більше усвідомлюють свої покупки та вплив на довкілля. Вони вибирають товари, які мають менший екологічний відбиток, щоб активно сприяти збереженню природи [1].

Наразі в суспільстві активно домінує концепція екологічної відповідальності виробників товарів.

Екологічна відповідальність — це концепція, яка враховує вплив на навколишнє середовище підприємств, товарів та послуг. Екологічність товарів грає важливу роль у цій концепції, оскільки споживачі стають більш усвідомленими щодо екологічних проблем та прагнуть вибирати товари, які мають менший відбиток на довкілля. Основними аспектами, які пов'язані з екологічністю товарів у концепції екологічної відповідальності є [2]:

Сировинні матеріали: Екологічно відповідальні товари можуть використовувати відновлювані або перероблені матеріали, щоб зменшити вплив на природні ресурси та зменшити кількість відходів.

Виробництво та виробничі процеси: Зменшення викидів та енергоспоживання під час виробництва товарів грає важливу роль у концепції екологічної відповідальності. Виробництво без використання шкідливих хімікатів і технологій, що шкодять довкіллю, також може бути важливим аспектом.

Пакування: Екологічно відповідальні товари можуть мати екологічно чисте пакування, яке може бути біорозкладним, переробленим або зменшити кількість відходів.

Транспортування та постачання: Важливо враховувати вплив транспортування товарів на довкілля. Вибір товарів, які виготовлені локально або транспортуються ефективно, може сприяти зменшенню екологічного відбитку.

Використання та вторинне використання: Товари, які призначені для тривалого використання, ремонту або вторинного використання, сприяють зменшенню кількості відходів.

Споживацька усвідомленість: Споживачі, які обирають екологічно відповідальні товари, сприяють поширенню інформації про необхідність сталого споживання та екологічної відповідальності.

Підсумовуючи, вважаємо за доцільне зазначити, що в концепції екологічної відповідальності підприємства також беруть на себе відповідальність за життєвий цикл своїх товарів, враховуючи етапи виробництва, використання та видалення. [3]. Особливо важливим аспектом є екологічність товарів як ключовий критерій для свідомих споживачів, які

прагнуть зробити свої покупки частиною свідомого вибору та екологічної відповідальності. Розвиваючи та впроваджуючи екологічні практики, компанії можуть сприяти збереженню навколишнього середовища та відповідати вимогам сучасних споживачів.

Список використаних джерел

1. Оверковська Т. Правове регулювання безпечності продуктів харчування. Підприємство, господарство і право. 2018. № 4. С. 109-114
2. Грішнова О.А. Уманська В.П. Екологічний вектор соціальної відповідальності. Экономика и управление № 3 2011г. С. 32-41.
3. Екологічна відповідальність: досвід ЄС та можливості для України. Аналітичний документ. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», 2018. URL: <https://www.rac.org.ua/uploads/content/447/files/webenvironmentaliabilityua2018.pdf>.

Флока Л.В.,

к.с.-г.н., доцент кафедри товарознавства, біотехнології,
експертизи та митної справи, доцент,

Педюра І.О.,

здобувач вищої освіти спеціальності 162 Біотехнології та біоінженерія,
*Полтавський університет економіки і торгівлі,
м.Полтава, Україна*

СУЧАСНІ НЕТРАДИЦІЙНІ СПОСОБИ ВИРОБНИЦТВА ЙОГУРТІВ

Йогурти – це не просто смаколик, але і корисний додаток до раціону, що сприяє збалансованому харчуванню та здоров'ю людини. З їхніми пробіотичними властивостями, вони несуть в собі численні переваги для здоров'я та допомагають підтримувати різні аспекти фізичного благополуччя. Для максимальної користі важливо обирати натуральні йогурти без додавання цукру.

Традиційно сировиною для виробництва йогуртів є коров'яче молоко, але наразі виробники шукають інші альтернативні молочні бази, такі як козяче молоко, овече молоко, мигдалеве, кокосове чи навіть соєве. Це значно розширює асортимент та є зручним для тих споживачів, що мають алергії на певні види молока [1].

Новітнім методом стало додавання у йогурти суперфудів та функціональних складових. Суперфудами називають натуральні продукти, які відзначаються високим вмістом вітамінів, мінералів, антиоксидантів та інших корисних речовин, окрім насіння чіа, сюди можна віднести: гранатові зерна, кокосову стружку, квітковий мед або ваніль, водорості (спіруліна та хлорела),

ягоди годжі тощо. Щодо фруктових кристалів, то вони можуть бути виготовлені з різних фруктів та ягід, таких як апельсини, яблука, манго, або екзотичні фрукти. Фруктові кристали надають йогуртам приємний натуральний смак та аромат, і можуть використовуватися як природні заміники цукру, заміники штучних ароматизаторів. Суперфуди та фруктові кристали надають йогуртам не лише освіжаючий смак, але й додаткові корисні властивості.

Окремо, хочеться відмітити популярність безлактозних йогуртів, що отримуються використанням безлактозних культур. Основним елементом у виробництві безлактозних йогуртів є лактаза - фермент, який розщеплює лактозу на глюкозу та галактозу. Такі йогурти підходять споживачам, що має непереносимість лактози [3].

Використання рослинних ферментів у виробництві йогуртів є однією з нетрадиційних альтернатив для вегетаріанців, веганів або тих, хто уникає вживання продуктів тваринного походження, часто використовуються рослинні ферменти ананаса, папайї, артишоків. Деякі виробники використовують рослинні бактерії або гриби, які можуть взаємодіяти з молоком для ферментації. Наприклад, використання культур, таких як *Lactobacillus bulgaricus* та *Streptococcus thermophilus*. Використання ферментів, отриманих з грибів типу *Aspergillus* надає йогурту особливої в'язучої консистенції.

Використання виробниками новітньої технології спрощеної ферментації дозволяє скоротити час на виробництво йогуртів та збереженню корисних споживних властивостей вихідної сировини, що і забезпечить високу якість продукції. Технологія спрощеної ферментації реалізується за допомогою використання термостабільних культур, введення стартових культур з уже готової попередньої партії йогуртів, застосування біореакторів, що призначені для автоматизації та контролювання процесу ферментації йогуртів [2].

Отже, на сьогодні відомо багато нетрадиційних методів виробництва йогуртів, що розширюють асортимент та враховують різні харчові та дієтичні обмеження споживачів. Використання нетрадиційних методів виробництва йогуртів розвивають молочну галузь у сфері виробництва кисломолочних продуктів.

Список використаних джерел

1. Kahraman, G., & Özdemir, K. S. (2021). Effects of black elderberry and spirulina extracts on the chemical stability of cold pressed axseed oil during accelerated storage. *Journal*

of Food Measurement and Characterization, 15(5), 4838–4847. <https://doi.org/10.1007/s11694-021-01004-7>

2. Samilyk, M., Demidova, E., Bolgova, N., Kapitonenko, A., & Cherniavska, T. (2022). Influence of adding wild berry powders on the quality of pasta products. EUREKA: Life Sciences, 2, 28–35. <https://doi.org/10.21303/2504-5695.2022.002410>

3. Uduwerella G., Chandrapala J., Vasiljevic T. (2018), Preconcentration of yoghurt base by ultrafiltration for reduction in acid whey generation during Greek yoghurt manufacturing, International Journal of Dairy Technology, pp. 71(1), 71–80.

Флока Л.В.,

к.с.-г.н., доцент, доцент кафедри товарознавства, біотехнології,
експертизи та митної справи,

Ставицький О.О.,

здобувач вищої освіти спеціальності 162 Біотехнології та біоінженерія,
*Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

РИНОК ОРГАНІЧНОГО ВЕРШКОВОГО МАСЛА: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вершкове масло є продуктом високої енергетичної, харчової та фізіологічної цінності, оскільки воно є джерелом вітамінів А, D і Е, ненасичених жирних кислот, антиоксидантів, наприклад, токоферолів. Вершкове масло повністю засвоюється організмом людини і користується постійним попитом серед різних верств населення. Вершкове масло є концентрованим корисним жиром і практично не містить лактози (на 100 г масла – 0,1 г лактози) і мінімальну кількість казеїну [4].

На світовому ринку вершкового масла спостерігається тенденція до збільшення виробництва його обсягів, так, у 2023 році у світі було вироблено 9,9 млн тонн вершкового масла, з них 3,79 млн тонн виробляє Індія, що і робить її найбільшим виробником масла у світі,. Сполучені Штати Америки, які займають друге місце, а Пакистан – третє.

В Україні ринок вершкового масла представлений зарубіжними та українськими виробниками. Частка вершкового масла закордонного походження сягає до 20%. Одним із основних зарубіжних постачальників вершкового масла є Нова Зеландія, на другому місці розташувалася Франція, на третьому – Італія. У 2023 році на експорт було відправлено 7,8 тис. тонн вітчизняного вершкового масла, що на 44,7% менше, ніж роком раніше. Найбільше вітчизняного масла протягом 2023 року закупили Молдова (40,5%), Азербайджан (16%) та Ізраїль (11%). Натомість імпорт вершкового масла

у 2023 році зріс у 2,5 раза, як порівняти з попереднім роком, – до 2,7 тис. тонн [1].

В Україні виробниками органічного вершкового масла є АТ «Молочний альянс», ТОВ «Агрокомплекс-Дніпро», «ЕкоМолоко» – ці вітчизняні компанії, що займаються виробництвом органічного молока та молочних продуктів.

Сучасний споживач може знайти на ринку для себе будь який вид вершкового масла, як промислового виробництва так і крафтового (кустарного). Крафтові виробники вершкового масла визначають новий стандарт у вершковому маслі, відзначаючись традиційними методами виробництва, вибірковою сировиною та унікальним смаковим характером.

Однією з ключових особливостей крафтових виробників є вибіркоче використання сировини. Вони можуть співпрацювати із місцевими фермерами, використовуючи молоко від корів, що пасуться на зелених луках, або навіть специфічні породи корів, що мають унікальний смак молока. Такі виробники віддають перевагу органічному вершковому маслу, яке є високоякісним, більш безпечним та має довший термін зберігання. Для отримання справжнього органічного вершкового масла світові виробники вершкового масла використовують сировину виключно з сертифікованого органічного сільського господарства. Також неабияке значення має вплив технології виробництва на довкілля, зараз турбота про навколишнє середовище спонукає споживачів обирати ті продукти, які виготовляються без шкідливого впливу на екосистеми. Саме виробництво органічного вершкового масла сприяє збереженню родючості ґрунтів та мінімізації викидів шкідливих речовин [2].

Відмінності органічного вершкового масла від промислового полягають у тому, що для виробництва використовується молоко від тварин, що все життя ростуть на фермах без антибіотиків, гормонів і харчових добавок, споживають траву, п'ють чисту воду. Таке органічне вершкове масло має насичений, ближче до кремового колір (обумовлений вітаміном А та бета-каротином), більш виразний запах та смак; у своєму складі має на 500% більше масляної кислоти, ніж промислове масло, меншу кількість насичених жирів і більше полі ненасичених (вітамін F) і додаткові нутрієнти (залізо, йод, цинк, магній, лецитин). Також органічне масло має більшу кількість кон'югованої лінолевої кислоти (утворюється у травній системі корів, що харчуються виключно травою). Вченими доведено що одна столова ложка такого органічного вершкового масла (трав'яного відкорму) містить близько 10% рекомендованої добової дози вітаміну А [3].

Отже, ринок органічного вершкового масла має значний потенціал для свого розвитку. Все частіше пересічні споживачі віддають перевагу саме органічній продукції, це зумовлено тим, що органічне виробництво спрямоване на екологічну стійкість, під час нього не використовуються шкідливі речовини, що можуть зашкодити довкіллю.

Список використаних джерел

1. Funahashia H, Horiuchi J (2018). Characteristics of the churning process in continuous butter manufacture and modeling using an artificial neural network. *Int. Dairy J.* 18: 323-328.
2. Gazu, L., Eshete, T., & Kassa, G. (2018). Physicochemical analysis and microbial quality of cow butter obtained from Menz district of Amhara region, Ethiopia. *African Journal of Bacteriology Research*, 10, 34–43. <https://doi.org/10.5897/JBR2018.0268>.
3. Rubavathi, S., Ayyappadasan, G., Sangeetha, N., Harini, T., Saranya, D., & Harshapradha, P. (2020). Studies on antioxidant and anti-obesity activity of *Salvia hispanica* (chia) seeds extracts. *Journal of Drug Delivery and Therapeutics*, 10, 98–106. <https://doi.org/10.22270/jddt.v10i3-s.4169>
4. Sadri Saeen, Z., Khani, M., & Fadaei Noghani, V. (2022). Effects of chia seed extract on chemical and sensory properties of sweet cream butter during refrigerated storage. *Iranian Food Science and Technology Research Journal*, 18, 751–763. <https://doi.org/10.22067/ifstrj.2022.74270.1124>.

Хмельницька Є.В.,

к.т.н., доцент кафедри харчових технологій, доцент,

Полтавський державний аграрний університет,

м. Полтава, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ БІСКВІТНОГО НАПІВФАБРИКАТУ ІЗ СТЕВІЄЮ

Цукровий діабет відноситься до хвороб, які невпинно поширюються. З кожним роком цей діагноз все більше охоплює молодих людей. Визнано, що поруч із серцево-судинними захворюваннями, хворобами обміну речовин, його відносять до «хвороб цивілізації».

Основною причиною виникнення цукрового діабету є незбалансоване харчування, яке характеризується надмірною енергетичною цінністю. До виникнення цієї хвороби призводить надлишкове споживання їжі, яке характеризується вмістом простих цукрів та зниження фізичної активності на тлі споживання такої їжі [1].

Люди, що хворіють на цукровий діабет, вимушені відмовляти собі в багатьох продуктах харчування за рахунок вмісту в них цукру та відсутності альтернативи споживання таких продуктів на основі цукрозамінників.

Кондитерські вироби представлені асортиментом, які виробляють як потужні підприємства так і маленькі приватні виробники, які в багатьох випадках позиціонують себе як «крафтові виробники». Вибагливість споживачів до цієї групи товарів вимагає удосконалення вже існуючих рецептур або розробку нових кондитерських виробів, що можуть готуватися із використанням інноваційних видів сировини, зокрема цукрозамінниками природного походження. Використання цих цукрозамінників не передбачає зміни технологічних операцій, їх підготовка та використання не вимагають значної затрати праці чи подовження технологічного процесу. Найчастіше використовують такі цукрозамінники: стевія, корінь солодки, кленовий сироп, патока тощо.

Бісквітний напівфабрикат є основою для приготування багатьох кондитерських виробів. Нами було запропоновано провести заміну цукру в рецептурі бісквітного напівфабрикату на стевію та провести дослідження якості готового продукту з цукрозамінником.

Під час оцінки органолептичних показників якості бісквітних напівфабрикатів перевіряли його відповідність на вимоги ДСТУ 8001:2015 [2].

Оцінювання проводили бісквітного напівфабрикату за традиційною рецептурою (контрольний зразок) та бісквітного напівфабрикату із стевією (дослідний зразок)

Результати оцінювання на відповідність вимогам нормативної документації представлені в таблиці 1

Таблиця 1

Оцінка якості бісквітного напівфабрикату за органолептичними показниками

Назва показнику	Вимоги стандарту	Контрольний зразок	Дослідний зразок
Форма	Правильна без пошкоджень, відповідає формі в якій проводили випікання	Форма правильна, прямокутна	Форма правильна, прямокутна
Поверхня	Шорсткувата, дещо бугриста	Шорсткувата	Бугриста
Вид у розрізі	Рівномірний за товщиною, добре пропечений, без слідів непромісу	Добре пропечений, має гарну пористість	Добре пропечений, пористість нерівномірна
Смак	Властивий бісквітам	Приємний, без стороннього присмаку	Приємний, без стороннього присмаку

Запах	Властивий бісквітам	Приємний, характерний для бісквіту, без стороннього присмаку, відчутно запах ваніліну	Приємний, характерний для бісквіту, без стороннього присмаку, відчутно запах ваніліну
-------	---------------------	---	---

Результати органолептичної оцінки якості бісквітного напівфабрикату випеченого за традиційною рецептурою (контроль) повністю відповідає вимогам ДСТУ 8001:2015 «Бісквіти. Загальні технічні умови».

Отриманий напівфабрикат мав гарну форму, пористу консистенцію, був пропечений, без слідів непромісу, смак та аромат були приємними притаманими бісквіту, ніяких сторонніх присмаків та запахів не відчувалося. Бісквіт мав приємний аромат ваніліну.

Проведена оцінка якості бісквітного напівфабрикату в якому цукор замінили на стевію показала, що отриманий лабораторний зразок не відповідає вимогам ДСТУ 8001:2015 «Бісквіти. Загальні технічні умови» по показниках поверхня та вид на розрізі. Поверхня була досить бугристою, при гарній пропеченості пористість була нерівномірною, структура м'якуша недостатньо пухка.

Також була проведена балова оцінка якості бісквітних напівфабрикатів. Оцінювання проводили за 5-ти баловою шкалою. Дегустатори оцінили якість контрольного зразку, як зразок відмінної якості, показник стан поверхні оцінено в 5 балів, вид на розрізі та структура пористості оцінені в 4,8 бали, смак та аромат набрав 4 бали.

Дослідний зразок оцінено як зразок задовільної якості, так як набрав меншу кількість балів по показнику стан поверхні - 4 бали, смак та аромат був ідентичний смаку та аромату контрольного зразку і ці показники набрали по 4 бали відповідно. Вид на розрізі і відповідно структура пористості відрізнялася від контрольного зразку і в порівнянні із ним набрали тільки по 3,8 бали.

Тобто можна зробити висновок, що повна заміна цукру на стевію неможлива, так як це спричинило погіршення якості готового виробу по показнику пористість та вид на розрізі. Ці показники є важливими для бісквітних напівфабрикатів, так вони служать основою для виготовлення бісквітних виробів.

Список використаних джерел

4. Гуліч М.П. Здоров'я людини: наукові основи харчування URL: <http://www.health-ua.org/archives/health/20.html>. (дата звернення 10.02.2024)
5. ДСТУ 8001:2015 Бісквіти. Загальні технічні умови [Чинний від 2017-01-01]. Київ, 2016. 17 с. (Інформація та документація).

Худик Н.І.,
викладачка кафедри туризмознавства і краєзнавства,
Палійчук У.В.,
асистентка кафедри туризмознавства і краєзнавства,
Онуфрак А.А.,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня ОП «Туризм»,
*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ: ВІД ЕКО-ТУРІВ ДО ЕКО-ПРОДУКТІВ

Вступ. В сучасних умовах світової економічної та політичної нестабільності, сільський зелений туризм в своєму розвитку змушений адаптуватись до викликів сьогодення. Пандемія COVID-19, війна в Україні, політичні та військові конфлікти у світі, визначили нову еру не тільки для туризму загалом, але і для сільського зеленого туризму, зокрема. Ринок послуг сільського зеленого туризму відкритий для інновацій та адаптації до змін.

Сільський зелений туризм, який раніше вважався маловідомим сегментом галузі туризму, тепер здобуває все більшу популярність серед подорожуючих, які прагнуть втекти від міської метушні та відкрити для себе красу сільського життя. Проте, незважаючи на потенціал розвитку, перед цим видом туризму стоять численні виклики, які потребують уваги та інноваційних рішень.

Виклад основного матеріалу. Сучасний туризм є однією з небагатьох сфер соціально-економічної діяльності, показники розвитку якої свідчать про стійкі темпи зростання. Тобто туризм є однією з найбільш перспективних і прибуткових галузей світової економіки. Туризм вважається динамічним економічним явищем через темпи зростання, еластичність до змін середовища, запитів споживачів та використання інновацій [1].

У класичному вигляді, інновації у сільському зеленому туризмі означають застосування власниками селянських господарств, новітніх технологій та передових практик у сільському господарстві під час надання туристичних послуг, а також впровадження заходів адміністративно-організаційного характеру для підвищення якості послуг [2]. Проте, з розвитком технологій традиційно змінюються і інновації.

Інновації в галузі сільського зеленого туризму охоплюють широкий спектр аспектів та можливостей, від нових підходів в управлінні особистим

господарством до впровадження новітніх інформаційних технологій та організаційних стратегій просування продукції та послуг сільського зеленого туризму.

Помітно зростає попит на цифровий та віртуальний туризм. Сільський зелений туризм також має можливості для впровадження таких інновацій. Інтерактивні веб-сайти та веб-платформи дозволяють відвідувачам зазирнути в села та агросадиби, ознайомитися з місцевими традиціями та культурою, не залишаючи свого дому. Інновації в сільському зеленому туризмі також включають використання новітніх технологій для поліпшення якості та доступності послуг. Мобільні додатки та інтерактивні медіа дозволяють туристам швидко та зручно знаходити інформацію про місцеві атракції, бронювати проживання у сільських садибах та додаткові екскурсії, а також взаємодіяти з місцевими господарствами.

Такий підхід не лише підвищує доступність сільського туризму, особливо для тих, хто не може подорожувати фізично, а й покращує рівень екологічної свідомості населення. Ефективне використання цих технологій сприятиме просуванню туристичних продуктів даного виду туризму та збільшенню їхньої привабливості для потенційних відвідувачів.

До прикладу, зважаючи на військові дії в Україні, небезпеку перебування та обмеження на можливість в'їзду іноземних громадян, віртуальні тури є єдиним дистанційним засобом, який дозволяє відвідати музеї, відомі історичні місця та сільські господарства в поєднанні з красою природних ресурсів. Так само, такі віртуальні тури будуть цікавими і громадянам, які перебувають в Україні та не мають можливості вільного пересування, а також громадянам, які тимчасово евакуйовані за кордон [1].

Одним із викликів для сільського зеленого туризму є збереження навколишнього середовища та природних ресурсів. Тут важливу роль відіграють еко-продукти та практика застосування сталого землекористування. Фермерські господарства стежать за використанням органічних методів вирощування та користування природними ресурсами, що сприяє збереженню біорізноманіття.

Сучасні інноваційні агротехнології відкривають нові можливості для розвитку сільського зеленого туризму. Нові технології, починаючи від сучасних систем поливу до альтернативних джерел енергії, таких як сонячні панелі, допомагають збільшувати ефективність та зменшувати негативний вплив на довкілля. Крім того, вони створюють нові можливості для взаємодії з відвідувачами. Зацікавленість у туристів викликають агро-тури, де гості

можуть брати участь у сільськогосподарських роботах та досліджувати нові методи вирощування продуктів.

Інноваційна діяльність в галузі сільського зеленого туризму та в індустрії туризму, зокрема, також спрямована на створення нових або вдосконалення існуючих продуктів, вихід на нові ринки, покращення транспортних, готельних та інших видів послуг, впровадження передових інформаційно-телекомунікаційних технологій і сучасних форм організаційно-управлінської діяльності [3].

Окрім технологій, адміністративно-організаційні інновації відіграють важливу роль у підвищенні якості туристичних послуг. Використання нових підходів до управління гостинністю, навчання персоналу та впровадження стандартів якості допоможуть підняти рівень обслуговування на новий вищий рівень. Крім того, впровадження екологічно стійких практик та збереження місцевої культурної спадщини сприяє збереженню унікального характеру сільського зеленого туризму.

Висновки. Щоб забезпечити ефективність і прибутковість сфери послуг сільського зеленого туризму, необхідно бути в курсі всіх сучасних тенденцій і останніх розробок. Проте, для реалізації інноваційних ідей власників сільських господарств необхідна водночас і гнучка національна та регіональна система управління інноваційною діяльністю, яка підтримуватиме та, за можливості, фінансуватиме розробників інновацій, відстежуватиме їхню актуальність та безпеку. Це дозволить водночас мати не тільки високий рівень інноваційного та науково-технічного потенціалу а й економічну ефективність від ринку послуг сільського зеленого туризму.

Список використаних джерел

1. Гребенюк Г.М., Полішко Т.В., Кандел Б.К. Впровадження інноваційних технологій в розвиток сучасного туризму. *Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.*, м.Запоріжжя, 25 лист. 2022 р. / Нац. ун-т Запорізька політехніка. Запоріжжя, 2022. С.111-114.
2. Покальчук М. Ю. До питання про забезпечення інноваційного розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Актуальні правові проблеми інноваційного розвитку агросфери: збірник матеріалів наук.-практ. конф.*, м.Харків, 20 лист. 2020 р. Харків, 2020. С. 224-227.
3. Скрипченко І.Т. Інноваційні технології в туризмі: навч. посіб. Дніпро: Журфонд, 2021. 137 с.
4. Чеглей В. М. Світовий досвід розвитку сільського зеленого туризму. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2011. Спецвипуск 33. С. 203 – 207.

Чернишов І.В.,

к.с.-г.н, доцент кафедри виробництва та переробки с.-г. продукції
імені академіка В. Г. Пелиха, доцент,
*Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м. Кропивницький, Україна*

ГРАДАЦІЯ НИЖЧИХ ЦВІЛЕВИХ ГРИБІВ В ТЕХНОЛОГІЇ СИРОВАРІННЯ

Всі нижчі цвілеві гриби в процесі своєї життєдіяльності виділяють мікотоксини, які у великих кількостях здатні завдати шкоди здоров'ю людини. Використовувані в сироробстві культури цвілі за кількістю мікотоксинів можна відсортувати в наступному порядку (від більшого до меншого): *Penicillium roqueforti*, *Penicillium candidum*, *Geotrichum candidum*, *Brevibacterium linens* [1].

Penicillium candidum (PC) – цей сорт плісняви забезпечує формування щільної пухнастої скоринки на сирах з білою пліснявою, в основному з коров'ячого молока - Камамбер, Брі, Невшатель, Камбоцола та ін, а також сприяє розвитку характерного смаку. У міру зростання плісняви та її впливу на сир змінюється його текстура: стає спочатку м'якою, а потім текучою. Різні штами *Penicillium candidum* мають різну протео- і ліполітичну активність, формують скоринку різної щільності і відтінку білого. Контроль росту пліснявої скоринки та перешкода її надмірному розростанню – одна з основних умов приготування смачного та безпечного сиру з білою пліснявою.

Geotrichum candidum (GEO) – цей сорт цвілі забезпечує формування зморшкуватої кремово-білої скоринки. Як правило, її використовують у сирах з козячого молока, проте застосовують і при виготовленні Камамбера як стартова пліснява, що готує поверхню сиру під зростання PC. Пушок GEO з'являється на сирі практично відразу, на 2-3 день дозрівання, досить швидко поширюється, запобігаючи зростанню небажаної плісняви, але не перешкоджаючи подальшому зростанню PC.

Penicillium roqueforti (PR) – вид плісняви, що найбільш давно використовується для виробництва пікантних «мармурових» сирів. Різні штами PR дають різні відтінки прожилок у сирі: від ніжно-блакитного до майже чорного. Є сирі та зелені різновиди. Всі ці варіації продукують різні відтінки смаку сирного тіста з різним ступенем пікантності та гіркоти. *Penicillium roqueforti* – натуральна пліснява, яка живе в ґрунті, що розкладається органіці, на рослинах. Традиційним способом культивування

"благородної" блакитної плісняви є вирощування її на чорному хлібі, однак у домашніх умовах, а тим більше, на виробництві найбільш безпечним варіантом буде використовувати лабораторно культивовані штами PR, що продукують мало мікотоксинів та безпечні для здоров'я.

Brevibacterium linens (BL) – рід бактерій, які природно містяться в ґрунті і на шкірі людини. Ймовірно, перші бревібактерії були занесені на скоринку сирів зі шкіри ченців, які робили її чищення та омивання. При розмноженні на поверхні сиру, колонії бревібактерій утворюють липкий наліт різних відтінків оранжевого кольору, що виділяє той самий "ніжний" запах. Швидкість росту і колір скоринки, покритої бревібактеріями, залежить від кількох причин: частоти промивань сиру; активності самої культури; виду дріжджів, які використовують для зниження кислотності поверхні сиру разом з *Brevibacterium linens*. Різні дріжджі дають фарбування різних відтінків: від слонової кістки до яскраво-жовтогарячого; освітленості приміщення, в якому дозріває сир [2, 3].

Отже, кількість мікотоксинів залежить від виду пліснявого гриба, штаму, а також температури, при якій культивується пліснява. У лабораторних умовах виробники культур цвілі для сиру намагаються підбирати найменш токсичні штами, безпечні для здоров'я людини, проте якщо пліснява росте на сирі спонтанно, дика, то з нею такого відбору не відбувається. Тому вкрай рекомендується використовувати в сироробстві чисті лабораторні культури плісняви і намагатися позбавлятися дикої плісняви, яка потрапляє на сир з навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. Малишок І. О.; Фролова Ю. М. Цвілеві гриби як показник натуральності продуктів харчування. 2018. PhD Thesis. Сумський державний університет.
2. Швець Е. І., et al. Класифікація мікроорганізмів молочно-кислих продуктів. *Хімія, біо-і фармтехнології, екологія та економіка в харчовій, косметичній та фармацевтичній промисловості*, 2023, С.38.
3. Шугай М. Кігель Н. Безпечність та якість сиру: як поліпшити мікробіологічні показники молока-сировини. *Продовольчі ресурси*, 2013, 1.1: 105-116.

Шаферівський Б.С.

к. с-г. н., доцент кафедри біології продуктивності тварин
імені академіка О.В. Квасницького, доцент
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ В УКРАЇНІ

Однією з найбільш розвинених галузей матеріального здобутку в Україні є харчова промисловість. На даний час при використанні сучасних технологій і техніки, це може бути досягнуто, починаючи від екологічно доцільних прийомів вирощування до раціонального використання і переробки побічних продуктів, якими є, буряковий жом, яблучні та цитрусові вичавки, продукти переробки зерна, сої та інші [1].

Зернопереробна промисловість є однією з найважливіших в Україні, оскільки забезпечує сировинною основні підприємства для виробництва необхідних продуктів харчування. При цьому, для одержання основної продукції, сировина використовується не повністю, і деяка частина залишається як побічний продукт. Тому, комплексне використання рослинної сировини є одним з актуальних завдань сучасності [2, 7, 8].

Відомо, що при виробництві борошна та різноманітних круп утворюються побічні продукти (висівки, мучка, лузга), раціональне використання яких в господарстві також мають важливе значення. Зернове господарство України є особливою галуззю агропромислового комплексу, що визначає в сучасних умовах рівень розвитку всього аграрного сектора економіки України. Зерно використовується у вигляді хліба, крупи, макаронів, кондитерських виробів. У 2020 р. з розрахунку на особу, в Україні було спожито 176 кг, а в 2021 – приблизно 172 кг хліба та хлібопродуктів. В Україні зернове господарство з давніх часів є переважною галуззю розвитку аграрної сфери, важливим джерелом політичного майбутнього, добробуту народу [3].

Однак, останні роки український зерновий ринок демонструє позитивну динаміку, як у відношенні виробництва, так і експортного потенціалу. Основна доля в структурі виробництва зерна, а саме 88,4% – відводиться таким культурам, як пшениця, ячмінь і кукурудза. Традиційно значна частка зерна використовується у продовольчих цілях чи йде на експорт. В 2020 році на мукомельних підприємствах України вироблено 1,63 млн. тон борошна різних

сортів, та отримано 415 тис. тон пшеничних висівок, з яких майже всі вони були використані в кормових цілях, і лише 1-2% – на харчові потреби [4–7].

В силу сучасного розвитку світового промислового і хімічного виробництва, спрямованого на створення інноваційних продуктів, особливо значущі маловідходні чи безвідходні технології, в яких у якості сировинної бази використовують поновлювані рослинні ресурси, до яких відносяться і вторинні продукти переробки зернових, зокрема пшеничні висівки [9].

Проте, спостерігається підвищена увага до окремих компонентів зернової сировини, пропонуються технології глибокої переробки за рахунок використання методів фракціонування. Показано, що окремі збагачені фракції мають високий нутрицевтичний потенціал, можуть складати дієтичні добавки до раціону людини і мають значну додану вартість [6].

Велика увага приділяється сучасним біотехнологічним методам фракціонування, які мають специфічний вплив на рослинну сировину за рахунок вибіркового впливу на окремі біополімерні складові. Це дає можливість отримувати фракції і компоненти зернової сировини з певними, як нутритивними оздоровчими властивостями, так і з низкою цікавих функціональних технологічних властивостей [7].

Зернові культури можуть також використовуватись, як поживне середовище для культивування пробіотичних мікроорганізмів, тому що вони характеризуються багатим хімічним складом, здатним задовольнити їх потреби. Крім того, в склад зернових входять неперетравні вуглеводи, які мають позитивні ефекти, як на організм людини, так і на ріст мікроорганізмів. Продуктивність ферментації при цьому залежить від методів обробки сировини, а якість отримуваних продуктів на його основі – від органолептичних показників, стабільності культури при зберіганні і харчової цінності.

На даний час відомо, що висівки застосовують у комбікормовому виробництві в якості одного з компонентів комбікормів, у виробництві преміксів в якості наповнювача, в мікробіологічній промисловості, як живильний субстрат. Лузгу різних культур використовують в комбікормовому та хімічному виробництвах, а також в якості палива. Майже всі ці побічні продукти можуть бути використані, як сировина для подальшої переробки і джерело біологічно активних нутрієнтів, а також для використання у виробництві інгредієнтів та функціональних продуктів харчування [10].

Особливе місце серед використаних продуктів переробки зерна займають висівки пшеничні. Вони є продуктами механічного впливу на зерно

при виробництві пшеничного борошна, в яких зосереджено багато біологічно активних речовин, і вони є одним з джерел харчових волокон [6].

Отже, ефективними методами підвищення реакційної здатності твердих, багатофазових систем є механічна, фізико-хімічна та біологічна активації рослинної сировини, які дозволяють отримувати активовані гетерогенні системи. До основних факторів, відповідальних за підвищення реакційної здатності зернової сировини відносяться: механічне пошкодження тканин і клітин, зменшення розміру часток, зміни структури компонентів сировини та підвищення водопоглинаючої здатності. Утворення у висівках пшениці підвищеної харчової цінності – за рахунок процесів механічної активації.

Список використаних джерел

1. Бороденко К.С. Інноваційне забезпечення розвитку зерновиробництва. Економіка АПК. 2011. № 1. С. 139-143.
2. Ільчук М.М., Коновал І.А., Барановська О.Д., Євтушенко В.Д. Ринок зерна в Україні та його стабілізація. Економіка АПК. 2019. № 4. С. 29 - 38.
3. Якобчук В.П., Захаріна О.В. Концептуальні аспекти формування зернового кластеру в регіоні. Економіка АПК. 2016. №1. С. 115-121.
4. Lambo A. M., Oste R., Nyman M. E. G. L. Dietary fiber in fermented oat and barley β -glucan rich concentrates // Food Chemistry. 2005. Vol. 89. Issue 2. P. 283-293.
5. Stevenson L.E. O., Phillips F., O'sullivan K., Walton J. Wheat bran: its composition and benefits to health, a European perspective // International journal of food sciences and nutrition. 2012. Vol. 63. Issue 8. P. 1001-1003.
6. Topping D. Cereal complex carbohydrates and their contribution to human health // Journal of Cereal Science. 2007. Vol. 46. Issue 3. P. 220-229.
7. Shewry P. R. The Healthgrain programme opens new opportunities for improving wheat for nutrition and health // Nutrition Bulletin. 2009. Vol. 34. Issue 2. P. 225-231.
8. Adom K., Sorrels M., Liu R. Phytochemicals and antioxidant activity of milled fractions of different wheat varieties // Agricultural and food chemistry. 2005. Vol. 53, Issue 6. P. 2297-2306.
9. Dost K., Tokul O. Determination of phytic acid in wheat and wheat products by reverse phase high performance liquid chromatography // Analytica Chimica Acta. 2005. Vol. 558, Issue 2. P. 22-27.
10. Kanmani P., Satish Kumar R., Yuvaraj N., Paari K.A., Pattukumar V., Arul V. Probiotics and its functionally valuable products – A review. Critical reviews in food science and nutrition. 2013. Vol. 53(6). P. 641-658.

Шинкаренко Д. Ю.,

завідувач сектору дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів відділу досліджень матеріалів, речовин і виробів,

Курочка А. В.,

головний судовий експерт сектору дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів відділу досліджень

матеріалів, речовин і виробів

Черкаський НДЕКЦ МВС України,

м. Черкаси, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ АЛФЕНТАНІЛУ

З початку російсько-української війни, за оцінками спеціалістів, на території України почав стрімко збільшуватися як законний, так і незаконний обіг наркотичних (опіоїдних) анальгетиків – лікарських засобів природного (рослинного і тваринного), напівсинтетичного і синтетичного походження, що мають значний болезаспокійливий ефект з переважним впливом на ЦНС, а також володіють здатністю викликати психічну і фізичну залежність (наркоманію) [1].

Ситуація погіршується всупереч нормативним документам, дотримання яких контролюють правоохоронні органи на державному рівні.

До речовин, що отримали значне розповсюдження, можна віднести наркотичний анальгетик, агоніст, структурно подібний до фентанілу – алфентаніл, препарати якого (н-д, RAPIFEN) використовуються в першу чергу для наркозу в хірургії.

У хімічному відношенні алфентаніл являє собою N-[1-[2-(4-ethyl-4,5-dihydro-5-oxo-1H-tetrazol-1-yl)ethyl] -4- (methoxymethyl) -4- piperidinyl] -N-phenyl-propanamide (C₂₁H₃₂N₆O₃) (зображення 1), молекулярна маса – 416.5 г/моль. Білий порошок, добре розчинний у воді, розчинний в етанолі у співвідношенні 1:5, в хлороформі у співвідношенні 1:2, в метанолі у співвідношенні 1:2, практично нерозчинний в ефірі [2].

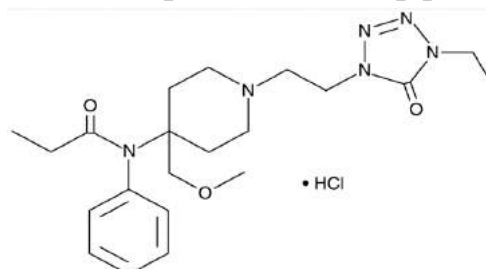

Рис. 1. Структурна формула алфентанілу гідрохлориду

Відповідно до «Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів № 770 від 06.05.2000 року – алфентаніл віднесено до наркотичних засобів, обіг яких обмежено (таблиця II, список №1) [3].

Незважаючи на це, вказана речовина все частіше вилучається з нелегального обігу на території України, стаючи об'єктом судової експертизи.

Аналітичний підхід, призначений для ідентифікації досліджуваних речовин, передбачає використання декількох не пов'язаних між собою методів: методи категорії А для забезпечення високого рівня селективності, категорії В – середнього рівня селективності, категорії С – низького рівня селективності [4].

Дослідження проводили у 2023 році на базі лабораторії відділу досліджень матеріалів, речовин і виробів Черкаського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України. Для вирішення поставленої мети об'єктом дослідження було обрано прозору безбарвну рідину, надану в скляних ампулах, що містить в своєму складі наркотичний засіб, обіг якого обмежено – алфентаніл.

Дослідження методом тонкошарової хроматографії. Для проведення дослідження невелику кількість рідини (3-4 мкл) об'єкта дослідження, а також розчин стандартного зразку, наносили на стартову лінію хроматографічної пластини «DC-Fertigfolien ALUGRAM Xtra SIL G/UV254». Для надійної ідентифікації алфентанілу хроматографування проводили в системах:

1. циклогексан-толуол-діетиламін (75:15:10);
2. етилацетат-метанол-аміак (85:10:5) [2].

Після піднімання лінії фронту розчинника на лінію фінішу, пластинки виймали з камер, підсушували при кімнатній температурі (або в потоці теплого повітря) до повного зникнення запаху розчинників. Пластинки проявляли реактивом Драгендорфа. Орієнтовні значення коефіцієнтів хроматографічної рухливості (R_f) наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Орієнтовні значення R_f речовин

Система	Значення R_f об'єкта	Значення R_f стандарту	Результат
1	0.16	0.16	позитивний
2	0.72	0.72	позитивний

Наведені значення можуть змінюватися в залежності від умов навколишнього середовища, партій реактивів, хроматографічних пластин та інших факторів.

Дослідження методом газової хромато-мас-спектрометрії. Для визначення органічних компонентів в об'єкті дослідження відбирали 1.0 см³, переносили в скляний флакон та випарювали при температурі 90°C до сухого залишку. Висушену речовину змивали метанолом в кількості 1.0 см³ та проводили екстракцію на ультразвуковій ванні впродовж 30 хв. Отриманий розчин фільтрували, переносили до віали та досліджували за допомогою газового хроматографа з мас-селективним детектором. Умови методу наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Умови хроматографування для газового хроматографа з мас-селективним детектором [5]

Газовий хроматограф	Shimadzu GC 2010 Plus
Режим вводу проби	з поділом потоку (Split)
Поділ потоку газу-носія	20:1
Об'єм проби	1 мкл
Температурна програма термостата хроматографа	100 °C (тримати 3 хв.), нагрів 10 °C/хв. до 300 °C (тримати 10 хв.)
Газ-носіє	Гелій
Потік газу-носія через колонку	1.2 мл/хв.
Подача газу-носія	Постійна
Колонка	J&W, HP-5MS, кат. № 19091S-433
Довжина, діаметр, товщина покриття	30.0 м * 0.250 мм * 0.25 мкм
Мас-селективний детектор (МСД)	GCMS-QP2020 EI
Режим роботи МСД	за повним іонним струмом (TIC) діапазон сканування 35 – 450 а.о.м.
Затримка для виходу розчинника	3.00 хв.
Температура іонного джерела	230 °C
Температура інжектора	250 °C
Температура інтерфейсу	280 °C

По закінченні хроматографічного дослідження проводили аналіз хроматограми за допомогою програмного забезпечення LabSolutions GCMS solutions Version 4.45 SP1 із використанням мас-спектральних баз даних NIST та SWGDRUG.

В ході проведення дослідження нами встановлено, що на хроматограмі досліджуваного об'єкта виявлено пік середньої інтенсивності, що відповідає за часом утримання (23.893 хв.) алфентанілу (рис. 2).

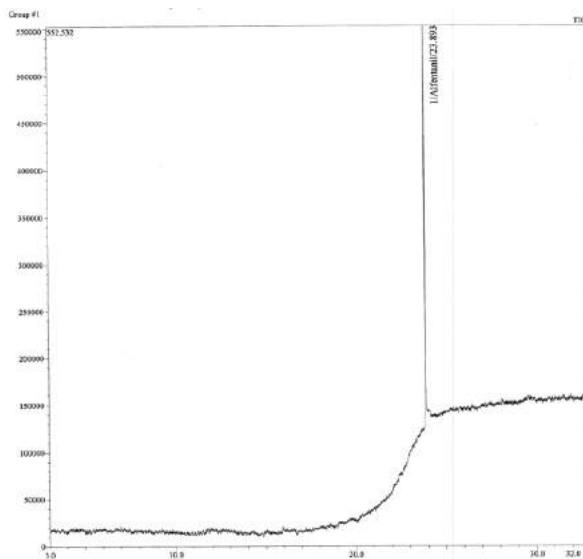

Рис. 2. Хроматограма досліджуваного об'єкта.

Кількісне визначення алфентанілу в об'єкті дослідження проводили методом газової хроматографії з мас-селективним детектуванням по методу співвідношення площі піку речовини та стандартної речовини з точно визначеною концентрацією за описаних вище умов.

Висновки. Збільшення з початку російсько-української війни нелегального обігу наркотичних (опіоїдних) анальгетиків, веде до підвищення випадків зловживання ними. Як результат, вказані речовини все частіше стають об'єктом виявлення органами досудового розслідування, а відповідно і об'єктом дослідження в експертній практиці.

Процес якісної ідентифікації алфентанілу в об'єктах дослідження включає в себе: дослідження методами тонкошарової хроматографії та газової хроматографії з мас-селективним детектуванням (ГХ-МС) або полум'яно-іонізаційним детектуванням (ГХ-ПІД), тощо. Кількісне визначення вмісту та маси алфентанілу проводиться методами ГХ-МС або ГХ-ПІД, з використанням калібрувального графіку чи за методом зовнішнього стандарту.

Список використаних джерел

1. Відкритий ресурс Nursing Pharmacology. URL: <https://wtcs.pressbooks.pub/pharmacology/chapter/10-7-opioid-analgesics-and-antagonists> (дата звернення: 12.02.2024).
2. Clarke's Analysis of Drugs and Poisons, Third Ed. Edited by Anthony C Moffat, M David Osselton and Brian Widdop - London: the Pharmaceutical Press, 2004.
3. Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затверджений Постановою Кабінету Міністрів № 770 від 06.05.2000 р.
4. Минимальные требования идентификации конфискованных наркотиков. Документ для возникающих лабораторий. Международный судебный стратегический альянс IFSA. Октябрь 2014.

5. Стандартна операційна процедура SOP.DSE.19/124/2-5.4-4.02 Якісне та кількісне дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів та прекурсорів методом газової хромато-мас-спектрометрії. Черкаси. Черкаський НДЕКЦ МВС.

Шиян Ю.А.,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності «Метрологія та інформаційно-вимірвальна техніка»

Бровенко Т.В.

к.т.н., доцент кафедри стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції, доцент,

*Національний університет біоресурсів та природокористування України
м. Київ, Україна*

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ НАФТОПРОДУКТІВ НА АЗК

Паливо сьогодні є надзвичайно важливою групою товарних нафтопродуктів, без якої важко уявити життя сучасного суспільства в цілому. Виробництво та споживання нафтопродуктів зростає щороку і складає в масштабах України 9-10 млн.т на рік. Пальне в Україну постачається із близько 10 країн, а також виробляється в Україні. У кожного НПЗ різні технологічні цикли, тому за певними хімічними параметрами бензин автомобільний різних виробників може дещо відрізнятися. В Україні все більше компаній переходять на екологічний клас ЄВРО 5 за рівнем екологічної безпеки.

Однією з проблем, що виникає під час експлуатації двигунів внутрішнього згорання є низька екологічність використання палива, що призводить до високого вмісту шкідливих відпрацьованих газів у навколишньому середовищі. Крім цього ресурси нафти, що є основною сировиною для одержання палива, вичерпні, а в реаліях нашої країни існує проблема виробництва достатньої кількості палива.

Об'єкт: нафтопродукти, бензини автомобільні. Предмет: моніторинг якості нафтопродуктів. Мета: проаналізувати якість нафтопродукту, що надходить до споживачів. Завдання дослідження: здійснення контролю якості нафтопродуктів від постачальника до споживача.

Контроль та забезпечення збереження якості нафтопродуктів – комплекс заходів, що здійснюється при підготовці і проведенні операцій з приймання, зберігання, транспортування та відпуск нафтопродуктів з метою зберігання реалізації нестандартних нафтопродуктів.

Паливо приймають партіями. Партією вважають будь яку кількість палива однієї марки одного екологічного класу одного виду, що супроводжується одним документом про якість, виданим під час приймання на основі випробування сукупної проби нафтопродуктів.

Нафтопродукти надходять на нафтобази та супроводжуються паспортом якості виробника (нафтопереробний завод) та декларацією про відповідність вимогам Технічного регламенту. Після чого нафтопродукти відвантажуються з нафтобази на АЗС. також в свою чергу супроводжується наступними документами:

паспорт якості випробувальної лабораторії;

паспортом якості виробника (НПЗ);

декларацією про відповідність вимогам Технічного регламенту.

Підставою для заповнення паспорта якості є акт відбирання проб, записи і висновки про якість нафтопродуктів, які занесено до журналів реєстрації результатів випробувань. Точну інформацію щодо якості палива можливо отримати лише в сертифікованій та акредитованій лабораторії, де його досліджують на відповідність до нормативів профільного ДСТУ 7687:2015 (бензин А-95-Євро5). Варто зазначити, що в стандартах Євро зафіксовано вимоги як до роботи двигуна, так і до якості бензину, які враховуються в нових європейських марках автомобілів.

Паспорт (рис.1), що видається випробувальною лабораторією на нафтопродукт, який відпускається, заповнюється в повному обсязі показниками. У паспорті якості зазначають висновок про відповідність (невідповідність) нафтопродукту вимогам нормативного документа або ставиться штамп «Стандартний» чи «Нестандартний». У паспорті якості зазначається номер, дата його видачі та завіряються печаткою лабораторії.

Засоби виміральної техніки, що використовуються для контролювання якості нафтопродуктів у стаціонарних випробувальних лабораторіях, підлягають калібруванню відповідно до Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність».

Головними факторами контролю якості нафтопродукту, окрім фізико-хімічних показників, є застереження змішування нафтопродукту та потрапляння води в резервуари.

III Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Якість та безпечність продукції у внутрішній і зовнішній торгівлі й торгівельне підприємництво: сучасні вектори розвитку і перспективи», 15 лютого 2024 р.

ТОВ «ГЛОБУС-ПЕТРОЛЕУМ», м. Київ, пр-т Генерала Ватутіна, 16
 (підприємство, організація, місцевонадзорець)
 Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ 21589149
 Код за ДКУД 140
 Форма В 11- 1003004
 «СМУ Петрол С.А.», Румунія
 ТОВ «Петрол Парнерс», 43023, Волинська обл., Луцький р-н, м. Луцьк, вул. Брнова, 09.01.2024 р.

Випробувальна лабораторія ТОВ «ГЛОБУС-ПЕТРОЛЕУМ»
 08304, Київська обл., м. Бориспіль, вул. Привокзальна, 9

902 ПАСПОРТ ЯКОСТІ В68-П/2024 від «31» січня 2024 року

Позначення палива Бензин автомобільний А-95-Евро5-ЕО
 Нормативний документ на паливо ДСТУ 7687:2015 «Бензин автомобільний Євро. Технічні умови»
 Підприємство-виробник «СМУ Петрол С.А.»
 Господарський Адреса «СМУ Петрол С.А.», Румунія
 Дата виготовлення ТОВ «Петрол Парнерс», 43023, Волинська обл., Луцький р-н, м. Луцьк, вул. Брнова, 09.01.2024 р.
 Номер партії (резеруару) Резеруар В14 (м/б ТОВ «ГРАНДТЕРМІНАЛ», Київська обл., м. Бориспіль, вул. Привокзальна, 9)
 Ане відбирали проби В1416 від «30» січня 2024 року
 Дата проведення лабораторних випробувань «30-31» січня 2024 року

Назва показника	Значення		Фактичні значення	Метод контролювання
	за ТР	за ДСТУ		
У відомості екологічного класу Євро 5				
1. Денациональна стійкість: - октанове число за дослідним методом, на машинах - октанове число за моторним методом, на машинах	95 85	95,0 85,0	96,6 85,2	ДСТУ 8737:2017 ДСТУ 8736:2017
2. Тиск насиченої пари, кПа: - літній період (з 16 жовтня по 15 квітня) - зимовий період (з 16 листопада по 15 березня) - перехідний період (з 16.03 по 15.04, з 16.10 по 15.11)	45-80 60-100 50-90	45-80 60-100 50-90	72,08	ДСТУ 4160:2003
3. Концентрація свинцю, мг/лм ³ , не більше	5	5	<2,5*	SR EN 237
4. Густина за температури 15 °С, кг/м ³	-	720-775	743,5	ДСТУ ГОСТ 31072:20
5. Фракційний склад: - за температури 70 °С випаровується, тоб. - за температури 100 °С випаровується, тоб. - за температури 150 °С випаровується, тоб, не машина	-	20,0-50,0 46,0-71,0 75,0	31,0 55,0 84,0	ГОСТ 2177-99
- температура кипіння кішана, °С, не вище	-	210	199	
- об'ємна частка залишку після кипіння % не більше	-	2	1,0	
6. Вміст сірки, мг/кг, не більше:	10	10	9,8*	SR EN ISO 20846
7. Об'ємна частка вуглеводів, %, не більше: - олефінових - ароматичних	18 35	18 35	15,0* 22,8	SR EN ISO 22854 ГОСТ 29040-91
8. Об'ємна частка бензолу, %, не більше	1	1,0	0,63	ДСТУ EN 12177:2000
9. Масова частка кисню, %, не більше	2,7	2,7	1,62	ДСТУ EN 13132-2006
10. Об'ємна частка хлорвуглеводних сполук, %, не більше: - метанолу - (біо)етанолу - ізопропілового спирту - ізобутилового спирту - третибутолового спирту - етану (C5 і вище) - інших органічних кисневих сполук з температурою кипіння вищою за температуру кипіння бензолу при 210 °С	- 0 - - - - -	3,0 0 10 10 7 15 10	0 0 0 0 0 9,0 0	ДСТУ EN 13132-2006
11. Вміст марганцю, мг/лм ³ , не більше	-	6	Максимум 2,0*	EN 16135
12. Стабільність до окислення (індукційний період), хв, не менше	-	360	Більше 360*	SR EN ISO 7536
13. Концентрація фактичних смол, мг/100 см ³ , не більше	-	5	2,5	ДСТУ ГОСТ 1567:2006
14. Випробування на міцній пластмасі чи корозія мідної пластмаси (3 год за температури 50 °С), клас	-	1	1	ДСТУ EN ISO 2160:2012
15. Зовнішній вигляд	-	Прозорий та світлий з різницею відтінків залежно від кольору присадок. Без механічних домішок і води.	Прозорий та світлий без механічних домішок і води.	п. 9.4 ДСТУ

Значення * продекларовані виробником якості відповідно паспортів підприємства-виробника В В68-0074781EN від 09.01.24 та з вказівкою частини цього паспорту. Значення октанового числа та товарний знак виробника вказано на відповідному паспорті.

Гарантийний строк зберігання - 6 місяців від дати виготовлення. Температурні умови зберігання - не вище +15 °С.

Висновок: за перевіреними показниками проби, бензин автомобільний відповідає вимогам "Технічного регламенту з вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив" та відповідає вимогам ДСТУ 7687:15 «Бензин автомобільний Євро. Технічні умови».

Начальник випробувальної лабораторії
 М.П. [Печатка]

Ковалюк О.В.
 (П.І.Ф.)

Рис. 1. Паспорт якості нафтопродукту (бензин автомобільний)

Моніторинг за вищеназваними процесами здійснюється засобами виміральної техніки:

рівнеміри які знаходяться в резервуарах (за допомогою яких можна побачити кількість, густину, температуру нафтопродукту);

метрошток (за допомогою якого можна визначити кількість нафтопродукту та наявність підтоварної води).

Варто віддавати перевагу перевіреним мережам – оскільки на мережевих АЗС суворіше ставлення до дотримання заявлених норм і відкрите декларування, відповідність стандартам нафтопродуктів. Паспорт якості (рис.) та декларація відповідності є на кожній АЗК, та демонструються/видаються клієнтам на їх вимогу згідно чинного законодавства. Моніторинг якості нафтопродуктів відбувається на кожному етапі приймання, зберігання, транспортування та реалізації.

Список використаних джерел

1. Інструкції про порядок приймання, транспортування, зберігання, відпуску та обліку нафти і нафтопродуктів на підприємствах і організаціях України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0805-08#Text>.
2. ДСТУ 7687:2015. Бензини автомобільні Євро 5. https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_7687_2015.pdf.
- 5.

Школьний О. О.,

д.е.н., професор кафедри менеджменту, професор,
*Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна*

ВІДОБРАЖЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРИ ВИКЛАДАННІ АКАДЕМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН З МЕНЕДЖМЕНТУ

Однією з ключових проблем сьогодення є підготовка конкурентоздатних управлінських кадрів, спроможних вирішувати нагальні економічні проблеми. Багатогранність та динамічність ринкової кон'юнктури вимагає від менеджерів навичок оперативного аналізу інформації та знаходження рішень щодо нестандартних ситуацій на основі здобутих під час навчання знань.

При викладанні академічних дисциплін з менеджменту важливе значення відводиться висвітленню технологічних питань управління якістю. Якісні параметри продукції та послуг зумовлюють суттєвий вплив на можливості підтримки підприємствами конкурентних переваг. Слід відзначити такі принципи управління якістю: орієнтація на замовника, лідерство, задіяння персоналу, процесний підхід, поліпшення, прийняття рішень на підставі фактичних даних, керування взаємовідносинами [1]. І. І. Грибик та Н. В. Смолінська вказують на важливість залучення в практику підприємницької діяльності інструментів управління якістю, серед яких виділяють аутсорсинг, аутстафінг, реінжиніринг, біореінжиніринг, даунсайзинг, райтсайзинг, ощадливе виробництво, концепцію 6-сигм, бенчмаркінг та реновацію [2, с. 243-244]. Відображення прямих зв'язків між

філософією загального менеджменту якості (TQM) та логістикою важливе при висвітленні проблемних питань управління ланцюгами поставок [3].

В процесі підготовки матеріалу для занять, поряд з вимогою технологічного спрямування знань, слід ураховувати, на які цінності можна орієнтувати майбутніх менеджерів, серед яких відзначаються такі [4]:

підвищення рівня цінності для акціонерів (за теорією М. Фрідмена);
максимізація цінності для стейкхолдерів (за теорією Р. Е. Фрімена);
формування спільних цінностей (згідно теоретичних положень М. Портера та М. Крамера);

оптимізація рівнів колективних цінностей (за теорією Т. Доналдсона та Дж. Валша);

створення умов для розвитку відповідального підприємництва (за теоретичними розробками Р. Е. Фрімена, К. Е. Мартіна та Б. Л. Пармара).

Серед методів контролю за умов застосування модульно-рейтингової методики оцінювання знань нині використовують тестові завдання, які дозволяють виявити рівень засвоєння основних концепцій та понять менеджменту. Не применшуючи значення тестового контролю, слід вказати на те, що при цьому існує ризик випадкового вибору відповідей. Застосування тестів не сприяє забезпеченню розвитку комунікативних та творчих здібностей студентів; це перешкоджає залученню навичок професійної імпровізації. Налаштування мислення на вибір відповіді із заздалегідь підготовлених викладачем та запропонованих стандартних варіантів не відповідає завданню пошуку самостійних інноваційних та неординарних рішень. У реальній практиці підприємницької діяльності за умов впливу ринкових чинників ризику в процесі розгляду нагальних проблем може існувати кілька правильних методів за певної послідовності їх застосування, що передбачає зокрема залучення інтуїції.

Застосування методу аналізу конкретних ситуацій (case study) дозволяє розвивати вміння аналізувати великі масиви інформації, застосовувати творчий підхід до вибору варіантів альтернативних рішень, аналізувати можливі наслідки управлінських рішень, закріпити навички колективного обговорення виробничих проблем на основі здобутих теоретичних знань, формулювати висновки у результаті опрацювання аналітичного матеріалу. При цьому слід орієнтувати студентів на можливість багатоваріантності розв'язку поставлених задач, ранжирування рішень за рівнем їх ефективності та перспективи зміни парадигм управління якістю в майбутньому. Демократичність навчального процесу забезпечується рівноправністю

викладача-модератора та студентів при формуванні нових знань, навичок та цінностей в контексті якісних методів досліджень. Крім розгляду кейсів, ефективним є застосування рольових ігор, групових проєктів, дискусій в групах та відвідання підприємств, які утримують передові позиції щодо менеджменту якості.

Навчання у співпраці дозволяє закріплювати навички формування поведінки в складних ситуаціях, з акцентом на взаємодію членів колективу, розвиток не лише особистої, але й колективної відповідальності за результати підприємницької діяльності. Це особливо важливо при висвітленні проблем відповідального управління якістю, що враховує інтереси різних зацікавлених сторін та природоохоронні вимоги щодо підприємницької діяльності.

Отже, в процесі розгляду проблемних питань управління якістю при викладанні академічних дисциплін з менеджменту слід урахувати систему цінностей, на яку необхідно орієнтувати майбутніх менеджерів. При цьому важливо використовувати інноваційні технології навчання, зокрема розгляд конкретних ситуацій, орієнтованих на формування професійних компетентностей студентів у відповідності з принципами відповідального менеджменту.

Список використаних джерел

1. ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT). Системи управління якістю. Вимоги. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016.
2. Грибик І. І., Смолінська Н. В. Аналіз етапів та еволюція інструментів менеджменту якості: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Наукові перспективи*. 2022. № 2(20). С. 239-252.
3. Гришко В. В., Ржепішевська В. В. Інноваційний характер управління якістю в логістичних системах. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2016. Вип. 1. С. 103-112.
4. Naudé P. Contemporary Management Education: Eight Questions That Will Shape its Future in the 21st Century. Cham: Springer, 2022. 152 p.

Шостя А.М.,

д.с.-г.н, декан факультету технологій тваринництва та продовольства,
старший науковий співробітник,

Усенко С.О.,

д.с.-г.н., завідувачка кафедри біології продуктивності тварин
імені академіка О.В. Квасницького, старший науковий співробітник,

Кузьменко Л.М.,

к.с.-г.н., професорка кафедри біології продуктивності тварин
імені академіка О.В. Квасницького, доцент,

Ільченко М.О.,

к.с.-г.н., доцент кафедри біології продуктивності тварин
імені академіка О.В. Квасницького, старший дослідник

Полтавський державний аграрний університет,

м. Полтава, Україна

ПОКРАЩЕННЯ ХАРЧОВОЇ ЦІННОСТІ БОРОШНА – ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ

Вирощування зернових культур, зберігання і переробка зерна займають провідне місце у житті кожного суспільства. Саме зерно є найбільш доступним джерелом білка, вуглеводів, вітамінів, мікроелементів та амінокислот, які є необхідними у харчуванні людини. Однак, впродовж 2022-2023 років рівень споживання борошна на внутрішньому ринку України зменшився, що значно збільшило його кількість на складах. При цьому зміна логістичних шляхів постачання до Румунії, Польщі, Литви та низька собівартість даного продукту на зовнішніх ринках сприяла беззбитковій роботі борошномельної галузі. [3].

Вихід вітчизняних товаровиробників борошна на європейський ринок вимагає підвищення його конкурентоздатності, де ефективним шляхом є вітамінізація та мікроелементизація. Це обумовлено технологічним відділенням периферійної частини зерна та ендосперму і визначає необхідність додавання вітамінів та мікроелементів до борошна [1].

Для виробництва борошна вибирають однорідне зерно за кольором, склоподібністю, розмірами, формою, з високими показниками натурі, оптимальною кількістю клейковини, без пророслого і ушкодженого шкідниками. При цьому процес підвищення харчової цінності борошна проходить шляхом фортифікації – наповнення різними біологічно активними речовинами, які було втрачено у процесі перероблення зерна. Нутріціологами

розраховано дозу вітамінізації борошна вищого і першого сорту, яка складає в масових частках: $B_1 - 0,4$ мг; $B_2 - 0,4$ мг; PP – 2,0 мг в 100 г борошна [2].

До основної мети збагачення харчових продуктів відносять втрати в процесі технологічної обробки та переробки, а також додаткове введення мікронутрієнтів в продукти. Це перш за все заповнення вмісту вітамінів групи у борошні першого і вищого гатунків до рівня їх вмісту у вихідному зерні. Додавання вітаміну А до очеретяного цукру для профілактики ксерофтальмії і сліпоти. Проте збагачення харчових продуктів мікронутрієнтами – відноситься до втручання в традиційно сформовану структуру харчування людини. Дані принципи ґрунтуються на наукових даних, що враховують потребу організму в окремих харчових речовинах і енергії.

Визначення дефіцитних речовин для збагачення продуктів харчування визначається нестачею цих нутрієнтів у людей. Серед числа таких мікронутрієнтів виділяють аскорбінову кислоту, вітаміни групи В, фолієву кислоту, а також йод, кальцій, залізо. Перш за все, для подолання дефіциту мікронутрієнтів у населення, збагачують продукти масового споживання, які регулярно повсякденно споживаються. До переліку таких продуктів належать борошно, кисломолочні продукти, цукор, сіль, напої.

При збагаченні беруть до уваги можливий варіант взаємодії добавок між собою та з компонентами збагачуваного продукту і вибирати такі їх поєднання, форми, способи і стадії внесення. Проведені процедури збагачення обов'язково вказуються виробником на упаковці (етикетці). Кількість мікронутрієнтів, додатково внесених в продукти, необхідно додавати із врахуванням природного вмісту у вихідному продукті або сировині, а також протягом усього терміну придатності збагаченого продукту.

До факторів, що гальмують процес фортифікації борошна різними біологічно активними речовинами, є невідповідність їх вмісту згідно з державними стандартами та малоефективні способи стимулювання.

У деяких країнах особливої уваги заслуговує процес збагачення борошна сполуками заліза для стимулювання населення до більшої здатності до розумової активності та працездатності. При цьому активно вітамінізують фолієвою кислотою пшеничне і кукурудзяне борошно в США, Франції, Канаді та Угорщині.

Провідна роль у виробництві борошна та комбікормів належить використанню відходів борошномельного виробництва – висівки і зародкових сумішей. В умовах сьогодення перед вітчизняними борошномельними підприємствами відкривається більше можливостей для розширення мережі

підприємств, де на сучасному етапі серед дієвих важелів є участь у програмі USAID АГРО, на умовах співфінансування проєктів із вітамінізації борошна.

Отже, харчовій промисловості належить провідна роль у забезпеченні харчових продуктів, що мають профілактичну дію. Це досягається розробленням технологій комбінованих продуктів з використанням вітамінно-мікроелементних добавок, що дозволяє ефективно проводити профілактику захворювань та підтримувати здоров'я людей.

Список використаних джерел

1. Куделко А. О., Ажай-Жежерун С. Б. Доцільність фортифікації борошна. Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті : мат. 89 Міжнар. наук. конф. молодих учених, аспірантів і студентів (3–7 квітня 2023 р., м. Київ) : Київ : НУХТ. Ч. 1. С. 88.
2. Перегуда М. А., Харченко Є. І. Технологія борошномельного виробництва : конспект лекцій для студ. за напрямом підготовки зберігання та переробки зерна» всіх форм навч. Київ : НУХТ
3. Рибчинський Р. Чим живе український ринок борошна у воєнний час? АПК-Інформ. 12597. | 18 лип. 2023 р. <https://www.apk-inform.com/uk/exclusive/opinion/1535238>

Kamenova D.K.,

Doctor of pedagogy, Professor of Social Management, Professor,
Varna University of Management,
Varna, Bulgaria

Moroz S.E.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of
Entrepreneurship and Law, Associate Professor,
Poltava State Agrarian University,
Poltava, Ukraine

INNOVATIVE APPROACHES TO MODERN EDUCATION AND TRAINING

Modern society aims at the implementation of «future education». We can interpret this term as a modern educational process in the actual conditions of education and training, namely as the implementation of the educational process in the context of educational technology. The technologisation of the educational process can be understood as the introduction and application of various innovative projects, methods, techniques, approaches and tools.

The differences between traditional and innovative educational systems lie first of all in the objectives to be achieved by means of different educational technologies. It is necessary not only to release a highly educated specialist, but also to connect him with the development of new technologies at the training stage, to

adapt him to the conditions of a specific production environment, to make him a conductor of new solutions.

University-trained specialists must not only meet the latest requirements of various spheres of society, but also be ready to implement progress in all these spheres.

In our opinion, the introduction of innovative technologies in the education of students is very important. The management of the educational process can be effective if each teacher at the university uses effective teaching methods based on management principles. A modern teacher must constantly improve his pedagogical skills and use information technologies when teaching students (electronic journal, educational website, e-mail, multimedia technologies).

A teacher should be a leader for students, an example to follow, a successful person, a person who creates an information field around him/herself and attracts students to him/herself [1]. The main task of the teacher should be to change the thinking of the students, to form their competences, which will be used in the future to choose a strategy of professional development.

One of the most important conditions for a successful learning process is the clarity of the teacher's requirements for learning. Students should know what they can expect from the teacher and what the teacher expects from them. It is necessary to realise that the role of a teacher as a mere translator of information does not correspond to modern requirements, because nowadays it is possible to train a specialist by teaching him to think freely and without stereotypes, which limit a person in choosing a path of development.

Only truly creative thinking can solve non-trivial problems and create an innovative economy. The model of the modern educational process should represent certain subfields within the framework of individual specialities, uniting an initiative group of students around the teacher. At the same time, one of the criteria of a teacher's successful activity can be the number of student presentations at conferences and the number of theses and articles published under his supervision. The originality of the students' publications and their further success in scientific and practical activities can serve as an assessment of the quality of the teacher's work.

Therefore, when reforming the existing system of higher education, it is necessary to pay close attention to the formation of the teacher's personality and professional skills.

The organisational component of the general educational process should be aimed at improving the interaction between «teacher and student», as well as at the development and implementation of appropriate educational technologies.

References

1. Kamenova, Dimitrina & Dimitrova, Vesselina & Stanoeva, Ina. (2023). Лесно общуване с трудни хора. Психология на общуването.

Markovych N.V.,

Ph.D., Associate Professor of Entrepreneurship and Trade,

Lviv National Environmental University,

Lviv, Ukraine

BUSINESS EDUCATION AND BUSINESS CULTURE: EUROPEAN EXPERIENCE FOR UKRAINE

In the context of globalization challenges of the 21st century, the business environment is developing rapidly. As a result, the requirements for the skills and abilities of employees, their education and professional experience change. New professions have appeared in society, which are widely introduced and popularized in the European market. Today, higher education turns into a long continuous process, when we all face the need to master new professional knowledge and skills throughout life. And for the economic development of the country in the post-war period, the ability to conduct business correctly and build successful entrepreneurial activity is an extremely urgent issue. As a result, Ukrainian higher education in the future should meet the needs of the labor market in highly qualified personnel.

Unfortunately, today in the market of educational services we observe reverse processes. The obtained qualifications of graduates, in particular the structure of the knowledge and skills gained, do not fully satisfy the needs of employers due to the poorly established scheme of partnerships between business and higher education institutions. Applicants choose educational programs for the most part by the level of study complexity and are guided largely by the availability of budget places. As a result, we have a labor market characterized by a professional-qualification imbalance of demand and supply of labor. Therefore, today there is an objective need to study the applied aspects of foreign experience, cooperation between universities and enterprises, as well as successful domestic practices for the formation of effective strategies for establishing a dialogue between higher education institutions and the business environment and correcting the existing imbalance in the national labor market. Indeed, in the context of globalization, innovation and development of the competitiveness of the economy can be maintained only with a quality education system and high professionalism of human capital [1].

A more practical, applied approach to education needs to be actively implemented to help students prepare for professional life beyond university classrooms. Providing educational services based on experience and relevant business processes will help to eradicate existing gaps in the productivity of the young workforce. Building and expanding partnerships between academia and the private sector is an integral part of establishing this process [3]. Active cooperation between business and universities is the most mutually beneficial, as a result of which enterprises will be able to train specialists with the necessary professional skills, and higher educational institutions will attract students to study under updated programs, demonstrating real career prospects from business partners.

The optimal age for cultivating the qualities most in demand by employers (teamwork skills, planning, critical thinking, problem solving, communication skills, etc.) is the student period. The reform of higher education in Ukraine is a long and time-consuming process, and business needs to adapt to changes in real time and space. Having gained access to a wide audience of university youth, the employer has the opportunity to direct the professional development of the future employee in the necessary direction and with a more efficient distribution of resources. Thus, Western enterprises, practicing business education and developing business culture, create diverse partnerships directly with institutions of higher education. Their specialty is a practice-oriented approach and the use of active learning methods. After all, entrepreneurship as a phenomenon involves the practical activity of a person, which combines work and entrepreneurial abilities. And business education contributes to the harmonization of the labor market, since as a result, the training of entrepreneurs in demand by the real sector of the economy is carried out and the quality of human capital is improved.

An overview of the European experience of business education and business culture allows us to conclude that such practice appears where and when the necessary conditions are created for this. First of all, it concerns the creation of a basic economic environment and the necessary level of development of education. If the first forms the request for business education, the second provides opportunities and resources to meet the needs for business training and the formation of the appropriate level of business culture [2]. The process of institutionalization of business education and business culture involves the development of an appropriate legislative framework for the substantiation of norms and rules that directly or indirectly regulate the formation of sustainable practices for their implementation.

With the advent of war on Ukrainian lands, each of us seeks to defeat the enemy. We are fighting for independence and at the same time for our future, and

children are our future. That is why we care about their quality education, which will help them to rebuild Ukraine. Therefore, how we teach our children, what specialists we prepare for the future, depends on how our cities will look, how technological and competitive Ukraine will be.

So, the dissemination of business education and business culture among young people on the basis of European experience is an extremely urgent task in the conditions of war and our future after victory. Already today, in order to facilitate access to EU markets, promote entrepreneurship, study the business experience of partner countries and modernize industry, these and other opportunities are being worked out at the state level within the framework of the European Union's Single Market Program. Another initiative "Erasmus for young entrepreneurs – Ukraine" will allow new Ukrainian entrepreneurs to gain business experience in European countries. Up to 430 new Ukrainian entrepreneurs will be able to take advantage of this opportunity. Such initiatives under the EU Single Market Programme will help them find new business partners in the EU and enter new markets. At the same time, this is another opportunity for European business to strengthen business ties with Ukraine, invest in Ukrainian business projects and join the reconstruction of Ukraine.

References:

1. Gryshchenko I. M. (2017). Innovative approaches to facilitate the interaction between research, knowledge-intensive business and higher education as a factor of enhancing the education quality. *Scientific bulletin of Polissia*, vol. 2, no. 1(9), pp. 48-53.
2. Mukha R.A. (2018). Business culture, essence and main characteristics. *Effective Economy*, no. 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/33.pdf (accessed 05 February 2024).
3. Senyshyn O., Ilkiv N., Ugolkov E. (2023). Strategic directions of interaction between business, public organizations and the state in times of rapid changes. *Economy and Society*, vol. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-94>.

Patsera N. M.,

Researcher of Department of Informational Support,
Standardization and Metrology,

Verbytskyi S. B.,

PhD, Engineering, Head of Department of Informational Support,
Standardization and Metrology,

Kuts O. I.,

PhD, Economics, Deputy Head of Department of Informational Support,
Standardization and Metrology,

*Institute of Food Resources of the National Academy
of Agrarian Sciences of Ukraine,*

Kyiv, Ukraine

SUBSTANTIATION OF APPROACHES TO STUDYING FOOD STORAGE ON THE BASES OF FOOD SAFETY

According to the provisions of the current Law of Ukraine “On the basic principles and requirements for the safety and quality of food products” [1], the fundamental state tasks include the guaranteed provision of citizens with safe and high-quality food. Considering the above, when studying the storage of food products under the conditions specified by regulatory documents, the main attention should be paid to the identification and sensorial / instrumental assessment of spoilage, which determine the suitability or unsuitability of further use of the food product for its intended purpose. These spoilage criteria can relate to both sensorial characteristics and objective physicochemical and microbiological indicators. In addition, the important characteristics of a stored food product include the absolute indicators and characteristic dynamics of the loss of the nutritional value of the specified product, which is the most important characteristic in the sense of guaranteeing food security, determining the necessary criterion requirement for it – the proper nutritional value of food available for consumers. Particularly important, in this sense, are meat, dairy and bakery products, which, in accordance with the constant gastronomic traditions of Ukrainians, are the main suppliers of nutrients in the diets of the vast majority of domestic consumers. An important aspect of the problem is also the scientific substantiation of possible and appropriate methods of forecasting, in particular with the use of mathematical models, the storage ability of new food products, known food products, the recipe, production technology or storage conditions of which have been changed for certain reasons.

In this sense, the priority task is to determine the storage capacity of perishable food products. Scientifically based shelf life of perishable products is also important for planning production and sales, including batch sizes and their distribution by dates, routing of transport flows, inventory management in storage, etc. [2]. The methods and criteria used to determine shelf life depend on a number of factors, mainly the type of product and temperature. Determining the shelf life of new products or traditional products produced in new ways requires careful research during the development phase. Measurements made in accordance with shelf life procedures should provide data that clearly indicates the period for which the product is in a usable, healthy condition under expected storage conditions using agreed upon methods and acceptance criteria [3].

Scientific substantiation of methods for predicting the storage of food products, based on food safety criteria, minimizing losses of nutritional value, as well as optimizing production programs and supply logistics, is necessary to minimize food spoilage during storage, loss of nutritional value of these products, etc., which will be an important contribution to achieving an adequate level of food safety and resource saving along the entire chain “from field to fork”.

The results of the analysis of the theory and practice of determining and scientifically based prediction of spoilage, as well as preservation / loss of nutritional value, of the main groups of food products during their storage in accordance with modern requirements of food safety and resource conservation suggest the presence of a number of factors that do not ensure proper compliance with the specified requirements. These factors include, in particular, are:

the prevalence of empirical approaches to determining and predicting safe storage periods for food products;

insufficient understanding of the importance of preserving the nutritional value of food products as an important factor in resource conservation and one of the technical criteria for ensuring food security;

lack of scientific and scientific-technical information regarding the absolute indicators and dynamics of the nutritional value of the main food groups;

lack of scientifically based and practically acceptable methods for determining and predicting safe storage periods for food products [4].

In general, to dynamically determine the shelf life of products, it is necessary to take into account the following factors: internal (physical, chemical, biochemical and microbiological contamination), external (climate, ecology, agricultural methods, storage and distribution conditions, as well as interaction with people). The information needed to determine the actual expiration date is difficult to obtain in

advance by laboratory evaluation. Therefore, it is necessary to determine the influence of external factors. The kinetics of quality loss was introduced as a characteristic of the factors acting during storage and sale. They cover microbial growth, recovery, and death patterns (microbiological prediction), physical characteristics (e.g., texture and color), and chemical/biochemical parameters that influence nutritional and toxicological factors [5]. The main processes of food spoilage can be divided into physical (structural-mechanical), chemical and microbiological. There is a correlation between them and in most cases, to one degree or another, all three types of damage are observed. As a rule, they are interconnected according to the laws of nonlinear dependence and influence each other. When storing food products, there are several main factors that influence the duration of storage and determine the type of spoilage: temperature, pH, water activity, presence of oxygen, light intensity, variety and properties of ingredients, as well as their breakdown products [6].

Mathematical models for predicting food storage capacity are often integrated into more general food quality models [7]. Models of quality indicators have three goals: to understand, predict and control processes during the period of storage and sale of food products [8]. The difference in models is based on the systems that define them – in each case, it is assumed that the limiting conditions, transport mechanisms and physical properties will change [7]. In this sense, it is necessary to keep in mind that kinetic modeling implies that changes can be described in mathematical models using kinetic parameters such as activation energy and rate constants [7, 8]. Models for predicting the quality of meat, dairy and bakery food products with integrated parameters for determining storage capacity are given, for example, in [7, 9, 10].

To summarize, it can be stated that to determine the shelf life of products, it is necessary to take into account the following factors: internal (physical, chemical, biochemical and microbiological contamination), external (climate, ecology, agricultural methods, storage and distribution conditions, as well as interaction with people). The kinetics of quality loss reflects factors operating during storage and distribution of products. These include microbial life cycle patterns (microbiological prediction), physical characteristics (e.g. texture and color) and chemical/biochemical parameters influencing nutritional and toxicological factors. The main processes of food spoilage can be divided into physical (structural-mechanical), chemical and microbiological. There is a correlation between them and in most cases all three types of damage are observed, which should be studied in their totality and interrelation.

References

1. On the basic principles and requirements for the safety and quality of food products (Law of Ukraine) No. 771/97-VR of 23 December 1997, amended No. 1822-IX of 13 May 2022.
2. Amorim, P., Meyr, H., Almeder, C., Almada-Lobo, B. (2011). Managing perishability in production-distribution planning: a discussion and review. *Flexible Services and Manufacturing Journal*, 25(3), 389-413.
3. Bocharova-Leskina, A., Verbytskyi, S. (2019). Theoretic approaches to substantiate shelf life capacity of butter and spreads. *Journal of Engineering Science*, 3 (26), 223-229.
4. Verbytskyi, S., Kuts, A., Kozachenko, O., Patsera, N. Research of theoretic basics and practical features of safe storage of foods. *Science and Education*, 3(4 (69)), 167-185.
5. Martins, R. C., Lopes, V. V., Vicente, A. A., Teixeira, J. A. (2008). Computational shelf-life dating: complex systems approaches to food quality and safety. *Food Bioprocess Technol.*, 1, 207–222.
6. Goots, V. S., Rusavska, V. A., Koval, O. A. Mathematical modeling of the quality of food products. *Hospitality, service, tourism: experience, problems, innovations: abstracts of reports of the VI International Scientific and Practical Conference*, Kyiv, April 11–12, 2019. Kyiv: Publishing Center of the Kyiv National University of Culture and Arts, 27-32.
7. Domínguez-Pérez, L. A., Concepción-Brindis, I., Lagunes-Gálvez, L. M., Barajas-Fernández, J., Márquez-Rocha, F. J., García-Alamilla, P. (2019). Kinetic studies and moisture diffusivity during cocoa bean roasting. *Processes*, 7(10), 770.
8. Van Boekel, M. (2008). Kinetic modeling of food quality: A critical review. *Compr. Rev. Food Sci. Food Saf.*, 7, 144–157.
9. Goots, V., Koval, O., Bondar, S., Verbytskyi, S. (2020). Simulation of high pressure meat processing. *Proceedings of University of Ruse*, 10.2 (59), 60-67.
10. Muižniece-Brasava, S., Verbytskyi, S., Kuts, O., Minorova, A., Patsera, N., Kozachenko, O., Nedorizanyuk, L. (2023). Overview of the current state of scientific research and practical access in the areas of biological dairy packaging. *Food Resources*, 11(21), 9-23.

Tursunov Kh.M.

Chief Inspector of the Department of «Organizations of Customs Control
and Informatics»

Institute for Advanced Training of the Customs Service under the

Government of the Republic of Tajikistan,

Major of the Customs Service

Dushanbe, Republic of Tajikistan

TRADE COOPERATION BETWEEN THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN AND UKRAINE

The development of the economy of the Republic of Tajikistan in modern conditions is connected with the processes of globalisation and integration into the world economy, scientific and technological progress, and rapid changes in technological processes.

Competitiveness in the modern foreign trade market, which is characterised by variability, uncertainty, complexity and ambiguity associated with new

development opportunities, requires rapid adaptation and flexible behaviour of logistics companies, their interaction with customs authorities and other specialised organisations.

The problem of developing customs and logistics infrastructure facilities in such conditions requires changes in the management system based on the use of modern methods and tools, effective forms of integration, a new view of cooperation and taking into account the interests of transport market entities.

The main goal of the functioning of the customs and logistics infrastructure of the Republic of Tajikistan is to provide quality services to subjects of foreign economic activity when delivering goods in international transport. This aspect is of great importance both for companies registered as residents of the country and for non-residents developing foreign trade relations with foreign business partners. The provision of a wide range of logistics services in the shortest possible time, at mutually advantageous costs and with a high level of reliability will contribute to the development of trade between states.

Trade and economic cooperation between Ukraine and the Republic of Tajikistan actually stopped at the beginning of 2022 due to the disruption of logistical and communication links.

According to the Customs Service of Ukraine, the total volume of bilateral trade in goods and services between Ukraine and the Republic of Tajikistan in 2022 amounted to 11,26 million. USA, of which exports – 10,91 mln. USA, and imports – 0,25 million dollars. USA.

The positive trade balance of USD 10,66 million includes almost all of Ukraine's total exports to Tajikistan. In addition to confectionery, the supply of which is hampered by artificial non-tariff restrictions, Ukrainian exports to Tajikistan include such groups of goods as candy, food, electrical machinery, and electrical equipment. Tajikistan's main imports to Ukraine were dried fruits, nuts and vegetables.

In accordance with the Action Plan for the Implementation of the Protocol of the Sixth Meeting of the Joint Ukrainian-Tajik Intergovernmental Commission on Economic Cooperation of 27 October 2002, the Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of Economy of Ukraine received quarterly information on the state of implementation of the agreements reached.

The Ministry of Economy of Ukraine, together with the Ministry of Economic Development of the Republic of Tajikistan, is working on the issue of eliminating non-tariff restrictions imposed by the Tajik side on the export of Ukrainian confectionery products.

YasnoIob I.O.,

Candidate of economic science, associate professor of the Department of entrepreneurship and law,
*Poltava State Agrarian University,
Poltava, Ukraine,*

Moroz A.S., Moroz T. Yu.,

Graduate of higher education majoring Business, public and social project management in master's degree,
*«WSB University» (Akademia WSB in Dąbrowa Górnicza),
Republic of Poland*

THE ROLE OF NON-TARIFF REGULATION IN INTERNATIONAL TRADE

The Russian aggression, the high dynamics of the political and socio-economic situation and, as a consequence, the growth of global insecurity gave new impetus to the development of state regulation of foreign economic activity and determined the importance of developing and improving systems of national and regional response to dynamically changing conditions of international trade.

The convenience of using non-tariff measures in the context of state regulation is determined by the possibility of their implementation and variation without strict reference to international legislation and without increasing the administrative burden on domestic producers.

Achieving a certain result through the implementation of non-tariff regulation measures has the following characteristics: opacity; efficiency; direct effect on the subject of regulation; directive - on the basis of a decision of a state body by issuing a corresponding normative legal act.

The role of non-tariff regulation in the world economy is also multi-vectorial. Non-tariff regulatory measures can serve opposite purposes, depending on the chosen concept of state regulation. The use of non-tariff regulation makes it possible to maintain the normal functioning of the market mechanism in the country in the presence of economic systems with different efficiency and market conditions on the world market.

The overall effect of the application of non-tariff regulation is expressed in changes in import-export flows. At the same time, the boundary of the influence of the application of the type of regulation in question on the economic field is blurred: the political, economic and social components are closely intertwined.

At the political level, the use of non-tariff regulatory measures has an impact on import-export flows based on political motives (e.g. the introduction of sanctions in the form of import and export bans and restrictions, trade wars, etc.).

We note that this purpose of introduction may be officially justified by other reasons, therefore in practice it becomes difficult to identify the initial factors for the application of non-tariff regulation.

From the point of view of the economic component, non-tariff regulation allows to establish a special procedure for the entry of goods and services from foreign producers into the country, as well as to promote the development of export-oriented national producers and the implementation of special events aimed at the protection of domestic enterprises and consumers.

An important element of the complexity of the application of this type of government regulation is its social impact. The implementation of non-tariff measures also has a direct impact on the mechanism of import, certification, confirmation of product safety to ensure the safety of the population in terms of protecting life and health, maintaining an adequate level of epidemiological well-being, as well as protecting biodiversity and maintaining the level of environmental pollution at a level acceptable by state policy.

Thus, in the practical implementation of the state trade and economic policy, non-tariff regulation is a system of measures that comprehensively affects the nature and intensity of international trade, which determines the relevance of the application of this type of regulation at the present stage of law enforcement practice.